

విషయ సూచిక.

ముఖము.

సీతక	...	1
వ్యవస్థాపకములు	...	6

ప్రథమాశ్వాసము.

ప్రతిష్ఠానపురవర్ణనము	...	8
పురూరపుని సౌందర్యాదులు	...	14
పురూరపునియొద్దకి నారదుఁడు వచ్చుట	...	16
నారదుఁడు పురూరపునకు రాజసీతి చెప్పట	...	18
నారదుం డాత్మ విద్యోపదేశము చేయుట	...	20
నారదుఁడు నాకమున కేగుట	...	26

ద్వితీయాశ్వాసము.

చంద్రునివృత్తాంతము	...	32
బుధునిచరిత్రము	...	37
వసిష్ఠుఁడు విష్ణుని స్తుతించుట	...	38
ఇలాకన్య పురుషుఁ డగుట	...	40
రాజకుమారుఁడు ఈశ్వరశాపమున నుండరియ్యట	...	45
స్త్రీయైన సుద్యుమ్నుఁడు బుధుని మోహించుట	...	49

తృతీయాశ్వాసము.

పురూరపుని రాజ్యాభిషేకము	...	62
పురూరపుని క్షేత్రయాత్ర	...	63
గోర్వకి పురూరపుని విరాళిగొనుట	...	68
మన్మథోపాలంభనము	...	76
చంద్రోపాలంభనము	...	77
మలయానిలోపాలంభనము	...	78

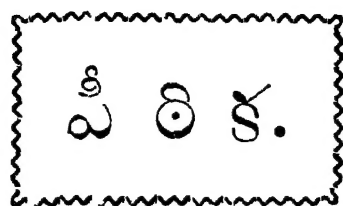
విషయము.	పుట.
తోకీలాద్యుపాలంభనము	79
డోర్వశిని సఖు లూఱిడించుట	80
త్రై లోకవర్తి యనుచిలుక తనచెలికి డోర్వశివృత్తాంతముఁ దెల్పుట.	81

చతుర్థాశ్వాసము.

గ్రీష్మఋతువర్ణనము	87
పక్షాకాలవర్ణనము	89
ఋషుల తపోవిఘ్నమునకై యింద్రుఁ డూర్వశిని బంపుట	92
డోర్వశి మిత్రావరుణులయొద్దకి భూమికి వచ్చుట	95
పుష్కపచయవర్ణనాదికము	97
జలకేళీవర్ణనము	99
మిత్రావరుణు లూర్వశిని శపించుట	105
హేమంత ఋతువర్ణనము	„
శిశిరఋతువర్ణనము	106
పురూరవుఁడు మాఘస్వాసము చేయ నేఁగుట	107
తనకుఁ బ్రత్యక్షమైనవిష్ణుని రాజు స్తుతించుట	108

పంచమాశ్వాసము.

వసంతఋతువర్ణనము	118
చారులు పురూరవునకు విచిత్ర చనవృత్తాంతముం దెల్పుట	120
పురూరవుఁడు చిత్రవనముం జూడ నేఁగుట	122
పురూరవుం డూర్వశికడకుఁ జేలికాని బంపుట	126
పురూరవుఁ డూర్వశిని నిజపురంబునకుఁ దెచ్చుట	132
సూర్యాస్తమయాదివర్ణనము	134
ఇంద్రునిపంపున గంధర్వలూర్వశికై భూలోకమునకు వచ్చుట	143

కనుపర్తి అబ్బనామాత్యుడు రచించిన గ్రంథములలో రెండే మనకు లభించినవి. ఒకటి అనిరుద్ధచరిత్రము, రెండవది పురూర వశ్చరిత్రమును కవిరాజమనోరంజనము. వీరేశలింగముపంతులువారు కవుల చరిత్రములలోఁ గవిరాజమనోరంజనము నిట్లు ప్రశంసించిరి. “వసుచరిత్రమునకుఁ దరువాతఁ గవిరాజమనోరంజనముతోఁ దులతూఁ గడగిన ప్రబంధము లొకటి రెండుకంటె నెక్కువగా లేవు... బాల్య మునందు రచింపబడినదగుటచే అనిరుద్ధచరిత్రము పురూరవశ్చరిత్ర మంత ప్రాధముగా లేదు. కవి సాహిత్యమునందుమాత్రమే గాక సంగీ తమునందును బ్రవీణుడై నట్లు కనబడుచున్నాడు.”

వీరేశలింగముపంతులువారి గ్రంథమును మిగులఁ బ్రశంసించుట గ్రంథప్రశస్తికి దృష్టాంతము. అబ్బనామాత్యుడు కొండిన్యస గోత్రుడు. ఆటువేల నియోగిబ్రాహ్మణుడు. గుంటూరుమండలములోని కొండవీటికి రెండామడలదూరములోనున్న కనుపర్తి యీతని నివాస స్థలము. నేటికిని గవివంశీయు లట వసించుచున్నారు. ఈకవితండ్రి రాయనమంత్రి, తల్లి నరసమాంబ. మంగళగిరి నృసింహస్వామి యీ తని యిష్టదైవము. నరకృతికొల్లక యిక్కవి తన రెండుగ్రంథములను దేవాంకితము గావించి ధన్యుఁ డయ్యెను. ఇక్కవి పూర్వులలో బసవ ప్రధాని “కొండవీటిపుర రాజ్యోర్విశ్వరులు మంత్రిగాఁ జేపట్టన్” జే రొందెనట. అంతియగాదు “కనుపర్తి బుక్కపురి ముఖ్యబహుగ్రామ స్వాస్థ్యానుభవగ్రామణి”యట. కనుపర్తికి మిగులఁ జేరువలో బుక్కపట్టణ మున్నది గాన కవి కొండవీటిసీమవాఁ డనుట నిస్సంశయము. కవి పూర్వులప్రశంసకాలనిరూపణమునకుఁ దోడ్పడుట లేదు.

వసుచరిత్రమును బూర్తిగ ననుకరించినకతన అబ్బయామా త్మ్యుడు వసుచరిత్ర రచనకాలమున కీవలివాడనుట స్పష్టము. కవివంశ జాలలో నిప్పటితరమున సూర్యనారాయణ యనువా రున్నారు. ఈయ నవయస్సు 42 సంవత్సరములు. ఆయననుండి పురుషులను దీసికొన్నచో సుబ్బయ్య-శ్రీనివాసరాయఁడు-సుబ్బరాజు-వెంకన్న-పెద్దిరాజు-గ్రంథక ర్తయగు అబ్బరాజు వంశవృక్షమువలనఁ గన్పట్టిరి. అనఁగా సూర్యనారా యణగారికిఁ బ్రకృత గ్రంథకర్త ఆఱవతరమువాఁడు. తరమునకుముప్పది యేండ్లవంతున లెక్కించినచో అబ్బయామాత్యుఁ డిప్పటికి నూటయెను బదియేండ్లక్రిందట క్రీ. శ. 1750 ప్రాంతమున నుండె ననుట స్పష్టము. ఇంతకంటె బలవత్తరములగు నాథారములు లభించువఱ కీనిర్ణయము విశ్వసనీయమని మాతలంపు.

కవిరాజమనోరంజనము రసవత్తరమగు ప్రబంధము. కవి వర్ణన ములకుఁ బాటుబడినటులఁ గథాకల్పనమునకుఁ బాటుపడలేదు. “ఆద్య సత్కథలో వారివిపుట్టురత్నము”లన్నట్లు ఇందలికథాంశము పురాణము లనుండి యథావిధముగఁ బ్రబంధములోనికి మాఱినది. ఈమార్పునకు అష్టాదశవర్ణనలు అంత్యనియమపద్యములు చిత్రకవిత మున్నగుకవితా శిల్పములు తోడ్పడినవి. అంతియగాని ప్రధానపాత్రముల నాదర్శప్రాయముగఁ జిత్రించుట, ప్రకరణోచితముగఁ గథనుసృజించుట మున్నగు మాతనవికాసము లీప్రబంధమునఁ గానరావు. మృదుమధురమగు నీకవి కవిత స్వతంత్రముగనున్నంతదనుక మనోజ్ఞముగనున్నది. వసుచరిత్రము ననుకరించినతావులలోఁ గొంతకొంత పేలవము కనిపించుచున్నది. ఎట్ల యిన నేమి సమకాలికగ్రంథములలో మిన్నయనుట సత్యము. ప్ర నకథాబీజముగొని కాళిదా సిందలికథనే తారుమా రొనరించి విక్ర మోర్వశీయమున దనఁ గథాసంస్కరణనై పుణ్యమును బ్రకటించినాఁడు. నాటకములఁ బ్రబంధములుగ మార్పుకాలమున నున్నయిక్కవి యిందులకు దొరకొనమి సంతాపకరము. అబ్బినామాత్యుని మనోహర

కవిత నూతనకథాకల్పనకుఁ దోడ్పడిసిన నెంతరమణీయముగ నుండునో గదా!

అబ్బయ్యామాత్యుఁడు పలుతావుల వసుచరిత్రము ననుకరించి నాఁడు. కొన్నితావుల వ్యాకరణనియమములఁ గూలఁత్రోసి నాఁడు. ఈతని స్వతంత్రరచనము మృదుమధురపదభూయిష్ట మై తెలుఁగు నుడికారములందలి తీరుతీయముల వెదజల్లుచుండును. శృంగారనైషధములోని కొన్నిపద్యముల కనుకరణము లితనికవితలోఁ గలవు.

సీ. “నిఖిలవిద్యానటీన్యత్తరంగస్థలా
యతనాయమానజిహ్వంచలుండు.”

శృంగార-ఆ-1. ప-46.

సీ. “నవకీర్తన రక్షీనాట్యరంగావధీ
కృతచక్రవాళధా త్రీధవుండు.”

కవిరా-ఆ-1. ప-87.

చ. “ఇతఁడు దరిద్రుఁడౌననుచు నేర్పడ నర్థిలలాటపట్టికన్
శతధృతి వ్రాసినట్టిలిపిజాల మనర్థము గానియట్లుగా
వితరణభేలనావిభవవిభ్రమనిర్జితకల్పభూరుహుం
డతఁడు దరిద్రతాగుణమునందు దరిదుని జేయు నాతనిన్.”

శృంగార-ఆ-1. ప-57.

మ. “అయమర్థజనయంచు యాచకలలాటాతస్థలిన్ బ్రహ్మని
ర్ణయశక్త వ్రాయవహించునట్టి లిపియర్థుల విశేషాన్వయ
క్రియగా నర్థమవారిగా నొసఁగి యర్థింజేయు వాగీశుఁడ్రా
తయు నాత్మీయవిలీర్ణయున్ నిజముగా ధాత్రిశునేర్పెట్టిదో.”

కవిరా-ఆ-1. ప-93.

వసుచరిత్రము ననుకరించినపద్యములనుగూడఁ జూపుట ప్రకృతము కాకపోదని ఒకపద్యమును జూపుచున్నారము.

ఉ. “కొండలు విల్లు వేదలలకుండలిరాజులు నారి యమృతం
గుండలు బైటిపల్లియల దున్నినవాడలు యొందురెండు భ
ద్గండిది నిండుపూరుషమొక్కో యని గెల్వవె ముజ్జగంబు లు
ద్గండత నొక్కతుంటవిలు దాలిచి యంటినగందుతూపులన్.”

వసుచరిత్రము.

ఉ. “నారలు తేటి, జోక నలినారలు, తేరలు చిల్లు సౌరభో
ద్గారలు, విల్లుపూతనయగారలు చుట్టము శైత్యపుష్క సదా
చారలు కమ్మగట్టు పరిచారలు తోయిల కేశనీభవ
ద్వారలు యిట్టిసీకొడుగువారలు లోకు లిడేమిచిత్తమో.”

కవిరాజమనోరంజనము.

అనుకరణపద్యమున సంధిలోపములు చాలగలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నిం దుదాహరింప మానితిమి. కవిరాజమనోరంజనమున, రసవత్తరము లగుఘట్టము లెన్నేని కలవు. మొదటియాశ్వాసములోని రాజనీతులు ఆత్మవిద్యోపదేశము, ప్రత్యేకసతనీయములు. రెండవయాశ్వాసము లోని తారాశశాంకసమాగమముగ సభ్యముగ సంగ్రహరూపముగ నుండి దుర్నితని బరిహరించుచున్నది. వసిష్ఠస్తుతి కవికిగల యుభ యభాషాకవితానైపుణ్యమునకుఁ దార్కాణగా నున్నది. ఇలాకన్య పురుషుడగుటయు రాజకుమారుడు స్త్రీయగుటయు వీరలు పరస్పరము మోహించుకొనుటయు నిరువురకుఁ దనయుం డుదయించుటయు శివా నుగ్రహంబునఁ బూర్వరూపంబులు దాల్చుటయు మిగుల మనోహర ముగ రెండవయాశ్వాసమున వర్ణింపఁబడినది. మూడవయాశ్వాసము నుండి ప్రధానకథ యగుపురూరవశ్చరిత్ర మారంభమైనది. ఊర్వశీ పురూరవుల సమాగమమునకుఁ గాంక్షించుట, మలయానిలాద్యుపా లంభములు చెలికత్తియల యోదార్పులు మున్నగు కథాభాగములు విశేషభావసమన్వితము లై మనోహరముగ నున్నవి. ఊర్వశీపురూరవుల కీయాశ్వాసమున వలపు మొలక లెత్తినది. సమాగమవిధము నాల్గవయా శ్వాసమునఁగలదు. మైత్రావరుణుల తపోభంగముగాఁగల నింద్రుపంపున

ఊర్వశి ధరణి కవతరించి శాపతప్తరా లయ్యెను. శాపఫలము భూలో కమున వసించుట. ఊర్వశికిఁ దీర్థము స్వార్థము గలసివచ్చినది. తరువాత నీయిరువురికలయిక (సమావేశము) సందర్భశుద్ధిగ సరసముగ రసవత్తర ముగఁ గవి చిత్రించినాఁడు. ఈయుభయులప్రేమ నిష్కళంక మైనదె. ఏకహృదయముగ నిరువురు వర్తించుచుండిరి. కాని యిరువురు విడిపోవుట కొకసమయము గలదు. ఊర్వశి రెండుపాట్టేళ్లఁ దెచ్చినది. వానిని మృగచోరాద్యాపదలు బొరయనీయక కాపాడుట, వివస్త్రముగఁ దనకుఁ బురారపుడు కనపడకుంట జరుపువటకు ఊర్వశి వెంట నుండును. ఈనియతికి భంగముకలుగుటయే యెడబాటు. నియమముల కంగీకరించి పురారపుడు ఊర్వశిని బరిగ్రహించి ప్రతిష్ఠానపురము జేరి చిరకాలము కామసౌఖ్యము లనుభవించెను. ఒకదినము తగళ్లఁ జోరులు హరించిరి. వివస్త్రముగ నేగుచున్న పురారపుని దర్శించుటతో నిరువురిబంధము తెగిపోయెను. ప్రతిజ్ఞాభంగము జ్ఞాపకముజేసి ఊర్వశి స్వర్గలోకమునకుఁ బోయెను. అటనుండి విప్రలంభశృంగారము మనోహరముగ నున్నది. ఈ కథాభాగముల నైదవయాశ్వాసమునఁ గాంచనగును.

ఊర్వశి నిర్గమనానంతరము పురారపుడు వలపువ్రేగునఁ జింతించుచు గంధర్వులబ్రాధింప ఊర్వశివలె అగ్నిస్థాలి యనుకన్యను సృజించి యొసంగుదురు. క్రమముగా నాయమ యూర్వశికాదని పురారపుఁ డెఱింగి యేకతమునఁ జింతించుచు రెండరణులనేకరించి యొకటి యూర్వశియని మఱియొకటి పురారపుఁడని పేర్కొని రెంటిని త్రచ్చుచుండ విష్ణుపుత్రత్యక్షమై కామితములు ప్రసాదించుటతోఁ గథ యంతమగుచున్నది. కథాంశమునకుఁ గవి సంస్కరణ జరుపక గనిలోనుండితీసిన పుట్టుశిలవలె గథనుంచి వర్ణనముపేర నెన్నేని భూషణము లాశిలకే కూర్చినాఁడు. మూఁడవయాశ్వాసమునుండియే యీ ప్రబంధమునకుఁ బ్రధానకథ యారంభమగుచున్నది. ఇందలిశృంగారము చాలవటకు

సభ్యముగఁ బఠనయోగ్యముగ నున్నది. పదునెనిమిదవ శతాబ్దము నాటిప్రబంధములలోఁ గవిరాజమనోరంజనమువంటి సర్వాంగసుందరము రసవత్తరము నగుప్రౌఢకావ్య మింకొకటి లేదను కవి చరిత్ర కారుల వాక్యమునం దెంతయు సత్యము గలదు.

ఆంధ్రభాషయందుఁ గలలక్షణగ్రంథముల కైకవ్యము కానరాదు. ఒకరిసిద్ధాంతము నింకొకరు పూర్వపక్షముఁ జేసిరి. ఎవరితోవ వారిది ఈవిస్తృతలక్షణముల సమన్వయించుట యసాధ్యముగ నుండెను. ఒక రంగీకరించినసిద్ధాంతము నింకొకలాక్షణికుఁడు పూర్వపక్షము గావించుచునుంటచే నానాటికవులకు నిశ్చయసిద్ధాంతములే తోచుకుండెను. అందుచేతనే యీతనికవితలో వ్యాకరణలోపము లుండెనని కవిరాజమనోరంజనములోని యీ క్రిందిపద్యమువలన నెఱుంగ నగును.

ఉ. “చెల్లనటంచు నొక్క కవి చేసినలక్షణ మొక్కరివలె
తెల్లమిఁజేసి తారొకటె జెప్పఁగ ఛాందసవిస్తరంబు నం
ధిల్లుటఁ గావ్యశంక లవనిం దఱుచయ్యె రసజ్ఞులార నా
యుల్లపుసౌధవీధిఁ గొలుపున్ననరస్వతి సత్యవాణి నా
తల్లి యొసంగు పల్కులివి తప్పలునేయక చిత్తగింపుఁడీ.”

కవితాప్రాధి కిక్కవి యాంధ్రీస్తనముల నుపమానముగాఁ గైకొనినాఁడు. బహుశః ఇది అటచాటగు సంధ్రవధూతిచొక్క పుంజనుఁగవను జేర్కొనువిధము గానోపు. ఆంధ్రీస్తనముల కాతిన్యమును నన్నెచోఁభుఁడు రాజశేఖరుఁడు జేర్కొనిరి. అదియే కవిభావ మేని కవి శృంగారరసప్రబంధమునకుఁ గ్రొత్తవన్నెలు బచరించుటయే!

రసవత్తరమగు నీ గ్రంథరాజమునుండి దృష్టాంతముగ నీయఁ దగినపద్యములు చాలఁ గలవు. రసీకులముం దీగ్రంథముంచి వారి నా నందపఱచుటయే యుద్ధృతమునకంటె నుచితమగు పని. రచనాచమ

త్కారమునను గూర్పుబింకమునను అనిరుద్ధచరిత్రముకంటె నీకవిరాజ
మనోరంజనము బ్రశంసాపాత్రముగ నున్నది.

చిరకాలముక్రింద చింతామణిముద్రణాలయమున నీగ్రంథము
ముద్రితమైనది. అందు ముద్రణస్థానిత్యములు కలవు. ప్రతులు చిక్కు
టయే అసాధ్యముగ నుండెను. ఆంధ్రజనాదరపాత్రమగు నీగ్రంథరాజ
మునకుఁ గలప్రశస్తి గమనించి సర్వాంగసుందరముగ ముద్రించి
ఆంధ్రలోకమునకు సమర్పించిన శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారి
యత్నము ప్రశంసనీయము.

ఇట్లు, భాషాసేవకులు,

శేషాద్రిరమణకవులు,

శతావధానులు.

ఆంధ్ర గ్రంథములు.

ప్రతి 1-కి రు. అ.

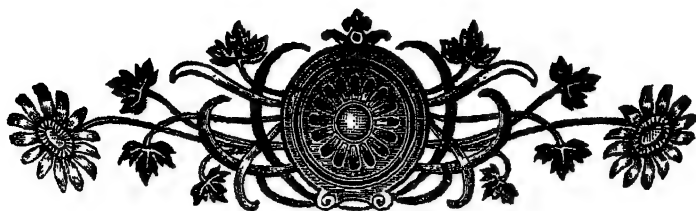
శ్రీమదాంధ్రభాగవతము, పోతనామా	
త్యప్రణీతము, ఇదివఱకు ముద్రిత	
మైన ప్రతులకన్న అన్నివిధముల	
భాగుగ నున్నది	5 8
,, అత్యుత్తమ ప్రతి, రెండుసంపు	
టములు	7 8
,, 3 సంపుటములు	9 0
శ్రీమదాంధ్రభారతము - పద్యకా	
వ్యము:—ఆనేక వ్రాతప్రతుల	
సహాయమున చిరకాలమునుండి	
సంపూర్ణపరిశ్రమముతోఁ బరి	
ష్కరింపఁబడినది. మేలుకాకి	
తములపై స్ఫుటముగ అచ్చ	
త్తించి మంచి కాలికోబైండు	
చేయబడియున్నది.	0
7 సంపుటముల ప్రతి	14 0
3 సంపుటముల ప్రతి	13 0
ఆది, సభాపర్వములుగల సంపుటము	2 0
ఆరణ్యపర్వము	2 0
విరాటోద్యోగపర్వములు	2 0
భీష్మద్రోణపర్వములు	2 0
కర్ణశల్మసౌప్తికస్త్రీపర్వములు	2 0
కాంతిపర్వము	2 0
అనుకాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమ	
వాస, మాసల, మహాప్రస్థానిక,	
న్యగ్రారోహణ పర్వములుగల	
సంపుటము	2 0
ఆదిపంచకము, ఒకటేసంపుటము	5 8
యుద్ధపంచకము, స్త్రీపర్వము	3 12
కాంతిసప్తకము	3 12
ఆదిపర్వముమాత్రము, పెద్దచ్చు	1 8

ప్రతి 1-కి రు. అ.

ఆంధ్రభారత విమర్శనము, మల్లాది	
సూర్యనారాయణశాస్త్రి	8 8
ఆనందరంగరాట్నంబము, కాలికో	1 8
ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము; కావ్య	
స్ఫుటితీర్థ: జనమంచి శేషాద్రి	
శర్మకృతము, 3 సంపుటములు	12 0
డిటో 7 సంపుటములు	14 0
ఆంధ్రలలితోపాఖ్యానము	1 8
ఆంధ్రభాషాభూషణము	0 2
ఆంధ్రభాషావ్రవము, అట్టబైండు	0 12
,, కాలికోబైండు	1 2
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్ర	
నామశేషము, సాంబసిఘంటు	
వు—టీకానుక్రమణికాసహా	0 12
డిటో కాలికోబైండు	1 0
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	0 8
కవిసంశయవిచ్ఛేదము, అడిదయ	
సూరకవిది	0 6
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి	
పాపరాజప్రణీతము, చక్కని	
కూర్పు, గిట్టుబైండు	2 0
ఉత్తరహరివంశము, నాచన సోమ	
నాథకృతము	1 8
కవికర్ణసాయనము, మాంధాతచరిత్ర	1 8
డిటో మేలు ప్రతి, కాలికోబైండు	1 14
కళాపుష్పాదయము, దళసరి కాగి	
తములు	2 4
కాశీఖండము, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు	1 12
కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక,	
(భాగవతములొనిది)	0 4
డిటో గట్టుప్రభుకృతము	0 6

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

292, ఎన్ ప్లనేడ్, చెన్నపురి. ఈ.

శ్రీ రస్తు.

కవిరాజమనోరంజనము

—Pandit, S. S. Bhatry
KALABHIVANDANI PAKSEEN
పీ రి క. RAJAHMUNDRY

కెంగేల వెలుంగుతమ్మికే జెవిం జెల్వొందు చెంగల్వకు
వ్యాకోచసితిసామ్యమై యెసంగగా నక్కెందుబింబాక్షి
తొకారుణ్యరసాక్షి దత్తనియకు వేడ్కల్నేయులీలానృసిం
హాకారోజ్జ్వలు మంగళాద్రిపతి నిష్టావాప్తికై కొల్పెదన్.

1

చ. ఒకవననంబు ద్రిప్పి మఱియొక్కముఖాబ్జము ముద్దుగొంచు బా
యకయును వేడుకోగఁ బొలయల్కనెపంబున నిట్టులాన్యపం
చకమును నొక్కచుంబనరసస్పృహఁ ద్రిప్తచుఁ దత్సుఖోచితో
త్సృకమున నవ్వుచుఁ గిరిజఁ జూచుశివుం గొలుతు న్నదాప్తికై.

2

శా. వైరాగ్యార్థవిచారవేళ మదనవ్యాపారశాస్త్రైకవా
చారూపంబున లానఁదోచుచు భ్రమించుకొ వాణిధౌర్ద్యంబు పెం
పారకొ బుద్ధిసెఱింగి నవ్వుచుఁ దదీయాంగం బెదం జేర్చులూ
కారాధ్యుండు విరించి శ్రీకలితవిద్యాసూర్తి నా కీవుతన్.

3

సీ. తనచూపులకుఁ గల్పతరుకామధేనుచింతామణు లంశమాత్రములు గాఁగఁ
దనప్రసన్నతకుఁ జంద్రకలాపకమలజైశ్వర్యమహోన్నతుల్ సాక్షిగాఁగఁ
దనపెంపునకు దేవతానితంబవతీకదంబంబు దాసీజనంబుగాఁగఁ
దనకథావిస్తారతకు సర్వవేదశాస్త్రంబులు పందిబృందములుగాఁగఁ
తే. దనరు నేచెలి లిప్తచందనసుగంధ, సరసవిష్ణుభుజాంతరసౌధాసీను
నమ్మహాదేవి షరమకళ్యాణి లక్ష్మీ, చేరి మమ్ముఁ గృతార్థుల జేయుఁగాత.

4

- శా. నీమంతాభరణంబు వ్రొన్నెల చెలువ్ శ్రీవాగ్వధూటుల్ ప్రియా
రామశ్రేణి కదంబసుందరతారాణ్యస్థులుల్ కేళికా
ధామంబుల్ రజతాద్రికందరము లాదార్యంబు భోగాపవ
ర్గామోదాప్తియు నైన హైమవతి భాగ్యసూక్తి మాకీపుతన్. 5
- శా. శ్రీచింతామణి మంత్రదేవత జగత్తేమంకరాపాంగవీ
క్షాచంద్రోదయభక్తశేవధి మహాసంగీతసాహిత్యవి
ద్యాచారు స్తనకుంభ శారద మదీయస్వచ్ఛజిహ్వస్థలిక్
వాచాన్యత్యము సల్పుగావుతఁ గవిత్యసూక్తి వర్తిల్లగన్. 6
- ఉ. పుష్కరదీప్తతుండపరిపూరకలీనసమస్తమైన యా
పుష్కరధిక్ నభస్థలికి పూత్రరణోద్ధతి జిమ్మియచ్చటం
బుష్కరవాహిని గలయఁబొందోదోనఁగూర్చిన విష్ణురాజు ధీ
పుష్కరహేళి మత్స్యలికి భూరిజయాభ్యుదయం బొసంగుతన్. 7
- క. శ్రీరామాయణకావ్యక, శారూఢవచోవివేకి నవాల్మీకి
భారతభాగవతాదిక, ధారచనోల్లాసు వ్యాసుఁ దలఁచి భజింతున్. 8
- చ. ఆనఘుల సంస్కృతాంధ్ర కవితాఢ్యులఁ బేర్పొని నన్ను తింతుఁ బెం
పునఁ దగుకాళిదాసు భవభూతిని దండిని బాణునిక్ మయూ
రుని మఱి మాఘు భారవిని రూఢిగ నన్నవ భీము నెఱ్ఱమం
త్రిని నలసోము భాస్కరునిఁ దిక్కన బమ్మెర పోతనార్యునిన్. 9
- ఉ. ఎవ్వరికెంతబుద్ధి పరమేశుఁడు దాఁ గృపచేసె నట్టిదై
నివ్వటిలుం గవిత్వరుచి నేరువు చాలినఁ జాలకుండినక్
నవ్వక వర్తమానకవినాథులు చేసొనరయ్య మత్స్యలిక్
బువ్వలు గండకుండ రసముం గొనుతేటలవంటి నేర్పునన్. 10
- ఉ. చెల్లనటంచు నొక్కకవి చేసేనలక్షణ మొక్కరివ్వలక్
జెల్లమిఁ జేసి తాఠొకటి చెప్పఁగ ఛాందసవిస్తరంబు సం
ధిల్లుటఁ గావ్యశంక లవనిం దఱుచయ్యె రసజ్ఞురార నా
యుల్లపుసాధవీధిఁ గొలుపున్న సరస్వతి సత్యవాణినా
తల్లి యొసంగువల్కు లివి తప్పలు నేయక చిత్తగింపుఁడీ. (పంచపాది) 11
- చ. పలుమఱుఁ దప్పలేవెతకఁ బాల్పడి యుండుటగాక దుష్కవుల్
తెలియఁగఁ జాలుటెట్లు రసదీపకకావ్యకళారహస్యముల్

- తలఁపఁ బ్రహ్మహేయకలిత ప్రణశోధనవాంఛగాక యీఁ
గలకుఁ బటిరచర్చితసుగంధతనుస్థిలి బుద్ధిగల్గునే. 12
- ప. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనాచరణంబును బూర్వకపీండ్రసంస్తరణంబును నవీనకవిజనా
నుస్తరణంబును గుకవిత్పూజికరణంబునుం గావించి యొక్కపుణ్యకథారత్నంబు రచి
యించుయత్నంబునం గుతూహలదోహలం బైనచిత్తంబున నిట్లని వితర్కించితి. 13
- తే. ప్రాజ్ఞులు ప్రబంధకల్పనాపాటవంబు, గలుగుటకునత్ఫలంబుగాఁ దలఁచికృతులు
చేయుచుందురు జగదేశ నాయకునకు, నచ్యుతున కంకితముగఁ గృతార్థులగుచు. 14
- క. ధాతలకుఁధాత భువన,త్రాతలకుఁ దాత శౌర్య రక్షకుఁ డఁట యా
దాతలదాత న్విడిచి యి,లాతలనేతల నుతింపు లాఘవమేలా. 15
- సీ. కృపఁ జేసె భువనముల్ కీర్తింప ధ్రువునకుఁ జెలఁగి యెన్నాళ్లకుఁ జెడనిపదవి
యొనఁగె విభీషణాఖ్యునకు నాచంద్రతారార్కంబుగాఁగ లంకాధిపత్వ
మిచ్చెఁ గుఁచుట కిష్టారసిద్ధియా సరివోల్పరానియొక్కర్థమహిమ
దత్తంబుచేసె గంధవహత్త భవునకు వరభవిష్యద్భవైభవంబు
- తే. వాసుదేవుండు బ్రహ్మాండవల్లభుండు, భక్తజనులకు నకలసౌభాగ్యదాత [గలఁడె.
దాతమాత్రంబై మోక్షప్రదాత యతఁడె, యతని నుతియించుకంటె భాగ్యంబు
మ. చతుర్థుల్ పూర్వకపీండ్రు లన్నిటను సేన్వల్పజ్ఞుఁడఁకొ స్వామికఁ
హితమోకాదొ మదీయకాన్య మని నాకేలా విచారింపన
గ్రతనూజుల్ వ్యవహారకర్తలయినం గానీ కడుంబాలుఁడొ
సుతునవ్యక్తపుమాట తండ్రి కొడవించుం గాదె యానందమున్. 17
- మ. తనుఁ దా మెచ్చుకొనంగ నేటికిఁ గవిత్వప్రాధి యాంధీఘన
స్తనకుంభస్ఫురణఁ నవీనమృదుచిత్ర శీఘదాచ్ఛాదనా
భివలంకరణార్థ సూచనల సంప్రీతిఁ మనోవీధులం
జూనుపంగల్గిన నింపుతో విని రసజ్ఞుల్ మెచ్చినం జాలఁడె. 18
- క. ప్రాచీనకవికవ్వచిదువ,సూచితకథ సుకవిరచనసాంపున వితథం
బై చిత్తము లలరించుం, బ్రాచురగతిఁ గనకఘటితరత్నము భంగిన్. 19
- ప. అట్లుగావున మదీయసరస్వతీవిలాసంబువలన సార్థకనామధేయంబుగాఁ గవిరాజ
మనోరంజనం బనునొక్కనత్ప్రబంధంబు రచియించి మజ్జన్సాఫల్యంబుగా భగవ
దర్పణంబు గావించు ననుతలంపున. 20
- ఉ. శ్రీరమణాంకితంబుగ రచింపఁగయొగ్యత గల్గి వీరశృం
గారరసాదిలీలలఁ బ్రగల్భతకుఁ బురు లాననంగ వి

స్తారము సేయఁగాఁ దగినసత్కథయెయ్యది గల్గునో యటం

చారయుచుకొ మదీయహృదయంబునఁ గోర్కులు నివ్వట్టిలగన్.

21

లే. ఉండి యొకనాఁటిరేయి నాయుల్లమునను, మత్స్యభుండైనయట్టి శ్రీమంగళాద్రి
నిలయు నడసెంహు భక్తవత్సలు దలంచి, శయ్యమీఁదను నిదురించుసమయమునను. 22

సీ. శతకోటికందర్పసౌందర్యరేఖావిమోహనంబు భగేంద్రవాహనంబు

హారకోటిరకేయూరాదిభూషణస్ఫూర్ణితంబు కలంకవర్ణితంబు

దరహాసహాసితవిస్ఫురితజీవంతజీవితంబు సుపర్వనైవితంబు

సంపద్విలాసినిసరసభుజాలతాలింగితంబు కృపాతరంగితంబు

తే. గురుతరానంతకళ్యాణగుణమణీధు, రంధరంబు లసత్కంబుకంధరంబు

విష్ణువివ్యస్వరూపంబు వేడకతోఁ బ్రసన్నమయ్యెను మామకస్వప్నమునను. 23

ప. ఇట్లు మదీయజన్మాంతరసహస్రసంచితపరిణామంబునం బ్రసన్నులైన భగవద్వివ్యమం
గళవిగ్రహంబు నందరించి కంచుకీకృతపులకొద్దమశరీరుండనై యానందరసకందశత
హృదయారవిందుండ నగుచు లేచి సాహృంగవందనంబు లాచరించి నిలిచి స్తోత్రం
బులు చేయుచున్ననన్నుం గరుణామృతశీతలకటాక్షంబుల వీక్షించుచు గంభీరమృదు
మధురభాషణంబుల నిట్లని యానతిచ్చె. 24

క. మును పనిరుద్ధచరిత్రం, బనుకృతి రచియించి మంగళాచలపతి నై

తనరారు నాకు నంకిత, మొనరించితి వేను శ్రీతి నొందితి నింకన్.

25

శా. మద్భక్తుండు పురూరపుండు మును ధర్మబోధుఁ బాలించె నే

తద్భూషుండల మేకచక్రముగఁ దద్వార్తల్ పురాణోక్తముల్

తద్భావార్థమెఱింగి విస్తరము నొందంజేయు మస్తత్ప్రసా

దోద్భూతాద్భుతశేముషీచతురవాగ్మ్యక్తిం బ్రబంధంబుగన్.

26

ప. తత్ప్రబంధంబు మద్గోపాలనామాంకితంబుగారచియింపుము మదీయకృష్ణావతారసగు
ణబ్రహ్మోపాస్తిపరులు నాకుం బ్రియతములు గావునఁ దద్రూపంబున సీచే నుపాసి
తుం డైనసీహృదయంబున వివరితు నని యానతిచ్చి యప్పురమేశ్వరుం డంతర్ధా
నంబుఁ జేసినట్లయిన మేలుకాంచి యాశ్చర్యమిళితప్రమోదమానసుండ నై యద్ది
గ్భవిగ్రహంబుఁ దలంచి మ్రొక్కుచుండితి నివ్వధంబున నిష్ఠదేవతానుగ్రహంబు
కుడసినవాడనై తత్ప్రబంధంబు రచియింపఁ బూని, కనిసమయసిద్ధతావిచారంబున
మద్వంశక్రమం బెఱింగించెద. 27

శా. శ్రీషేక్ష్ క శశివోలె బ్రహ్మకులవార్ధిం బుట్టి కాండిన్యగో

త్రాపస్తంబపవిత్రనూత్రకలితుం డై రామసింహాసనా

- భోగ్యపేతస్ఫుటగొండపీటిపురరాజ్యోర్విశ్వరుల్ మంత్రిగాఁ
జేపట్టణ్ బసవప్రధానుఁ డిలమించెన్ భాగ్యసంపన్నుఁ డై. 28
- క. ఆమంత్రిమణి ప్రకాశనభోమణి కనుపర్తిబుక్కపురిముఖ్యబహు
గ్రామస్వాస్థ్యానుభవగ్రామణి బుధసుతుల సుతులఁగాంచె నలుపురన్. 29
- వ. తదీయాభిధానసౌగుణ్యక్రమంబు. 30
- తే. ఆమరమంత్రి గుణంబుల నమరమంత్రి మువ్వహిమవేల్పు ప్రభనొప్పమువ్వుకునుఁడు
వెద్ద నానాచమత్కృతిఁ బెద్దనాద్యుఁ డెల్లసచివుండు సంస్తుత్యుఁ డెల్లసభల. 31
- ఉ. అం దసమానకీర్తియుతుఁ డైతగుమువ్వనమంత్రిమాళికిన్
నందనుఁ డై జనించె సుజనస్తవనీయుఁడు నివ్వనాథుఁ డిం
పొందునమస్తనంపదల నున్నతిఁగాంచెను గొండమాంబ రా
కేందునిభాస్యఁ గూర్చిహృదయేత్వరిఁగా భరియించె వేడుకన్. 32
- క. ఆనివ్వమంత్రివరునకు, నూనుండై యబ్బునార్యచూడామణి పెం
పూన జనియించె గొండాంబానిరువమగర్భశుక్తిమాక్తిక మగుచున్. 33
- చ. సుగుణకదంబమెల్ల నొకచోటనె కాపురమున్నయట్లుగా
నగునని వేయునోళ్లఁ గొనియాడుచు భూజనులెంచ ధన్యుఁడై
తగుకనుపర్తియబ్బనకు దల్పియసాధ్యకి లచ్చమాంబకుం
బొగడికకెక్కిరిద్దఱు సుపుత్రులు రాయన నివ్వనాహ్వయుల్. 34
- ఉ. వేయనవచ్చుఁ గాక సుళువే యనపాయవహస్యవైభవం
బాయనవద్యబుద్ధి తగునాయనలే యనుఁ గీర్తిచంద్రికల్
గాయ నయస్వగీతికలు గాయనశీలరు పాడ నొప్ప మా
రాయనమంత్రి మేలు బళిరా యన సూరిజనాభినంద్యుఁ డై. 35
- క. ఆరాయనార్యమణికి వధూరత్నము నరసమాంబ దొరయన్ సుగుణ
శ్రీరమణీయత ననసూయారంభతు లనఁ బతిప్రతాభరణం బై. 36
- తే. అట్టిదంపతులకు నన్వయాభివృద్ధి, యొదవఁ బుత్రుల విరువుర ముదయమైతి
మగ్రజాండుయోగానందుఁడనఁచరితుఁ, డబ్బయామాత్యుఁడం డ్రుమదాహ్వయంబు. 37
- క. శ్రీమంగళగిరినరసింహమేయకృపావిజృంభితాద్భుతకవితా
శ్రీమంతుఁడ గానకళా, శ్రీమంతుఁడ దేవతాస్తుతివ్రతపరుఁడన్. 38
- వ. ఈదృశుండ నగునాచేతన్ గ్రథితం బగునేతత్ప్రబంధంబున కధీశ్వరుం డయిన
శ్రీరాజగోపాలప్రభుండు. 39

- సీ. యదువంశజలధిరాకామృతభానుండు భానుండు యోగిహృత్పద్మములకుఁ
దైలోక్యహితరాసకేళీసనాథుండు నాథుండు బ్రహ్మాండయూధములకు
నిజకథామృతభాతవృజీనజంబులుండు బాలుండు నందగోపాలసతికి
గృతవైణవికగానగీతప్రబంధుండు బంధుండు వల్లపీప్రాణములకుఁ
తే. గోమలశ్యామలమ్మగగ్రామలామ, రప్రకాండకాండాసనరాజమాన
సాంద్రచంద్రకనవచంద్రకింద్రబర్హ, శేఖరుండు కృష్ణగోపాలశేఖరుండు. 40
- సీ. వసుదేవనూనుడయ్యు సనాతనుండు నవనీతచోరకుండయ్యు నిస్పృహుండు
కాముకుండయ్యు నష్టలితవటుండు సృశంసహింసకుండయ్యు సర్వసముండు
సంసారియయ్యు నిస్సంగుండు ద్వారకావాసు డయ్యును జగద్వ్యాపకుండు
మాయావియయ్యు నిర్మలమానసుండు కార్యప్రవర్తకుండయ్యు నఖిలసాక్షి
తే. రాజగోపాలలీలవిరాజమాన, దేహభృచ్చిప్తతత్త్వంబుఁ దెలిసిపొగడ
వేయుమోములు గలకాద్రవేయలోక, సార్వభౌమునకైన వశంబుగాదు. 41
- సీ. వాసుదేవఖ్యాతిపరిల్లె నెవ్వఁడు భవముచే మూర్తివైభవముచేత
నఖునిఖండలలీల నమరారినెవ్వఁడు శక్తిచే జరణాంబుశక్తిచేత
గాళిందిగదిసి దేక్కలునల్పె నెవ్వఁడు రతులచే వనకేళిరతులచేత
గీతామృతవ్యాప్తి గీల్కల్పె నెవ్వఁడు నయముచే దత్తన్విర్ణయముచేత
తే. దెలిపె నెవ్వఁడు కంసమాంసలమతంగ, భూమాననధాటిచే దనపురుషసింహ
మూర్తివిస్ఫూర్తి యసమానకీర్తి యతఁడు, సంహృతార్తార్థి యాభీరచక్రవర్తి. 42

❧ పవ్యంతములు. ❧

- క. ఈదృక్ప్రకారసారగు, ణోదారున కాశ్రితప్రజోభయసుఖదా
నోదారున కవనీభృద్భూదారున కమృతజలధిభూదారునకున్. 43
- క. మండితగుణపండితహృద, ఖండితవిజ్ఞానహంసకాసారునకున్
గుండలరుగ్గండలభృ, ద్గండలనద్దరహసనసుధాసారునకున్. 44
- క. బంధురతరంపమురళీ, గాంధర్వసుధాస్రవంతికాలహరీసం
బంధోదితప్రవాళ, స్కంధస్థాణునకు భజదజస్థాణునకున్. 45
- క. వరఖద్యుమణికి సాష్టో, త్తరశతషోడశసహస్రతరుణీయుగప
త్పరతోచితబహుతనుభా, సురదక్షిణనాయకైకమాడామణికిన్. 46
- క. విజరాజకతుబధీశ, వ్రజరాజతనగపమృగ్యపదునకు వీణా
ద్విజరాజద్విజరాజ, ద్విజరాజముఖాచ్ఛక్తివిభవపదునకున్. 47

- క. పరగోపీగోపితన, త్వరిమశహయ్యంగవీనపాటచ్చరతా
స్ఫురితునకున్ రాధాతుచ, భరితునకున్ దురితహరణపటుచరితునకున్. 48
- క. రాసక్రీడానటనవి, లాసవశీకృతనభస్మలస్థాస్వప్న
స్త్రీసముదయహృదయునకున్, వ్యాసాదిమునీం'ప్రవర్ణితాభ్యుదయునకున్. 49
- క. శుంభదవప్తంభభుజా, స్తంభాగ్రహరాచ్చపేటశంబాహతి సం
రంభహతకంసభూభృ, తుక్కుంభేశగోత్రునకు భరితగురుగోత్రునకున్. 50
- క. గోగోచరబలవిక్రమ, గోగోచరతాహృతాకగోపాలునకున్
గోగోనియమితనానా, గోగోపాలునకు రాజగోపాలునకున్. 51

ప్రథమాశ్వాసము.

వ. నాయొనర్పంబునిన కవిరాజునుోరంజనం బనుపురూరవశ్చరిత్రంబునకుం గథా
ప్రకారం బెట్టిదనిన నకలమునివరేణ్యశత్రుల బగునై మిత్రాబంధులనుం బుణ్యకథా
శ్రవణోల్లాసవికాసముఖులు శౌనకప్రముఖులు సమస్తపురాణవాణీమణిస్యందన
సంచారకరణశ్రవీణసూతుం డగుసూతునివలన నుపసూచితం బగుపురూరవశ్చరిత్ర
చరిత్రంబు విని సవిస్తరంబుగాఁ దెలుపవలయునని యడిగిన నక్కఱకుం డిట్లని
తెలుపం దొడంగె.

52

ప్రతిష్ఠానపురవర్ణనము. ౧

సీ. వరణాగ్రమణిరాగభరణాంచదుదయా స్తమయహంసశుభ్రాంశుమండలంబు
బహుళసౌధావళీప్రతిబింబభాగభూరాన్నిధునన్నర్ధిరి కామృతంబు
నీలనభోవాదనిశ్చయాపాద కాగరుధూపధూమరేఖాస్థిరంబు
ప్రతివదలి ప్తజంబాలకస్తూరికాప్రకటితస్వగుణగోత్రాస్థలంబు
తే. ఘటితకుట్టిమపటుహీరకాంతికౌము, దీవిధూతతమహిపటలావిధూద
యత్రియా మోత్కరంబు విచిత్రవిభవగురుచిరంబు ప్రతిష్ఠానపురవరంబు.

53

సీ. పణ్యస్థలములెల్లఁ బద్మాకరములు పద్మాకరతతులు మహావనంబు
రావనంబులు వినోదాగంబు లావినోదాగము ల్లోపురాగ్రాంచితములు
గోపురాగ్రంబులు గురుసభావళులు సభావళుల్ దైవాలయములు చూడ
దైవాలయంబులు ధామస్థితు ల్పటి ధామస్థితు ల్మడుపుర్యలయ
తే. ధర్మలలిభద్రకరులు తద్భద్రకరుల, యూశముల నెన్నఁగాఁ బ్రమదోత్కరంబు
లపటఁ బ్రమదోత్కరములు ప్రభాసమాన, లనఁ బ్రభాసమానం బగు నప్పురంబు.

54

చ. నయగణరత్నసంయుతి వనప్రకటోన్నతి రాజమండలా
దయపరిజ్ఞంభమాణత సుధామహితస్థితి శ్రీవిలాససం
శ్రయత నసంతభోగవిలసత్పురుషోత్తమయ్యక్తి వర్జితం
బయి కలకాంబురాళిగతి నన్నగరంబు గరంబు చెల్వగున్.

55

- తే. రాజమార్గంబు నక్షత్రరాశిలోడ, నుతపక్షమున వెలుగు కెంతయనఁగ
రాజమార్గంబు నక్షత్రరాశియగుచు, నగరమధ్యంబునందు నున్నదివహించు. 56
- శా. క్రిడాశైలవరీపసిస్సుటవిశరిసాపితాంచక్షు పా
రాడశ్చచ్ఛటలం గరుచు విలసద్రాకానిశాభాసమా
నోదువ్రాతపసాంద్రచంద్రికతదీయోవప్రసూరంబు జా
తై డిగ్గు సైలయేఱులై పురివిహర్తాహ్లాదముం జేయుచున్. 57
- సీ. చక్రవాళధరాధరక్రియాచాతురిఁ గొంతుజేఱిన పాణిపాకజమున
మహానీయజలధినిర్మాణ కేళీలీల వడఁకుడేసినకరవారిజమునఁ
గల ధౌతకాంచనాచలశృంగరచనచే నకుతుడేఱినహస్తజలదుహమునఁ
నలవైత్రర్కనందనారామకల్పన నారిలేఱినశయూభోరుహమునఁ
- తే. గనకగర్భంబు నిర్మించెఁ గనకఘనక, శావితాసతనసమాన మై వెలంగు
వరవరణభేయహర్షోపవనచయంబు, లవ్వరంబున భువనంబు లభినుతించు. 58
- తే. సర్వలోభద్రరేఖాప్రశస్తివలన, భాసురందైనయట్టియప్పట్టణంబు
సర్వలోభద్రరేఖాప్రశస్తివలన, భాసురందైన జ్యోతిషప్రతిభఁగాంచె. 59
- క. పుటభేదనపటుకేతన, పటసంచలదంచలముల భాసిలుఁజిత
స్ఫుటముక్తామణిరేఖా, మఱిమం దారాగణము విభావరివేళన్. 60
- మ. పురనానామణిహర్షదేశచరదంభోజాంబకాన్యాచ్ఛసుం
దరత ల్పాచిన కన్నులన్ నిహితద్వార్ద్రస్థలాదర్శ వి
స్ఫుఃతాత్మప్రతిబింబము ల్గని సుమీ పూర్ణప్రభాపూర్ణిమా
హాణాపండు వినర్ణుడై యరిగి కార్యంబందు నంతంతపక్షన్. 61
- తే. అలమృగాంకుండు వాతాయనాంతరమున, దూఱిపోవుచుఁ జరియించుకారణమున
లీలఁ బురహర్ష్యములఁ చంద్రశాలలయ్యెఁగ, దత్పుధానేవనమున సౌధంబు లయ్యె. 62
- సీ. గగనగంగాతరంగములఁ దోఁగినచల్లగాలి ఘర్జనంబుగీకరము లణఁప
నమృతంబుచిలుకు శీతాంశుబింబమరీచు లాయానభేదంబు నపనయింపఁ
బరువమై చెలువొందు పారిజాతద్రుమానచయంబు పరిమళానందమొనఁగ
వీణారవంబుతో వీతెంచునిన్నరీజనగానములు చెవుల్పల్ల నేయఁ
- తే. జీక్ష్మ నిదురింపుదురు గాఢసురతజనిత, మోహబంధానుగుణనిజబాహుబంధ
విరచనైకీభవత్పురస్కరరీరు, లగుచు దంపతు లవ్వరహర్ష్యములను. 63
- తే. కమలబంధుండు మధ్యాహ్న కాలమునను, దామహేశ్వరుఁ డైనచందంబుఁజెలఁపు
రజతకుధరాధరావతారప్రకార, హిరసౌధాగ్రసీమలఁ జేరి పురిని. 64

తే. మ్హినకర్కటముకరసంస్థాన మగుచు, సొరిది బ్రతిబింబమివమున సూర్యచంద్ర
తారకాదులు తనయందుఁ జేరియుండ, గగనమును బోలియొప్పు నన్నగరిపరిఁగు. 65

క. చరిసరపరిఖాసలిలాం, తరమున వెనఁజొచ్చి మర్త్యదర్శనకాంత
వరతఁ బఱుతెంచి యీదుచు, శరములపైఁ జేలుదురు రసాతలభోగుల్. 66

సీ. లలితచందనలేపకలితసుందరవళిసౌపానముల జంగఁజూపియెక్కు-
ఘనతారహారసున్నభారగిరినితంబములపై జీరుకుబండలాడు
ననమానవీటికారసమానితాధరామృతదీర్ఘ కలనుఁ జేయఁతలీడు
హేలారచితపుష్పమాలారచితకేశభృంగములతోఁ బెనఁగులాడు

తే. నురతనాట్యకళాంశుకీకరణకామ, కమలజాతావసరప్రేమగాఢకేళి
భవపరిశ్రమలాలసపారయువతి, జాలతనుసీమల సమీరబాలకుండు. 67

చ. చనునెడ దక్షిణాయనమివంబునఁ గొన్నిదినంబు లుత్తరా
యణమనఁ గొన్ని నాళ్లు గగనాంతరసీమ మెలంగుచుం బురిం
గనఁబడు చోద్యముల్లలయఁ గన్గొనుచుండుదు రెల్లకాలముక
ఘనమగుదర్శనేచ్ఛలను గైరవిణీనలినీమనోహరుల్. 68

సీ. ప్రాకారమమచేంద్రలోకాంత మన్నచో హర్షజాలాన్నతు లడుగ నేల
ధామంబులెల్ల రత్నమయంబు లన్నచో నొడలిసొమ్మలవంత లడుగ నేల
ప్రతివీధియు సుగంధరససేత్తమన్నచో నంగరాగములమే లడుగ నేల
త్యాగంబులర్థికత్యధికంబు లన్నచో నైశ్వర్యవిభవంబు లడుగ నేల

తే. శుకపికాదులు సరసచోవిలాస, కృతపురాణప్రసంగమోదితజనాభ
లన్నచో విద్వదధికార మడుగ నేల, జగదలంకార మైనయన్నగరమునను. 69

సీ. ఆశ్రాంతనీయతిఁ బద్మాసనస్థితు లౌట భాషాప్రియోదారభావు లగుట
సత్యప్రవర్తనశ్లాఘ్యత వెలయుట నామ్నాయమతి చతురామ్య లగుట
విమధాగ్రగణ్యతావిహ్సార్జిగాంచుట సప్తఖాంభోరుహజనితు లగుట
హంనేశహరిహితోద్బద్ధతిమెలఁగుట సౌమనోధర్మాగ్రజన్మ లగుట

ఆ. నలహిరణ్యగర్భ నవరావతారంబు, లగుట కింతసంశయంబు గలుగ
దప్పరంబులొన నొప్పారుచున్నట్టి, భూమిసురులమహిమ పొగడవశమె. 70

సీ. పౌరుషంబుకొఱంత పౌరవిరోధంబుఁ గలుగ దీరాజకేఖరులయందుఁ
బక్షపాతంబు న్నభావకాతిన్యంబు పొరయ దీగోత్రాధిపరులయందుఁ
నొరుదండనిలిచి యేయుట వైరిభాటికి విముఖమా బెఱుంగమివిజయులందు
సత్కులామిత్రత కాత్మవుండలచూప నిచ్చుటఁ జూడమియిసులయందు

తే. ననుచు జనులెంచ మఱియుఁ గళ్యాణగృహనివాసులై నిత్యధర్మవిలాసులై య
నంతరాయభోగిష్టులై యమితవాహ, వంతులై బాహుజులు ప్రవర్తింతు రచట. 71

మ. తమకుం జాలినవర్తకం బతనిచేతం గామినో శంఖవ
ర్తమహావర్తము లర్థపుక్ విడిచి ప్రేమం దత్పురీవైశ్యస
త్తములం జేరెననంగ శంఖములు వద్దంబు ల్తహావర్తముల్
ప్రమితార్థంబులవృద్ధిఁబొంది సిరులక్ ధాసిల్లుఁ దద్దేహముల్. 72

ఉ. ఆదులు ధైర్యవైభవసమగ్రత బ్రాహ్మణసేవచే నదా
భదులు బాహుశక్తిబలభదులు దుద్రముమందభక్తిని
ర్షిదులు సత్కృపాగుణసమృద్ధిసముద్రులు చారుక్తిని
త్సదులు శూద్రు లాప్సదురు చూడఁ బురిక్ సుకృతైకముద్రు లై. 73

ఉ. హైమవనోజ్జమైనపురిహర్త్యచయంబున మర్త్యపంపతుల్
ప్రేమలతోడఁ గూడి విహరించుచు నింపుగ షడ్జమధ్యమ
గ్రామముల నివసోదగతి గానము సేయఁగ నాలకించుచున్
వేమఱుమెచ్చుచుందు రతివితగఁ గిన్నరదంపతుల్దీవిన్. 74

క. పురిగోపురాగ్రసింహా, పరిగతమధ్యాహ్నసమయభానుఁడు వొలుచున్
నిరతముఁ బ్రహర్షదీధితి, నరయన్ స్వక్షేత్రవాస మని తలఁచియొకో. 75

క. సాలంబులకొమ్ములు సుర, సాలంబుల నంటుకొనఁగ సారికిఁ బురిలో
సారంబులకొమ్ములుసుర, సాలంబుల నంటుకొనుఁ బ్రశస్తకూర్తి. 76

చ. అతనునిముల్కులో చిగురుటాకులొ మందనపుక్ సలాకలొ
రతనపుటేటలొ తొగలరాయలచాయలనిగులొ తటి
ల్లతికలొ పువ్వుగుత్తులొ విలాసరసంబునఁబోసినట్టియొ
ప్రతిమలొ వీరనంగ బురిఁ బంకజగంధులు వొల్తు రెంతయన్. 77

సీ. పాలఁతులవలందకొప్పలుచూచి నిజశాంబరీతమోనిర్మాణరీతి మఱచి
తరుణీకటాక్షపాతచమత్కృతులు చూచి శరసంప్రయోగవైభవులు మాని
వనితలమధురనిస్వనకంఠములు చూచి విజయశంఖములపై వేడ్క నడలి
నీలవేణులముద్దునెమ్మొంగంబులు చూచి యలమృగాంకునిసహాయంబు వదలి

తే. యలఁకఁదీఱుచుకొనుఁ గుసుమాయుధుండు, రతికుచాభోగశయననిద్రాసుఖస్థిఁ
బురుషుల జయించుకార్య ముప్పరివిలాస, వతులచే నొట నిర్విచారతఁ జెలంగి. 78

సీ. ఆడనేర్తురు మనోహరలీల నృత్యనృత్తంబులు భరతవిద్యానిరూఢిఁ
బాడనేర్తురు రాగపరిమితస్వరసుధావ్యాప్తిచే దారువు లంకురింపఁ

జూడనేర్తురు యతీశులకైన శ్రమపుట్ట దశవిధపీఠావధానములను
 గూడనేర్తురు సాంపుగులక నైంద్రాణి కఫణిపాశముఖరత్నబంధములను
 తే. సరససౌందర్యవిద్యాప్రసంగగరిమ, రసికనికరకటాక్షపరంపరావి
 కాసనుమాలికాస్వలంకరణపాత్ర, లైనపాత్రలు తత్పురియందుఁ గలరు. 79

సీ. కార్కొన్న చివరంధకారంబులొంటి వెలువడునీమంతవిభులందుఁ
 బైకొన్నదృగ్బాణ చంజరంబులఁ జిక్కి కడచుని మేహవకాశములను
 మొనయెక్కుడగుగుబ్బచనుకొండలెక్కి గాసిలి డిగ్గు హారనిశ్చేణికలను
 గనరాని యవలగ్నగగనాంతమునఁ బ్రాకి వ్రాలుఁ గాంచీచక్రవాళమునను
 తే. బురసమాగతపాంధప్రభూతకుసుమ, శరవికారవిలాలలోచనదృగంచ
 లములుఘంటాపథచరద్విలాసలసిత, వారకన్యావలొకనావసరములను. 80

సీ. వెలకుఁ జూపవు పొన్నవిరి యంతగోవ్యమా యదియరంటులలోయ నయ్యెఁజుమ్ము
 కప్పకోనేల బంగారమా పువుబంతు లవినువర్ణలతోదయములు సుమ్ము
 మూసిపెట్టెదు మల్లెమొగ్గ లింతబ్రమా యవిసుధారాశిచేరువ విసుమ్ము
 దాచుకొంటివి యరుదా నల్లఁగలువచే రదియగాధ సరోవహనము సుమ్ము
 తే. టంచు ముసిముసినగవు లనోన్యవచన, మంజులవ్యంగ్య చాతురీవ్యంజకములు
 గా విటులకమ్ముదురు విరుల్కాముకైక, జీవికలు పుష్పలావిక త్సైలగి పురిని. 81

చ. అరదములకొ సృజించి కమలాసనుఁ డుర్వికేంద్రోయ రత్నని
 ర్భరమునఁ గొన్ని తత్పురినివ్రాలినఁ జూల్కని వెల్లె గాడ్పుచేఁ
 దిరుగుచు మింటఁ జిక్కి నవి దేవవిమానములయ్యె వానిపెం
 పరయఁగఁ దత్సమానములయైన విమానములందుఁ గల్గునే. 82

కు. జగతీధ్రంబులు దేవపాపగత సంచారంబులై నిశ్చలం
 బగు వృత్తి దపమాచరించి తతఘంటారావనిర్భీకయా
 నగుణోదగ్రతవిగ్రహంతరము లెన్నం దాల్చుటం గల్గెనో
 నగసంబంధగతాదివృద్ధి యనఁగా నాగంబు లొప్పంబురికొ. 83

చ. అరివిజయప్రతాపఘనయానమహీభృదుపాత్రయంబులం
 బరంగినవౌటఁ గైటభవిభంజనజంభమదాపహారకుం
 జరరిపుష్పక్రమానుగుణసారతఃజొట్టడు నప్పరీహరుల్
 హరులను నామధేయములు సార్థకమై యనుకొందునట్లుగల్గె. 84

క. వానవవానవదీప్తన, వాసిని వాసిని జయించునయ్యాయుధముల్
 కేశరికే సరివత్తురు, భాసురభాసురపు లచటిభటు లుద్వృత్తికొ. 85

వ. వెండియు నప్పటభేదనప్రకాండం బఖండతాండవపాండిత్యవికస్వరశిఖండశిఖండి
మదోత్సాహకృదాఖండలతోదండమండితకాండమండలాయమాన విచిత్రచిత్రధ్వజ
పటపటలిక్ష్మీరశోభామిశదభ్రమదదభ్రమభ్రేతరజ్రాజితధూపధూమరేఖాబహు
శంఖునుభరతసంగీతరత్నకరకళావీణాప్రవీణవాణిసీత్రేణివివిధవిధనాట్యవిజృంభణచ
లదరుణచరణరణదతులఃకులాకోటిచాటుకింకణీకలితతాళతత్కారవల్లవనితంబతలము
ఖచేచితమకరావిధవక్రదండవక్షోర్ధ్వమండలీప్రముఖకరకమలవిక్షేపజనితకంకణర్పు
ణర్పుణతాగ్గరకనకరశనాగుణ కీర్తనఃకాశునఘనతాగ్గరమార్దళికయూహ
తమృదంగాభంగధిమిధిమితాగారసమృత్తసాంద్రస్వన ఘమఘమితనాట్యకాలాజా
లభేలనంబును ప్రభునేవాసమాగతసంకీర్ణకర్ణాటలాటపరాటకాంభోజ కాశ్చిరకుకురు
కురుగాంధారసావీరసారాష్ట్ర మగధమద్రమాళవ సేవాళబంగాళకలింగద్రావిడకేరళ
గూర్జరప్రముఖనానాదేశవసుంధరావరాన్యోన్యసంఘ్నరణముద్యుతశుంభచ్ఛాతకుం
భభూషావిశేషరజగపుంబసికతా విరాజమానరాజమార్గంబును గృతకసిలోచ్చయనిచ
యసముత్తుంగశృంగస్థాపితదీప్తితపఃపవారాంబరచుందికాంతికదంబాడంబరనిష్కళం
కితశంబరభవనికురంబవిరోధిబింబులును మహామహాన్నతహాటకహర్ష్యసమూహ
శిరోగేహదేహశీప్రముఖగృహంగణస్థగీతరోహిణీకాంతకాంతోపలదృశ్యమాన నిజ
ప్రతిబింబవిలోకనసంజనితాన్యవాహనందోహమోహనముత్సాహ హేతుహేషా
విశేషఘోషబంధురసముల్లంఘనోద్ధత కబంధజబాంధవనైంధవాహంకార హరణ
హుంకారతోత్రతాండవర్పుతత్కార ధీరగరుడాగ్రజంబును సంతతవనంతసౌభా
గ్యసంకుడుద్యుద్యుద్యానవాటికాచ్చటాభ్రంకషణివిధివిధికాఖి కాఖోపకాఖాశిఖరను
ఖాసీనతుకకారి కానికరమధుమధురవచనరచనాచమత్కారసరసకథాప్రసంగసంక్ర
వణకుతూహలస్తంభితవిమానగమనపరిసరచరత్తచరజంపరినిచయంబును నై వసీభూష
ణంబయ్యును నవసీభూషణంబై వారణదానధారాప్రవాహబంధురంబయ్యు నవా
రణదానధారాప్రవాహబంధురంబై శేషాలంకారమహాస్థానమండపసహస్రశోభితం
బయ్యును నశేషాలంకారమహాస్థానమండపసహస్రశోభితంబై విప్రచయామోదకృ
దైభవరాజద్రాఘిష్టంబయ్యును నవిప్రచయామోదకృదైభవరాజద్రాఘిష్టంబై స్వ
ర్గలోకంబునుంబోలె విబుధసమన్వితంబై సుమేరునగంబునుంబోలె గలాణినిల
యంబై సుధాసముద్రంబునుంబోలె అక్షీనముదయస్థానంబై శృంగారవనంబునుం
బోలె దరుణీపురుషసౌమనస్యరమ్యంబై యలకాపురంబునుంబోలె బుణ్యజనవిరా
జితంబై పాతాళభువనంబునుంబోలె ననేకభోగిలసితంబై శరత్కాలంబునుం
బోలె నవరూపితవంకంబై కమలాకరంబునుంబోలె గవినివహవర్ణసీయంబై సంపద
లకుఁ గొటారును, సారస్వతంబునకు నునికిపట్టును బుణ్యంబునకుఁ దావలంబును

ఋరుషార్థంబులపం బుట్టినిల్లును నగుచు భరాభురంధ్రీకమనీయకరకమలకలితకనత్క
నకమణికటకంబై యొప్పునక్కటకంబున కధీశ్వరుండు. 86

—౧౭ పురూరవునిసౌందర్యాదులు. ౧౭—

సీ. పటుభుజాస్తంభాశ్రమితివిశ్వంభరాభరణుమితమహాఘణిఘణుండు
నవకీర్తన రక్తీనాట్యుం గావధీకృతచక్రవాళధాత్రీసరుండు
సంతతేదాద్యసిద్ధాంతార్థపూర్వవక్షిభవత్కల్పకప్రాభవుండు
బిరుదాంకరచితగంధీరగీతప్రసంగాశావసంజీవనాంకకుండు

తే. నిశితనిరుపమనిజకరసీరజాత, నిహితని స్త్రింశనిర్విన్ననిఘరారి

పలలనైవేద్యత్వప్రశుంభత్ప్రతాప, ఘోరతరభైరవుండు పురూరవుండు. 87

మ. అతఁ డుద్గండబలప్రకాండభుజదండాఖండకోదండదం

డతమఃఖండనమండలప్రభవకాండవృష్టధాగద్ధగీ

తతకాండోఘమయాభిదూతహయవేదండాదిమద్భండనో

ద్యతచండాహితమండలేంద్రమదసిహాయం దుదారుం డిలక. 88

గీ. అన్యపాలునియసమసాయకతఁ జూచి, వానినుమహితకార్తుకత్వంబుఁ జూచి

మనుజు లక్ష్యభుజోకకుమారుఁ బోల్తు, రతనిసౌందర్యమును తౌర్య మట్టిదగుట. 89

చ. అతిశయసంపదలో గులుకునందపుఁజూపు నిదర్యసంబుగా

నతనివిశాలనేత్రములయందు పసింపఁగఁబోలు లక్ష్మీ త

చ్చతురతకోడియున్న జలజంబులయందలి యున్నిమాని ని

ర్జితులధనంబు లెల్ల జయసిద్ధులఁ జేరుట యుక్తమేకదా. 90

ఉ. కారదవేళయందు సరసంబగుపున్న మనాఁటిరేయి ని

ర్జీరదరాచితాభ్రీమున రెండవయామమునిండుచున్నచోఁ

జారుకళాభిరాముడగుచంద్రుఁ డొకించుక సాటివచ్చుదు

ర్వారకళంకదోషము లొఱంగుటఁ గల్గినరాజుమోముతోక. 91

కా. అరాజేంద్రునిచెక్కుటద్దములపై వ్యాపించులీలాదర

స్తేరజ్యోత్స్న జపాబ్రీసూనవిలస్జ్యోహ్యగ్రసింహాసన

ప్రారూఢసిలిఁబోల్పు కారడమనోజ్ఞాకారశోభాసూధా

పూరం బుద్ధతమైనచందమున నొప్పుకొ లోచనానందమై. 92

సీ. అకలంకరావణ్యతాఖండసుందరతసువిలాసంబునఁ దనరుకొఱకు

నలపార్వతీవలియమృతాంశుమయమైన కడకంటిచూపులువడయుకొఱకు

నన్ని వేళలయందు నధికవైభవసమన్వితుఁడై జగంబుల వెలయుకొఱకు

- జంభాంతకాదినిర్జరబృందమానసీయస్రాభవంబున నలరుకొఱకుఁ
తే. జంద్రమపనవసంతనానత్యులైక, మత్యమున నేకరూపమై మహి జనించి
నటులు సౌందర్యగరిమచే నతిశయిల్లుఁజారుమూర్తిపురూరవశ్చక్రవర్తి. 93
- ఉ. ఆనరనాథుఁ జూచిన లతాంగులడెందపుఁగుండనం బయో
గానలకీలలం గరచి యందుఁ దదీయమనోహరాకృతిం
బూని దృఢంబుగాఁగ నిలుపుకొ వలపుంబడియచ్చుచేత నౌ
నౌనె విసోదము ల్గుమశరాననకాంచనకారికృత్యముల్. 94
- క. ఆన్యవతిఁ దలంచినచం, ద్రాననలప సాత్త్వికోదయం బగు లక్ష్మీ
జానికళోదితుఁ డట త, ధ్ధ్యానంబున సాత్త్వికోదయం బగుటదడే. 95
- మ. తమప్రాణేశులు గారవింపఁగ నెలంతల్ నిండుకొఁగిల్ల నం
దముగా నుండియు నప్పరూరపునిసౌందర్యంబు భావించు రు
ష్ణము దీర్ఘంబును గంపితంబు నగునిశ్వాసంబు వాటిల్ల భ
ర్తృమనశ్శంకగతాపరాధపునరుక్తిం బాయగాఁ జేయుచుకొ. 96
- సీ. కొలుపు నేయఁగవచ్చుకొదమసాయపువారసుండరు ల్పుపుసొంపు చూచిచూచి
యాత్మసాక్షాత్కారమైయున్న యతనికిఁ దమయావనంబులు దన్కనిచ్చి
పరిరంభణాదులైనరహస్యచేష్టల నతఁడు క్రిడించినయట్లు దలఁచి
భ్రాంతితో సత్యానుభవబుద్ధిఁగైకొని యానందపారవశ్యంబు నొంది
తే. మగుడఁ దెలివొంది యతని నెమ్మెగముమాడ, సిగ్గుపడుచుందు రేమనిచెప్పువచ్చు
నట్టివలపుల నాఱుడిఁబెట్టుచున్న, చెఱుపవిలుకానికై తవచేష్టితములు. 97
- మ. ఆయ మర్థీజన యంచు యాచకలలాటాంతస్థలికొ బ్రహ్మని
ర్ణయతకొ వ్రాయవహించునట్టి లిపియర్థంబుకొ విశేషాన్వయ
క్రియగా నర్థ మవారిగానొసఁగి యర్థిజేయు వాగీశువ్రాఁ
తయు నాత్మీయవితీర్ణియు నిజముగా భాత్రీశు నేర్పెట్టిదో. 98
- సీ. బిరుదాంకపటజాతమరుదాహతిని విగ్రహములకు నిస్సత్త్వమావహిల్లు
భూరి సేనానమద్భుతధూళీవ్యాప్తి గాఢాంభకారంబు గ్రష్టకొనఁగ
భేరిగభీరభాంకారనాదార్భటిపటిమచే గుండియల్ బగ్గుమనఁగ
కాతహేతిచ్చటాచ్చుచ్చవిస్ఫూర్తిచే మిగులుగన్నులు మిఱుమిట్టుఁగొనఁగ
తే. సాలభంజికలనుబోలి శత్రుకోటి, ప్రాపిత స్తంభులగుచు దూరంబులయంద
రిచ్చపడుదురు విజయధురీణుడైన, యప్పరూరపుధాటి కేమనఁగవచ్చు. 99

కా. ఆరాజేంద్రపరావతంస మొకనాఁ డత్యంతసంప్రీతిగా

నారత్నప్రకరప్రకీర్ణసముద్గీర్ణస్వర్ణవాతాయనో

దారస్తంభవిటంకకుడ్యపటలోన్మృద్యేదినోపానసీ

ద్వారస్ఫూరకవాటశోభితసభాస్థానాంతస్థాయి యై.

100

సీ. చరణాబ్జనఖకాంతిచంద్రిక ల్మితభూపముకుటాగ్రమణులపై ముసుగువార

గణులంపరానిచక్కదనంబు ప్రేక్షకవీక్షణులకును విందులొసంగ

గంభీరమధురవాక్యచమత్కృతు ల్పభాసదులను గర్జరంజన మొనర్చు

సానుగ్రహములైన యవలోకనము లర్థికోటి కిష్టార్థము ల్లుండుచుండ

తే. విగ్రహచ్ఛాయకాంచనవిమలకుట, చలయముఖభూషణములకు వన్నెలొసంగ

చిత్రకంఠీరవాసనాసీను డగుచుఁ జెలంగి కోలువుండె నారాజశేఖరుండు. 101

తే. సత్ప్రసంగంబుదనర నార్జవముఁగలిగి, కడఁగి తగుచోటులను గురుకవిబుధాదు

లుండ సింహాసనస్థుడై యుండె నినుఁడు, ధారణీప్రజ కానందకారియగుచు. 102

సీ. విజామరంబుల విసరువూఁబోడుల కంకణపుణ్యుణితాక్రరవము

మురువుగా నుతిఁగూడి మొలఁయించువైణికవల్లకిసిక్వణకృణరవంబు

కడుసొంపుగానాడు కర్ణాటనాటికాకనకనుంజీరఘ్నలరవంబు

ప్రణతపార్థివశరీరస్సంగంధలోలతఁ దిరుగుట మైవలయుంకరణరవము

తే. మిళితమగుచు సుధారసగళిత మగుచు, లలిత మగుచు మనోరసఫలిత మగుచు 103

నానినాదం బహూర్వమోహనవిలాస, మహిమఁ జెన్నొండె దత్పభామండవమున.

సీ. సింధునాయకుడండఁ జేరే జీవనముఁ గల్గుట చాలునని మత్స్యకవలయేశుఁ

డలవత్సనరవతి యాభీరభూమిపాలకుసమీపమున నిల్కడ వహించె

నాడంబరస్ఫూర్తి నమరుచున్న నిషాదనాథునిఁజేరె గాంధారవిభుండు

కెలనఁ గుంతలరాజు బలమధ్యమునఁజొచ్చి వసియించె బాహికవల్లభుండు

తే. మఱియుఁ దక్కిననృపతు లేమాడ్కిఁ దమకుఁదగినవారలతోఁగూడి తగిలి నిలిచి

రథిపుఁ బోడఁగనుఖండంతరాధిపతుల,నందడికి నోడియెప్పుడో సమయమనుచు. 104

వ. ఆనమయంబున.

105

— పురూరపునియొద్దికి నారదుండు వచ్చుట. —

సీ. లాంఛనంబు సముజ్జ్వలభుజాంతరస్థితిమహతిరూపంబున రహితహింప

నమృతంబు విష్ణునామాక్షరమధురగాంధర్వరూపంబునఁ దరఁగెత్తఁ

జంద్రిక ల్లభధళాచ్చశ్వేతకారీరకాంతిరూపంబునఁ గ్రమ్మిసొనఁగఁ

జల్లదనంబు శశ్వత్కృపారసతూర్ణదృష్టిరూపంబునఁ జేటవడఁగ

మనుమడైన పురూరవత్సతలేంద్రుఁ, జూడ నేతెంచుచందునిజాడ జోఁప
నరుగుదెంచె నభోమార్గయానమునను, నారదుఁడు మూర్తిజితశరస్సారదుండు. 106
తే. స్వాంతములు పల్లవించెను సత్కదంబ, ములకుఁ బంకజాతముల పొంకమెడలె
భువనము శుభోదయస్ఫూర్తిః బోలుపుమిగిలె, నారదాగమమున కది సైజమకద.

ప. ఇవిధంబున. 108

ఉ. వచ్చినఁ జూచి లేచి పరివారముతో నెదురేగి యవ్విభుం
డచ్చపుభక్తి మ్రొక్కి కనకాననసుస్థితఁజేసి పూజలక
మెచ్చొదవింపఁగా వినయమేదురమంజులవాక్యవైభవం
బెచ్చ ననేకభంగుల ముసీందుఁడు దీవనలిచ్చి వెడియున్. 109

క. కుశలంబె మీకు హితులకుఁ, గుశలమె కుశలంబె బంధుకోటికి నెల్లం
గుశలమె భృత్యశ్రేణికిఁ, గుశలంబె ధర్మప్రజలకు న్ననుజేంద్రా. 110

ప. అనిపలికిన నానందమింద్రచంద్రనితోఁ జంద్రవంశతలకుండు వినయ
సంభ్రమమాధురీధురీణవచనంబుల నల్లన నిట్లనియె. 111

క. మీకారుణ్యమువలనను, మాకందఱకు న్ముఖంబు మానీశ్వర మీ
రాకవలన మద్భాగ్యము, లోకస్తుతమయ్యె జగతిలోపల నింకన్. 112

తే. వినతమోగుణవర్తవై వెలయునీవు, మిత్రరూపంబుతో వచ్చి మేలూసంగ
నిభుడుగద యబ్జకులమున కెలమియగుట, చక్రవర్తిత్వమింకఁ గదా న్నుష్టమగుట. 113

క. అని పలుకునన్ను లేంద్రని, వినయోక్తుల కలరి మానివిభుఁడు తదీయా
ననమునఁ గారుణ్యరసం, బెనయఁ గటాక్షములు నిగుడ నిట్లని పలికెన్. 114

సీ. ఉత్తమాన్వయమున నుదయంబునొందుట సరిలేనిసౌందర్యశాలి యగుట
యఱువదినాల్గువిద్యలఁ బ్రవీణుండొట పటుబాహుకౌర్యసంపన్నుఁ డగుట
ధరణిచక్రాచలాంతంబుగా నేలుట నిగ్రహానుగ్రహనిపుణుఁ డగుట
వేదశాస్త్రోక్తసద్విధు లాచరించుట యాదార్యగుణముచే నధికుఁడగుట

తే. హరిహరబ్రహ్మణార్చనానిరతుఁ డగుట, యాత్మవిదుఁడొట యొక్కనియందుఁగలవె
పుణ్యనిధివైన సీయంబ పానఁగ నిన్ని, సద్గుణములు పురూరవస్సార్వభౌమ. 115

క. పుత్యం డమరులకైనను, నితోన్ముతుఁ డైనధారుణీపతి “రాజా
ప్రత్యక్షదైవత” మ్మన, సత్యవ్రత పూర్వవచనసంగతి వినవే. 116

ప. అనిపలికి వెడియు నమృతానుభావుం డమృతవపతితో రాజనీతిప్రసంగంబున
నిట్లనియె. 117

నారదుడు పురూరపునకు రాజనీతి చెప్పట. 110

- చ. మతియుతు బుద్ధికాలి బరమర్థవిభేదనదక్షు సత్కళా
చతురుని శాంతునిక్ సమరసాహసుఁ గార్థవిచారకాశలుం
బలిహితశీలు వద్దుణవిభాసురు భృత్యజనప్రజామనో
హితనిజవర్తను న్వసుమతీశుఁడు మంత్రిగఁ జేయఁగాఁదగున్. 118
- క. తా సెంతయధికుఁడైనఁ, గానీ మనుజేశ్వరుండు కార్యాకార్య
జ్ఞానము నిజప్రధానులతో నాలోచించి యుక్తితో నెఱుంగఁదగున్. 119
- క. సప్తాంగరక్షణంబును, సప్తపాయము లొనర్చుసామర్థ్యంబున్
సప్తవ్యసనవిరక్తియు, సప్తద్వీపేంద్రరాజసద్ధర్మంబుల్. 120
- సీ. న్యాయంబు దప్పనినడవడితోడను బెంపుగాఁ బ్రజల బాలింపవలయు
సుచితవ్యయంబు నేయుచు నర్థసంపద ల్కొదవగామండంగఁ గూర్చవలయు
కారోల్లిజ్జ్వలములైన చతురంగబలముల సెంతయు విరివిగా నేలవలయు
సమయంబు బలము విచారించి పైకొని పరరాజ్యమాక్రమింపంగవలయు
తే. నేమఱుటలేక గడిదుర్గసీమలందు, నాపులుచు గార్వఖడ్గప్రయత్న పరులు
నయినవారలఁ దగినసైన్యములతోడ, నునుపవలయుచు దనపేర్చి యొరులుపొగడ. 121
- క. తనరాజ్య మొరులరాజ్యం, బనవలవదు బుద్ధికుశలు లగుచారులఁ బం
చి నిఖలవార్తలు నిచ్చలు, వినుటొప్పును భూవిభుండు విశ్రుతమతియై. 122
- క. బలవంతులతోఁ బగయును, బలవద్బాంధవులతోడి పగయును ధరలోఁ
బలుపురతోఁ బగయును మఱి, బలభేదికినైనఁ దెచ్చుభంగముఁ దలవన్. 123
- క. చెలిమియ యుచితం బెంతయు, బలవంతునితోడ నతఁడుపగవాఁడైనఁ
జలియింప కంతకంటెను, బలవంతుని చెలిమివడసి పగ యొగఁదగున్. 124
- చ. నిజభుజశక్తి నైనఁ దననేర్పునఁ దంత్ర మొనర్చియైన న
క్రజముగ వారిపైఁ బలముఁగల్గినవారలఁ గూర్చియైన వై
రిజనవివాశనంబు నొనరింపక జాడ్యముచేత నున్న భూ
భుజావిప్రభుత్వ మెల్ల నదిపొంతమహిజముగాదె భూవరా. 125
- క. విశ్వాసపరుల నెఱిగి న, రేశ్వరుఁ డధికారమిచ్చు బెంతయు సుచితం
బైశ్వర్యయుతులు గాఁగ న, విశ్వాసులఁ జేయఁదగదు విమలవిచారా. 126
- తే. కరుణ తనకెంతగలిగిన కనకవస్తు, వాహనాదులు చాల నీవలయుఁగాని
భూతలేశ్వరుఁ డెంతయాపులకునైన, నాజ్ఞాన్ద్రోవంగ నిచ్చుట యనుచితంబు. 127

చ. కలిమి కొలంది తీవి గమకంబు కొలంది బ్రవర్తనంబు దో
 ర్బలముకొలంది బూన్కి యనురక్తికొలంది సమాదరంబు మే
 లొలయు కొలంది యత్నము నియోగికొలంది ని భార మీగియుం
 దెలివికొలంది మాటయు సుతింపఁగ యోగ్యతఁ దెచ్చునేతఁకు.

128

కా. సర్వజ్ఞత్వముఁ గల్గి కీర్తిలలికాజాలంబు చక్రాద్రిమే
 బర్హన్నిశ్చలధర్మమార్గమున సప్తద్వీపసామ్రాజ్యము
 న్నిర్వైరస్థితి నేలు నీకుఁ దలప న్నితిప్రకారంబు లో
 యుద్వీనాథ! నిసర్గసిద్ధములు గానోపు స్విచారించినకొ.

129

వ. అనిమఱియు బ్రసంగోచితంబు లగువిశేషభాణంబుల నభినందించు మునిపుంగవుం
 గనుంగొని వినయనమ్రపదనకమలుం డగుచు మహీవల్లభుం డిట్లనియె.

130

ఉ. ఎందఱు రాజు లీయవనినేలినవా రిఁక నేలనున్నవా
 రెందఱు లెక్కనేయఁ దరమే పరిమేష్టికి నైన నట్లనే
 నందఱిలోన నొక్కరుండైనై ధరయేలుట యెంతప్రాభవం
 బిందుల కింతపెద్దగ మునీశ్వర నన్దొనియాడ నేటికికొ.

131

ఉ. దేహము వాయుసంచలితదీపిక పుత్రకళత్రమిత్రసం
 దోహము స్వప్నకాలమునఁ దోఁచెడినందడి రాజ్యభోగన
 స్నాహముఁ జింతపుంబ్రతిమ నాట్యము సంపద యింద్రజాల మీ
 యైహికసౌఖ్య మేమిసుఖమంచుఁ దలంచెదనయ్య నారదా.

132

సీ. కామరోగాదిదుష్కరశత్రువర్గప్రతాపప్రధానసాధనము ధనము
 జన్మపరంపరాసంపాదితానేకఘనకర్త జాలవర్ధనము ధనము
 కైవల్యసంప్రాప్తికారణవైరాగ్యధర్మమార్గావరోధనము ధనము
 కకలావగుణపుంజనంశ్రయశారూపదారుణనిగళబంధనము ధనము

తే. గలిగి గర్వంబు దొట్టి దుఃఖంబు మదికిఁ, బెనుచు నజ్ఞానపావకేంధనము ధనము
 స్వప్నలబ్ధపదార్థంబు చందమునను, దలఁచి జూడంగ వట్టిదంధనము ధనము.

133

ఉ. చక్రైరపూతపూసిన విషంబులు భామలవాక్యవైఖరుల్
 చక్కగ వెన్నమెత్తినసిలల్ విరిబోడలచిత్తము ల్పజు
 ల్పెక్కినసంకెలల్ సతులచేష్టలు కొప్పులనమృతయచ్చు నే
 యక్కట మేఁకవన్నెపులు లంగన లెన్నిట సెన్నిచూచినకొ.

134

- క. చన్నులు మాంసపుముద్దలు, గన్నులు దుర్జలముఁ బుసులుగాఁజెడితొరటల్
 పెన్నులు నెముకలపాతర, లన్నుల నిటులెలిసి వలచు టవివేకమెకా. 135
- లే. మూత్ర పకనస్థలం బవనిత్రమనుచు, ద్రొక్కరా నేలఁగనిరోసి తొలఁగుచుందు
 రట్టిమూత్రపుగాలువ యైనదోలి, యోని దానికిరోయ దీయుల్లమహాహ. 136
- చ. కొడుకులు గల్గుదాఁక నొక కొన్నిదినంబులు చింత నందనుల్
 వొడమిన నాయువుకొ బలము బుద్ధియు విద్యయుఁ జాలఁగల్గఁగా
 నుడుగనిచింతఁ గల్గి తనునోలిభజింపనిచింత తండ్రికె
 వృషుడు గడుచింత నేయుదురు పుత్రులు శత్రులుగాక మిత్రులే. 137
- వ. ముసీంద్రా! పుత్రదారధనాదిసంగరహితులై విషయసుఖంబులం బరిత్యజించి యర
 జ్యుగిరిగుహాంతరప్రముఖవిక్తప్రదేశంబులం గందమూలఫలంబు లాహారంబులు
 నేయుచు మోక్షసామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తు లగుమహానుభావుల జీవనంబు పావనం
 బని తోఁచుచున్నయది రాగద్వేషమూలంబైన యీశుచ్ఛసామ్రాజ్యం బెంతత్రా
 జ్యంబు సార్వభౌమత్వాభిమానంబున నవిద్యామగ్నులమైన మావంటివారలకు సంసార
 పారావారంబు తరించునుపాయం బెట్లు గలుగు నానతి మ్మని మోక్షపేక్షం
 బ్రార్థించినం బార్థివోత్తమువాక్యంబు లాకర్ణించి హర్షోత్కర్షమానసుండై నీవ్రశ్నం
 వీంతయొప్పునే యిట్టివైరాగ్యంబు బహుజన్మసుకృతసంచితపరిపూర్ణభావంబువలనం
 గాక సంభవించునే యని వికసితవదనారవిందుండై యత్తపోధనసత్తముండు నృప
 త్తమున కి ట్టనియె. 133

— సారదుం డాత్మవిద్యోపదేశము చేయుట. —

- లే. అడిగితివి వేదకాస్త్రసారాంశమైన, యట్టిపరమరహస్యంబు నవనినాథ
 యడుగుదురుగాని ధర్మకామార్గఫణితు, లడుగ రెవ్వరు నీభంగి నాత్మవిద్య. 139
- కా. అజ్ఞానంబునఁ దోఁచుసంసరణదుఃఖివాప్తి యజ్ఞాన మా
 త్తజ్ఞానంబున నాశనంబగు దదాత్మజ్ఞాన మయ్యాశ్వరా
 నుజ్జరి గాని ఘటింప దీక్షరుఁడు సంతోషించువేదోక్తమా
 స్యాజ్ఞ న్వర్తిలంధర్మము న్నరుఁడు కరై నేయు సద్వృత్తికిన్. 140
- ఉ. కావునఁ గర్మనిష్ఠ గతకల్మషుడైన ముముక్షుఁ డయ్యది
 ద్యావరణంబు నాసి సముదంచితబోధమునొందుబోధలీ
 లాచిభవంబుచేత సకలంబును బ్రహ్మముగా నెఱుంగు ద
 ద్భావము నిశ్చలంబయిన బ్రహ్మముఁ దాగు నిర్విశేషతన్. 141

5. నరేంద్రా! యద్వితీయంబును, నపరిచ్ఛిన్నంబును, నాద్యంతరహితంబును, నచ్చిదా నందస్వరూపంబును నయి శుద్ధచైతన్యంబైన బ్రహ్మం బొక్కటియ వెలుంగు చుండు; నట్టిబ్రహ్మంబునందు నధ్యస్తయై, యనాదియై, మిథ్యాభూతయై, తచ్చక్షియై, త్రిగుణాత్మకయై, నిర్వచనీయయై, కలుగందోచుమూలప్రకృతి యవస్తువయ్యును దదాశ్రయత్వదద్విషయత్వబలంబునం జేసి వస్తువుంబోలి ప్రకాశించుచు నాత్మసత్తాస్ఫూర్తిలవలనస్ఫురద్రూపంబై యావరణవిక్షేపరూపంబులు దాల్చి యుండునట్టిప్రకృతి సాత్త్వికగుణప్రకాశంబువలన మాయయనంబడు; నమ్నాయయందు బ్రతిఫలితంబగు చైతన్యంబును మాయాధిష్ఠానచైతన్యంబును నమ్నాయయంగూడి కారణోపాధికుండైన యాశ్వరుండై సర్వజ్ఞత్వసర్వేశ్వత్వసర్వనియంతృత్వసర్వైశ్వరత్వాదిధర్మంబులుగలిగియుండు; నయ్యాశ్వరుండు తమోగుణప్రకాశిని యగుమాయసీతీంచినదత్సంకల్పవశంబున శుక్తియందు రజతాధ్యారోపంబును, రజ్జువునందు సర్వాధ్యారోపంబును, స్థాణువునందు బురుషాధ్యారోపంబును దోచుకై వడి భ్రాంతికల్పితంబులై మహదహంకారంబులును, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధసమేతంబులై, త్రిగుణాత్మకంబులై గగనవనాగ్నిజలభూతత్వంబులును గ్రమంబున సంభవించె నవి సూక్ష్మభూతంబు లనంబడు నాభూతంబులు పంచీకృతంబులై యన్యోన్యభాగమేళనంబున స్థూలభూతంబు లయ్యె నాస్థూలభూతంబు లవలన స్థూలశరీరంబును, సూక్ష్మభూతంబులవలన సూక్ష్మశరీరంబును, మాయవలనఁ గారణశరీరంబు నయ్యె; నిట్లు సమష్ట్యపాధులైన యేతత్ప్రయంబున నీశ్వరుండు క్రమంబున విరాట్టును, హిరణ్యగర్భుండును, నహంకృతుండును, ననుసంజ్ఞలనొప్పచు, ననంతరసృష్టిసీతి ప్రళయనిమిత్తంబున రజస్సత్త్వతమోగుణావలంబనంబున, బ్రహ్మవిష్ణురూద్రరూపంబులఁ గ్రీడించుచుండు నిది సమష్ట్యపాధికుండైన యాశ్వరుని ప్రకారంబు, ఇంకవ్యష్ట్యపాధికుండైన జీవుని ప్రకారంబు వినుము, ప్రకృతిరజస్సత్త్వతమోగుణప్రకారంబువలన నవిద్యయనంబడు నయ్యవిద్యారూపంబైన యంతఃకరణంబునందు బ్రతిఫలితంబైన చైతన్యంబును సంతఃకరణాధిష్ఠానచైతన్యంబును నయ్యంతఃకరణంబునంగూడి జీవుం డనుసంజ్ఞఁగలిగి యవిద్యావశతం గారోన్మీపాధికుండై స్వరూపవిస్మృతినింది కించల్ జ్ఞుండై యుండునట్టిజీవునికి స్థూలభూతజన్యంబై స్థూలశరీరంబును సూక్ష్మభూతజన్యంబై జ్ఞానేంద్రియకర్తేంద్రియ పంచప్రాణమనోబుద్ధిరూపంబైన సూక్ష్మదేహంబును నవిద్యారూపంబైన కారణదేహంబునుఁ గలిగియుండు నందు విశ్వతైజసప్రాజ్ఞలనుసంజ్ఞల జాగ్రత్స్వప్నశుభ్రవృత్తవృత్త

యందు స్థూలప్రవిక్తానందభోగంబు లనుభవించుచు జీవుఁ డహంకారయుక్తుఁ
డై కర్తృత్వభోక్తృత్వాదిధర్మంబులు తనయందునారోపించుకొను నయ్యవివే
కంబువలన నభిమానంబును నభిమానంబువలన రాగద్వేషాదులును రాగద్వేషా
దులవలనఁ గర్తృంబులును గర్తృంబువలన దేహంబును, దేహంబువలన సుఖదుఃఖం
బులును, బ్రాప్తంబు లగుచుండు నందునోకానోకపురుషుండు పురాకృతసుకృతవిశే
షంబున బహుజన్మంబులలో నొక్కంట సంతారనివర్తనంబునకు నుద్యోగియగు
నట్టివాఁడు సత్సంగతివలన సన్తాపవర్తియై పాపంబులంబాసి జ్ఞాననిష్ఠుండగు జ్ఞాన
నిష్ఠవలనఁ జిన్మాత్రవ్యతిరిక్తం బయినవస్తువెద్దియుం గలుగఁ దనియును గలిగిన
యట్లతోచుచున్న సకలజగంబును సెండమావులుబలంబులై తోచినకైవడి మనో
విభ్రాంతికల్పితంబు లనియుం దెలిసి కార్యకారణోపాధులు మిథ్య యగుటంజేసి
యాశ్చర్యత్వజీవత్వంబు లనత్యంబని ఘటపటోపాధ్యభావంబునం దదంతర్గతాకా
శంబును మహాకాశంబును నేకంబైనయట్లునుస్మాతంబయిన యాత్మయుక్కుటి
యను నిశ్చయంబున బ్రహ్మైక్యానుభవంబునం దన్తయుండై యుండు నతండు
జీవన్ముక్తుడై, ప్రారబ్ధక్షయాంతరంబున విదేహకైవల్యప్రాప్తుం డగు నని వెండియు
నిట్లనియె.

142

కా. నామంబు ల్పటి రూపము ల్క్రియలు నానాభంగులం దోచు ని

ద్రామోహంబున స్వప్నమున్వలె నవిద్యుంజేసి సత్యంబుగా

దేమిక్ జ్ఞానికిఁ దోచినట్లయిన బ్రహ్మభూతమై యుండు నో

భూమిశోత్తమ చిన్మయంబు సకలంబు స్వేఱులే దింతయున్.

143

క. చిత్తనియెను సాగరమునఁ, జిత్తం బనునాయువశత సృష్టితరంగో

త్సత్తి యగుఁ జిత్తమడఁగిన, నత్తటి జగమడఁగు ముక్తియన నదియకదా.

144

క. ఏలావలుచదువులు బ్ర, ధూలోకనసుఖము తనకు ననుభవమగునా

కీలెఱుగుట మేలెఱుగుట, భూలోకనురేంద్ర సూక్ష్మబుద్ధిం గనుమా.

145

క. ఆరూఢుండు ముక్తిగ, గ్రూరూఢుం డారురుక్షుం డారోహణకా

ర్యారంభపరుండు గావున, నారెంటికిఁ గలదె భేద మధికారములకే.

146

తే. కామి కర్తయుఁగాక సత్కర్తములు శి, వార్షణంబులు నేయుచు నారురుక్షుం
డరయ నారూఢుం డగునుగాలాంతరమున, నతని కెద్దియుం గర్తవ్య మవుడులేదు.

ఉ. మాటలు వేయునేల నొకమర్తము నెప్పెద మోక్షదాతవై

పాటిలు విష్ణుశంకరుల భక్తి దృఢంబుగఁ గల్గెనేని నా

నాటికి వానికన్ని సుగుణములు దామె ఘటించ ముత్తఁడౌ

బూటకపున్విచారములఁ బోవఁగ నేమిఫలము భూవరా.

148

క. సుగుణంబెఱిఁగి భజించిన, నగు నిర్గుణసిద్ధి సిద్ధుఁడగునాతనికీ

జగమెల్లను బ్రహ్మమయం, బుగఁదోచును సర్వకాలమును నొక్కగఁదికీ.

149

సీ. బయల సంరంభిలోపల నసంరంభియైకార్థతంత్రములు గడచెనేని

సఫలప్రయత్నంబు విఫలప్రయత్నంబు దనకుఁ దుల్యంబుగాఁ దలఁచెనేని

ననివార్యమై కర్తమునవచ్చునుఖము వర్జించినయట్లు భోగించెనేని

సౌఖ్యంబు దుఃఖంబు సంప్రాప్తమైనచో నుబ్బునుక్కులు లేకయుండెనేని

లే. జీవవరమేశ్వరైక్యసచ్చిత్సుఖాను, భూతి నిస్సంశయాత్మఁడై పాలిచెనేని

నతఁడు ప్రార్థమున వ్యవహరియైన, ముక్తిసామ్రాజ్యవట్టాభిషిక్తుఁ డగును.

150

చ. వనముననున్న నేమి గృహవాసముచేసిన నేమి యాత్మభా

వనయు నసంగవృత్తి యరివర్గజయంబును గల్గియుండినకీ

వనమున నున్న నేమి గృహవాసముచేసిన నేమి యాత్మభా

వనయు నసంగవృత్తి యరివర్గజయంబును లేకయుండినకీ.

151

క. దేహము తాఁగానని నిజ, మూహింపఁగ నేర్పి నట్టి యుత్తమునకుఁ ద

ద్దేహమునకైన బాంధవ, దేహంబులు మిథ్యలనుచుఁ దెలియంబడవే.

152

సీ. పుత్రమిత్రకళత్రమైత్రివర్తిల్లు వసిష్ఠసంయమిబ్రహ్మనిష్ఠ వినమె

కర్తతుండై రాజధర్మమూనిచరించు జనకునివిజ్ఞానచర్య వినమె

వాణిజ్యవృత్తి జీవనుఁడైన యలతులాధారునిపూర్ణబోధంబు వినమె

కటికిగాయకముచేఁ గాలంబుగఁడపుధర్మవ్యాధు విజ్ఞానమహిమ వినమె

లే. వారిప్రార్థమున నుండవలసి జ్ఞాను, లెట్టివ్యవహారముల నున్న నేమి కొదవ

జ్ఞానవైరాగ్యనిశ్చలానందపూర్ణు, లైనవారు జీవన్ముక్తులగుట నిజము.

153

క. ఏయాశ్రమమున నుండిన, నాయాచారములు నడవ కాశ్రమసుఖతృ

ష్ణాయత్రమతిని వంచకుఁ, డైయేనిష్కర్మి ననుట నర్థముగాదే.

154

ఉ. కర్తముబంధకంబని సుకర్తముమాని సుఖంబుగోరి దు

ష్కర్తము నేయుచు న్నృధులు కాదనిన నిన్విన కాత్మకున్నవే

కర్తములంచుఁ దాఁడెఱుటగా కొకకొందఱిజ్ఞాననిష్ఠకుం

గర్తఫలాప్తికిం జెఱుచుఁ గాపురుషుం దువదేవసంచు ని

ష్కర్మికి నాశలేదుభయకర్తములు నిర్విధిచే ఘటించినన్.

155

కా. జ్ఞానారూఢుండు బాహ్యచేష్టల మనస్సంకల్పబుడై చేయునే
మైనం బాకృతునట్ల వానిఁ గని తానాచేష్టలే చేయఁగాఁ
బోనల్పజ్ఞాండు వంచనన్తదిఁ దలంపు ల్తన కారూఢుండ
స్నేనంచుకొ ఫలమేమి చేష్టల మది నిశ్చింత లేకుండినాఁ.

156

ఆ. మనసుచల్లఁబడక మాట లెన్నాఁడిన, ముక్తిగాదు వాదశక్తిగాని
మనసె కారణంబు మఱిబంధమునకు మో, ఊమునకనుచుఁ దెలుపు చదువువినమె.

క. జ్ఞాశ్శజ్ఞానజేయము, లేతెఱుఁగునవేఱు దోఁప కేకంబుగ న
దైవతాత్మత వెలుంగు ప్రపం, చాతీతుం డెవ్వఁ డతఁడె యారూఢుఁడెలన్.

158

క. ఇది నగర మిది యరణ్యం, బిది సౌఖ్యం బిదియసౌఖ్య మీతఁడు పురుషం
డిది సతి యనితోఁపద యె, య్యది చూచిన బ్రహ్మమయమ యారూఢునకున్.

తే. సంగములు సర్వమును గల్గి సంగికాఁడు, భోగములు సర్వమునుచెంది భోక్తగాఁడు
కార్యములు సర్వములుచేసి కర్తగాఁడు, విగతసంకల్పఁ డగుబ్రహ్మవేత్త యధిప.

ఆ. ఇచ్చలేనియోగి కింద్రియంబులు కర్త, వశతచే స్వభావవర్తనముల
మెలంగుచున్న నేమి యిలఁబుణ్యపాపంబు, లంట వతఁ డకర్తయగుటఁజేసి.

161

తే. నిర్విషయచిత్తుఁ డగుబ్రహ్మనిష్ఠునకును, దనుసుఖంబులు ప్రారబ్ధమునఘటించు
సంతియేకాని యవి వానినంటకుండు, గమలపత్రాగ్రమున జలకణికవోలె.

162

తే. శయ్యనుండియుఁ బెక్కుదేశములమెంటఁ, దిరుగఁ గలగాంచుచున్నది తునిభంగి
సచ్చిదానందుఁ డయ్యుఁ దా జననమరణ, బాధలనుబొందిన ట్లుంట భ్రాంతిగాఁడె.

క. కలలోన నఱుకులాడిన, గలవే గాయములు మేలుకాంచిన మెనుకం
దెలియక మునుపటిసంస్కృతి, కలకలువిజ్ఞాని కేల గలుగందోఁచుకొ.

164

క. ఆయెఱుక దొరకు కొఱకుఁ గ,దా యోగజపాదినిష్ఠ లాయెఱుక దృఢం
బైయున్నతఁ డేక్రియలం, జేయఁడు లోకోపకృతికి జేసినజేయుకొ.

165

మ. తొలిజన్మంబుననైన నిష్పడయినకొదుష్కర్తనిర్మలనం
బిల బ్రహ్మర్షణనత్క్రియామహిమచే నెంతేభృతింజేసి ని
ర్మలు, డైనకొ శ్రవణంబు తన్తననముద్రాసన్నిధిధ్యాసలుకొ
సులభంబౌ శ్రవణాదు లబ్బక చలించుం దామసత్కాగతకొ.

166

క. ఈమేనను సత్కర్తము, లేమియుఁ జెందకయె చెందు నిద్రజ్ఞానం
బామునుపటిభవమున ని, హ్మమనుకర్తాప్తి విగతకల్మషుడైనకొ.

167

ఉ. చేయఁడు సత్క్రియ ల్బయలఁజేసినయట్లు సుఖించుశోభలం
జేయును గార్యముల్ బయలఁజేయని యట్లు సుఖించు లోభలం
జేయఁడు కృత్యమంచు మఱి చేసి నకృత్యమటంచు నెంచరా
జేయెడ బ్రహ్మవిద్య తుదకెక్కినయట్టిమహానుభావుని.

168

చ. అమితములై ఘటించు విషయానుభవంబుల భోగి యయ్యును
త్రముడగుయోగి బ్రహ్మమయి తన్నది రంజిలుచుండు గీతన్య
త్యములను దాశమానవశుఁడయ్యు శిరిస్థితపూర్ణకుంభమున్
సమధికయుక్తి నిల్వికొనఁ జాలిననాట్యధురీణుకైవడిన్.

169

గీ. తలఁచినఁ దలంపకున్న నిత్యప్రబోధ, పూర్ణుడగు తాను దాఁగాకపోవు బెట్టు
లెఱుంగఁ దగుగుఱి తనకంటె నెదిలేక, యెఱుక మఱిపులు సమమైన యెఱుకయెఱుక.

వ. అని బలికి వెండియు నిట్లనియె.

171

ఉ. కోరకు మేవదార్థమును గోరినవచ్చునె రానివస్తువుల్
గోరకయున్న రావె తనకుఁ లభియించఁగ నున్నయర్థముల్
గోరినరానిచోఁ గలిగికోల్పడుచో వెతఁగాన సజ్జనుల్
గోర రనాథుఁ బ్రాప్తములు గొందురు కుందరు వస్తుహానికిన్

కా. ప్రార్థనంబగు మేననే యనుభవం జూచుండఁ దత్సాక్షివై
యారూఢస్థితి సర్వమున్ మఱిచి సర్వావస్థలం జేత్తు
ధారాపానసుఖాప్తి సర్వగతశుద్ధబ్రహ్మమేనంచు శం
కారాహిత్యము మానుమీ యదియ మోక్షప్రాప్తి భూవృక్షాదులన్

నీ. ఆసక్తిలేకయత్నానైత్తుత ఘటించు ననిషిద్ధసుఖముల ననుభవించు
ప్రార్థనవశత నావత్సంపదలు వచ్చు వగవురుబ్బును మదిఁ దగలనీకు
కర్తవుగాక తాక్యములు శాస్త్రీయంబు లైనట్టియుచితకార్యములు సేయు
మాత్మనిశ్చంకత నచైత్రివై తేలి కృత్రిమచైత్రితఁ గ్రీడనలపు

తే. పాడమునజ్ఞానమున నది వోవఁబోవు, నఖిలసంసారమును మిథ్యయని యెఱుంగు
సచ్చిదానంద మిదియవస్థాత్రయైక, సాక్షి వీవోటఁ జెలియుము మోక్షమిదియ.

తే. సకలమును జిన్నయముగ దృశ్యములు మదిక, దృశ్యములుగాఁ దలంచి నిష్పృహతఁ
వర్తివై దైవగతి నేలవలయు రాష్ట్ర, మేలు మనహంకృతిని శంకయేల నీకు. [గార్వ

చ. అని మునిపుంగవుండు నిగమాంతరహస్యసమగ్రవ్యాగ్రసా
యనము కృపామతిన్ మిహికరాన్వయకర్తృపుటంబులందు నిం

చిన బహుజన్తభాగ్యమునఁ జేసి యవిద్యఁ దొలంగి సత్యమై

యనుభవమయ్యె నాత్మఁ జివహంబును సంస్కృతి సుసీరంబుగఁ.

176

చ. ఇట్లు భరమజ్ఞానసంపన్నుండయిన యమృతమునీంద్రునుపదేశంబున నాన్యపాల
శేఖరుం డఖండసంపత్పరిపూర్ణుం డై యానందంబున నతనికి సాష్టాంగపదనంబులు
చేసి యనేకవిధంబులఁ బ్రస్తుతించె. నారదుండును నతనిమనీషావిశేషంబునకు సంతో
షించుచు బహుభంగుల నాశీర్వదించి వీడ్కొని స్వర్గమనోస్తుఖుండయ్యె నప్పు
రూరపుండును యథేచ్ఛాప్రవర్తనంబున సుఖశీతుండయ్యె నట నారదుండు
చనిచని.

177

❧ నారదుండు నాకమునకేఁగుట. ❧

కా. కాంచె న్నానివరుండు ముంపట నభోగం గాతరంగచ్ఛటా

చంచచ్చంచలచంచరీకచయసంచారంబు భూసంచయా

కించిద్యంధురగంధబాంధవమరుత్థేలాగవాక్షావళి

ప్రాంచత్సేధచరస్త్రియాన్వితసుపర్వానీకమున్ నాకమున్.

178

సీ. వివిధదానాధ్వరోత్సవపుణ్యపరిపాకఫలభోగదేశ మేపట్టణంబు

తావలంబై యొప్పు నేవీడు కల్పపాదపకామధేనుచింతామణులకు

భువనత్రయాధిపత్యవిభూతి నొప్పు సుత్రామున కేస్త్రాలు రాజధాని

గరుడగంధర్వకిన్నరసిద్ధచారణాహింద్రాదినేవితం బేపురంబు

తే. నకలసౌభాగ్యలక్షీచక్ర సీనగ్ర, మగుచు నేపుట భేదనం బమరుచుండు

నట్టియమరావతిని గాంచి యంతరంగమునఁ బ్రమోదంబునొందె నమ్మునివరుండు.

క. ఆదిత్యమండలస్థితి, చే దీపితమైన దివము చెలువునఁ దగి య

య్యాదిత్యమండలస్థితి, చే దీపితమైన దివము చెలు వమరంగఁ.

180

వ. కని తదీయవిశేషంబు లగ్గించుచు నట చని.

181

సీ. ఒకచోటఁ బ్రకటహాటకనముద్యస్తీక్షిపుంజ మాతపవరిస్ఫూర్తి చూప

నొకచోటఁ బద్మరాగోపలప్రభలు సంధ్యారాగవిభ్రమం బావహింప

నొకచోట వజ్రహస్తకీకధాశధశ్యవినిర్మలరుచులు వెన్నెలలుగాయ

నొకచోట హరిసీలనికరవిస్ఫుటనైల్యకాంతులు చీకటు ల్లిప్పుఁ జేయ

తే. మిశ్రబహువిధమణిగణామితమరీచి, జాలమొకచోటఁ గిమ్మిరలీల నింప

వైభవస్త్రీసమున్నతి వర్ణనీయ, మగుసుధర్మాభిధానసభాంతరమున.

182

ప్రథమ శాస్త్రము జీవులగు విషయములు

మ. ఘనచింతామణిభద్రపీఠమున రంగల్లి నానీనుండై గ్రంథాలయం
 వినతాశేషసుపర్వసంఘమకుటావిరూపతదీప్తుల్పదాన్తశ్శాస్త్రము సంఖ్య.....
 జ్ఞనశ్రీల భజింప భూషణమణిచ్చాయ త్వలంగక్ష శచీ
 స్తనకుంభద్వయగంధసారయంతముక్తామాలికోరస్కుఁ జ్ఞేషి..... 183...

ఉ. ముందొక వేళయందు సురముఖ్యుఁడు పద్మములందు డానినా
 డందుకు నాఁటిచెల్లిని నహస్రదళంబుల బాయలేక మై
 బొందొనఁగూడ నుంచుకొనఁబోలుఁ జుమియన వేయికన్నులన్
 నుందరమై వెలుంగఁ గడుశోభిలుచున్న నిలింపవల్లభున్. 184

మ. కలితాహ్లాపదరత్నకంకణరుణత్కారప్రయుక్తావృరో
 లలనాహస్తసరోజచామరమరాళవ్రాతసంజాతకో
 మలవాతప్రకటాంగరాగవిలసన్తందారమాలాసము
 జ్వలసౌరభ్యవిశేషహృష్టసభిక్తస్వాంతుక్ శచీకాంతునిన్. 185

క. కనుగొని తత్ప్రత్యుత్థాననమస్కారంబులను మనంబలరంగ దీ
 వనలిచ్చి యమ్మనీంద్రుం, డనుపమకనకాసనస్థుఁడయియున్నయెడన్. 186

క. చారణవిద్యాధరగరు,డోరగగంధర్వముఖ్యు లుఁచితశ్శీతులం
 జేరి వినయంబుతో జం,భారాలిం గొలిచియుండి రాసభలాసన్. 187

వ. అప్పుడు. 188

మ. పదవిన్యాసవిలోలనూపురకదంబస్వానముల్ లునన్
 మదదంతావళరాజయానములతో మాణిక్యహారావళుల్
 కుదురుంజన్నులవై వెలుంగ సుమనగోదండపాండిత్యసం
 పదఁ బెంపొందిన యూర్వశీముఖ నిలింపస్థానవేశ్యామణుల్. 189

సీ. సోమపానపవిత్రసుముఖులుగాక యాయధరబింబామృతం బానఁగలరె
 వైరిహేలివిజ్ఞప్రతీక్షలుగాక యీపాలిండ్ల గోఁగిటఁ బట్టఁగలరె
 బహుదానవిఖ్యాతబాహులుగాక యీనిద్దంపుఁజెక్కిల్లు నిపురఁగలరె
 ఘనతపోవ్రతకృతగాత్రులుగాక యీయత్సంగశయ్యల నుండఁగలరె

తే. యనుచుఁ గనుచూపులకు వింతబెనుచుఁ ప్రేమ,ననుచుమనములనురలెంచుకొనుచు నుండ
 మదనదైవతమోహనమంత్రశక్తు, లనఁగ నచ్చర లేతెంచి రపుడు సభకు. 190

తే. వచ్చి పురుహూతునకుఁ మ్రొక్కి-వరమృదంగ,పాద్యరత్నహృద్యతాళానవద్యనాట్య
 విద్య చోద్యంబుగాఁగఁ బ్రవిస్తరించి, పడఁతులూనరించి రప్పుడు భరతఫణి. 191

- సీ. చేలఁగుమద్దలమ్రోత జీలుగురాణింపంగఁ బదపద్మముల లయప్రాప్తిచూపి
లయధృతమధ్యపిలంబము ల్రహిఁ దాళశారీరమున గీతసరణిసెరపి
గీతమాధుర్యవాగ్విభవంబు బయలుగాశయముల నర్థాభినయమొనర్చి
యర్థాభినయమున కందంబుగా లోచనంబుల రసపోషణంబుచేసి
- తే. రసము శృంగారవీరాదిరమ్యగుతుల, జూవణుల డెందములు నిండి సారిదివెల్లి
విరిసి ముఖపంకజంబుల విశ్రమింప, నాట్యమాడిరి మగువ లానందమొదవ. 192
- చ. దదిగణతెయ్యటంచు సముదంచితమర్దతాళమానసం
వద జతగూడ నబ్బిరుదుపాత్రలు చేయుకళాంజిక ల్పమో
దదమగుచుండె బో తఖంతుఖంతుతఖంతునుచు న్నెలుంగునం
బుదనినదార్పణీసనితభూరితటిల్లతికానమంబు లై. 193
- సీ. వేదశాస్త్రపురాణవిద్యాప్రసంగము లేర్పరిమహర్షులు చేయుచుండ
బలపాకజంభనిర్దళనాదివిజయము ల్విద్యాధరేంద్రులు వినుతినేయఁ
గడఁగి షడ్వర్ణభాగంధారముఖరవళణితి గంధర్వులు పాటవాడఁ
గుండలీప్రేరణిందలసకముఖ్యనృత్యంబు లచ్చర త్నైఃపుచుండఁ
- తే. జెలఁగి త్రిభువనరాజ్యలక్ష్మీవిరాజ, మానవైభవలీలాసమానగరిమ
నిట్లు గొలుపున్నయవ్విభుభేష్యరుండు, పలికె నారదమునిఁ జూచి ప్రస్ఫుటముగ.
- శా. ఏలొకంబున సంచరించితిరి మీరేయేవిశేషసలం
బాలొకించితి రేప్రసంగమున మికచోచ్చట నిన్నాళ్లదాఁ
గాలక్షేపము చెల్లె సంత్రవణముం గావింపు శ్రోతవ్యవా
ర్తాలలిత్యవచస్సుధారససుధాధారాఘాతి నోనారదా! 195
- కు. అనిన నష్టపేంద్రునకు ముసీంద్రుం డిట్లనియె. 196
- కు. జగదాధారకుఁ డచ్యుతుం డెచట నర్చారూపబాహుళ్యతం
దగు నానావిధపుణ్యవాహినులచేతం బొల్పునెచోచ్చట పెం
కుగుసత్కర్తృధనంబుఁ గూర్చుగ నుపాయంబేర్థలం బన్నిటం
బొగడొందుకొ భువియందు నుత్తమము జంబూద్వీప మూహింపఁగన్. 197
- ప. అందు. 198
- సీ. శ్రీపురుషోత్తమక్షేత్రసువ్యక్తస్వభావు జగన్నాథదేవుఁ గొలిచి
మంగళాచలమహామండపాభ్యంతరవర్తి శ్రీనరసింహమూర్తిఁ జూచి

శేషధాత్రీధరశిఖరసౌధాగ్రవిహారివి వేంకటేశ్వరః గాంచి
కాంచీకనకగోపురాంచితగృహదీప్తశుభతేజః పరదణాజును భజించి
తే. వరకవేరసుతోభయవాహినీత, రంగరంగత్ప్రదేశవిరాజమాన
శేషపర్యంకనిద్రావిశేషణాభిరాముః దగురంగధాము దర్శనము చేసి. 199

క. కాశీయుఁ గేదారంబును, శ్రీశైలముఁ గాళహస్తి చిద్గనము రా
మేశక్షేత్రము మొదలగు, దేశంబుల శంభుఁ గొలిచితిం గజభక్తిన్. 200

వ. మఱియుం దక్కిన శైవవైష్ణవక్షేత్రంబుల సంచరించి గంగాయమునానరస్వతీ
నర్మదాగోదావరికృష్ణవేణికావేరిప్రముఖపుణ్యతీర్థంబుల నవగాహనంబుచేసిపునఃపున
రాచరిత్రతద్విశిష్టప్రయోజనండు నగుచుఁ దదానందంబు సదానందంబు గావింపఁ
గొన్నిదినంబు లచ్చట నుండితి వర్తమానకాలమున నమృత్యులోకము సకలకళ్యాణ
గుణాభిరామంబై లోకాంతరములకంటె నాహ్లాదకరంబై యున్నయది తద్విశేషం
బాకర్ణింపుము. 201

శా. లోకాలోకనగావృతం బగుధరాలోకంబు బాలించుదా
నీకాలంబున సర్వధర్మములు భూయిష్ఠంబులై చెల్లఁగా
నేకచ్ఛత్రముగాఁ బురూరవుండు రాజేంద్రుండు సౌందర్యరే
ఖాకందర్పుండు కీర్తివిక్రమగుణాకల్పండు లేఖర్హభా! 202

సీ. ప్రతిదేశమును భోగభాగ్యసంపత్ప్రజానంపూర్ణవిభవమై పెంపుమీఱుఁ
బ్రతిదేశతావాస మతుల్యతనిత్యోత్సవాడంబరంబుల నతిశయిల్లుఁ
బ్రత్యగ్రహారంబు భాసురాధ్యయనయజ్ఞాతినశోభితం బైవెలుంగు
బ్రత్యయనంబును బహుశాన్ససత్ప్రపావళిసాంద్రమై యలరుచుండు
తే. జనులు వర్ణాశ్రమాచారసరణి లేశ, మైనఁదప్పక సుకృతాత్ములై మెలంగ
సకలధర్మంబులును బ్రవిస్తరము లయ్యె, నపవరారవుం డేలురాజ్యంబునందు. 203

ఉ. అందఱు విష్ణుభక్తులు దయాపరు లందఱు నందఱున్ సదా
నందమనస్కు లందఱు జనస్తవనీయచరిత్రు లైనవా
రందఱు భోగభాగ్యయుతు లందఱు కల్పవదూరు లందఱున్
సుందరమూర్తు తెవ్వరినిఁ జూచిన నాన్యపుఁ డేలుమేదినిన్. 204

శా. ఆసౌందర్యము నామృదూక్తివిభవం బాసాదరాలోకనం
బాసారస్యము నాచమత్కృతియు నాయోదార్య మావైభవం

బాసామర్థ్యముఁ గల్గునే గతభవిష్యద్వర్తమానంబులం
దోసంక్రందన! యప్పురూరపునియ ట్లాహింప నెవ్వారికిన్.

205

తే. సరసకరుడు సులక్షణచారుమూర్తి, భాన్వితుండు కళాకలాపాంచితుండు
కువలయాప్తుండు సుగ్రాంబకవిలసనుడు, నయ్యె నారాజు విష్ణుపదాశ్రయమున.

తే. అతని నెమ్మోము పూర్ణసుధాంశుబింబ, మగుట సత్యంబు గాకున్న నగుట యెట్లు
వికచభావంబు నవరసవిభ్రమాభి, రామరామాంబి కేంద్రీవరంబులకును.

207

సీ. పుండరీకదళాంతములయందునందంబుగాఁ బద్మరాగరాగంబు నిలిపి
సమదవేదండతుండములందుఁ దీరుగా నిగనిగమునుజిగి నెలపుకొలిపి
కుందనంపుఁబసిండియందుఁ దా ఘనసారసారసారభవిశేషంబు నించి
యరుణపల్లవములయందుఁ బద్మాంకుశకులికాదిభాగ్యరేఖలు రచించి

తే. చేసెగావలె నలవాగ్విలాసినిశుఁ, డాకనుంగవ యాచేతు లాశరీర
మాపదంబులు గాకున్న నాన్యపాల, లిలకునంగకముల కింతచెలుపుఁ గలదె ?

208

ఉ. కొండతీయందుఁ గొన్ని మఱికొండతీయం దొకకొన్ని గాని పెం
పొందునమ స్తనద్గుణము లొక్కనియందు ఘటించి యుండఁగా
నెందు నెఱుంగ మెవ్వరి సురేశ్వర! విష్ణుకళాప్తి సుదృఢం
బొందిన యప్పురూరపుని నొక్కనిఁదక్కఁగ మేదినిసలిన్.

209

చ. అన విని వజ్రపాణి వినయంబున నారదహానిఁ జూచి యి
ట్లనియెఁ బరూరపక్షి తితలాధిపుసద్గుణవర్ణనంబు నె
మ్మనమున కింపొనర్చె బుధమాన్య! నవిస్తరభంగిఁ జెల్పెను
య్యనఘుండు విష్ణుభక్తుండు గదా విననొప్పఁ దదీయవృత్తమున్.

210

క. ఎవ్వఁడు హరిభక్తిపరం, డెవ్వఁడు సూన్యతవచస్కుఁ డెవ్వఁడు సుజనం
డెవ్వఁడు బహుజనపాపకుఁ, డెవ్వమలునిచరిత మెన్ననగు వినఁగఁదగున్.

211

తే. అనినఁ దత్సార్వవృత్తాంత మన్నగారి, లోడ నమ్మని వివరింపఁ దొడఁగె నప్పు
డమరంగంధర్వవిద్యాధరాపురఃక, దంబకములకుఁ గర్ణామృతంబుగాఁగ.

212

క. నారదనారదబోక్తిక, ధారాగ్రహణప్రయత్నతత్పరలీలా
సారంగీభూతశ్రుతు, లై రహృదు లేఖు లెల్ల నానభలానన్.

213

మ. అని పలికినం బ్రహ్మప్రమానస్మరై తత్కథాప్రకారం బెఱింగింపు మని మామధ్వులు
ఓమహర్షణతనూభవు నడుగుటయును.

214

మ. ప్రణవాగారవిహార హరకలితోరశ్శోభితాకార కా
 రణజాభీరకుమార మారహనుతప్రాంచత్కథావార వా
 రణదక్షాదర భార భారతహిత ప్రజ్ఞావచస్సార సా
 రణముఖ్యాప్తవిచార చారణసురారాధ్యాంప్రపంచేరుహః. 215

క. నిటలతటఘటితకరపుట, జటివియదటపటలవరణచరణనికటవి
 స్ఫుటమకుటకటగహటక, పటకటితలదళితశకటపటుకపటవితా. 216

మాలినీ. నతశశధరజూటా నాగభుక్ష్మత్రి ఘోటా
 జితసమదనిశాటా శ్రీ శ్రీ తోరణకవాటా
 ధృతతిలకలలాటా దివ్యలేజశిరీటా
 తతచరణకృపీటా దైవసౌభాగ్యహాటా. 217

గద్యము. ఇది శ్రీమదగళాచలనృసింహకృపాప్రసాదసంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపత్తి
 రాయనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్య యబ్బయామాత్యప్రణీతం బైన
 కవిరాజమనోరంజనం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

ద్వి తీ యా శ్వా న ము.

భోజసుతాచారుకు
చాభోగవిలగ్నతారహారాంకితవ
క్షోభాగభోగమోక్ష
శ్రీభూవికటాక్షలీల శ్రీగోపాలా.

1

వ. అవధరింపుము సమస్తసద్గుణసాంద్రులగుకౌనకాదిముసీంద్రులకుసామోదహృదయజల
జాతుండై నూతుం డిట్లనియె నట్లమ్మనిచంద్రుండు సురేంద్రున కిట్లనియె.

2

చంద్రునివృత్తాంతము. ౧౭

సీ. మదనసంహరుజటామకుటాగ్రసీమ నుద్దిపితంబైన వజ్రోపలంబు
బృందారకులకుఁ దృప్తిగ విందులిడుసుధారసపూరితాక్షయరజతపాత్ర
యలఘుపుష్కరపుష్కరాకరాంతర్విహారప్రాణిఁ జెలువొందురాజహంస
మబ్బగర్భాండగేహమున నుత్కృష్టకాంతి వెలుంగుకర్పూరదీపకళిక
తే. దక్షకన్యామనోజసంతాపభరము, నెయ్యమునఁజల్లఁజేయువన్నీటిశొలకు
శౌరిడాకంటివెలిదమ్మి తోరమైన, చలువచాయలగుంపు నికాకరుండు.

3

క. చదువఁగవచ్చు బృహస్పతి, సదనమున కనారతంబు సౌందర్యగుణా
స్ఫుదనిజరూపవిలాసము, హృదయంబులఁ జూపఱులకు నింపాదవింపన్.

4

మ. తళుకుండెక్కులరత్నకుండలసముద్యతాగ్రాంతి రంజిల్ల ను
జ్వలముక్తామణిమాలికావళులు వక్షస్సీమఁ బొల్పార ని
ర్మలసౌరభ్యవటీరచర్చ నుకుమారంబైన నెచ్చేనఁ బెం
పలరక్త వచ్చుసుధాంశుఁజూచి గురుఁ డత్యానందముం బొందుచున్.

5

వ. విద్యోపదేశంబు నేయుచుండె నాసమయంబున.

6

తే. ఆగురుదార రూపరేఖాత్యుదార, చారుకుచభార శృంగారతారహార
సుగుణవిస్తార పదనభిసురుచివిజిత, తార మోహిని యపరావతార తార.

7

క. జీవునకు జీవమై తగు, జీవనజాతాక్షి బుధుజీవాభర దా
జీవంజీవంబునకును, జీవన మగుచంద్రకళవిశేషము దోచున్.

8

ఉ. చంద్రరజంబు నైకతముఁ జల్లుచుఁ గాముకరాళిఁ బూర్ణిమా
చంద్రుని సానఁబట్టి దిగజాతిన రాపొడి దివ్యవాసనా
సాంద్రసురప్రసూనరససారమున నిశ్చితంబుచేసి ని
స్తంద్రతఁజేసిఁ గావలయుం దారబయోజభవుండు నేర్పునన్.

9

సీ. సారంగమదహారి సంపన్నతవహించు ఘనసారసచ్ఛాయఁ గడురహించు
సారంగమదహారి సంపన్నతవహించు ఘనసారసచ్ఛాయఁ గడురహించు
సారంగమదహారి సంపన్నతవహించు ఘనసారసచ్ఛాయఁ గడురహించు
సారంగమదహారి సంపన్నతవహించు ఘనసారసచ్ఛాయఁ గడురహించు

తే. బాలికామణి తనుమధ్య నీలచివర, చారుదీర్ఘ విల్లిచన నరసహసన
తరుణమోహనమూర్తి సౌందర్యవదన, నవ్యసౌరభసురుచిరసఖలీల.

10

మ. అలులం గొప్ప నెపంబునకొ మృదువచోవ్యాజంబున స్తుమఃజీ
ల్కుల నెత్తావుల సింగిణిక్ బొమల యాకారంబునం బూవుము
ల్కుల దృగ్భావమునకొ వహించి జిగి చెక్కుండోయి నక్రాంకరే
ఖలతో నొప్పులతాంగిమూర్తి విలసత్కందర్పకాక్షసిద్ధిన్.

11

క. ఆయిందువదన సుమన, స్పాయకశారీరవిభవజయసౌందర్య
క్రీయుక్తమూర్తి రజనీ, నాయకు వీక్షించె వికచనయనోత్పలయై.

12

సీ. పలుచనిచూపునఁ బరిపాటిగాఁ జూచు నల్లార్పుఁ జూపునఁ నదటిచూచు
నరగంటిచూపున నలసరితిని జూచు మఱుపెట్టుచూపున మరరిచూచు
నొడల్లెఁజూపుగాఁ గడునల్ల పడి చూచు సొగసు నొయ్యారంపుఁజూడ్కిఁజూచు
భయమింతలేక తప్పనిచూపు చేఁ జూచుఁ జూచి చూచనియట్టిచూడ్కిఁ జూచు

తే. సొలపులపునుఁ దిలకించు చూడ్కిఁజూచు, నాటుఁజూపున మరులుకొనంగఁజూచు
దార తారామనోహరు దశవిధావ, లోకనంబుల మోహనిలోల యగుచు.

13

ఉ. చక్కనిమోము చూచి నరసంపుంగనుంగవఁ జూచి నిద్రపుం
జెక్కులు చూచి కెంపువగఁజెల్వగు వాతెఱచూచి కాంతిఁబెం
పెక్కినమేనుఁ జూచి గురునింతి మనోహరగాత్రి తార యా
చుక్కులఁజేసికొ వలచి సొక్కి మనోభవబాబిల్లిన్నయై.

14

- సీ. లేని ప్రయోజనం బైనఁగల్పించుక పలుమాటు: దత్తమీపమునఁ దిరుగు
వలరాజుచిల్లుముల్గులమంటిచూపుల ననువుగా మర్తము ల్నాటఁజూచు
నుచితక్రమంబున: గుచకచావ్యవయవసౌభాగ్యములు ప్రకాశంబు చేయు
నమయమైనప్పుడు సారస్యముగ నర్చగర్భములైన వాక్యములు పలుకు
- తే. నతఁడు తనమోము చూచినయపుడు దీర, వచనయై సోష్ఠదీర్ఘనిశ్వాసవశతఁ
దనమనోవ్యధ యతనిచిత్తమున కెఱుక, పఱుచు నాకాంత విరహవిభ్రాంత యగుచు.
- తే. ప్రాణహానిదలంపరు పాప మనుచు, నెంచ రపకీర్తియని చూడ రిందుముఖులు
వలపుగలచోట నెట్లైనఁ గలయఁజూతు, రెంతసాహసు లహహ సీమంతవతులు. 16
- తే. అనుదినము నిట్లు హావభావాదిచేప్పి, తముల మోహింపఁగాఁజేసె దార విధునిఁ
బురుషున నెంత దృఢమైన బువ్వఁబోడి, వికృతిపైకొన్న నెగపొంతవెన్నగాఁదె.
- ప. ఇవ్విధంబున. 18
- సీ. హరిసీలములమించి యరిలీలవెలయించి వేణి గుఱ్రోణియు వింతదనర
విరి నిరాకృతిఁజేసి కరికరాకృతిఁదాసి యొడలును దొడలును నొప్పుమిఱు
నగజాతములఁగేరి మృగపోతములమిఱి చన్నులుఁగన్నులుఁ జెన్నుమిగుల
వరకుందముల బోలి యగవిందములనేలి రదములుఁ బదములు రహివహింప
- తే. గురుని భవరంబునందు సుంరరి మనోజ, విమలఘంటారవాయతవిమలకనక
చరణచుండీరపుంజసింజానినాచ, యగుచు నిట్లు మెలంగఁ బద్మాహితుండు. 19
- క. పాపపరాఙ్ముఖతామతి, దీపాంకుర, మన్నెలంతదీర్ఘ శ్వసితా
టోపచరుద్ధతి నడఁగినఁ, బ్రాప్తిత మోహంశకారబంధురఁ డయ్యెన్. 20
- సీ. లలనానితంబమండలముపై నుత్పలదళములు రచియింపఁ దలఁచుఁగాని
తరుణి కెఱ్ఱెమైవిమిఁదఁ బ్రవాళమణిసొంపుగులుకఁగాఘటియింపఁ దలఁచుఁగాని
జలజాక్షికుచకుంభములమిఁదఁ శశకపుత్రంబు దా నొనరింపఁ దలఁచుఁగాని
మృగరాజమధ్య నెఱ్ఱెయ లతావేష్టితంబునఁ బెనగొనఁ దలఁచుఁగాని
- తే. తలఁపఁడెప్పుడు గురువనితాసమాగ, మాగతాత్యుష్ణదురితదవానలంబు
దున్పనం బని కటకటా తొగలఁజేడు, కలుగదుగదా వివేకంబు కాముకులకు. 21
- సీ. తా సుధానిధియయ్యుఁ దరుణి కెఱ్ఱెమైవినుధారసంబునకు నోరూరుచుండుఁ
దాఁ జంద్రికాసాంద్రతనుడయ్యుఁ గుసుమతోమలిదరస్థితచంద్రికలకుఁ జొక్కు
దాఁ గళానిధియయ్యుఁ దరళాయతాక్షికళావిశేషమున కుల్లాసమొందుఁ
దా మృగాంకమనోజ్ఞతనుడయ్యు నలివేణిలోచనమృగదీప్తి జూచి సొగయు

తే. నహహ యాయద్భుతమున కేమనంగవచ్చు, సకలజనరంజనందైన చంద్రునకును.

జంద్రుడై చాల హృదయరంజనమొనర్చె, సుంకరీమణివదనారవింద మపుడు. 22

తే. తనకలమిలేములను సర్వజనులకుభయ, వర్షములఁ బెల్పుశశికి నప్పద్దనయన

యభిముఖులైన బున్నమయగుచుదోచు, ననభిముఖమైన నహవసయగుచుదోచు.

ఉ. జక్కువలిక్కువ న్ననకుచస్తబకంబులపేరఁ జీకటుల్

చక్కునికొప్పపేర జలజంబులు కన్నులపేర నెచ్చెల్లించి

దక్కుక యాశ్రయించి పరితాపపరంపరపాలుఁజేసె నా

చక్కులఁజేనిఁ దీర్చుకొనఁజూచి సుమీ తమపూర్వవైరముల్. 24

తే. ఆసుధాధామునకు విదాహంబుగొలుపు, నాహిసూగునిఁ బరితాపమందఁజేయు

నాకళానిధిఁద్రోచు మోహంభకార, మున నొరల నెంతచేయఁడు మనసిజుండు. 25

చ. చదువు వివేకమూలమని సద్గురుసన్నిధి వేదశాస్త్రముల్

చదువగవచ్చినట్టి యలచంద్రునకుం గురువత్నిపొందు క

ష్టదశ ఘటింపఁజేసె నకటాంక సేమనవచ్చు దైవమున్

మదినిది పుణ్యమా నని యొనర్పఁగఁబాపము వచ్చు టేమొకో. 26

వ. అని జనం బెంచుచుండఁ జంద్రుండు. 27

క. దోషాకరుండుఁ దారా, శ్లేషసుఖాన్వితుండుఁ గాన సితాంశుండు దా

దోషాకరుండుఁ దారా, శ్లేషసుఖాన్వితుండు నయ్యె సితగజగమనా. 28

సీ. బొమ మడివెట్టుమాత్రమే కాని ప్రియుండు పాలిండ్లోతివట్టుట కిచ్చగించుఁ

గసరుమాత్రమే కాని కాంతుఁ డాయము తెత్తివెనఁబల్కుట కపేక్షవీనులొగ్గు

కొంగుపైనిడుకొఁ బెనంగుమాత్రమేకాని విటుండు గోప్యములు జూచుటకుఁగోరు

సీతకృతు ల్పెడవెడఁ జేయుమాత్రమేకాని పతిమోచిసిక్కునంగతికి నలరు

తే. సొలయు మాత్రమే కాని నెచ్చెలిమికాండు, కఠినరతిసల్పుటకు నమత్కంఠదాల్పుఁ

బులకహర్షాశ్రుజలదూభృతగరిమఁ, దనవలపు జారునకుఁ బెల్పొం దరుణియపుడు.

వ. ఇత్తెఱంగున. 30

క. అన్యోన్య మోహవిభ్రమ, సన్న్యస్త సవివేకులగుచు శశలాంభనుండుఁ

గన్యామణియును గోర్కులు, ధన్యతనొందంగఁ గలసి తమి చిగురొత్తన్. 31

ఉ. కొన్నిదినంబు లిక్కరణి గోప్యముగా విహరించుచుండి య

య్యన్నవయం బ్రియంబు హృదయంబున నగ్గలమైనఁ జంద్రుఁ డి

తిన్నిజమందిరంబునకుఁ దెచ్చుక నిర్భయకేలిలోలుండై

యున్నయెడఁ బృహస్పతి వియోగవిచారవిషాదమన్నుఁడై.

32

నీ. సకియకౌనుఁ దలంచి నన్నార్థ మనుగాని యింతిదుర్దార్థత యెంచడయ్యె
జేలువచన్ద్రవదలంచి సువృత్తమనుఁగాని తరుణికువృత్తంబుఁ దలఁపడయ్యె
నతివమోముఁదలంచి యకలంక మనుఁగాని తెఱవకలంకంబుఁ దెలియడయ్యె
సుదతిసవ్వఁదలంచి శుచియనుఁగాని యవ్వెలఁదుకయశుచిభావంపడయ్యె

తే. గురునివంటిమహాత్ముఁ డిక్కఁగఁజొదరుణి, చక్కఁదనమే గుణంబుగ సంస్కరించు
గాని వ్యభిచారదోషంబుఁ గాంచడయ్యె, నజ్ఞుఁడనబ్రాజ్ఞుఁడననెవ్వఁడవనినంక. 33

తే. అమృతమయఁడౌటశశి పవిత్రాంగుడనియొకనమహిమ దారదోషంబుదలఁగుననియొ
యమర గురుఁడింతిమహావలెఁడయ్యెగాక, పెరిమిటికి నేల కడలుత్క్రొక్తి నలతాంగి. 34

ప. ఇద్విధంబున.

35

క. విపాద్దు భేదమున సం,తాపించుచునుండె నతఁడు ధరలో భార్యా

రూపవతి శత్రుపని క,దా పెద్దలు పక్కరేల తప్ప నటంచుక.

36

ఆ. సుదతి ప్రతముచెడిన నుభిము దక్కఁగవలె, నన్నమాటఁ దలంచుకొన్నదేమొ
కాపురంబుచేసెఁ గలకి ముచ్చటఁదీఱ, మగనివిడిచి తేరమగనియింట.

37

ప. అంత.

38

మ. రతిబంధప్రతిబంధకం బురుసరీరంభక్రియాస్తంభనం

బతిహేళామణితాంతరాయము నిజప్రాణేశకేళిదా

యతమీనధ్వజయధ్ధతంత్రపటుతాహంకారశంకాంకురం

బతులస్ఫూర్తి నెసంగె గర్భము నవవ్యాకోచపద్మాక్షికి.

39

ఉ. వీడనిప్రేమలంగలియు వేఁకటివ్రేగుట లంతికూటముల్

వేడుకకు న్విదోషమొదవింపఁగ నయ్యుపసాధులొ పిత

క్రీడ మెలంగుచుండ నరిగె న్నవమాసము లంతమీఁద న

చేడియ గాంచె నందన నశేషవిశేషగుణాంబుధికి బుధుక.

40

ప. అబ్బాలకుండు సుధాధాముధామంబునం బెరుగుచుండ నపుడు.

41

తే. చంద్రునకు బుద్ధిచెప్పి వాచస్పతికిని, దారనిష్ఠించితిరి గాఢ మీరు మరల

నింతవృత్తాంతమును నీవు నెఱుంగు దైన, సరణిఁ బలుకంగవలసెఁ బ్రసంగవశత. 42

క. తారీరిఁ దారకును గమ,లానికి జన్మించినట్టి యాబుధునకు శృం

గారవతి కిలాకన్యకు, సారవతి పురూరపుండు సంభవమయ్యెన్.

43

వ. తత్ప్రకారంబు వివరించెద నాకర్ణింపుము.

44

— బు ధు ని చ రి త్ర ము. —

తే. జలజబాంధవవంశవిస్తారకుండు, మహితకీర్తి వైవస్వతమనువు సకల
ధారుణీమండలాధిపత్యమునఁ దనరు, చుండి సంతానకాంక్షచే నొక్కనాడు. 45

ఉ. రాజితరత్న కాంచనతురంగమతంగజభేరుదాసదా
సీజనదివ్యమందిరవిచిత్రదుహలవిలాసభాసురాం
భోజముఖముభోజ్యులవిభూతి నెనంగుట నిష్ఫలంబుగా
దే జగతిం దనూభవవిహీనత నొందినయట్టివానికీ. 46

చ. తొకతొకమాటలు నొసలఁడుం పెనపాడెడు నుంగరంపు వెం
ద్రుకలును మద్దికాయలు గడుంగదులాడగ ముద్దుగారు పొం
దికజిగిపాలబుగ్గలను దేలికచూపుటఁ గోమలంపుటం
గకములు గల్గి యింపొదవుఁగా నుత్పాల్వము తండ్రికెంతయుకీ. 47

సీ. కాంతాకుచద్వయాకాతన్యసంపద వెలితియయ్యును వేడ్కవిస్తరిల్లు
వినుతాంగియవలగ్నతనుతావిలాసంబు కొదవయఁచుముదంబుకొనలుసాగుఁ
గలకంతకంతిచ్చెక్కులనిండుతేటలు పలుచనయ్యును గుతూహల మెసంగు
మృగ నేత్ర తనులత జిగిబిగిసొగసుతప్పవయయ్యును బ్రమదంబు కొమరుమిగులు

తే. యావనోన్మాదజనిత చేష్టావికార, కలితలతవలీరతికాశలంబు
పెంపుదటిఁగియుఁగుటియించునింపుమిగులఁ, బురుషునకుఁబ్రతాభంబెవరమహితము.

క. అనితలఁచి కులగురుం డగు, ననుపమగుణనిధి వసిష్ఠఁ బ్రార్థించి యతం
డనుమతిసేయఁగఁ బ్రార్థనిఁ, గనుటకు నై యధ్వరంబుఁగావించె దగన్. 49

సీ. సవనక్రియోచితసకలవస్తుసమృద్ధిఁగావించి భువవిఖ్యాతదాన
మహిమఁ జెల్లుచు నుండిమంత్రతంత్రకలాపపరిశుద్ధి నమరు విప్రవ్రజంబు
గూర్చి దీప్తానలకుండంబులోపల హోమంబుఁజేయుచు నున్నవేళ
నవ్వునుభామిని యైనశ్రద్ధాదేవి కూతురుగలుగంగఁ గోర్కివొడమ

తే. హోత నధ్వర్యుఁ బ్రార్థించి యువిద గలుగఁ, జేయుఁడనియె నిజేశువంచించి యపుడు
బుద్ధిహీనలు సతులని పుడమిలోన, జనులుపల్కెడుమాట నిశ్చయముగాఁగ. 50

క. ఆతలిరుఁబోడి కొరిన, రీతిని సంకల్పవైపరీత్య మొనవినక
హోత పెడచేతఁ బుట్టెను, నాతి యిలాకన్య యనఁగ నవమోహినియై. 51

చ. పొడమనయింతిఁ జూచి వగఁబొందుచు భానుతనూజుఁ డక్కటా
 కొడు కుదయించు నంచు మదిఁగోరి మఖంబొనరించుచున్నచోఁ
 దడఁబడి యాఁడుబిడ్డ యుదితంబగుటెట్లొకొ డైవయత్తుమున్
 గడవవశంబై మానుషికకార్యము నిష్ఫల మెన్ని చూచినన్.

52

మ. అనిచింతించి వసిష్ఠఁజేరఁజని సమ్యక్సత్త్వితోఁమ్రొక్కి యి
 ట్లనియెన్ నూన్మతవాక్యశీలు రగు మీయాజ్ఞాన్ మఖంబేను బు
 త్రుని చాంఛించి యొనర్చుచున్నయెడ నేదోషంబునంజేసి యో
 జననంబంచెఁ గొమార్తె యోర్తు హృదయోత్సాహంబు భంగంబుగన్.

53

తే. కులము వర్ధిల్లుఁ దల్లిదండ్రులకు సుఖము, కలుగు నిహవరములయందు గణనవచ్చు
 బంధువులలోన సత్పితృ బడయు టొప్పు, గాక ఫలమేమి కూతును గనుటవలన.

చ. అనవుడు సయమిప్రవరుఁ డవ్విధమంతయు యోగదృష్టిచే
 మనమునఁ గాంచి హంసకులమండనుతో భవదీయవత్ని గో
 రిన నొనరించెహోత వివరీతవిధంబున హోమమంత్ర మం
 గననయింప నిట్టియవకార్యము చేసిరి బుద్ధిహీనులై.

55

క. డైవాధీనము లోకము, డైవమధీనంబు మంత్రశంత్రములకు భూ
 దేవాధీనము మంత్రము, కావున సంకల్పవిషమగతి నిట్లయ్యెన్.

56

క. ఐనం దగినప్రయత్నం, బేనొనరించెద విచారమేటికి నిజభ
 క్తానందకరుఁడు వరమద,యానిధి విష్ణుండు గలుగ ననఘచరిత్రా.

57

తే. అనుచు నారాజశేఖరు ననునయించి, యతఁడు నియమప్రతంబుతో నఖిలభువన
 కర్తృ బరమాత్మనాత్రితకల్పతరువు, విష్ణునారాధనముచేసి విమలభక్తి.

58

వ. ఇ ట్లని వినుతించె.

59

— పసిష్ఠుఁడు విష్ణుని స్తుతించుట. —

పంచచామరములు:—

1. తరణ్యుదగ్రదీప్తిమత్పుదర్శనం సుదర్శనం
 సరాగచారుమాధురీరసాధరం రసాధరం
 వరాఘతాచరన్తనోభవచ్ఛిదం భవచ్ఛిదం
 హరిం వ్యతీతపద్మగర్భజామితం భజామి తమ్.
2. కరస్ఫురద్దరస్వరప్రకంపమానదిక్పటం
 ధరాధరాధరాస్థితప్రథానకూర్మరూపకం

60

చరాచరాకరా తతప్రశస్తమక్షిణోభితం
నిరంతరం దురంతశక్తినిస్తులం ప్రభుం భజే.

61

3. చలత్ప్రదీప్తకుండలం లసత్కృపాలమండలం
కలావిలాసమోహనం భగవత్కాండవాహనం
మిళిందసుందరాలకం యమిప్రతానపాలకం
బళారివైరిమర్దనం ప్రభావయే జనార్దనమ్.

62

4. ఉమాసమానవాక్యసన్నతోరుదివ్యనామకం
సమానమాధురీధురీణ సంస్కృతాంధ్రవర్ణితం
ఉమాసమావృతాపరాధజాలక నిజాశ్రితం
రమాసమాగమప్రియాంతరంగ మచ్యుతం భజే.

63

5. రణత్తరంగమాచికాస్ఫురత్తరంగిణీద్యుస
తృణామణిచ్ఛటాఘృణి ప్రభాసమానభూమిభృ
ద్భణీంద్రభోగతల్పభాగభాక్షయానదివ్యభూ
షణప్రకాశవిగ్రహం భజామి సాధ్వసుగ్రహమ్.

64

వ. అని.

65

క. ఈరీతినవ్వసిన్ధుడు, సారమతిం బంచపంచచామరవృత్తో
దారస్తుతి గావించిన, నారాయణమూర్తి శ్రితజనప్రియుఁ డగుటన్.

66

సీ. పదివేలసూర్యభింబము లొక్కప్రొవైనకరణి సుత్యుప్తప్రకాశ మెసంగ
శృంగారరసము మూర్తిభవించినలీల ఘనలీల సుందరాంగము వెలుంగ
నిందుపోడశకళలేతోత్తరాభివృద్ధి నెసంగె నన మోము తెఱవిమీఱ
సాదామినీలతాచ్ఛవినిచ్చలంబైన పడువున జాళువాపలువ మెఱయఁ

తే. బాంచజన్యసుదర్శనప్రముఖదివ్య, సాధనంబులు మరకతస్తంభవిజయ
బాహువులుఁబూనిపతగేంద్రవాహుఁడగుచు, నాదినారాయణంపుప్రత్యక్షమయ్యె.

ఉ. ఆహామందహాసపదనామృతదీధితి బింబదర్శనో
తాహతఁ బొంగు హర్షరససారసముద్రపయస్తరంగసం
దోహమున స్థనించి పయిదోచిన బుద్బుదపుంజమో యనక
దేహమునిండె నంచితగతిం బులకాంతురపాలి హాసికే.

68

వ. అప్పుడు.

69

కా. ఆనందాశ్రులు కన్నులం దొరుగ సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి వా
చానైపుణ్య మెలర్పగా నువనిషత్పారస్తుతుల్ చేసి యిం
పూనం బల్కి వివస్వదాత్తజుడు పుత్రోత్పాదనార్థంబు య
జ్ఞానుష్ఠానమొనర్ప గూతు రుదయంబయ్యె నిష్ఠికల్పంబుగన్. 70

క. మనువునకు బుత్రదానం, బరుగ్రహింపంగవలయు నచిప్రాధికం
విని యక్కూతురుకొడుకొ, నని యాచతియొనగి యరిగె నంశర్హితుడై. 71

ప. అప్పడు. 72

❀ ఇలాకన్య పురుషుఁ డగుట. ❀

సీ. కొంచులేళ్ళకు సిగ్గుగొలుపువల్లప్పులు తరువారుణాబ్జసుందరము లయ్యెఁ
గరికుంభకుచమనోహరమైన యురము నిర్మలకాంచనకవాటరమ్య మయ్యె
మవ్వంపుఁదీగెల నవ్వుచేతులు మత్తమాతంగశుండా సమంబు లయ్యె
మధుమాస పికరపమధురకంతము మేళుగంభీరనిస్వనకలిత మయ్యెఁ

తే. బొవవులజ్ఞాభయంబుల నొడుగుమనసు, ధైర్యశౌర్యనిరంకుశత్వము వహించె
నయ్యిలాకన్యకును నీశ్వరాజ్ఞ పలన ప్రాప్తమయ్యెను శౌరుషభావ మపుడు. 73

తే. కోమలశక్త శ్రురేఖాభిరామమైన, యక్కుమారునివదన మాహ్లాద మొనఁగె
సకలజనలోచనోత్పలపండమునకు, లక్ష్మీయుతపూర్ణశశిమండలంబు కరణి. 74

కా. దానత్వంబుతోలంగి మండలపతిత్వం బవినం బ్రాప్తితో
ల్లాసోత్కర్షతఁ బొంగుమానవునిబీలక భామినీరూప స
న్యాసంబై పురుషత్వ మబ్బినఁ బ్రభుత్వాహంకృతిం బొల్పు శో
భాసౌందర్యవిచిత్రుఁ బుత్రుఁ గని సాఫల్యాత్మసంకల్పడై. 75

ప. వైవస్వతుండు వసిష్ఠానుమతంబున నక్కుమారునకు సుద్యుమ్నుం డని నామనం
బిడి విద్యాపారంగతుం గావించె నంత. 76

చ. కరితురగాధిరోహణము కార్దుకబాణకృపాణచక్రతో
మరముసలాదిసాధనసమాజపరిశ్రమమున్ వసుంధరా
భరణరణప్రవీణత యుపాయచతుష్కనిరూఢి యాదిగాఁ
బరిచితమయ్యె సర్వము నృపాలకుమారునకుం గ్రమంబునన్. 77

క. అంతట నొకనాఁ డాత్మై, కాంతతనూభవుండు వేటకాండ్లును దానుం
గాంతారభాగములకుం, బంతంబున వేటఁబోవఁ బయనం బయ్యెన్. 78

ఉ. రంగమరంగ వెన్నెల తరంగములై తనుకాంతి నిగ్గులే
రంగ జవంబుచే జీతకురంగమనంగ నభంగ భేరికా
రంగదురుస్వనంబు దనరంగ గుణోన్నతి నశ్వశాస్త్రపా
రంగతహ్మద్యమా నొకతురంగము భూషితచాతురంగమున్.

79

ఉ. కనకఖలీనముం బసిమిగ్రమైదు పచ్చలహేమపట్టమున్
ఘనమగుజాతికెంపులచొ కాటపుబల్లము మాత్తీకావలిం
దనరెడుకంతమాంక లుదంచితవస్రయూవతంస మిం
పొనర నలంకరించి తనయొద్దకు దెచ్చిన నెక్కె నశ్వమున్.

80

తే. బొమిడికంబులు వెట్టి జోళ్లమర దాల్చి, చల్లడంబులు దొడిగి కాసలుబిగించి
జముదళంబులు చెక్కి బల్లెములు వూని, వెడలిరప్పుడు పెక్కుండు వేటకాండ్లు.

చ. దెసమొలవేల్పుసాహిణపులేజులు పోషకగేహరక్షకుల్
విసువనికమ్మకట్టు మఱి వింతజనంబుల బీతుగొల్పుక
క్రసమగురక్కసుల్ వనమృగంబుల పాలిటి మృత్యురూపముల్
సెనఁ జనుదెంచె నత్తఱిని వేటకు గాటపుసారమేయముల్.

82

సీ. ఆల దుర్గ యెక్కిరింతల వెక్కిరింతలాడెడురీతి నాలుకల్ వెడలఁజూచు
నిట్టిగుఱ్ఱపురాతు నెక్కునెక్కుములాడుగలి వాలవిక్షేపకలనఁ దాల్చు
దొడరి కొండలనెత్తి యడవఁబూనెడుమాడ్కిఁ బదరి చివ్వునఁ బూర్వపదములెత్తు
గర్జితంబులసారె భర్జించుకైవడి మొఱుగునార్భటముగా మోరలెత్తు

తే. బలిమికలిమిని జనమునంపదను దిట్ట, తనముపెంపున దారుణధ్వనినిరూఢి
జాగిలంబులు మృగయు లచ్చంపుఁబసిఁడి, పట్టెడలః బట్టివెడలించునట్టియెడను.

83

సీ. ధరనల్పులకుఁ బ్రభుత్వంబు వచ్చిన మనుష్యులవికారపుఁజూడ్కిఁ జూచినట్లు
పల్లవుల్ తుదిలేమివడి యింటిచాయరా మొగిలంజెతల్లులు మూల్గినట్లు
పరదేశి యతిలోభపరునియింటికిఁబోవఁ దెగిఁకొనివలెను గద్దించినట్లు
వంతువాసికిహీనవైశ్యులు దమలోన నేకంబుగాఁ గలపించినట్లు

[తఱిమి

తే. తెరలి యొరుఁడొక్కటి నిరూక్షదృష్టిఁజూచు, గొఱగొఱనుమూల్గుగద్దించుఁ దఱిమి
కనిసి కలహించు భౌక్మతికలకలముగ, జాగిలమ్ములు రోషభీషణములగుచు.

84

తే. బెబ్బలి తుపాకి సుడిగాలి పిడుగుతుచుక, భూతనాథుండు గడిపొతు పోతురాజు
గండగొడ్డలి దొంగలమిండగీడు, మొదలుగాఁ బేరుగల వేపులుదుటనడచె.

85

వ. ఇట్లు చనిచని.

86

- క. ఒకగహనము జననంచారకగహనము నగురుధూమరచితసురభిదా
వకదహనము సింహతుటుం, బకవహనముఁ గనిరి వారు పటుతరలీలక. 87
- క. కనిచేరంబోవుచు న, జననాభకుమారుతోడ సమయోచితవా
కన్యయప్రసంగములచే, ననుమోదం బొదవ లుభకావళి పలికె. 88
- క. కొద్దిమెకాలకుఁ బోదా, పెద్దపుంఁ గఱచి చంపుఁ బిడుగువలెను బై
నుద్దవిడి దుమికి యిదిమా, గద్దరిజాగిలము దీనిఁగనుఁగొనుము నృపా. 89
- క. ఇదిగాలివేసి మెక మే, పొదలోపల నెంతదూరమున నున్నను దా
వెదకి పసివట్టి పోవుచు, గొదగొని పోసికపట్టుకొని చంపుఁజామి. 90
- క. దాడిమెయి దీనివెంబడి, గూడం బెఱజాగిలములకుం దరమే యీ
జోడంగివేసిముందర, లేడియుఁగోడియు జనంగ లేదడుగైనక. 91
- వ. అని మఱియు బహునిధముల మృగవృక్తి డాసుగుణభాషణములు పలుకుచుండ
నప్పుడు. 92
- తే. వనమృగంబుల పొలకువ గనుటఁ దెలిపె, వేటకాండ్రకుఁ గుర్కురవితతియపుడు
పట్టఁబట్టంగ నిలువక బలిమినిగ్గు, లాడి యెగురుచుఁ దమకించుజాడవలన. 93
- మ. మృగయుల్ పట్టెడలూడ్చిగొ భషకముల్ మృత్యుప్రయోగోజ్జ్వలా
శుగంధఘాతముకై వడికె వనమృగస్తోమంబుపై వాయువే
గగతిన్ టిప్పునదూఁగి వైచిత్రికే వీకక విష్ణుటిఱిభూతవ
క్రగుహద్వారకనత్కరాళి భరదంష్ట్రాహూతాహతన్. 94
- తే. పర్వతమువంటియొకకొమ్మపంఁగిమీఁద, నుఱికి యొకజాగిలము చెవియొడిసిపట్టి
యదియుఁ దనచాయఁ దిరుగఁ దానట్టతిరిగి, లంకెవెట్టినకై వడి శంకలేక. 95
- తే. తోలె నలపంధినలపాది తూలివడఁగ, నొక్కబలువేసి యదియట్టు లుండనిమ్మ
పులిపులిని దప్పకుండంగఁ బులిపులిగను, దఱిమె నొకజాగిలం బదియరుదుగాఁదె. 96
- చ. తిరుగుము పోతు సీయనుచుఁ దెంపునఁ బల్కినవానిమీఁద సూ
కరము గిఱుక్కున న్నరలె గ్రక్కునవాడును బదిపొటుచే
నఱిముఱిఁ గ్రుమ్మిపట్టె నెదనట్లును నిల్వక నిక్కి వైకిరా
నరుదుగఁ జేర్చెనొక్కశిల యాపున బల్లెపుఁగఱ్ఱ చాడిలన్. 97
- ఉ. స్కంక దిండుగా వలువచుట్టినవామకరంబు నోటికిం
గ్రక్కున నిచ్చి వై నెగురఁగా నలబెబ్బలి తెల్లచంకలా

- నక్కుడిచేకటారి పరుజంటంగ నుక్కునఁ గ్రమ్మి గుండియల్
వ్రక్కలువాసి త్రొంచి పడవైచె నొకం డతఁ డెట్టిశూరుడో! 98
- తే. ఒక్కవిలుకానిగాఢప్రయోగమునను, దానికుంభప్రగుప్తముక్తాఫలములు
మార్గణావలిపాలయ్యె మార్గణాళి, పాలుసేయక దాని సొమ్మేల దాచు. 99
- క. ఈరీతి మృగవృష్యస, నారంభము మానసముల నంతంతకు వి
స్తారముగ వేటలాడిరు, దారగతిక వేటకాండ్రు తద్విసినమునక. 100
- శా. అనుద్యుమ్నకుమారమాళియును నట్లావేళ మిత్రాళిలో
నాసక్తిక మృగయావినోదమున ఘోరారణ్యభాగంబులం
దా సంచారము సేయుచుం గరికిరీంద్రవ్యాఘ్రసింహాది
నాసత్వంబుల నుగ్రబాణనిహతిక నాశంబు నొందించుచుక. 101
- మ. ఖరధారాశరభగ్నసింహశరభోగ్రవ్యాఘ్రకీలావీ
తరజగభుంజవనావలిక శకలతోద్యున్నద్రదంతావళో
త్కరకుంభోదయమాక్తికావళులు రంగద్రంగవల్లభకృత్రిం
గరమొప్పక మృగయావినోదపరుడై గాంధర్వయానోద్ధతిక. 102
- ప. చనిచని ముందఱి. 103
- సీ. దుర్గంబులైయుండు భర్తవిష్ణుశితామహాపురంబు లేఖిఖర్మగ్రమునను
సెలయేఱులై యుండు నలసుధాంశస్సింధుజలపూర మేళిలోచ్చయముమీఁద
గహనంబులైయుండుఁ గల్పకసంతానహరిచందనాదు లేయద్రియండు
గండోపలంబులై యుండు మాణిక్యవైడూర్యాదిమణు లేయహర్మసీను
తే. నట్టిమేరుమహింఘ్రింబు నహరహప్రదక్షిణప్రచరద్గహతారకాక
దంబకప్రతిబింబవిడంబి తన్ని, తంబదింబవరిస్ఫురితంబుఁ గాంచి. 104
- చ. అమరులకెల్ల నిల్లు త్రిపురాంతకుచేనిలసిల్లువిల్లు లో
కములకుఁ బట్టుగొమ్మ మణికాంచనసంపదతావలమ్ము గ్రా
వములకుఁ జక్రవర్తి భగవత్కళయై తగుపుణ్యమూర్తి యీ
నమధికపరస్థనీయగుణచారువు మేరువటంచు నెంచుచుక. 105
- ప. తదియవైభవంబున కద్భుతంబందుచుం జనిచని తత్పర్వతోపకంఠంబునందు. 106
- సీ. సురసాలసురసాలసురసాలశేలంబు శాంచనకాంచనాభ్యంబితంబు
శేసరశేసరశేసరాస్త్రీకంబు ఘనసారఘనసారకదలియుతము

వంజులవంజులవంజుల ప్రధీతంబు పాటలిపాటలిపరివృశంబు
మధురసామధురసామధురసారస్యంబు ఫలమూరఫలమూరబంధరంబు

తే. దంతశతదంతశతవిచిత్రస్థలంబు, వీరతరువీరతరువారచారుతరము
వరసరశ్చయమూర్తి భవత్స్పధార, సౌరసకుమారవనము కుమారవనము.

107

ఉ. కాంచి దృగంచలంబులు వికస్వరభాస్వరపుష్పపల్లవా
భ్యంచితసాలజాలములపై నెగఁబ్రాకఁగ నెమ్మదిం బ్రహ
ర్నించుచు నమ్మహావనసీమఁ జరింపఁదలంచి మించి రా
ణించు నిబద్ధరత్నధరణీసరణింబటులీలఁ బోవుచున్.

108

ఉ. వివనమైన దీనిసరియే గుణియే మఱియెంచ నెంతయున్
బావన మంచితప్రసవబంధురగంధమిశ్చరతగ్నన
త్సావన మాశ్రితాన్యభృతబంధరకీరకపాత భోగిభు
క్సావన మీవనం దిది విహర్తకు జీవనమై యెసంగదే.

109

సీ. దేవవల్లభనామధేయప్రసిద్ధినో యైరావతంబుపై నెందగించె
బహులకాఖాంచితప్రహ్లాద్యమగుటనో యొనరఁ గాయత్రీప్రయుక్తమయ్యె
గౌళికాభిఖ్యతగలుగుటనో శ్రేష్ఠసుమనోగణికగూడి సొంపుమీత
హ్రామవఱిసంజ్ఞ నమరుటనో మాధవీకృతసాంగత్యవృత్తి నెనసె

తే. సానుగణ్యంబులైన సమాగమముల, నలరె నిబ్బంగి నేతద్వనాగమరబు
లనుచుఁ జనుచుండి నిజవయస్యాభిలోడఁ, బలికె నిట్లని మఱియు నృపాలసుతుఁడు.

తే. స్వందనంబులు పున్నాగబృందములును, మాపులును వీరతరు లగమ్యములు గలిగి
నలినమిత్రప్రకరముల కలవిగాక, తనరె వనసీమ యిది రాజధానివోరె.

111

తే. కుసుమమయ్యెనె వీనికిఁ గుసుమమహాహ, యారనంబయ్యెనే వీని కీరనంబు
కాంచనము కాంచనమ్ముగా నెంచుకొనవృత్తలఁపమధుపంబులకు నెట్లు తెలివికలుగు.

క. కనుఁగొనుఁడు లతాంగీకృత, వినయాశ్లేషములఁ బొదలు విటపులు తగదే
కనుఁగొనఁగ లతాంగీకృత, వినయాశ్లేషములఁ బొదలువిటపులనవనిన్.

113

ఉ. పొంకమ్మలై యెసంగె వనభూమిఁ గనుంగొను డూర్జికావళి
కంకణభూషితంబులు వికస్వరహల్లకరాగరమ్యముల్,
పంకజయుక్తముల్ సుకరభాంచితముల్ దరచక్రమత్స్యకే
ఖాంచితముల్ వినోదకమలాశరముల్ కమలాశరంబులై.

114

సీ. జటియఁఁఁఁ గొప్పలసంపర్కమొనరించె సౌఖ్యసన్నిధిఁ జదువుకొనెనొ
గురుజాతియయ్యఁ జేకొనియెను విటాపాప్తి నిగమశర్తనజూచి నేర్చుకొనెనొ
బ్రాహ్మణియయ్యఁ దాఁబల్లవలాలతఁ దాల్చె నహల్యను దలఁచుకొనెనొ
తరుణియయ్యను బ్రవృద్ధప్రియసుమనస్కు యయ్యె సుకన్యలా గియ్యకొనెనొ
తే. యగమ మయ్యను బహుపాదమయ్యె నెట్లు, శిఖరివర్తమతం బభ్యసించెనొక్కొ
యనుచుఁ దత్తద్భూమి సహాయులకును, జూపెఁ జతురోక్తు లాడుచు భూపసుతుఁడు.

సీ. కలకంఠములకంఠములఁ గుంఠదుక్కుంఠ నొనరించు పంచమస్వనము నిగుడ
సమరందనుమబృందగమిళిందముల మందగతి నెసంగించు ఝంకరణ మొనర
గొరవంకలిరువంక మరువంకములశంకఁ బెరియించుగతి మ్రోయువలుకు లెసంగ
శుకకులాధికవిలాసకలారవకలాపాక్షులు సరససంయుక్తి నెఱయఁ

తే. గులఁకువలుకుల మెలఁకువ నలరుకలర, వముల రవములు చెలంగఁగ నెమిలిగములు
విమలగతిఁ గూయు నినదము లమర నివ్వ, నంబు చెలువొందునానందనాదమయత.

క. అని తనియనికోరిక న, వ్వనిఁ గొనియాడి నిజమిత్రవర్గంబులఁ దో
డ్కొని జనితనితాంతముదా, ప్తిని జనియె నిరంకుశోద్ధతి న్వనసీమకా. 117

వ. ఇట్లతండు వనక్రీడావ్యసనంబున నచ్చటిమహిమ దెలియక యవ్వనంబు సొచ్చె
నాస్థలమాహత్త్యం బాకర్ణింపుము. 118

— రాజకుమారుండు ఈశ్వరశాపము నసుందరియకాట. —

మ. ప్రమదారత్నము సర్వమంగళకళాప్రావీణ్య కన్యాశిల్పోఁ
బ్రమదంబార భజింపఁగాఁ బ్రమథవర్గస్వామి దూరీకృత
ప్రమదాంధద్విపదైత్యబాహుబలసంరంభుండు శంభుండు త
త్ప్రమదారామమునం దృతీయపురుషార్థక్రీడలకా లోలుండై. 119

ఉ. ఆటలపాటల స్సముఖుండై చరియించుటఁజేసి యెవ్వ ర
చోచ్చిటికిఁ బోవ రాస్థలము చొచ్చినయంతనె యీశ్వరాజ్ఞ చే
ఘోటికయయ్యె ఘోటకము కూడి చరించుచున్న మానవుల్
జోటికలైరి తాను నొకసుందరి యయ్యె మహాద్భుతంబుగకా. 120

సీ. సారంగముల నట్లు చంపినపాపంబు తప్పనె కన్నులఁ గప్పకొనక
సామజంబుల నట్లు నమయఁజూచినకర్త మడఁగునెనడుపుల నంటుకొనక
గురుమెకంబుల నట్లు కూర్చినగీడు దాదొలఁగునె శిరసుల దొట్టుకొనక
పంచాన్యముల నట్లు త్రుంచినదోషంబు పోవునే నడుములఁ దాపుకొనక

తే. యకట ! వనవాసులై దేశయాత్ర నడపు, కొనుమ్మగంబుల మృగయావ్యసనత హింస
చేసిన యఘంబు పొంద జేఁజేతననగ, నధమమగునాఁడువగ వారి కమరెనపుడు.

సీ. శక్తు కళంకదోషంబు నిశ్శేషమై ముఖచంద్రబింబము ముద్దుగులుక
వరపీఠరసరజోభరణంబు హరణమై నేత్రాబ్జభవళిమ నివ్వటిల్ల
నుష్టివపేటికాయుక్తి విముక్తియై కచనీలమణిగణకాంతి దనర
జ్యోతికాంక మిఁదనహితంబు రహితమై కరహాల్లికచ్ఛాయ గడలుకొనగ

తే. బలుతనుత్రాణశుక్త్యవవారణము న, వారణంబై శరీరలావణ్యహాక్తి
కద్యుతివెలుంగఁబురువలక్షణములెదలి, యక్కుమారుండునవ మోహనాంగి యయ్యె.

శిఖరిణీవృత్తము:—

ఇలాకాంతాకారం బెడలి మును దానెట్టు లటుల
య్యిలాకాంతాకారం బెనసి తదుపాం లేందుగురుమే
భిలాకాంతారాంతర్గతకిణికిణి క్వాణమణిమే
భిలాకాంతారిప్రాకటజఘనభారప్రచలయై.

123

ప. మెలంగుచుండి.

124

తే. రాకుమారుండు రూపేందరాకుమారుఁ, డాకుమారవనంబునం దాకుమారి
కాకృతి ధరించుటకు హేతు వాకుమార, జనకునాజ్ఞోక్తి కలదది వినుము తెలియ.

మ. నవలావణ్యపీలానమూర్తి పరమానందస్వభావుండు కై
రవిణీబాంధవశేఖరుండు హరుఁ డార్యాయుక్తుడై యక్కుమా
రవనాంతంబున నొక్కనాఁడు ప్రియమారక్ష రుద్రలీలావతీ
నివహంబుల్ గొలువక వినోదవిహృతి న్నేయంబు సంధిల్లగఁక.

125

సీ. చలువతాదోనల గొజ్జగిహూఁబొదల మంచుదోరుఁగు నావన్నీట దోఁగితోఁగి
పరువుగా ముదిరిన పండ్లగుత్తులమొత్తముల డాకవందిశ్శ మూఁగిమూఁగి
గుఱ్ఱమాపుల నల్లుకొని వ్రేలుచునుదీగతూఁగుటుమ్మాల నూఁగి యూఁగి
యింపుసొంపాదవించు నెలలేటిగమిపాట లెనగుహూఁబొదరిండ్ల నీఁగియూఁగి

తే. పరపుఁబుప్పొళ్ళ నడుగుఁడామరల చిన్నె, లేరుపడ మెట్టి సురపొన్నచాటుచలువ
లీను నీడలజాడల నేగియేగి, చెలఁగి చెలులును జెలువుండు మెలఁగి రెలమి. 127

కా. ఈచందంబునఁ గొంతసేపు ప్రమదంబేపార లీలావిష

రొచిత్యంబుల సంచరించి నిటపోద్యత్పారిజాతావృత

- ప్రాచుర్యామృతసారపుష్కరిణీకాప్రాంతాయతోదార శో
భాచంద్రోపలవేదికాస్థలిః బ్రభత్ భాసిల్ల నాసీమః డై. 128
- చ. దరహాసితామృతంబు ముఖతామరసంబు నలంకరింప నా
హరుండు ముదంబున న్వనవిహారపరిశ్రమలాలసాంగి న
గ్గిరిసుతఁ గాంచి కేలితమిఁ గీల్కొనునన్న యెఱింగి నెచ్చెలుల్
సరసగతిం దొలంగి కనుచాటుగుచోటుల నుండ నయ్యెడక. 129
- తే. అంబుజాననఁ శౌఁగిటనలమియలమి, యిష్టకేలీసుఖంబుల సెనసితనిసి
యంకపీఠంబు పై నుంచి యలపుసాలపు, దీఱి లాలించివలికె నుస్థిరుండు హరుండు.
- చ. అడుగులుమాడఁ గెంజిగురుటాకులు చేతులు లేతతీగె లె
క్కుడుజిగి చన్నుదోయిపువుగుత్తులు మోవిరసంబు వక్ష్వమై
వడుచుఫలద్రవంబు ప్రియవల్లభ చక్కనికొమ్మ వోట ని
న్నెడయక యిన్నిరూపముల నివ్వనదేవత యాశ్రయించెనో. 131
- తే. తరుణి నాసిలకంతాభిధానమునకు, దోచె నర్థాంతరము పరితోషసరణి
సాంద్రసీమంతభూషానురేంద్రచాప, సహితయుష్మత్కచాబ్దదర్శనమువలన. 132
- సీ. మృగశాబకంబు హస్తగతంబు సేయుట నుదతి నీకన్నులుమాచికాదె
యరచందమామను శిరస్పైఁ దాల్చుట వెలది నీనుదురు భావించికాదె
గగనంబు కేశసంగతము గావించుట చెలువ నీకాను లక్షించికాదె
భుజగంబులను హారములుగా ధరించుట కలికి నీకీలడఁ గాంచికాదె
- తే. కొన్న నీయంగముల పోల్కి కొంతకొంత, కలిగియుండుటఁ బ్రియమయ్యెగ గాకమాకు
వీని భరియించుటకు నిచ్చుకైన గలదె, కారణము పూర్ణచంద్రసంకాశవదన. 133
- చ. కలికి శిరీషపుష్పములకంటెను మిక్కిలికోమలంబులై
యలరు భవన్తనోహరతరాంగకము ల్నినుఁజూచి యెగతికొ
దెలియఁగవచ్చుఁ గొండకుజనించినదానవటంచు నీదుని
శ్చలపటుకర్కతోన్నతకుచద్వయి తెల్లంగఁగాక కోమలీ. 134
- చ. అనవుడు లేతనవ్వు జిగి యందపుఁజెక్కిలిదోయి కుందనం
బునకు మెఱుంగువెట్ట గొనబుంబచరింపుల సిగ్గుఁ ద్రేమయనం
దెనఁగొని వాలుగన్నుఁగన బిత్తరిచూపుల నాదరింప మో
హనమధురోక్తి నుత్తరములాడుచునుండె భవాని శంభుతోన్, 135
- వ. ఆనమయంబున, 136

- శా. కాండిన్యాత్రి పసిష్టగౌతమమతంగవ్యాసజాబాలిమా
ర్కండేయచ్యవసౌర్వకణ్యభృగుభారద్వాజకుంభీజను
శ్యాండిల్వాదిమహాముసీంద్రు లెలమిన్ సంధిపితానేకమా
ర్తాండస్ఫూర్తితలేజు నయ్యభవు సందర్శించునానక్తితోన్. 137
- తే. వచ్చి ప్రమదవనస్థలిః జొచ్చి యనతి, దూరమునఁ గాంచి రమ్మనీంద్రులు రహస్య
కేలి నచురాగరసవార్ధి నోలలాడు, తమిఁ జెలంగెడు నాదిమదంఃకులను. 138
- ప. అప్పుడు. 139
- ఉ. వారలరాకఁ గన్గొని వివస్త్రశరీరిణిగానఁ గ్రక్కనం
జీర ధరించె శైలసుత సిగ్గున మన్మథచంద్రహాసమొ
య్యారముగా నొరంజొనిపినట్లయి యచ్చకలాలతాంగి శృం
గారరసంబు ప్రాణవిభుకన్నులచూడ్కికి విందుసేయఁగన్. 140
- ప. అవిద్వధం బవలోకించి. 141
- క. మునిపరులు సమయ మెఱుంగక, చనుదెంచితిమనుచు మఱి చని రపుడ రయం
బున నరనారాయణులం, గనుఁగొనువేడుకల బడరికావనమునకున్. 142
- ఉ. అత్తటి నమ్మరు ల్నిజరహస్యవిహారముఁ గాంచిరంచు న
య్యొత్తమనాయకాతిలక ముల్లమునం గడులజ్జనొంది మో
మెత్తక యున్న శూలి హృదయేశ్వరిచిత్త మెఱింగి వత్సెనో
మత్తమరాళయాన వియమా యనుమానమువాయఁజేసెనెన్. 143
- మ. తరుణీ సీతును నాకు నెంతయు వినోదక్రీడకున్ వేడ్క నే
యిరహస్యస్థల మిక్కుమారవన మచ్యుత్ చొచ్చిరాఁగూడ జే
పురుషు ల్వచ్చినఁ జారుపం బెడలి యంభోజాతవత్సాక్షు తా
దురు నేఁడాదిగ నంచుఁ బల్కె భువనస్తుత్యుండు శర్వాణితోన్. 144
- ప. తత్కారణంబునంజేసి సుద్యుమ్నుండు విద్యుల్లతాంగి యై విస్తయవిషాదవిహ్వల
మతిం దిరుగుచు. 145
- క. కామినియై తానిక్కొఱ, గామిని నేమని జనంబుఁ గాంతు నని వసి
భూమిని జరియించె నిలా, భామినియై వనరహస్యభావత దోఁపన్. 146
- తే. పల్లవితపాదపంబుల ఫలితభూజ, ములను బుష్పితతరువుల ముద్దుగుమ్మ
పికవీలానినికై వడి శుకవధూటి, పోల్కి మధుకరరమణిసొంపునఁ జరించె. 147

క. ఈరీతిఁ దిరిగితిరిగి పయోయహవశనేత్ర దైవయోగమువలనన్
దారాతారారమణకు, మారుం డగుబుధునియాశ్రమంబునఁ జేరెన్. 148

ఉ. చేరిమనోజసుందరవిశేషతనూవిభవాభిరాముఁ గీ
యూరకిరీటకుండలముభోజ్యులదివ్యవిభూషణాద్యలం
కారు సమందహాసముఖకాంతివినిర్జితపూర్ణిమాతమీ
చారుకళావిధు నిద్దినతనర్పబుధున్ బుధుఁ గాంచి ప్రేమతోన్. 149

వ. ఇట్లని వితర్కించె. 150

- ౫౦ స్త్రీయైన సుద్యుమ్నుఁడు బుధుని మోహించుట -

సీ. అలివేణులకు మనోహరముగాడే వీనికెందమిచా మలకేలుదోయి
కిరవాణులకు నోరూరింపడే వీని మాధురీకలితబింబాధరంబు
మదచకోరాక్షుల కెడఁ బ్రేమగొల్పుడే వీనిపూర్ణేందుబింబాననంబు
వరకోకకుచలకు వలపుపుట్టింపడే వీనిమార్తాండలేబోనిరూఢి

తే. యహహ వీనివసంతమోహనవిహస, మేలతాంగుల నలరింప చెంచిమాడ
ననుచు రాగరసార్ధాంతరంగ యగుచు, నుదతి కనుజెప్పవెట్టక చూచె నతని. 151

ఉ. ఆయరవిందరాగరుచిరాధర నాహరినీలవేణి నా
శ్రీయుతమాక్తికద్యుతివిశేషదర్శిత నానవప్రవా
ళాయతపాణిపాదయుగ నావరహీరనఖాళిఁ గాంచి యా
హా యిది రత్నరాశి వనితాకృతిదాల్చి మెలంగెడుం జుమీ. 152

వ. అని తలంచుచు నసామ్యసౌమ్యపద్మరమ్యుం డగునాసౌమ్యుండు మదనప్రదర
విదళితహృదయుం డై యమ్మదవశిం గదియవచ్చి యిట్లనియె. 153

మ. నవహవణ్యవిలాసమోహినివి చానా నీవు గంధర్వకాం
తవ విద్యాధరభామవో విహగసౌందర్యాంగివో సాశ్యక
న్యవో సిద్ధాంగనవో భుజంగనతివో యక్షేంబుజాతాయతా
క్షివో గీర్వాణవధూటివో తెలుపుమా చిత్తంబు రంజిల్లంగన్. 154

చ. పరభృతపక్షి నీయధరపల్లవలబ్ధి కుంఁ దుష్టైవల్ భవ
త్యరసముఖాంబుజాప్తియును సంగతిగోరి వసంబులం దవ
శ్చరణలు చేసి నుస్వరముఁ జక్కరిచూపులు నై మెలంగెడున్
బురుషులు నిన్నుఁజూచి మరుపూనిక్రిఁ జిక్కరె నీకుఁ దక్కరే. 155

తే. ఫనిత వీచాలగన్నులు వలుదకొప్పు, మందగమనంబు సారంగమహిమఁ గాంచు
గలికి నీమోముఁ జక్కనికరయుగంబు, మఱి గళంబును నబ్జసంపదవహించు. 156

సీ. తెఱస నీవు కటాక్షదృష్టిఁ జూచినఁ గాముకాండముల్ తృణమునఁ గట్టరాదె
నాతి నీవించుక నవ్వినఁ బూర్వచంద్రికల జాడ్యంబు నొందింపరాదె
భామ నీవు ప్రియోక్తిఁ బఠికినఁ జీలుకలఁ బట్టిబదిగములఁ బెట్టరాదె
లాలాక్షి నీవు కెంగేలు మైజేస్సినఁ జీగురాకులఁ జిలిపఁజేయరాదె

తే. లేమ సేదయ నామీఁద లేమినిత, వెతలపాల్కుడవలనెను వీనిచేతఁ
గాక నీప్రాపు గలిగిన గడఁగి వీనిఁ, బట్టికల్లార్తుఁగాదె నీపాదమాన. 157

సీ. రాజవింబాస్య యీగజకీరములకు నీముద్దుమాటలు నేర్పుకొఱి
యిందివరాలక యీపూవులకు నెల్ల నీమేనితావులు నింపుకొఱి
నవమోహనాంగి యీనమలగుంపులకు నీతిన్ననినడుపులు దిద్దుకొఱి
వామాక్షి యీపల్లవములకు నీమోచితభువఁగెఁజాయఁ బైకొలుపుకొఱి

తే. కాక యివ్వనసీమ నిట్లేకతంబ, యేకతంబునఁ దిరిగెదవే యొయారి
నన్ను ధశ్యసిఁ జేయుయత్నంబు దక్కఁ, గలదె కలవాణి యొండొకకారణంబు.

కా నాసాగంధఫలపరాజ్ఞుభగతి న్నాతీ భవత్రేళశభం
గీసంఘం బిరుపాయలై వెనుకకుం గేడించి యచ్చోట గుం
పై స్థాంపొందినభంగి సుందరతరంబై చారుసీమంతరే
ఖాసంయుక్తిని గీలుగంటు సిగ శృంగారంబు రాజిల్లెనున్. 159

సీ. భామిసేమణి బెండువడనిసింగిణులు నీకనుబొమ్మ లైక్షవకార్తుకునకు
జలజాక్షి యక్షయశరములు నీకటాక్షపరంపరలు పంచసాయకునకు
గలికిచాయలు వోనిఖడ్గముల్ నీకేటదోయి ప్రవాళకాక్షియకునకు
నెలఁత మనోగతి మెలగువాహములు నీకులుగుఁబల్కులు కీరఘోటకునకు

తే. దనకుఁ దగ వివి జాడ్యంబు లుచు మొదలి, సాధనంబులు పూర్వపక్షములు చేసి
యలివ నీయంగకములు సిద్ధాంతములుగఁ, గైకొనియెఁజుమ్ముమరుఁడులోకముల గెలువ.

సీ. మరియదే కలువకొవ్వరివాన జోరున నీవు వీక్షించిన నీరజాక్షి
నిండదే పండువెన్నెలతేట చల్లఁగా నీవితనవ్విన నీలవేణి
మొరయదే పంచమస్వరలీల ఘమ్మన నీవుమాటాడిన నిరుపమాంగి
ఖాలయదే గమ్మన మలయజామోదంబు నీయూర్పుసోఁకిన నిమ్ననాభి

తే. మదనచంద్రవన్ప్రియమలయపవన, నిగ్రహంబులు తలఁప ననుగ్రహంబు
తాఁగదా నీకృపాప్రసాదాప్తి నిట్టి, రూపముల రాజహంసానురూపగమన. 161

తే. కలమి కొండంతకలిగియుఁ గతివరీతి, నర్థికిని మేలుచూపక యకట బయటి
గమకముల నానకొల్పెడుఁ గలికి నీదు, చప్పుఁగవ లోభిదొరల దీచంద మనఁగ. 162

మ. ఎలనాఁగా మదనాన్ని వేఁగెడు నయో యీమేయ గుత్తంపుఁగ్గొం
జిలుఁగుంబట్టుచో కాటపునవికలోఁ జెల్వై నెగల్దేరు నీ
బలుపుంజనవనోత్తి పట్టఁగదె నాపై నుష్ణముష్టేన శీ
తలమంచుకొ బుధకోటి పల్కుగతి సంతాపంబు చల్లాఱగన్. 163

కా. నిన్నుం జూచినవేళనుండి తరుణి సీరూపచేఖావితా
సౌన్నత్యంబులు నామదిం దగిలి మోహాఘ్రాంతిపాలైతిం జం
చన్నీలాత్పలబాణవృష్టిని రణయుం కారటంకారసం
పన్నాభంగురభృంగమాన్వి నటియింపం గమ్మవి ల్వించి ముం
చె న్నించె న్నిజకాంబరీతమము రాజీవధ్వజం డియ్యెడన్. 164

క. బాలిక శకలితశశిబింబాలిక శుకశారికాదికాంగజనేనా
కోలాహలంబు చెవులకు, హాలాహల మగుచు మిగుల నలయి వెఁగదే. 165

క. అని యిట్లు పలుకుశశినం, దనుమోమున కతివ పలుకుతగుపదెళుపవా
ల్లనుఁగొనల సిగ్గుఁ బ్రేమయుఁ, నెనసినచూపుల నివాళు లిడుచుం బలికెన్. 166

తే. రాజనందన జితరతిరాజరాజ, రాజనందన విను మేను రాజకన్య
నీశ్వరానుగ్రహంబున నివిధమున, సంచరించెద నివ్వనస్థలులయందు. 167

నీ. స్వాభావ్యమందహాసచ్ఛలంబునఁ బూర్ణహరిణాంకు నవ్వు సీయాననంబు
నైనర్థికాంతారుణవ్యాజమునఁ దమ్మిగములపైఁ గినియు నీకన్నుదోయి
సహజోర్ధ్వరేఖామిషమునఁ గెంజిగురులపై ధ్వజంబెత్తు నీపదయుగంబు
నిజభూషణధ్వని నెవమునఁ గరికరనికరంబు నదలించు నీభుజంబు

తే. లిట్టిసీచక్రదనము పూర్ణేందుబింబ, వదనలకు సాత్త్వికోదయాస్పదము కాదె
కమలభవురచనాచమత్కారమునకు, నరయఁ గూలంకషముగాదె యలఘుచరిత.

చ. మదనవిలాసిసీనిరుపమానమనోహరమూర్తి జూచి నా
హృదయము చంద్రకాంతమణి యిందుకరాత్రి గరంగనట్లు స
మృదరసపూరమయ్యె ననుమానమునేయక యేలుకొమ్మ పెం
టాదవఁ గవుంగిలించి చిగురొత్తినకొర్కులకుకొ ఫలంబుగన్. 169

- చ. అని పవితాలలామయు నిజాభిమతానుగుణంబుగాంగఁ బ
ల్పిన పలుకుల్పుధారసములీల శ్రుతిద్వితయంబు నిండి నె
మ్మనమున సంప్రకాశమగు మన్మథతాపము చల్లచేయ న
వ్వనరుహ నేత్రఁ జేసి రతివాంఛలు లోపలఁ జొకళింపఁగన్. 170
- క. భృంగీసంగీతస్వన, మాంగళ్యసుగంధకుసుమంజరులు బయల్
పొంగుమరందము నెవమున, శృంగారరసంబు గ్రమ్మరిలుపొదరింటన్. 171
- మ. పనితం గొంగిటఁజేర్చి బింబఫలనన్యం బైనకెమ్మాని ప
ల్పొనల న్నొక్కుచుఁ జెక్కుటద్దము లొగిస్తుద్దాడుచు న్నోహన
స్తనకుంభంబుల నెమ్మెనల్ పుణుకుచున్ సంభోగచాతుర్యభే
లనుండై నల్పై రతిప్రసంగము మహోల్లాసంబుసంధిల్లఁగన్. 172
- క. ఆయింతిమదనుపాశము, నాయతమతి గొల్లగొనఁగ నతమం డబలుం
డై యొదిఁగె వగరుదోచుఁగ, నాయుండు పొంచుండు ననుట నైజముగాఁగన్. 173
- చ. కటకట పెన్న పంటికలకంతిమనం బొకరాయి చేసి మి
క్కుట మగుచున్న దోయిపయికొంగయినంబటినంటినీక య
ట్టిటుఁ బెనఁగించుకూతన మెక్కడఁబోయెనొ కాని సిగ్గుతా
గిటగిటమంచుఁ గొమ్మకనుఁగ్రేవలఁ జేరె దుది నిర్విభుండు ము
చ్చట తమిరేచి లోఁబఱచి జవ్వనమెల్లను జూఱలాడఁగన్. 174
- సీ. సొగసుఁ బల్పొనగంటు చుఱు కెఱుంగఁగరాని పెదవులయమ్మతంపుఁబీల్చుసొక్కు
తారహారముల యొత్తడ మెఱుంగఁగరాని పరిరంభములప్రేమపరవశంబు
గిలిగింత యశ్కుఁబెక్కిలెఱుంగఁగరాని మర్తసంస్పర్శనామందసుఖము
సిగ్గుపోకడమాట యెగ్గెఱుంగఁగరాని తమిరొచ్చురిపువాక్యములముంపు
తే. ముదురుండమకంపుఁగలయిక నొదవునలయికల నెఱుంగఁగరాని యగ్గలపుఁగళల
యుబ్బు నుబ్బువినోదమై యొనరె నపుడు, సమరలిక్రిడ రమణికి రమణునకును. 175
- తే. ఇవ్విధంబున జవ్వని నవ్వనిం బ్ర, గాఢమోహాష్టి గొన్నాళ్లు కలసిమెలసి
మకరకేతనపూజ్యసామ్రాజ్యపదవి, కెలవి: మూర్ఖాభిషిక్తుడై యెలుచుండె. 176
- తే. అతనికన్యాసమాగమస్థితి తదీయ, మిథునవర్తనమును: బెంపు మిగిలియుండె
బుధునికన్యాసమాగమమిథునవర్తనములు పెంపుపహించుట నైజమకద. 177
- మ. ఆనమయంబున. 178
- క. ముక్తామణిభరణాంచిత, శుక్తిప్రతిమాన మగుచు సుదతీమణికి
న కంకరజాతకళా, యుక్తంబై గర్భమమరె నుజ్జ్వలలీలన్. 179

- క. చెక్కులతెలుపును జీగిచను, ముక్కులనలుపును నచాంగములచేలికకా
దృక్కులసాలపును నెడనెడ, వాక్కులయలపును ఘటిల్లె పనితామణికిన్. 180
- ఉ. కేలితమింజెలంగి తమకించి సిజోద్ధతిఁజూపఁజూచు న
వేల్వఁ బ్రకాంతుఁజేయు నరవిందనిభాననకుంచితాంచిత
భ్రూలతికావిలాసమునఁ బొల్పకనుంగవమోడ్పుతోడ గ
ర్భాలసజాతగిత్కృతిరవాననపద్మము ప్రాణనాయకున్. 181
- ఉ. రావె కృశోదరీ యనుచుఁ రాగదవే తనుమధ్యయంచు హే
లావతు లెక్కునక్కిమగులాగనఁ బల్కు కిరంబువాంచు ల
జ్ఞావశమందహానవిలసన్తుభయై జఠరాపలగ్నభా
గావహవిస్తరంబు తెలియఁ గను భంగి లతాంగి యయ్యెడన్. 182
- నీ. దృఢసంపదల కింకఁ దిరుగుఁబాటసియొ స్తనంబులముఖములు నల్లనయ్యె
జిగిబిగి పరిపాటి యగు నింకననియొ తనులత చంచలానూపమయ్యె
గళపెంపు మట్టుగాఁ గలదింక ననియొ ముఖాబ్జంబు వెలవెల్లనై యెసంగె
గ్రొవ్వాడితనమింకఁ గొలఁదియా ననియొ దృగంచలం బలసావికాసమయ్యె
తే. నెపుడుఁబలిప్రక్కఁబాయనియెలమికలిమి,యెడనెడలఁగానిలభింపఁదింకననియొ
యంతరంగంబు మిగుల జాడ్యంబునొందె, నతికి గర్భంబువర్తిల్లు సమయమునను. 183
- ప. అంత. 184
- క. నవమాసానంతరమున, నవమోహనగాత్రి గాంచె నందను రాకా
ధవళకరుం బ్రథమదిశామవలయదళనేత్ర గాంచుకొమ రమరంగన్. 185
- కా. సూచించెం బరమోద్భభాగవిహరఘృవృక్తవర్గోత్తమ
ప్రాచుర్యోచితదృక్పమేతశుభదారంభగ్రహనుగ్రహం
బాచక్రాచలధారుణీవలయరాజ్యశ్రీయుతైశ్వర్యవి
ద్యాచాతుర్యగుణాదిభావిఫలముల్ తజ్జన్మకాలంబునన్. 186
- మ. గణనాతీతవిశేషలీలఁ గురిసెన్ గంధర్వగీర్వాణచా
రణవిద్యాధరదంపతిప్రకరనిర్యత్తుష్పవర్షప్రక
ర్షణమబ్బాలకుఁ డుద్భవింపఁగ నమస్తజ్జోజితక్షావిచ
క్షణదీక్షారచితాభిషేకదివిషదంగంబుధారాకృతిన్. 187
- ఉ. తత్సమయంబునం బుధుఁ డుదారముదాపహచిత్రవృత్తిఁ బు
తోత్సవకృత్యముల్ నడపె. యోగిజనంబు లితం డభండనం

- పశ్చముపేతలీల నయపద్ధతి నేలంగలం డనేకసం
వత్సరము ల్బుధాంశుకులవర్ధనుడై జనలొక మంశయున్. 188
- క. అనినిర్ణయించి మిక్కిలి, యనురాగముతోడ మంగళాశాసన మిం
పొనరగ జేసి పురూ,రవు డనియభిధానం బొనర్చి రబ్బొనకున్. 189
- సీ. పాలుబ్బు బిగువుగుబ్బుల నెమ్మెనలకీవి పసపంటుపయ్యెదపై నటింపఁ
గాయంపుముద్దల కారంపుదావు లాస్యనిసర్గవాసన నలమిఁకొనఁగ
నడుమునదిటముగా వడిఁజుట్టికట్టిన బంగారుమైజారుకొంగు దనర
నుల్లిపూసల పేరు హరుమంజీముత్యాలకుతికంటు దావునఁ గొమరుమిగులఁ
- తే. బ్రసవసయమపరిక్రాంతి బడలియున్న, యంగకమ్మల నొకవింతయంద మెనఁగ
జూడఁ దగియుండె నప్పడనుదలియందు, లాలితంబైన బాలెంతరాలితనము. 190
- సీ. అర్ధక్షణంబైన నంతరాయములేని కాఁగిలి యత్నసంఘటిత మయ్యఁ
గుచుపీడనంబు చేకొలదిసారెకుఁ జేయు మమతహస్తస్పర్శమాత్రమయ్యఁ
గపురవిడ్వృపుదావి గ్రమ్ముచుంబనలబ్ధి కటువస్తుపరిమళలితమయ్యఁ
ఘటచక్రపుంభావనటనలఁ జూపు నేర్పులకు జొక్కుటలపరూపమయ్యఁ
- తే. నతనిహృదయంబు పూర్వహర్షానుభవతఁ, బొదలె బాలెంతరాఁసంభోగకేళి
నలవియే యెంచు బ్రసవితానంతరద్వి,తీయమాససమాగమాధిక్యసుఖము. 191
- క. ఈకరణి మఱియుఁగొన్నా, ల్లాకరభసిభోరుఁగూడి యతిశయసమై
దాకరవిహారగుతుల ను,ధాకరనందనుఁడు మెలఁగుతత్సమయమునన్. 192
- చ. ప్రతిదినవర్ధమానసీతపక్షకళానిధికైవడిం బ్రవ
త్తితరమణీయకైవశరీరవిరాజితుడై విభూషణ
ద్యుతి యతిచిత్రమై వెలుంగుచుండ జగజ్జనలోచనోత్సవ
స్థితిఁ దనరెంబురూరవుఁ డశేషవిశేషగుణాభిరాముఁ డై. 193
- వ. అంత. 194
- క. తనయాకృతి వితతామో,దనిదానంబయ్య నపుడు తరుణీమణికిం
దనయాకృతి వితతామోద,నిదానంబయ్యె నది యథార్థముగాడే. 195
- చ. కలిషయివాసరంబు లరుగఁ భ్రమరాలక యొక్కనాఁడు కు
త్సితమగునాత్మవర్తనము చిత్తమునం దలపోసి రోసి దుః
ఖత యగుచుం దలంచె మదిఁగేవలయోగసమాధినిష్ఠ నూ
రితకరుణాదినద్గుణగరిష్ఠ పరిష్ఠ పసిష్ఠ నయ్యెడన్. 196

తే. తలఁచినప్పుడ వచ్చెభక్తప్రసన్న, పరమకరుణారసార్ద్రస్వభావుఁ డగుట
నమ్మునీంద్రుండు నిజవిగ్రహప్రదీప్తి, విపినదేశంబు సెంతయు వెలుంగఁజేయ. 197

క. ఆగతి నాగతుఁ డగున, యోగిశిఖామణిపదాబ్జయుగళంబునకున్
సౌగుణ్యగతిఁ బ్రణామము, లాగజగామిని యొనర్చి యవనతముఖ యై. 198

మ. తనవృత్తాంతము విన్నవించి పురుషత్వపాప్తికై వేడిసన్
మునినాథాగ్రణి యూరడించి గిరిరాజ్ఞార్థస్యకన్యానిగూ
హనరోమాంచితసవ్యభాగు భుజగేంద్రాకల్ప సంతల్పసం
జననవ్యాళవిహంగపుంగవు శిష్యసృష్టి భావించుచున్. 199

కా. చిద్రూపంబు నివాతదీపకళికాశ్రీలక్ష్మ్యమై లోన న
క్షుద్రస్ఫూర్తి వెలుంగ వర్జితనిమేషస్తేషమై దృష్టిభా
న్వద్రూఢిక్ బయలందగింపఁ గరణస్వస్థాత్మకై శాంభవీ
ముద్రాముద్రితలీల నిష్టసలిపె స్తుభ్యుప్రకారంబునన్. 200

క. యతియతినియతికి గిరిజా, సతిపతి మతి సంతసించి సాగుణ్యనిజా
కృతిశ్రుతితతిమతిపాత్రస్థితి ధృతియుతి దర్శితంబుచేసె స్తునికిన్. 201

సీ. మస్తకస్ఫూర్ణితామరధనీవిధుకళత్ వ్యోమకేశత్వంబు నొనరఁజేయ
మహితధాతృకపాలమాలికాబాహుశ్చ మాద్యంతరాహిత్యమభినయింప
భయభక్తులను మేలుపడియున్న జగదంబ స్వాధీనమాయాత్వసాక్షికిగను
గొలిచి వచ్చెడిభక్తకోటి సారూప్యంబు కైవల్యదాతృత్వగరిమఁ జెలుప

తే. సహజమందస్మితరసప్రసన్నవదన, రుచినదానందభావంబు రూఢిపఱుప
నపుడు ప్రత్యక్షమయ్యె బ్రహ్మరిలోక, తల్లజనకుఁ ద్రిలోకబాంధవుఁడు శివుఁడు.

చ. ప్రమథగణంబుతో భుజగభాస్వరహారకదంబకంబుతో
నమరధనీతరంగలు తనాత్తజటాపటలంబుతోఁ దురం
గమితవృషేంద్రచక్రమణకల్పనతోఁ గనుపట్టుపార్వతీ
రమణుని గాంచి హర్షజలరాశిపరిష్టవదంతరంగుఁడై. 203

చ. సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి యిట్లని స్తుతియించె. 204

లయగ్రాహి:—

అంగజభుజంగమవిహంగప కురంగకర భృంగినుతమంగళతరంగపటుశృంగ
రాంగభటపుంగవతురంగమ మతంగజళతాంగచతురంగబలరంగదరిభంగా

భంగురపతంగశశిసంగతరథాంగ సవపాంగ శుభలింగ గిరిశృంగగృహ గంగా
తుంగతరభంగచయసంగమవరాంగ హృదయంగమ మతంగమశిచంగసుమభృంగా.

లయవిభాతి:—

భుజగకరచలయ వరరజతగిరినిలయ వసస్యజితభరతలయ రణవిజయ భుజదండా
ఋజుసరసహసన ఎనవళినకృతవసన ముఖవిరతశశిలసన రచితజలభవజాండా
త్రిజగదనుభరణ సురభజితమృదుచరణ మదగజదనుజహరణ సరసిజనయనకాండా
ప్రజవప్రవగమన ఘనవృజినచయదమన కృతసుజనభయశమన ధృతరణనికరఖండా
చ. అనుచు ననేకభంగుల నయం బెనయం బెనఃగొన్నభక్తిచే
వినుతులుసేయుమానెఁ గని విశ్వగురుండు సారుండు సుందరా
ననదరహసచంద్రికలు నైకకటాక్షదయాసుధారసం
ఘన కనురూపమై మదికపూర్వముదం బొదవింప నిట్లుచున్.

207

శా. సీసంకల్ప మెఱుంగుదు నినుము మాసిశ్రేష్ఠ హేలావతీ
త్వాసంగాకృతి నున్నరాసుతుని బుంస్తాకారసంప్రాప్తికై
యాసక్తి స్వముగోరి వేడెడు మదీయాజ్ఞోక్తియట్లుంటఁ గా
దా సుద్యుమ్నండు పౌరుషంబెడలి కాంతారూప మయ్యెన్వనిన్.

208

ఉ. మావచనం బమోఘ మదిమాన్యుట గల్గదు నీయెడం బ్రస
న్నావహమయ్యె మాహృదయ మట్లగుటకై భవవిష్టసిద్ధియుం
గావలనె న్నుసింద్ర యటుగావునఁ దానుభయార్థసాధకం
బైవెలయంగ వేటొకయుపాయ మొనర్చెద నేర్పుపెంపునన్.

209

క. పురుషుండై యొకమాసము, ధరణీసామ్రాజ్యభారదక్షిణ నండుం
దరుణీమణియై మాసాం, తరమున వర్తించు నిట్లు తప్పక నడచున్.

210

వ. అని ఇవిధంబున.

211

క. మగరూపు నాఁడురూపును, సుగుణస్థితిదాల్చుహరుండు సుద్యుమ్నునకున్
మగరూపు నాఁడురూపును, దగనొసఁగి పసిష్టవందితపదాంబుజాం డై.

212

శా. అంతర్ధానము నొందె నంతఁ బరమేశానుజ్ఞచే నయ్యిల
కాంతారూపము పౌరుషాకృతి వెలుంగంజూచి చిత్తంబునన్
వంతంబొందుచు నున్న సౌమ్యునకుఁ దద్వృత్తాంతముండెల్ని ని
శ్చింతుంజేసి యరుంధతీనిభుండు దాక్షిణ్యంబు సంతిల్లంగన్.

213

వ. రూపరేఖాజితప్రద్యుమ్నం డగుసుద్యుమ్నుని నిజవదనచంద్రచంద్రికావికసిత
జగజ్జననయనకైరవుం బురూరవుం దోడుకొని ప్రతిష్ఠానపురంబున కరుగుచెంచు
చుండె నవ్వార్త చారులవలన వినినవాడై వైవస్వతవసుంధరావల్లభుం డుల్లాసంబున
నుల్లంబు పల్లవింపఁ బురంబు శృంగారింపం బరిచారకుల నియోగించిన వారును
సంభ్ర)నుంబున నానావిధశృంగారరచనల నపూర్వవిలాసంబుగా నగరం బలంకరించి
రవ్వడు. 214

సీ. పానఁగువన్నీటిపాలున్న జొబ్బిలనివీధి పచ్చికస్తురి నల్కఁబడనియరుగు
వెడఁదముత్యముల ముగిడనిముంగిలి కల్పసూనతోరణలబ్ధితేనివాకి
లాటపాటలయింపు లమరనిసభ మహోత్సవమునేయని దేవతాగృహంబు
నగరుధూవపుండ్రావు లతిశయింపనిచో టశేషవస్తువుల రాజీలనివిపణి
తే. నూతనాలంకృతులను మనోజ్ఞరూప, వైభవులుగాని పురుషుండు వనజముఖయు
వెదకినను గానఁబడుటగల్గదు తదీయ, నగరశృంగారరచన తెన్నఁగఁదరంబె. 215

చ. అరయ నిసర్గసుందరతరావయవోజ్జ్వల యైనపాటల
ధర కుసుమాంబరాభరణధారిణియై మిగులస్వైలుంగు న
ట్లురుతరనిత్యవైభవసమున్నతమయ్యుఁ బురంబు నవ్యమై
కరము రహించెఁ దత్సమయకల్పిత మైనయలంకృతంబులన్. 216

వ. ఇద్విధంబున. 217

మ. నగరాలంకృతి లోచనంబులకు నానందం బొనర్పంగ న
జ్జగతీనాథుఁ డమాత్యభూసురసుహృత్సంయుక్తుఁడై యాభిము
ఖ్యగతిం బోయి యరుంధతీరమణుపాదాంభోరుహద్వంద్వముం
దగఁ బూజించె నిజోత్తమాంగమకుటోద్యదత్తుకాంతిచ్ఛటన్. 218

వ. అప్పుడు. 219

మ. ఎలమిం బొంది మునీంద్రశేఖరుఁడు రాజేంద్రుం గృపాబుద్ధి సం
ధిల భద్రాణి భవంతులే యని తగ్గ దీవించి తత్పుత్రపా
త్రుల సుద్యుమ్నపురూరవస్సులను సంతోషస్థితిం జూపి సా
గిలి మ్రొక్కించిన నానృపాలుఁ డనురక్తిం గొంగిటంజేర్చుచున్. 220

ఉ. హర్షవికాసమానహృదయాంబుజాఁ డయ్యె ననంతరంబ బ్ర
హ్మనిసమేతు లందఱు సమగ్రశతాంగము లెక్కి వైభవో

త్కర్త తచే బురంబునకుఁ గ్రమ్మర వచ్చిరి పౌరమానసా
కర్తణకృత్వసన్నముఖైరవిశ్రియమింబరమ్ముఁ ప్రే.

221

ఉ. లాజలు చల్లరప్పుడు విలాసవతుల్ శరదభ్రమప్రవి
భ్రాజితసౌధయాధములపైఁ దగ నెక్కి మృణాలనాళలీ
లాజయహస్తకీలీతచలద్వలయకృణనికృణంబు లిం
పై జతగూడి మోయుచు జనాళికి పీనులవిందొనర్పఁగన్.

222

మ. నవరత్నోజ్జ్వలచంద్రశాలలు విమానంబుల్ తదగ్రాధిరో
హవరారోహాలు దేవకన్యలు తదీయాంచత్కరాంభోరుహ
స్రవదుత్కర్త సుగంధబంధురసుమప్రాతంబు మందారపు
ష్పవితానంబును గాఁగఁదోచె గణుతింపఁ బ్రేక్షకశ్రేణికిన్.

223

క. ఈవిధమున నధిపతివీ, కావేణుమృదంగశంఖనాదంబులు డం
పై వందిమాగధస్తుతి, రావంబులఁగూడి చెలఁగ రాజితలీలన్.

224

తే. కలితపురరాజమర్గశృంగారమునకు, నందమొసఁగెడు రాకడ నరుగుచెంచె
నారచితహాటకద్యుతిహాసితరుచిర, తరుణనిజధామ మగునిజధామమునకు.

225

ఉ. వచ్చి కృతోపచారహితవర్తనలక్ గురుచిత్తవృత్తికి
స్వేచ్ఛాదవంగఁ జేసి కడు నెయ్యమున న్నిజపుత్రపాత్రులక్
హెచ్చగు సౌఖ్యసంపదల నెంతయుఁ బీతులఁజేసి భూవిభుం
డొచ్చెములేనివేడుకల నుల్లము రంజిల నుండె నయ్యెడన్.

226

సీ. ఏకాంతమున మావవేంద్రులొడ వసివృషంయమింద్రుఁడు సవిస్తరముగాఁగ
సుద్యుమ్నుఁ డలతుమారోద్యానవనమున విహరింపఁబోవుట విశ్వవిభుని
పౌర్వికనియతిచే భామిసీరాపంబు సంప్రాప్తమగుట నక్షత్రవిభుని
నందనలొో బొందొనర్చుట తద్గర్భమునఁ బురూరవుఁడు సంజనితుఁ డగుట

తే. యశనిపురుషత్వమునకుఁ దానంబికేళుఁ, గొలుప మగరూపమై నెలనెల నెలంత
యగుచుఁ గ్రమముననుండు నిట్లనుచు వరము, హరుఁ డొనంగుట తెలిపి యిట్లునియె

మ. నరనాథోత్తమ యిప్పరూరవుఁడు శ్రీనారాయణాంశోదితుం

[మణియు.

డరయం బూర్ణయశశక్తి ప్రతాపనిధి యై యష్టాదశదీప్తిపభా
స్వరసామృజ్యరమానులభుమహదైశ్వర్యంబుచే నొప్పెడుక్
ధరలో నైందవరాజవంశవిలసత్కల్పద్రుమాంకూరమై.

228

వ. అని యక్ష్మమాంసం బిలిపించి తనసమీపంబున నాసీనుంజేసి సాముద్రికచిహ్నంబు
లుపలక్షించి యిట్లనియె. 229

సీ. రత్నగర్భకు వీనిరాజితాజానుబాహుస్తంభసీమ నిత్యాశ్రయంబు
వాగ్విధూటికి వీనివ్యాఘోచహల్లకనవ్యజ్జీహ్వగ్రంబు నాట్యశాల
చింతామణికి వీనిప్రాంతర క్షవిశాలసుందరాక్షులు కేళిమందిరములు
స్ఫుర్జవేదికి వీనిభవ్యరేఖాశ్రయశయకుశేతయపాళి జన్మభూమి
లే. సకలసౌభాగ్యలక్షణస్వచ్ఛమైన, వీనినెమ్మేను లక్షికి విడిదిపట్ట
వీనినద్గుణసంపూర్ణవిమలహృదయ, నలినకర్ణిక సింహాసనంబు హరికి. 230

శా. నానాద్వీపస్యపాలమాళి నవరత్నస్త్రిగ్గోటిరశో
భాసీరాజితరాజితంబు లగునీ పాదంబులందు న్నవ
శ్రీనిత్యధ్వజవక్రశంఖమాలరాజీవాదితద్రక్తరే
ఖాసీకంబు కుమారశేఖరుభవివ్యధ్యాగ్యముం దెప్పెడున్. 231

చ. ఇతఁ డుదయించువేళ నమరేంద్రగురుప్రముఖగ్రహంబు లా
తతకళల న్వేలుంగుహిమధామునిఁ జూచుచునుంటఁ జేసి ని
ర్జితరిపుండ్రై ధరాస్థలమశేషము నేలెడు సార్వభౌముండ్రై
యతులితకీర్తినొప్పెడు మహావిభవంబునఁ బెక్కువర్షముల్. 232

క. అని వలికిన విని తనమన, మునఁ బెనఁగొను మోదమునను మునివతితో న
వ్వునుజవతి యనియె వినయం, బెనయ స్తృదువచనరచన యింపొదవింపన్. 233

లే. శిష్యవాత్సల్యమున మీరు చేసినట్టి, యత్నమునఁజేసి యీడేఱు నన్నిపనులు
నిట్టిశ్రేయస్కరములకు హేతుకంబు, మీయనుగ్రహమహిమగాడే యమీంద్ర. 235

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 235

క. మీయువదేశంబున నితఁ, డాయతమతి సకలవిద్యలందు ఘరీణుం
డై యొప్పు నట్లు నడయె, పాయత నొనరింపవలయు నభ్యసనంబున్. 236

క. అని ప్రార్థించిన మంచిది, యని రాజకుమారకునకు సాంగంబుగ న
మ్మనిశేఖరుం డువదేశం, బొనరించె నమస్తవిద్య లుద్యత్ప్రీతిన్. 237

మ. అమర స్నేతకు ఋగ్యజుస్సులును సామాధర్వణంబు ల్నిరు
క్తము ఛందంబును జ్యోతిషంబు మఱి శిక్షా కల్పముల్ శబ్దకా
స్త్రము మీమాంసపురాణసంహితలు ధర్మన్యాయశాస్త్రంబు లా
దివివిద్యల్ పదునాలుగుం జతురుపాధిప్రాణి నభ్యస్త మై. 238

చ. సక్యదుపదేశమాత్రమున సద్గురునన్నిధిఁ బ్రాగధీతవి
ద్యుకరణి నప్పగించునె కదా మఱి యెన్నఁటికైన విస్తృతం
బొకయెడనైన లేదు చతురు త్తరషష్టికళాకలాపసా
ధకుఁడయి యొప్పెఁ దద్ద్రహణధారణశక్తి వచింప శక్యమే. 239

మ. హరిహ స్తిప్రముఖావరోహణము దివ్యాస్త్రప్రయోగోపసం
హరణప్రాధి గదాదిసాధనఘనాభ్యాసంబు సారస్వతా
కరవాగ్వృత్తి యుపాయసప్తకచమత్కారంబు హద్దబ్యవి
స్ఫురణం బాదిగ నన్నిటం జతురుండై శోభిల్లె నుద్యన్నతిన్. 240

చ. సకలగుణప్రవీణత రసజ్ఞశిఖామణి యైనరాకు మా
రకున్పాదయాంబుజం బనితరప్రతిపాదకవిష్ణుభక్తి నై
ష్ఠికయుతమయ్యె మేలిమిపసిండికి నవ్యవికాసపారిజా
తకుసుమగంధ మద్దినవిధంబున నాతనిభాగ్య మెట్టిదో. 241

ప. మఱియు నప్పరమయోగిపరివృథుం దతనికి నఖిల జగత్సంచారసామర్థ్యంబును
నసాధారణవరాక్రమంబును నక్షీణభుజావష్టంభంబును నక్షయతూణీరంబులును నభే
ద్యుకవచంబునునవధ్యరథ్యాదిసమృద్ధరథంబును నణిమాద్యష్టసిద్ధులును మొదలుగాఁగల
విశేషంబులు ప్రసాదించి మఱియు నతిరహస్యంబులైనమణిమంత్రసిద్ధక్రియాకలా
పంబు లెఱింగించి నిజాశ్రమంబునకుం బోవం దలంచి తనకుఁ గృతప్రణామ లైన
వైవస్వతనుద్యుమ్నులనబహుమానంబుగా నాదరించి యనంతరంబ. 242

క. తనపాదములకు వందన, మొనరించిన సంతసంబు నొందుచు సుఖవై
మను మను మని మనువుననుఁగ, మనుమని దీవించి యరిగె మాని నిశ్చేచ్ఛన్. 243

క. అనిన విని శౌనకాదులు, వినయంబున సూతుఁ గని సవిన్యయభంగిఁ
వినిసింపు మనంతరకథ, యనుచు సముత్సుకమనస్కులై యడుగుటయ్యన్. 244

కా. రక్షోశిక్షణదక్ష దక్షిణభూజాగ్రక్షిప్తకౌశ్టేయకా
మోక్షాపేక్షకరక్షణాక్షయకృపామోఘేక్షణాలక్షణా
వీక్షాలక్ష్యసులక్షణావయవద్రాక్షేప్తద్రవాక్షేపకా
ర్యక్ష్యద్రోక్షిచయక్షమారమణ అక్షాభ్యక్షపక్షిధ్వజా. 245

క. భద్రాకుచమకరీదళ, ముద్రాంకితచారువక్ష మోక్షాభ్యక్షా
భద్రాకరకారుణ్యస, ముద్రా రుద్రాభినంద్య మునిజనపంద్య. 246

భుజంగ ప్రయాతము:—

ధరాజానురాహ్యగ్రధాటివరాజా, విరాజాదరప్రాప్తవిద్యాపరాజా
పరాజాఖ్యవేదక్షపాపర్షరాజా, వరాజాధ్యభాబాంధవస్వర్ధరాజా.

247

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాదసంప్రాప్త విద్యావైభవ కనుపత్తి
రాయనమంత్రితనూభవసుజనహితకృత్యనిత్య అబ్బయామాత్యప్రణీతం బైనకవిరాజ
మనోరంజనం బనుమహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

248

తృతీయాశ్వాసము.

రుచిరపాంచజన్యజ
సారఘమంఘమనిసాదచకితా హిత గం
భీరగుణస్ఫారదర
స్తేరసుధాంచితకపోల శ్రీగోపాలా!

1

వ. అవధరింపుము నమస్తనద్గణసాంద్రులగుశౌనకాదిముసీంద్రులకు సామోదహృదయ
జలజాతుండై సూతుం డీ ట్టనియె.

2

క. అంతట వైవస్వతభూ, కాంతుండు సుద్యుమ్ను రాజుఁగావించినఁ దా
నెంతయు సీతి నిలఁగెనట, మంతయుఁ బాలించె బ్రజకు నానందముగాన్.

3

క. రాజై యొకనెల యొకనెల, రాజాననయై బ్రకాశరాహస్యములన్
రాజద్గతి మెలఁగుచును ధ, రాజనవరిపాలనంబు రహిఁ గావించెన్.

4

వ. ఇవిధంబున.

5

పురూరపుని రాజ్యాభిషేకము. ౧౨

మ. ప్రకటఖ్యాతి నమస్తభూవలయముం బాలించి సంప్రాప్తవా
ర్థకుండై భోగములెల్ల మాని దృఢవైరాగ్యంబునన్ రాజ్యభా
రమసిం గాఁగఁ బురూరపు నిలిపి నైర్వల్యాంతరంగంబుతో
నొకపుణ్యాశ్రమసీమ ముక్తికొఱకై యుండెం దపోనిష్ఠచేన్.

6

వ. ఇట్లు పురూరపుండు రాజ్యాభిషిక్తుం డై.

7

సీ. అచలధర్మోజ్జ్వలుఁ డగుటకుఁ దనపుణ్యజనవరమిత్రత సాక్షిగాఁగ
భువనప్రజావనప్రవణుండైటకుఁ దనశక్తిత్రయస్ఫూర్తి సంగతముగఁ
గళ్యాణలక్షణాకారుండైటకుఁ దనభూభృద్విభుత్వంబు పూర్నిసేయ
విబుధలోకామోదవిభవదుఁ డగుటకుఁ దనసౌమనస్యమత్యనుగుణముగ

- లే. రాజరూపంబు దాల్చినరాజమాళి, యనంగ రాజీవబాంధవుఁ డనంగమేరు .
తైలమనఁ బారిజాతభూజాత మనంగ, భూతిరుచిదై ర్యవితరణస్ఫురణఁ దనరె. 8
- క. యుగపద్వ్యవకశశభృ, జ్జగపంబకబింబితప్రశస్త యశస్తు
త్యగురుప్రతాపదీపిత, గగనధరాభాగుఁ డగుచు గడునొప్పారెన్. 9
- చ. అలన్మపుధర్మవద్ధతి నమస్తజనుల్ ధనవంతు లాటఁ గా
ల్నిలువఁగఁ జోటులేక భువి లేములు లేమలబల్ పిఱుందుల
స్నైలచనుగట్టసందులను నెన్నడునీమల నీఁగె భానుమం
డలరుచిఁ దూలి గొందుల నడంగిన చీకటికైవడిం దగన్. 10
- ఉ. ఆకుముద్రపియాన్వయునవాఘ్నిదయంబున వర్ధమానలీ
లాకృతి నొప్పెఁ గీర్తులు మహార్ణవసప్తకలంఘనోద్ధతిక్.
దాకొని చక్రపర్వతనితంబములం దదధీనభూమియుం
దాఁక నగుంజుమి యని నిదానము ముందుగఁ దెల్పుకైవడిన్. 11
- లే. ఇవ్విధంబున సామ్రాజ్యమేలుచుండి, నిజభుజాబలవిస్ఫుర్తి నృపులకెల్ల
దెలియ దృష్టాంత మొనరింప దిగ్విజయము, నేయనూహించియారాజశేఖరుండు. 12
- క. అజహదహమహామికాపటు, భుజజభుజంగమవిహంగపుంగవధాటి
నిజదండయాత్రవిజయ,ధ్వజపటకృతగగనచిత్ర దనరంగదలెన్. 13
- సీ. గంభీరవేదివిఖ్యాతిచేఁ దనరినన్నాహ్యంబు లైనదంతావళములు
పంకింప శస్త్రనిపాతధీరంబులై వఱిలునాజానేయవాహములును
నప్రతిహతసకలావయవంబులై యమరు హిరణ్మయస్యందనములు
సాంఘ్యుగీనప్రశస్తతఁ బెంపుమిఱిన శుష్కతిశయభీష్మసుభటచయము
- లే. గమనధాటిచలద్ధరాకటకఘటద, పూర్వభరభరణశ్రాంతభుజగకమఠ
తైలదిగ్దంతుఁడై యేగెఁజటులపటహ, ఘూర్ణితధ్వని దిశలు గగ్గోలుపడఁగ. 14

— పురూరపుని జైత్రయాత్ర. —

- శా. అసన్నాహము చూడనొప్పెఁ బ్రకటాహంకార ఘోరద్విష
త్రాసోత్పాదక పాంచధారవిచలత్కంఠాణసంఘాతరిం
ఖాసంఘట్టితగవ్వారీజనితరంగద్దూళిపాళిచ్చలా
ద్బాసాధీశమహామహోదహనశుంభద్ధామరేఖాంకమై. 15
- లే. అమృషీశ్వరు నిజయయాత్రాధ్వసీమ, నవనిచతురంగపదహతి నవనియయ్యై
రణితభేరీ ధణంధణంధణరవంబు, వినినయంతసె విమతులు విమతులైరి. 16

- కా. ప్రస్థానాహతదుందుభిధ్వనులఁ గంపంబంద నవ్వేళ న
స్వప్థాకారములయ్యె భూమి నచల్వ్రాతంబు సంబంధ ని
త్యప్థానం బగుటకొ త్తమాపతి తదీయాకారసంప్రాప్తి
వస్థం బొందె జలంబు నక్షమయు నైవ ర్తింపఁ దన్నామముల్. 17
- ఉ. భంగముఁజేంది సింధుపతి పాతె నుతించెను మాగధుండు కా
శింగుండు మానమెల్ల వదలెకొ వనవాసముచేసె మత్స్యుఁ డా
త్తాంగబలంబు లేమి బెగడందె విచేహుండు కుంతలుండు దా
నిగితమెంచి చిక్కువడియెకొనరనాయకు మేటిధాటికిన్ 18
- మ. సమరోగ్రుం డగునాన్యపాలునెదుటకొ సంగ్రామజిద్వీరసే
నమహాబాహువరంతపాదు లభిమానత్యాగులై యప్రకా
శముగా నుండిరి పేరు పెద్దటికముల్ చర్చింప భిద్యోతనా
మములకొ దాల్చు మెఱుంగుకీటముల సామాన్యంబు పాటింపఁగన్. 19
- వ. అవ్వడు. 20
- క. శకభూవిభుఁ డవ్విజయము, నకు నోర్వక కురుకరూశనరనాథసహ
యకుండై చతురంగబల, ప్రకటపదాహతుల ధరణిభాగము గదలన్. 21
- వ. చుట్టుముట్టి బెట్టిదం బగుధైర్యంబునం బొదివె నవ్వడు. 22
- ఉ. బెబ్బలిమీఁదటం గవియు పెన్వ్యభవంబులభంగి దోఁచు గా
నబ్బలుయోధులై గదిసి యూర్పులు నింగిఁజెలంగ నాన్యపుల్
నిబ్బరపుంజలంబున వినిష్ఠురబాణవరంపరార్పలా
గుబ్బుగఁ బ్రజ్వరిల్లఁ బయకొన్నబలం బెడతాఁకె నయ్యెడన్. 23
- క. వరకుముసలాసిముద్గర, శరపట్టిన భిండివాలచక్రగదాతో
మరకుంతశక్తికూల, త్సురికాదుల నుభయబలము కూరతఁ బోరెకొ. 24
- వ. ఇట్లుభయనైన్యంబును భయశూన్యంబై యనోన్యజిగీషావరతం దాఁకి పోరు
నెడఁ బురూరపుబలంబు చలంబున విజృంభించి మించి వజ్రవజ్రాయుధంబుధార
బాణికిం దప్పియొప్పిన వసుంధరార్థరంబులవిధంబుంజైకొని దుర్దాంతదంతఘట్టనల
నుద్దండశుండాదండప్రహతుల నహితుల నహితుల నిహతులంగావింపుచు నాధోరణ
రణక్రీడానముత్సాహపానశున్యకారణంబు లగువారణంబులను, అష్టావధానధు
రాహుత్తబాహు స్తంభశుంభన్నిళిత నిస్త్రీంశధారాపాతలక్ష్యంబులకు విమోఘ
సంపాదకంబులైన ధావనవల్లనవేష్టనాదిగలివిశేషంబులఁ బ్రతిభటచతురంగ భంగ

పాటవంబునకు సంవర్తనమయనము ద్రవరంగంబులైనతరుంగంబులును, భుజావద్వంభ
సమధిక హైర్యనిరవధికరధికనికరధనుర్వక్తనిశితవిశిఖాశనిజన్మదేశంబులైపుమండలంబు
గుండియ లవియించు నేమినిర్ణోషస్తనితంబు చెలంగ నారచితమణిఘృణివిద్యుద్ద్యు
ద్విపులాద్యుష్ణలచరచ్చగిదంబు లైతోచు నరదంబులును లేళ్లపిండుపై నులుకు
నుద్దండపుండరీకంబులవీరక ధాక నేయుచు నిశ్చప్రతాపదహనజ్వాలాజాలంబుల
పోలిక భగభగాయమానంబులై వెలుంగు నలుగులంగలుగు కఠోరమతార కతార
కుంతప్రభృతిసాధనంబులసాదన మెఱవడి మరువడి బరవళ్లు ద్రొక్కుచుఁ బెక్కు
చందంబుల విరోధిమరూఢినింబొడవడంగించు పిత్రమారభటు లగువీరభటులును,
వీక్షమాణగీర్వాణశిరఃకంపసంపాదక ధాటి నిరాఘాటభుజాటోపపాటవంబున
నాక్రమించిన నయ్యుద్ధతికిం బ్రతిఘటింపంజాలక పరాభూతంబులై వెఱచి
వలుచు నిజనైన్యంబులం గలయంగనుంగొని శకన్యపాలుండు రోషరక్తాంబ
కుండై యంబకంబు లాకాశంబు నిరవకాశంబుగా నిండుకొన గండుమిగిలి తోదండ
పాండిత్యంబు నెలపుచు నిజబంబులం బురికొల్పికొని కడంగిసంగరంబభంగురభంగి
నొనర్ప నప్పు డయ్యురువాఁగున వికృతాకారంబులైపడిన గజవాజిభటకశే
బరంబులును శకలీకృతంబులయి కూలినరథంబులును, ప్రవాహంబులయిపాఱురక్తం
బులును, రాసులయిన మాంసంబులును స్తోవులయినప్రేవులును, శిథిలంబులయినకిరీట
కుండలప్రముఖభూషణంబులును, వ్యాకీర్ణంబులైన ఛత్రచామరంబులును, భగ్గుం
బులైన నానావిధసాధనంబులును గలిగి చూడ నీభత్సరసప్రదానంబై బహు
వలలఖాదనకుతూహల ప్రమత్తభూతబేతాళకోలాహలంబు భూనభింతరాశంబు
నిండుకొనం బ్రచండబైయబ్బండనంబు త్రిలోకభీకరం బైయుండె నప్పుడు. 25

మ. ప్రకటాహంకృతిఁ బోర్చునైరిబలమున్ భగ్గుంబులై పాఱుగా
శకలీభూతదిశేభకర్ణకుహరజ్వలంక్రియాఘోరకా
ర్షకుండై బాణదవాగ్నిపైకొలుపుచుం గ్రోధంబుతో వచ్చుచం
ద్రకులధీశ్వరు డాకకున్నిలిచి హైర్యస్ఫూర్తి పర్జిల్లంగె. 26

క. శకభూపతి నిశితాంబక,నికరంబులు పైనిగుడ్డు నిష్ఠురభల్ల

ప్రకరములఁ ద్రుంచి నొంచెం, బ్రకటపరాక్రముడు చంద్రపాత్రుం డతనిన్. 27

ప. ఇన్విధంబున మఱియును. 28

చ. రణ మొనరించి రంబరచరత్సరచారణనిర్మి మేషవీ

క్షణవిభవాంతరాయకృదఖండమహాబిలభాగభాగవా

రణనిబిడీకృత ప్రదరరాజిధగధగదీ ప్తిపుంజు లై

రణదురుళింజినీపటుతరధ్వని దిక్కులు వ్రక్కలింపఁగఁ.

29

చ. ఇటువలె గొంత ప్రొద్దు తనయిచ్చుకు నించుక మెచ్చురాఁగఁ బ్ర
స్ఫుటధృతిఁ బోరుచున్న శకభూపతి గర్వమణంగఁజేసి యొ
క్కట హయసూతకేతురక్షభండనకేళియొనర్చి పేర్చి యి
ట్టు జుఱంగంగనియ్యక బుధాత్మజుఁ డాతనిఁ దోడియోధులఁ.

30

లే. పట్టుకొని యస్విభుండు గృహభుండగుట, నిగ్రహింపక వారి ననుగ్రహించి
యస్తదాజ్ఞానువర్తులై న్యాయసరణి, నేలుండని రాజ్యభారంబు లిచ్చి మఱియు.

31

మ. భువనఖ్యాతిఁ బురూరవశిప్రభుండు జంబూద్వీపనామంబునఁ
లవణార్ణోధిచతుర్దిశావధికలీలం బొల్చుభూమండలిఁ
నవఖండంబులఁ గల్గురాజులు నిజాజ్ఞావర్తులై కానుకత్
వివిధార్థంబు లొనంగఁ గైకొనుచు దోర్విర్యం బవార్యంబుగఁ.

32

చ. తనకు వసిష్ఠమాని విదితంబుగఁ దెల్పినమంత్రశక్తి నై
న్యసికరయుక్తుడై గగనయానత నంబుధు లుత్తరించి కై
కొనియెను దీవు లెల్ల నిజఘోరశరాఘువిభూతిదైర్యులై
తను శరణంబు వేడుకొను తద్ధరణీశుల నాదరించుచుఁ.

33

సీ. లక్షయోజనములు లవణాంబురాళి లక్షద్వయం బైక్షవసాగరంబు
చర్చింప నాల్గులక్షలు సురాజలధి లక్షృప్తకం బాజ్యమహార్జి వంబు
పదియాలులక్షలు పరఁగఁ దధ్యుదధి ముప్పదిరెండులక్షలు పాలకడలి
యిలఁ జతుష్పక్షిలక్షలు శుద్ధజలవార్ధి ఇట్టివిశాలాబ్ధు లేడుగడలి

లే. కొనియెఁ దన్తధ్యముల నట్టికొలది దగుర, సాన్ధలిని జాంబవత్పక్షికాల్పలములు
వరకుశక్రంచకాకపుష్కరము లనఁగ, నొప్పమిఱిస దీవు లాటొక్కటియును.

34

కా. చక్రాకారధరాధరేంద్రము జయస్తంభాకృతిం బొల్పె ది
కృత్రాంతస్థలిఁ దన్ను పాలకజగచ్చక్షుశ్శతాంగస్ఫుర
చ్చక్రానాహతసంభ్రమ భ్రమణచంచద్ధాటికావ్యాప్తభూ
చక్రావధ్యుపసూచకం బగుచు విశ్వఖ్యాతి సంధిల్లఁగఁ.

35

ప. ఇతైజంగున.

36

కా. నానాద్వీపనృపార్పితాంచదుపధానైర్మల్యమాణిక్యము
క్రానీలాదివినుత్సరత్న పరసౌందర్యాంగనాదివృక్షా

మోనవ్యాంబరముఖ్యసంపదలతో సంప్రీతుడై క్రమ్మఱం
దా నేతెంచె నృపాలుఁ డాత్తపురి కుద్యుచ్చైభవోపేతుఁ డై.

37

నీ. తనకీర్తికర్పూరమునకు బ్రహ్మాండకటాహంబు దగుకరాటంబు గాఁగ
దనభుజాకర్పూరస్తంభంబునకు ధరాసతి ఘటస్తరకతప్రతిమ గాఁగ
దనబాహుశౌర్యభేతాఘసాదనకుఁ జక్రక్షాధరము సాము గరిడిగాఁగఁ
దననద్విలాసకందర్పమూర్తికి జనస్సాంతముల్ కేళిగేహములుగాఁగఁ

లే. దనకథామృతసరసికి ఘనకపింద్ర, వదనభారతి రాయంచవనితగాఁగ
నమ్మహామహుఁ డద్వితీయాతపత్రుఁ డై జగంబేలుచున్నవాఁ డమరవర్య.

38

క. అని యనిమిషసభ నృపసోముని యనివతితచ్ఛగిత్రముంబెలుపుచుఁ బే
ర్కొని కొనియాడఁ దదుక్తులు, విని వినిభృతహద్దులెరి విబుధేంద్రాదుల్.

39

లే. అతనినద్లఱవర్జనం బాలకింప, నింపుచిగురొత్తై రంభకు హేమ కరఁగె
నలమదాలస చొక్కె నాహరిణి చకిత, యయ్యె శశిరేఖ తలఁప రసార్ద్రయయ్యె.

నీ. అమ్మహారాజువృత్తాంత మాసక్తితోఁ జెవియొగ్గి విననిరాజీవగంధి
విని వానిభువనమోహనవిలాసస్ఫూర్తి సారె భావింపనిచంద్రవదన
భావించి యతనిసంపర్కంబునకుఁ జాల ముచ్చటపడని నమ్మోహనాంగి
ముచ్చటపడి చిత్తమున వెన్నవలెఁ గరంగుచుఁ దన్వయత గీల్కొననిరమణి

లే. తన్వయతచేత నార్ద్రకందర్పగేహ, యగుచుఁ డెలివొంది యసురుడు రననివనిత
గానఁబడదయ్యె సురగణికాజనంబు, లో నొకలైనఁ దత్సభాస్థానమునను.

41

లే. పూనె ఘర్మాంబుకళికలుమేన మేన, చిత్రరేఖాకృతివహించెఁ జిత్రరేఖ
మనసిజవరూఢినికి వరూఢినిచలించె, నిందుమతి వేడుకొనెఁ గామునిందుమతిని.

42

ఉ. కిన్నరరాజనందనునికిం దెగనమ్మినసొమ్ములై తదం
చన్నభిశోరకాంకముల కాననరేఖలుదాల్చు గుత్తపుం
జన్ను లొగిం గగుర్పొడిచె జల్లన రంభకుదారరూపసం
పన్నతనొప్ప న త్రిసుతపౌత్రు చరిత్రము విన్నమాత్రలోక.

43

వ. అప్పుడు.

44

ఉ. కెంపు మొగంపుఁబచ్చతురికీ నుటికింపుచు ర్పుంకరింపుచే
నింపొదవించు నారిబిగియింపుచు వాచవిపెంపునింపుము
వ్యంపులక్షైదుపుం దిగిచి వంపుచుఁ దావుల యంపసోన వ
ర్నింపుచు జాలిమాలి గొనఁజేసె మరుం డమరీకదంబముల్.

4

ఉ. కామునిబాణముల్ నిరవకాశముగా సురకామినీమన

స్నేమలఁ బర్వచున్ గటికచీకటి గ్రమ్మఁగఁజేసెఁ వచ్చుర
స్తోమ మసంఖ్యమై మదికిఁ దోచఁగ నారతిజాని కయ్యజాం
డేమి దలంచి చేసెనొ సుమీ ముచు పంచశరాభిధానమున్.

46

వ. అట్టియెడ.

47

సీ. అతనిబింబాధరం బందనిహ్రానిపండని విచారింకె మదాలసాఖ్య

యతని చేసోకు సయ్యాట లేటావలిగిలిగింత లని వితర్కించె రంభ
యతనితాంబూలగంధాస్యాప్తి యేనుఁగుమీఁదిసున్నం బని మేన యెంచె
నతనికృపారసామృతవృష్టి పెదగంగయుదక మంచు ఘృతాచి మదిఁ దలంచె

తే. జనమనోరమ ధ్యానమాచిసిఁగళావ,తియుఁ దిలోత్తమ పూర్వచిత్తియుఁబ్రమోహి
మొదలుగా నింతులకుఁ జింతయొదవె నతని, చిత్తమదిగట్టుచాటునిక్షేప మనుచు.

48

క. ఆవిభవరోత్పత్తర్వత, భావింపఁ దదాప్తి దుర్లభంబని తచ్చం .

కావిర్భవదురునిశ్చయన,నావధికప్రేమ తైరి యమరలతాంగుల్.

49

వ. వారిలాన.

50

సీ. పుట్టినయి లేప్రపూర్ణేందుముఖాకిని నారాయణస్వామియూరుసీమ

నాట్యవేదార్థంబునకు నేకళావతి లాస్యనిరూఢి కూలంకషంబు
ప్రథమబహూకారపాత్రలలోన నేయింతిహారిహరాజేంద్రసభలఁ
గారణం జేహంసగమనరూప మదుంధలీమనోహరు పునర్దేహలబ్ధి

తే. కట్టి యూర్వసి భువనమోహనవిలాస, నిజకటాక్షపరంపరావిజితకుసుమ
ధన్వచార్వసిసౌమ్యనందనకథాసు,ధార్ణవాంతర్నిమగ్నాంతరంగ యగుచు.

51

ఉ. అన్నరనాథు చక్కదన మాసరణీశ్వరుభోగభాగ్యసం

పన్నత యమృహమహునిప్రాజ్ఞత యవ్వభుధైర్యవిక్రమా
భ్యున్నతి దేవమాని సరసోత్పలఁ గర్ణరసాయనంబుగా
విన్నదియాదిగాఁగ నభివేణికే గన్నులఁగట్టినట్లయ్యె.

52

— ఊర్వసి పూరూరవుని విరాళిగొనుట. —

క. అతనివిలాసగుణాదులు, మతిదలఁ పుచు మోహజలధిగుత్తచేఁ ద

ద్గతమానసయై వేలుపు,లతకూన వియోగవిప్రలంభము నొండెన్.

53

తే. కలికిడెందంపుబాదున మొలచి కొనలు,సాఁగి సంకల్పలతలు సంజాతపులక

ఘర్తజలబిందుమిషమునఁ గానిపించె, బల్లవికకోరకితలక్ష్మి బయలుమెఱసి.

54

వ. తదనంతరంబ.

55

మ. సరసానుగ్రహలోచనాంచలవిలాసభ్రూలతాసంజ్ఞచే
స్వరధిష్ఠాత యొసంగుదివ్యపటభూషాహార్యకానుజ్ఞ సుం
దరి తాఁ గైకొని మందహాసముఖచంద్రజ్యోతిన్నికాభృత్కచాం
తరయై యాదలవాంచి మ్రొక్కి యరిగెం దచ్చింతతో నింటికిన్. 56

తే. కొలువు చాలించి శుద్ధాంతనిలయమునకు, నరిగె వచ్చి యథేచ్ఛావిహారపరత
నేగె నారదమునివరుం డెల్లసురలుఁ జని, వసించిరి నిజనివాసములయందు. 57

కా. ఆచంచంబున నూర్వసీరమణి యాత్మావాసముంజేరి రా
కాచంద్రాతపధాశధశ్యరుచిరంగత్తుంగసౌధాగ్రలీ
లాచిత్రాంతరదివ్యహంసమృదుతూలస్థిగ్ధశయ్యరి బ్రచిం
తాచేతోగతిఁ బవ్వళించి నృపుచంచం బాత్మ భావింపుచున్. 58

ప. ఇట్లని తలంచె. 59

ఉ. నిటికిఁ జెప్పెఁ దాపసి నరేంద్రునిపెంపు నురేంద్రుతోడ నే
నేటికి వింటిఁ దద్గుణములెల్లఁ బరా హాకయింతలేక నా
కేటికిఁ బుట్టె వానిపయి నెంతట నంకెమరానిప్రేమ న
న్నేటికి నప్పగించెఁ గుసుమేషునిబారికిఁ దైవ మక్కటా! 60

క. నాకం బెక్కడ ధరణీలోకం బెక్కడ దలంపులో ముచ్చటయ
య్యెక్కచ్చిత్రాధీశ్వరు, దూఁకొను టదినాకు నెట్లు దొరకెనునక్కటా! 61

ఉ. ఎన్నడు చూడఁగల్గెదెనొ యిందుకులగ్రణిముద్దుమోము నా
కన్నులు చల్లఁగా నతనిఁ గొనిటఁజేర్చి సుఖాక్షిజొక్కు భా
గ్యోన్నతి కల్గనో కలుగదో వల పెంతట నేమిసేయఁగా
నున్నదొ దైవయోగ మెటు లున్నదొ దీని కుపాయ మెద్దియో. 62

మ. కలుగుంగా యలరాజశేఖరునఖాగ్రస్పర్శతం బొంగుచున్
గిలిగింతల్ గొనుగుబ్బచన్నొన లెదం గీలించి నిండాదుఁగాఁ
గిలిగా నాతమి దీర నొక్కి చిగురుం గెంజాయసున్నోవి జొ
బ్బిలు తాంబూలసుగంధసీధువు ముదాత్తింగ్రోలుచుం జొక్కగఁగన్. 63

ఉ. అవ్విభుచిత్తముం గరఁగునట్లుగ వేళయెఱింగి మద్దిధం
బెవ్వరు విన్నవించెద రదేల గ్రహించు నతండు చాపులన్
నవ్వులమాటలన్ విలసనంబులఁ దక్కఁ బెనంగఁజాలు మే
ల్లవ్వసు లుందు రందు రతిసౌఖ్యవిమోహితుఁ జేయకుండురే. 6

- మ. మదినంతంతకు నగ్గలించుబలుప్రేమం దాళరా డేమి నే
యుదు నేయత్నముచేత వశ్యుఁ డగు నాయుర్వీశుఁ డేనోము నో
ముదు నేదైవము వేఁడుకొందు నొక నీమోహబిక్షి మేర యె
య్యది నాకెవ్వరు ప్రాణబంధులు మదీయాన క్తి యీడేర్పఁగన్. 65
- ప. అని నింతింపుచు. 66
- ఉ. రేచితబాహ్యవృత్తిఁ గడురేచకపూరకకుంభకక్రియా
సూచన సూర్పులన్నిడివిచొప్పడ వల్లభురూప మాత్మలొఁ
జూచుచుఁ దత్కథామధువనోజవశిత నుండెఁ బుష్పనా
రాచగురూపదేశమున రాజనిభాస్య తడేకనిష్ఠతోస్. 67
- ప. అప్పుడు. 68
- చ. చిలుకలులేరు మేల్చెఱుకుసింగిణి వాసనగువవపూవుట
ములపాది వాడిచెంగలువమొగ్గకటారి మీఁటారి లేఁటికి
యిల గొరవంకపూఁజు లేగనెత్తినపొంకపుమీనుడాలు పెం
వలర రతిప్రియుండు దివిజాంగన కుద్ధతి చూపె నయ్యెడన్. 69
- క. చెఱుకువిలుకాఁడు కోమలి, యిఱుకుంజనుదోయినడిమియెద గుఱియిడి తాఁ
గఱుకువిరిములుకు లేనెం, జుఱుకునఁ దనచేతిమేటిసూటిన్ ధాటిన్. 70
- క. మనసిజాశరమందెనుజేలి, చనుగొండలనడుమ నదియె శర గిరియోగం
బనిపించె జేమటవానలు, పెనఁగొనునిట్టూర్పుగాడ్ప బినబిన వినరన్. 71
- మ. జలిసింఁచుంజిగురుంబిరంగి గడుమున్ ఛాత్కారధీరధ్వనుల్
చెలఁగం బచ్చనిఱొక్కజీస్సులుఁగులేజిన్ సొచ్చరించున్ హళా
హళిగాఁ దుమ్మెదమూకలన్ విజయశీలాహంకృతిన్ హూక్యతుల్
సలుపుం గుండియ జల్లనన్ గలుపనేజారాతు హేమాంగిపైన్. 72
- సీ. నళినలొచనకుఁ బున్నమచందమామ లేయెండలు పేనంగియెండ లయ్యెఁ
గాంతకుఁ గలకంతకంతపంచమకుహూకారంబు గర్జావికార మయ్యె
విమలేందుముఖికి నవీనమైనకురంగనాభి యచ్చపువత్సనాభి యయ్యె
నరుణాధరకుఁ జందనాచలాగతగంధవాహంబు గరళ ప్రవాహ మయ్యె
లే. లలనకు రసాలశాఖాచల ప్రవాళ, పాళి జాజ్వల్యమానదీపాళి యయ్యె
ముద్దుగుమ్మకు సీచందమునఁ బ్రమోద, కరము లెల్ల మనోవ్యధాకరము లయ్యె. 73
- ఉ. ఆరుచిరాంగికి న్నధుకరాళి శిలీముఖపక్షియయ్యెఁ బ
న్నీరు శరాఘమయ్యెఁ దరుణీమణికిన్ మలయానిలంబు నిం

బారుణకోమలాధరకు నాశుగమయ్యె ఖగంబులయ్యె శృం

గారవతీలలామకుఁ బికంబులు మన్మథసాధనంబు లై.

74

ఉ. పాడదు చల్లఁగా జీలుఁగుఁబాట విపంచివహించి యెప్పుడుం

జూడదు కూర్చి నెచ్చెలుల సోఁగకనుంగవతెప్పలెత్తి మా

టాడదు పంజరాంతరశృకావళి సారెకుఁ బేరుకోఁగ లో

వీడదు చింత వంత యలివేణి మనోభవబాణున్న యై.

75

ఉ. పువ్వులు మానెఁ దావిమొయ్యారతలు మానె సఖజనంబుతో

నవ్వులు మానె గీరవచనప్రతిభాషలు మానె మానెఁ దా

నెవ్వియు నింపుగాక సుఖహేతువు లెల్ల మనోజబాధ నా

జవ్వని దుఃఖితే మనసి సర్వమనహ్యమనంగ లేదొకో.

76

సీ. ఇంకఁబాఱె శరన్నగాంకబింబాస్యవాతెఱ నూరునమ్మతంపుఁదేఱకొలను

వసివాళ్లువాడె జీవంజీవలొచనతారుణ్యలీలాశరీరలలిక

కనుగంచె నవలీలఁ గైరవకుంతలపాంకపుఁజనుదోయి పువ్వుగుత్తు

లలతనొందెను బల్లవారుణపాణి మొహనయాన మేఘనాదానులాసి

తే. తాపతపనుం దుదగ్రప్రతాపవటుత, వెలుంగ నిట్టూర్పుగాడ్చు లావిర్భవించె

బ్రబలమై మండువేసంగి వట్టవగటి, వేళయై తోఁచెఁ గొమ్ము విరహభరము. 77

తే. చిటువిషపుఁగూతఁ గోయిల చెవులఁజిలుక, జీలుక వగవారిచుట్టమై చెదరఁబలుకఁ

బలుకలంబయ్యాటెదారిదానలఁచెనలుక, నలుకనొందెను జెలిబాష్పజలము లాలుక. 78

క. ఈచందంబున విరహం, బాచందనగంధి కంతకంతకు నధికం

బైచేయునవస్థాగతి, చూచి సఖజనులు వగచుచుం దమలొనక. 79

ఉ. ఎక్కడనుండివచ్చెఁ బరువెత్తుచుఁ గొంటుతపస్వి వచ్చెఁ బో

యిక్కరణిక్ విరాళిసివమెత్త వినోదపుసుద్దులెల్లఁ దా

నిక్కడనేల దెల్పె కతలే వెళలయ్యెఁ గదా పురూరవుం

డెక్కడ యీలతాంగివలపెక్కడ దూరవిచార మక్కటా!

80

చ. కలకలనవ్వుకోమలిమొగంబు వికాసమువీడెఁ బొన్నతూ

వలపులమేనుదీఁగె వసివాడె సుధామధురద్రవంబుజొ

బ్బిలుననమోవి యెండె జిగిబెక్కికనుంగవ నీరునిండె గు

బ్బలు శ్రమవారిఁ దోఁగె మది భావజుకాఁకల వేఁగె నక్కటా!

81

మ. అకటా యీవెత చూడనే వశముగా దమ్మయ్య కందర్పసా

యకజాలానలకీలఁ గీల్కొను విదాహవ్యాప్తి నెట్లొర్పు నీ

సుకుమారాంగి యటంచు జాలిపడు నానుభూతిమాంబునం

దొక్కప్రాధాంగన కూర్చి జేరి పలికె యొప్పిల్లలామంబుతోక.

82

సీ. వలపించుటేకాని వలచి దక్కవుగదా కుసుమబాణునికైన గోమలాంగి

యొరకంటినె కాని తేటిచూడవుగదా యలకిళానిధినైన నలసగమన

వినయంబులేకాని చనువువేడవుగదా దేవేంద్రునైన విందీపరాక్షి

బయటిమాటలేకాని భావమియ్యవుగదా రాజరాజునకైన రాజవదన

తే. చక్కదనము గళావిశేషంబు విభవమును సిరియు నేకమూర్తి దాల్చినపురూర

పునిగుణమ్ములు గుణము లయ్యెనె లతాంగి, మరుఁ డురులొల్ప నీమనోమర్తములకు.

సీ. కిన్నరస్వరలీల గేరునీగానవిద్యామాధునికి వీను లప్పించి

అవిక బిక్కటములై కవబొల్పునీదుగుబ్బలకు భావంబులు పాలుపఱచి

పైసోకు నీగీతవదరసవ్యంజనోజ్జ్వలదృష్టి కాన్యముల్ వశమొనర్చి

యవరంజివసిఃడిచాయల నీరుమైమెఱుంగుటకు గన్గ వలు దక్కొలుచేసి

తే. రక్షి గడుజొక్కి చిత్తరుప్రతిమ లగుచు, నుండుదురుగాదె యింద్రాదు లొలతాంగి

కామతూర్యాయమానఘల్లు లరవాంఘ్రి, వలయవై నీవు నాట్యంబు నలుపునపుడు.

మ. సురవిద్యాధరసిద్ధసాధ్యభగవత్ క్షయక్షగంధర్వభే

చరనాగేంద్రకుమారవైభవవిలాసశ్రీల నింతైన రా

గరసంబందని నీదుచిత్తశశభృతాంతోపలం బీగతిం

గరగంజేసెనె రాజచంద్రగుణరాకాచంద్రికల్ తోమలి.

83

సీ. ఉత్తుంగకుచకోకయుగళంబు దాళిన వదనేందుబింబంబు వ్రాల్చకమ్మ

చారులొచనసరోజంబులఁ జిమరంపుటిరులు పైకొన జాఱినీకుమమ్మ

యధరంపులేఁజిగురాకుపై నున్న నెమ్మోమునెగగాడ్చు నించకమ్మ

తఘకొత్తు చెక్కుటద్దములపై గన్నీటిచినుకులు రాలంగఁ జేయకమ్మ

తే. రమ్యలావణ్యహాక్షికరత్నరాశి, కలఘువిరహాగ్నిశిఖలు మైకొలువకమ్మ

యువిద నీవిట్టు చేసిన నొకటికొకటి, వికటమయ్యెడు ధైర్యంబు విషవకమ్మ.

84

శా. భీరోదాత్తపు మాటనేర్పరివి బుద్ధిం బెద్ద వత్సంతగం

భీరస్వాంతపు దేవభోగవనితాబృందమ్మలొ నెంతయుం

లేకొనాయకురాల వెంచదగు నీపెం పన్నిటం జాగ్రథ వై

యిరీతి న్వగనొంద నీకుఁ దగునా యిందీవరాభాలకా.

87

సీ. నెఱుపుచున్నది జక్కిణీలయల్ హోయలుగా శశిరేఖ నాటకశాలలొనఁ

జూపుచున్నది జోగిణీపంతు రంతుగా రంభ నాట్యగృహతరంబునందు

- నాడుచున్నది కేళిహాళి గోలాటంబు మంజుషాపీఠి లాస్యమందరమునఁ
జలుపుచున్నది ప్రోడజాడల గౌరవంజియల తిలోత్తమ నృత్యనిలయసీమ
తే. నాటపాటల సభలొన సాటిచెలులు, మించు మెప్పించుకొన నభ్యసించువగులు
వింటినా తెల్పుచున్నది వెలదివితతి, మర్దశధ్వని తత్తత్క్రమంబు లెల్ల. 88
- శా. నీసౌందర్యము నీవయోవిభవమున్ నీనృత్యగీతాదివి
ద్యాసంపత్తియుఁ జూచి యోర్వక యసూయత్ నేయు రంభాచులు
ల్లాసంబందగ నేల యిట్లు విరహాగ్లానిం గృశింపంగఁ జిం
తానంతాపము మానవే చెలి మదిన్ ధైర్యంబు గీల్కొల్పవే. 89
- వ. అని యివిధంబున. 90
- క. అనునయ మొనరింపుచు సఖి, యనునయభాషలను జింతయాగక యాచ
క్రమించెలవ పరితపించుట, కని చెలులు విచారహాతఁ గటకటపడుచున్. 91
- వ. తమలొ నిట్లనిరి. 92
- నీ. కొమ్మచేతులు చూచి కుత్తుకబంటితో నున్నదిగాదె పయోజవనము
విమలాంగిమాటలు విని పండ్లుగొఱుకుచు నున్నదిగాదె కీరోత్కరంబు
పనితచూపుదలంచి వైషమ్యగతి నున్నయదిగాదె మదనసాయకసమాజ
మతివయానము గాంచి యప్రియసీతి నున్న యదిగాదె మఱిరాజహంసకులము
తే. చలము సాధించ నివ్వడే సమయమనుచు, విప్రలంభభరంబున విహ్వలించు
వెలదిసలయించుచున్నది విషమసంధిఁ, గీడొనర్చుట హీనుల జాడగాదె. 93
- ఉ. తాపముచేతఁ జిక్కి పనితామణి జాఱిన చక్కనొత్తగా
నోపదు పయ్యెడన్ మగువ లొయ్యన గుబ్బలు గవ్వరమ్మ జో
డై పొలుపారు జక్కవలయాకృతి నున్నవి శీతభానుఁ డా
శాపరిపుర్రచంద్రికమిషంబునఁ జాలవిషంబు గ్రక్కెడున్. 94
- ఉ. ఏమి యుపాయమమ్మ యింక నిందులకో చెలికత్తెలార కాం
తామణిగాత్ర హేమముదితం బగుఘర్తజలచ్ఛలంబునన్
గాముశరాగ్నికీలలను గ్రాగి కరంగి తొరంగెఁ జూడరే
యేమఱి నేల చేయఁదగు నీయెడలన్ శిశిరోపచారముల్. 95
- వ. అని పలుకుచు. 96
- తే. ఉపవనచ్ఛాయ సంతానమునుపు ననెడు, బ్రాంతిఁ బొందింపఁ జేలులనిర్బంధమునను
రమణి నెమ్మది నుత్సాహరహిత యయ్యి, నంచితోద్యానసీమకు నరుగఁదల్కఁచి. 97

సీ. నఖులమాటలకు వేసట నొందుచును శయ్యపైలేచి యతిదుగాఁ బయిటఁజేర్చి
చెదరినకురులొక్కచేఁబట్టి సొగసు చా లని కొప్పు వలసి యొల్లమిని దుఱిమి
బరువంచు ముత్యాలసరములు దివిచి చెంగట నున్నయింటిదోయిటను వైచి
వలదంచు గిలుకుపావా లవ్వలికిఁద్రోచి యలఁతిపాడుక లంఘులందుఁ దొడిగి
తే. యనుఁగునెచ్చెలి భుజము కరావలంబి, తంబుగా నూఁది కనకసాధంబు డిగ్గి
యలపుసొలపున ననురుసురనుచు మంద, మందగతి నేగె వనమున కిందువదన. 98

క. ఆరామలతాగృహమున, కారామ లతిప్రయత్నలై యరిగి రొగిం
దా రామలయజగంధిం, దారామలరుచినఖాళిఁ దగఁ దోడ్కొనుచున్. 99

వ. అందు. 100

సీ. రాజీవరాజీవరాజిరాజితములై కెలఁకుల కొలఁకులు దొలఁకుచోట
ఘనసారఘనసారఘన లైసఖనటచ్చదచ్చటాకదళికాతరుల క్రేవ
సంతానసంతానసంతతాతాంతత శృంగారపాదపశ్రేణినడుమ
మాధుర్యమాధుర్యమధురసఫలగుచ్చపల్లవపంచితచిల్లనీద

తే. శీతకరశీతకరశీలాంచితవితర్ది, నీమ నీమంతవతులు లేఁజిగురుశయ్య
నమర నమరకళావతివిధివసింపఁ, జేసి చేసిరి నముచితశిరవిధులు. 101

సీ. శ్రొత్తగాఁ గుసిన గొజ్జంగివిరిమంచు నీరు నెఱ్ఱేనిపై నించినించి
వరువైన యనఁటికంబముల జాతినయట్టి చంద్రరజంబు పైఁజల్లిచల్లి
శశికాంతపాత్రలఁ జలువటారు సుగంధ మవయవంబుల నిండ నలఁదియలఁది
పూఁడే నెవడియు నంబుజనాళహారంబు లురవుగా నుఱమున సుంచియుంచి

తే. సరసనవ్యలామజ్జక జాలతాళ, వృంతములఁ జల్లగాడ్పురావిసరివిసరి
యూర్వశిఁ బ్రాణసఖులు వైలోదయతకుఁ, జేసిరువచారములు నేర్పుచేతనపుడు.

క. వీలాలవంగనవసుమ, నోలామజ్జకసుగంధనతకర్పూర
శ్రీలలితమాధురీజల, మాలేమకుఁ గ్రోలనిచ్చి రతివలు మఱియున్. 103

సీ. కలికిచన్నలమీఁద గర్పూరమిడుచు జంబీరఫలశ్రాంతి బెదరెనొకతె
వికవాజితరుల సంపెంగదండచుట్టుచుఁ జంచరీకశ్రాంతి జడినెనొకతె
యింతి కన్నులయందు హిమజలంబునుపుచు వికచాంబుజశ్రాంతి వెఱచెనొకతె
చెలిమోవిమధురాంబువు లొసంగుచును మధుసారపూరశ్రాంతి జంకెనొకతె

తే. యతివకువచార మవచారమయ్యె ననుచుఁ, దావ మెచ్చుటకులికి నదవ్వునుఘటన
మానరూపమేయముల నుపమానములుగ, బ్రమసి ముగ్ధసఖుల్ తదంగములయందు.

క. వలుములు చల్లనిమందు, లెల్లిమై జల్లియును లోపలికి నొసంగియుం దా
మలసిరి గాని విలాసిని, యలయక దీర్చంగఁజాలరైరి లతాంగుల్. 105

లే. పూర్ణచంద్రోదయం బన్న చొక్కిపడును, దరుణి కనుమాకరంబన్నఁ దల్లడిల్లు
భూపతి యతైత్యకానిగా బొగడికొనుచు, వనిత తనుసామ్యమెఱుంగ నెవ్వరివశంబు.

లే. మాటిమాటికిఁ దొరంగు చెప్పుటల మేటి, బోటి బిగువాటి చనుగవ నూటిదనరె
నీటువాటిల్లు నెలయేటి నీటితోడ, సాటిమీఱు నగద్వయనాటి యగుచు. 107

ఉ. కప్పురపుక రజంబునఁ బొగల్ బలియించి నురంటికాడ్చుచే
బుప్పొడులక రపుల్కాలిసి పుష్పతలిం గమలించి గంధపుక
లప్పులు పొంగులెత్తి పారలం దెరలించి యలంచె నంగజుం
డప్పటి మందులెల్ల విరహాగ్ని విందులు చేసికోమలితోమోదు సంఖ్య 1140 108

వ. మఱియును. 109

సీ. నిగమఘోటలలాట నేత్రనలజ్వాలఁ గాక దేఱినకాముకాండములును
రాహుగ్రహాగ్రదంష్ట్రవిషగ్రాహియై కఱకెక్కిన శశాంకకాముదియును
ఘోరావ్యభుజగభూత్కరాప్తిమెలఁగి నిశ్శంకఁ బైకొనునమీరాంకురములు
దుస్సవాహనంబుతో గడిచేరిన కలకంఠములకు హంకారరవము

లే. మచ్చరించినవైవడి మఱియుమఱియు, హృదయసంతాప మొదవింపనిందువదన
యోర్వఁ జాలక వగనొందుచునికిఁ జూచి, చెలులు చింతానమాక్రాంతచిత్త లగుచు.

లే. కువలయాత్ములు కేతకీకుసుమగర్భ, దళముపై నవ్యహిమజలమిళితమైన
హరిణమదవంకమున వ్రాసిరపుడలేఖ్య, తనువివేళుప్రసూనేఘవనుతలేఖు. 111

చ. వలవలిచేత భూశరము వామకరంబునఁ బచ్చవిల్లు తో
పులను వసంతకైరవవిధుల్ వెనుకక మలయానిలుండు ముం
గల వరళారికాళుకసిక భ్రమరాళి వెలుంగఁగాఁ జెలుల్
వలపులరాజువైభవము వ్రాసిరి గేదఁగిపువ్వురేకునన్. 112

ఆ. వ్రాసి యెదుటనిలిసి వనితలు దివ్యవస్తువులు దెచ్చి యపుడు పోడకోవ
చారములను బూజ నలుపుచు జగదేక, వీరు మారు నిట్లు వేడుకొనిరి. 113

సీ. పుట్టినాడవుగదా భువనైకసామ్రాజ్యదత్తుతా యాదిమదంపతులకుఁ
బట్టినాడవుగదా బ్రహ్మేశ్వరాదుల నైనఁగలంచుబాణాననంబు
గట్టినాడవుగదా కఠినవైరాగ్యసంస్తంభవిద్యకు బిరుదధ్వజంబు
చుట్టినాడవుగదా శుభ్రయశోలతాంకురములజాండకోటరముసిండ

తే. పర్ణసీను మిందీవరపర్ణసీయ, మందమహిమాతిశయమహిబృందముఖ్య
ముఖ్యులకు నాజవంజవసౌఖ్యదాన, చణనిరంకుశానుగ్రహసదన మదన. 114

ఉ. హల్లకపాణి నీకరశరాసనచిహ్నము లక్షులందు భ్రూ
వల్లికలక్ వహించుకొని వర్తిలుచున్ మణితచ్ఛలంబున
శైలనయోగ్యవేళలను సీలిరుమంత్రముఁ బల్కు మాచెలిం
జల్లనిచూపు చూడు సుమసాయక నిల్పు మతాభిమానమున్. 115

ప. అని ప్రార్థించుచు నించువిలుతునివలన నించుకైన ననుగ్రహంబు లేమి లేమి పరి
తాపాతశయం బవలూకించి కించిన్నధ్యలు వేసటపడుచు నప్పడుచుండనంబుల
పెద్ద నుద్దేశించి యిట్లనిరి. 116

❧ మన్మథోపాలంభనము. ❧

తే. కుసుమసాయకశృంగారరసశరీర, కాలివగునీకు మనసు పాషాణమయము
నద్గణములేని దదియేటిచక్కదనము, కటాకటా తేనెపూసిన కత్తిగాచె. 117

ఉ. నారటతేటి జోకనలినారట లేరట చిల్క సారభో
ద్దారట విల్లు పూతనయగారట చుట్టము కైత్యపుక్ నదా
చారట కమ్మ గట్టుపరిచారట కోయిల కేతసీభవ
ద్వారట యిట్టిని కొదుగువారట లోకు లదేమిచిత్రమో. 118

తే. మారణోపాయమర్చ కర్తములయందు, నీవృశంసత చూచికా నిర్ణయించె
సార్థకముగాఁగఁ బంకరుహాసచుండు, మకరకేతన నీపేరు మారుఁ డనుచు. 119

క. ఆనమాశుగ నీచాపము, కుసుమం బని పెద్దలనుట కుత్పితసుమమం
చునుమీ కాకుండిన నే, కుసుమంబులు నరుల మన్నిగొనునీరితిన్. 120

క. ఎట్టుజనించితి వకటా, కట్టిండి వగునీవు మదన కరుణానిధులై
నట్టి తలదండ్రులకు సుధ, పుట్టినజలరాశి విషము పుట్టినరీతిన్. 121

సీ. కుటిలోగ్రనిటలదృష్ట్యోరాగ్ని నీకు నిర్బంధపంచత్వంబు ప్రాప్త మగుట
యాకారహీనుడవై యుండియును గాలిచందాన లోకసంచారివగుట
వేశగాచుకొని యావేశించియింతులఁ బురుషులఁ బీడపాల్పఱుచుచుంట్
నీవుసోకిన నెంత నీతిశాలికిఁజైనఁ బుణ్యపాపవివేకబుద్ధి చెడుట

తే. యెంచుచూచిన భూతము వీవుమదన, సంశయములేదు శివుఁడు మోక్షప్రదాత
యతనిచేఁ ద్రుంగియును ముక్తిసందలేక, గ్రహమవైలివి విరహులకర్తవశత. 122

ప. అని మఱియుఁ బెక్కుచందంబులఁ గందర్పు నిందించి యిందిందిరాలకఁ ఁదీపర
పాలకుం డగునిందు నుద్దేశించి యిట్టిశ్రీపాద ముద్రాపదములు. 123

చంద్రోపాలంభనము. ౧౧ రాజమహేంద్రవరము.

సీ. శ్రీసహజోన్నతిఁ జెలువొందుటయె కాక శ్రీసహజోన్నతిఁజెలువుగంటి
సత్కళానిధివై ప్రశస్తిఁగాంచుటె గాక సత్కళానిధివై ప్రశస్తిఁగంటి
కువలయహితవృత్తిఁ గొమరు మీఱుటె గాక కువలయహితవృత్తిఁ గొమరుగంటి
హరిణలక్ష్యాఖ్యత నందియుండుటె గాక హరిణ లక్ష్యాఖ్యత నంద గంటి
లే. కదిసి విషమాంబకుని కావ్యగరిమఁగనుటె, గాక విషమాంబకుని కావ్యగరిమఁగంటి
తనరె నీవింత నీవింతఘనుడ వయ్యుఁ, జందమా మాచెలినలంచఁ జందమాను. 124

లే. అమృతకరుఁ డనుపేరు నీ కాదియంద, హీనుడై యొప్పననుచు వాగీశుఁ డనుట
కర్థ మెవ్వరుఁడెలియలేరైరి కాని, యరయ విరహులపాలిటి కదియనిజము. 125

క. ఇట్టిందురు మఱిందురు, వెఱులు నీలానినలుపు విషరాశి నుమా
జుఱుకొని నిన్ను రాహువు, గఱున మఱిశ్రేష్ఠకున్నె కాకున్న శశి. 126

సీ. తినలేక వెడలఁగ్రక్కిన రాహు వెఱుగు నీయంగంబు విషమాట యమృతమాట
బడలి ఖిన్నతనొందు పద్మిని యెఱుగు నీచాయ వేండ్రంబాట చల్లనాట
నిలువున నీతైన నెల తా లెఱుగు నీకరము నిఘరమాట నరసమాట
కవచాని పొగులు జక్కవచుత్తు లెఱుగు నీచర్య దారుణమాట సౌమ్యమాట

లే. యాలిఁ గోల్పడ్డనీయుపాధ్యాయుఁ డెఱుగు, నీవు దుష్టితి వగుట నునీతి వగుట
యెఱుగ రన్యలు నీమర్త మెఱుగఁకునీకి, జనులు నిన్నుఁ గూర్గ హేమనరుచంద్ర.

చ. చతురులమంచుఁ బండితులు సారెకు నీమెయికందుఁజూచి క
ల్పితవచనంబులకొ మఱుగువెట్టి శశంబు మృగంబు లాంధన
స్థితి యనిపల్కుచుందురు శశి పటురౌద్రుడు వీరభద్రుడు
ధృతి నినుగుండియల్ కమలదన్నినచోట నదేమిపాపమో. 123

లే. కైరవా ప్రకళంకంబుపేర విషము, లోనఁ బూర్ణించియుండఁ బైపైనిచంద్రి
కలువెలింగించెదవు కుత్తుకను విషంబు, నాలుకను బెల్లమును గాఢ పాలనునకు. 129

క. తమ్ములు కుముదస్త్రియ నీ, తమ్ములు నీయనుజనివసితమ్ములు శరజా
తమ్ములు నీయల్లుని కహి, తమ్ములుగాఁ జూడు వనుచితమ్ములు నడకల్. 130

శా. చూడంజాలక మిత్ర బాంధవులవిజ్ఞోడై చనంజేయవో
క్రీడంగూడి మెలంగునత్పరిచరక్రేణిం బ్రభ ల్లంచవో
తోడంబుట్టవునింటిపైఁ దెగవో నిక దోహకరుం డంట కీ
జాడల్ సాక్షులు నేతిబీరపనవోచంద్రాదినామార్థముల్.

131

సీ. గ్రాహది న త్తన్వభీకరమహార్యవగర్భబాడబజ్వలనసంపర్కవృద్ధి
త్రిజగద్భయంకరోత్కృష్టహోలాహలవిషహతాశనసహవిర్భవంబు
భావనంభవభంగఫలభాగాక్ష్యవలాంతికతమవరాంగాశ్రయంబు
పురజయక్షణరథికరణగోధరభణిశ్వసనాగ్నినైకటచక్రతాప్తి

తే. మొదలుగాఁ గూరసాంగత్యములను బెంపుఁ, గనిన నీకెక్కడిది మంచితనముచంద్ర
గడును వెన్నెలచిచ్చుల నుడుకఁజేసి, కనికరములేక యేఁచెదు కమలముఖుల. 132

తే. అనవరాధ నవధ్య సీయబల నింత, యేఁచెదవు చంద్ర యాయును రేలపోవు
నవ్వుకళ మిత్రునింట హైన్యముననుండ, నీకు సంప్రాప్తమగుఁగాక నెలకునెలకు. 133

ప. అని యనేక ప్రకారంబుల నిశాకరు నిరాకరించి చంచలాక్షులు దక్షిణదిగాగమన
విశేషంబున కైత్యమాంద్య సౌరభ్యంబులం బసమీటు నమీరు నుపలక్షించి యి
ట్లనిరి.

134

❖ మలయానిలోపాలంభనము. ❖

సీ. దండభృత్కింకరోద్ధండహుంకరణోలాహలంబుల లోపలను మెలంగి
యోర్వసంతప్తయామృదిశాసముద్రకల్దాలజాలంబుల నోలలాడి
మలయశైలపటిరనిలయజిహ్వాగఘోరవిషవక్ర బిలముల విహృతిసలిపి
దద్దరప్రముఖపద్ధత్యవృటవ్యాశ్రయాశుతోసంబంధ మాచరించి

తే. వచ్చెదవు సీదురుర్దారవర్తనంబు, తెలియ సీయవు బాహ్యశీతలమువలన
వంచకుడ వెట్లు నినునవ్వువచ్చు ననిల, యతివినయమెల్ల దూర్తత యనుటనిజము.

చ. సరసులసంగతికొ మెలంగు సౌమ్యుడనకొ మృదువర్తనంబుచే
నరయ ననుంగుఁజుట్టుముక్తియకొ భువి నంతట నల్లబిల్లివై
తిరుగుదువంచు నిన్ను వలితెప్పర ప్రాణముగాఁగఁజూచు నుం
దరి నలయించె దిట్లునుపుడప్పినవేళఁ గుమిత్రు లీదృశుల్.

136

తే. చల్లకాఁకల ననుకూలశాస్త్రవమునఁ, గోరి విరహులప్రాణముల్ గొందు వనిల
నిన్ను జగత్పాణిఁ డనిపల్క మనసుగొల్పు, దంటిమేనిఁ బ్రభంజనుఁ డందుమికను.

- ఉ. వేసవిమంట లుప్పటిల వీచు నినున్ మలనూర్చి గంధపుక్
వాసనలన్ సరోవనజవాసనలన్ జీలితూన భావనన్
చేసెను వేళవెజ్జు భువి జీవులకై యటలయ్యుఁ బోక నీ
దోసము బెట్టుచిచ్చువలెఁ దోచు వియోగులకున్ సమీరణా. 138
- తే. వాతవిధ్వంససరసాఖ్యవఱునౌష,ధంబు నాగేంద్రమనుమంత్రి తంబుఁ జేసి
వలయు నీవైఁబ్రయోగింప మలయపవన, మందుమంత్రంబులనుగాని మట్టుపడవు.
- వ. అని యితైఱుగునఁ బవమానునవమానవచనంబులంబోనాడి పాంధ్ర శ్రవణబౌధా
కరణనిజనినాదకలకలంబు లగుకోకిలంబుల నుద్దేశించి ముద్దియ లిట్లనిరి. 140

❖ కోకిలాద్యపాలంభనము. ❖

- శా. ఇన్నాళ్లం గడులొంగియుండుదురు మాహేమాంగిమాధర్యసం
వన్నంబైన యెలుంగుసొంపునకు నీపట్లన్ వియోగవ్యథా
ఖన్నం గర్జకతోరనాదముల స్రుక్కింపంగ నాయంబె మీ
ఁన్నం గోవెలలార సద్విజులకుం బీద్రోహముల్ చెల్లునే. 141
- శా. ఆహా కోవెల మీకు మాధవుఁడు భాగ్యం బిచ్చుటల్ పాంధ్రపీ
డాహంకారత కా ప్రవాళచయముక్తాచంద్రసానల్బలీ
లాహారంబులఁ బూనఁ గొమ్మల మనోల్లాసంబునంజేరఁ గే
శీహాన్ మావులఁ నెక్కఁగాక భువి లోకేశుల్ విజాత్యున్నతుల్. 142
- వ. అని వనస్త్రియంబుల నస్త్రియంబులు వలికి చెలికత్తియలు పలుకుములుకులంగలి
కిపీనుల కులుకుపుట్టించు చిలుకలం గనుంగొని. 143
- చ. కర మనురక్తిఁ గొమ్మకరకంజమునం దిడి మీకుఁ బాలుఁ జ
క్కెరలును బెట్టి పెంచి పలికింపుచు మాటలు నేర్పినందుకా
విరసపుఁ గూతలన్ మిగుల వేదనగొల్పెద రింతి కెయ్యెడన్
గురువుకు బొమ్మవెట్టితిరి క్రూరవిచారమ కీరవారమా. 144
- ఆ. రక్తముఖులు కావరపువిజాతులు కుజా, త్యాశ్రయములు మీర లగుటఁ జవల
వృత్తి నోటఁగాయవేయక వదరుచుఁ, గలఁచెవరు లతొంగిఁ జిలుకలార. 145
- వ. అని యిట్లు కీరంబులం దూఱఁబలికి యశినికరంబులంజూచి యిట్లనిరి. 146
- చ. నిలిచినచోట నిల్వక వనిం జలచిత్తముతో భ్రమింపుచుం
జేలఁగి యెలుంగుచేఁ జెవులు చిందఱువందఱునొందఁగూయుచున్

- 'మలినశరీరులై మిగుల మత్తనండఁగఁ దేటులార పె
ద్దలు మధుపంబు లుందురుగదా మిము దుర్గుణమిట్టిదే కదా. 147
- క. రణసీమ నెట్లు నిలుతురొ, గణుతింపఁగఁ దేటులార కామునిపింటక
క్షణచిత్తులు మీరతఁడే, గుణమునిచారించి మిమ్ము గుణముంజేసెన్. 148
- క. అలికుంతల మీనామము, వెలయం దలమోచి యున్నవిశ్వాస మయో
తలపున నుంచక పలుకూఁ, తలచే నీగతి నలంచఁదగునే తరుణిన్. 149
- వ. అని యిద్విధంబున. 150
- తే. ఇందుముఖు లిందుకందర్పమందగంధ, వాహశుకపికభృంగసందోహముఖ్య
శత్రుపక్షంబు నిందించి సకీయభయము, దీక్ష నూఱడఁబల్కి రుదారభణితి. 151

❧ ఊర్వశిని సఖు లూఱడించుట. ❧

- సీ. సంపెంగకైదువ నవరించుమర నితో హర్షించనేర్చునే యళికులంబు
రామనామోక్తిచే రంజిల్లుచిలుకలఁ గూడివర్తించునే కోకిలములు
హరుని నెవ్వేనఁ బాయక యున్నతుముదాపు నాపుఁగఁ జూచునే యసమబాణుఁ
డాచిత్యబింబోదయముగోరుతమ్ముల హితులుగాఁ దలఁచునే హిమకరుండు
తే. వారివారికి నన్యోన్యవైరవృత్తి, గలుగుటకు నిట్లు హేతువుల్ గలుగుటెల్ల
శత్రుపక్షంబునకు నపజయకరంబు, గాన నీకేల వెఱికింపఁ గమలనయన. 152
- ఆ. కాముఁ డనఁగ నెంత గండుఁగోయిల యెంత, సోముఁ డెంతగాలి నేమమెంత
భీము రాము గాముఁ బాముఁబ్రార్థించిన, భామ వారిగర్వభంగ మగును. 153
- వ. అని యిద్విధంబున నాజవ్వని నూఱడింపుచుండి రయ్యవనరంబున. 154
- సీ. బదరికావనభూమిఁ బరమాత్ముడైన నారాయణదేవుని నాశ్రయించి
వర్తించుఁ డ్రైలోక్యవర్తి నామమున నొక్కశుక్లోత్తమంబు త్రికాలవేది
సత్యలోకంబున కారదారమణి ముంజేతిపైనుండు రాచిలుకతోడి
బాంధవంబునఁ జేసి పడఁతియుఁ దానుఁ దత్సందర్శనార్థంబు చనుచునుండి
తే. యమరపురిమోదుగాఁ బోవునపుడు నయన, గోచరం బగునూర్వశికోమలాంగి
తోటసౌకర్యమునకు సంఘోషమంది, యింతతడ విందు నిలుతమే యింతియనుచు 155
- ఉ. పల్లవపుష్పగుచ్ఛఫలబంధురమైనరసాలకాఖవై
జల్లదనంపుసొంపువెదచల్లెడు కొమ్మకుఁగొమ్మతోడఁదా
నల్లనజేరి నిల్చి తదుపాంతసరోవనశీతవాతహా
తోల్లననాస్తికై యెఱక లొయ్యన విచ్చుచు సొక్కి మెచ్చుచున్. 156

చ. ఆలయకదీఱ జాతసుఖుడై నిజచంచుట్టాంబలాహరికై
గళితములైన పక్ష్యసహకారఫలంబులమాధురీంసం
బెలమి భుజించి తాను దనయింటియుఁ దృష్టిసేపించి యచ్చటఁ
గలుగఁబినోదముతో మఱియుఁ గన్గొనుచుకొ విహరించియొక్కచోన్. 157

ఉ. వాడినమోముతోఁ జెమటవానలఁచోఁగిన చన్ను దోయితో
వీడినకొప్పుతోఁ బొడము వెచ్చని యూర్పులతోఁ గరాబ్జముం
గూడినచెక్కుతో వగలఁగూరెనుచి క్తముతో మరుండు పే
టాడఁగఁ జిక్కునడ్డమ్మగియై బెగఁబొందుచు నున్న యూర్వశిన్. 158

తే. సఖులు గావించునుచితోపచారములకుఁ, జేలులు ధైర్యంబు చెలిపెడుపలుకులకును
మనసుగొలుపక హా దైవమా యటంచు. విరువుకొనుచున్న యవ్వెలవెలఁదిఁ జూచి.
వ. కటకటంబడుచు శుకాంగన మనోహరున కి ట్టనియె. 160

ఉ. అక్కట యాలతాంగి సకలావయవంబులుచూడ నెంతయుకొ
జక్కఁదనంబు లొచ్చెమగుచంద మొకించుకదైన లేదు ముం
దెక్కడఁజూడలేదు నిజ మిట్టినిలాసినీ నేమికారణం
బొక్కొ మనోవృథం బొరలుచున్నది చూచితె ప్రాజనాయకా. 161

తే. నాథ యీయింటిజూచిన నామనంబు, జాలిగొనియెడు మీపదాబ్జంబులాన
వినఁదగుదునేని తెల్పుఁడువిశ్వమునను, మీరెటుం గనికార్య మేమియును లేదు.

త్రైలోకవర్తి యనుచిలుక తనచెలికి ఊర్వశివృత్తాంతముఁ దెల్పుట.

క. అని పలికిన ప్రియురాలిం, గనుఁగవ నుల్లాసరసవికాస మెనంగం
గనుగొని యిట్లనిపలికెకొ, వినుమనిమాధుర్యరచనవిలసన్నఖుఁ డై. 163

సీ. పరమపావనమైన బదరికావనమున నిశ్చలంబుగఁ దపోనిష్ఠసలుపు
చున్న నారాయణయోగీంద్రు నియతి విఘ్నమునేయ గీర్వాణనాథుఁడంప
నమరాంగనలు వచ్చి హావభావవిలాసములు చూపుచును దనమ్రాల మెలఁగఁ
గాంచి నవ్వుచు నఖాగ్రంబులఁ దనతోడ పీఠి యం దభినవక్రియతాంగి

తే. నివ్వరారోహఁ గల్పించి యవ్వినోద, మునకు లజ్జాభయంబుల ముసఁగుచున్న
యచ్చరలఁజూచి మీచేష్ట లతివలార, యిచట నేమగు మఱిలిపొం డింద్రుకడకు.

క. అని తనయూరువున జనిం, చినదగుటకొ దరుణిహార్యశీనాసుముఁ దా
నొనరించి ముఖ్యురాలగు, ననిమిషసఘలార మీను ననుచునొసంగెన్. 165

- క. ఆకొమ్మఁ దమకుఁ బెద్దగ, గైకొని యేతెంచి రమరకాంతలు దివికిన్
లొకస్తుతసుందరియై, నాకంబునఁ బెంపుగనియె నాటంగోలెన్. 166
- మ. ఇది యాయూర్వశి పూర్వవృత్త మిపుడీహేమాంగి గందర్వతా
పదశంజెం దెఁ బురూరపుక్ వలచి తత్ప్రస్తావముల్ చాలనా
రదుచే విన్నదియై యెఱుంగుదువె యారాజేంద్రునిం జూతుమే
కద నారాయణసేవకై యతఁడు రాఁగా నవ్వనిన్ జవ్వని. 167
- వ. అనిపలుకుచున్న జీవి లేశ్వరువచనంబు లాలించి యిండుకతఁడు తూష్టికత్వంబున
విచారించి శిరశంపంబు నేయుచుఁ గీరభామిని యిట్లనియె. 168
- క. అగునగు నెఱుంగుదుఁ బ్రియకర, మగుమగువల కతనియంద మకలంకశశి
న్నగునగుమొగమియింతికి, దగు దగు నిద్దఱకుఁ జెలిమి తమిఁ గ్రీడింపన్. 169
- మ. అను సీముచ్చట ప్రస్ఫుటాక్షరరవవ్యాహారమై కర్ణరం
జన గైర్వాణసుశబ్దమై వినఁబడం జంద్రాస్య లాశ్చర్యభే
లనలొలదివ్వికచాంబిక ప్రభలులీలాచంద్రికల్ చల్లఁగ
న్గొని రానన్నరసాలకాళి నలయంగొమ్మన్ శుకద్వంద్వమున్. 170
- ఉ. కీరములక్ మనోజ్ఞరుచిభేలన వర్ణవిశేషశోభితా
కారములక్ నవారుణముభిప్రథితాత్మగతానురాగవి
స్తారములక్ జనశ్రుతిరసాయనమంజులవాక్కుధానుధా
పూరములక్ గమంగొని రపూర్వముదంబున నూర్వశీనఖుల్. 171
- వ. ఇవిధంబున. 172
- మ. మణిమంజీరయుళంయుళన్ని నదసంపన్నాంప్రేషిన్యాసవా
రణకుంభప్రతిమానపీనకుచభారప్రాచులన్నధ్యలై
గణికల్ తత్సహకారముం గదిసి శోభాచంద్రమాక్షిద్వయా
ఘృణు లుడ్డినచకోరి కాచయజయస్రీనొంద పీఠీంపుచున్. 173
- వ. నిలిచి తత్తేజోవిశేషంబున కద్యుతం బందుచుం బ్రథనావచనపూర్వకప్రాంజలులై
కీరోత్తమం గమంగొని. 174
- ఉ. కన్నుల పండువయ్యె నినుఁ గన్నఁ జెవుల్ కడుచల్లవయ్యె తీ
వి న్ననువొందునీపలుకు విన్నను నీకరుణార్ద్రదృష్టివై
కొన్న వసంతలక్ష్మి నెలకొన్న లతావళి లయ్యెమేనులా
యన్న శుకప్రకాండ విను మన్నిటఁ బుణ్యశరీరి పెన్నఁగన్. 175

ఉ. కేలికినై శుకాశృతు లాగిఁధరించి మెలంగునాజగ
న్మూలనిదానదంపతుల మువ్వరిలోపల నొక్కరో దయా
శీలత మన్నమనోరథము చేరియొసంగఁగ వచ్చినట్టి మా
పాలిటిభాగ్యదేవతలూ పల్కఁదగుక భవదీయవృత్తమున్. 176

వ. అని వినయభావణంబులు పలుకుచున్న యన్నుల నవలోకించి కించిత్ప్రసారిత
నిజకటాక్షపిక్షణుం డగుచుఁ బక్షివరుంఁ డిట్లనియె. 177

సీ. మానివాసము ముక్తిమానివాసం బైనబదరికావనసీమ భామలార
మామైత్రి యలకరామామైత్రిఁ బేరైన శుకతల్లజముతోడ సుదతులార
మాయింపు భేదముల్ మాయింపు భగవత్కథాప్రసంగంబులు తరుణులార
మానేత్రములకును మానేత్రజాదిలోకములు దృశ్యంబులు కాంతలార
తే. మానిజగతి దుస్సంగతి మాని జగతి, సత్ప్రచారతనుండుట సకియలార
మాహితప్రాక్తి వినుండు నమాహితమున, మీకు శుభవార్త పలికెద మెలఁతలార.

ఉ. ఊర్వశి పాకకాసనునియోగమునకొ భువికేగు నచ్చటకొ
సర్వగుణాభిరాము నృపచంద్రు బురూరపుఁ గాంచు నాతఁ డీ
పర్వశకంకబింబముఖుడై గడుఁ గూర్చి పహించు మామకా
శీర్వచనంబు సిద్ధముగఁ జేతులు నిద్దఱుకొ సరాగముల్. 179

ఉ. చంద్రనిభాస్య కాన్యపతిచంద్రునితో సతమైనహటమిం
జంద్రునియందు లీయమగు చంద్రికయుం బలెనుండఁ గల్గెడుం
జంద్రవిలాసమూర్తు లగుచక్కనిపుత్రులఁగాంచు భూమిలోఁ
జంద్రకులంబు వర్ధిలు నిజంబుగ నూర్వశికారణంబునన్. 180

వ. అచిరకాలంబున నీమనోరథంబు సాఫల్యం బగునని యూర్వశినుద్దేశించి యిట్లనియె.

కా. మానారాయణమూర్తియూరువున జన్మబంధుటంజేసి నీ
పై నెయ్యంబున నింతయుం దెలిపితికొ భాగ్యంబుచే నీకు నా
భూనాథాగ్రజిమేలువాడగును నీపుణ్యంబు లీడేటు బా
లా నిశ్చింతతనుండు మింక వగచేలా నీకు మేలయ్యెడున్. 182

క. అనిపలికి తానుఁ బ్రేయసి,యును నవ్వలనరుగఁ దగుప్రయోజనముముదం
బునఁదెలిసి పోయివచ్చెద, మనిచెప్పి సముద్రమించె నంబరపీఠిన్. 183

తే. ఉభయపక్షప్రకాశత నొప్పుచక్ర, విభ్రమణిలీల లెనఁగించు విషమజాడ్య
కరగతి నయంబు దనర శుకప్రకాండ, మవగుణములేని శశియన సరిగి దివిని. 184

తే. చిలుకమిథునంబు వెంట నాచెలులచూపు, లపు డదృశ్యావధికముగ నరిగి తిరిగె
సాధు లగుబంధువుల దప్పు సాగనంపి, వచ్చు టుచితంబుగద గుణవంతులకును. 185

క. చిలుక సుధారసధారలు, చిలుక వచించిన హితోక్తి చెవిజేర్చుటచే
వెలవెల దొలంగి వేలుపు, వెలవెలదికి మోముదమ్మి వికసిత మయ్యెన్. 186

వ. అప్పుడు. 187

సీ. తడిగట్టినట్లుచందనకర్దమంబు వాడినతనూలతమీఁద నెనయ నలఁది
యరుణోదయముగాఁగ నబ్జరాగపుతాళి సొలసినకువఱోకములను జేర్చి
మకరంద మొలుకు 'కమ్మనిపూలు చెదరిన శొభు తుమ్మెదగుంపుఁగూర్చిచుట్టి
బీకటి కప్పగాఁ జెలఁగు కాటుక కాంతనయనోత్పలముల నందముగఁదీర్చి

తే. విరహవేదన బడలిన వెలఁదియంగ, కముల కువచార మదియె శృంగార మదియె
తానొనర్చిరి తెలిసి యేకక్రియాప్తి, నావయస్యలనేర్పు నేమనఁగవచ్చు. 188

క. అంగీకృతకాలోచిత, శృంగారవిలాసయగుచుఁ జెలికత్తెలతో
రంగగు నిజమందిరమున, కంగన యేతెంచె గోర్కు లలిశయమందన్. 189

ఉ. ఇంద్రుఁ డనుజు యిచ్చుపనియెయ్యదిగల్గనొ భూమికేగ రా
జేంద్రునిదర్శనంబు ఘటియించుట యెట్లొక వాడు మన్నన
స్సాంద్రతరాసురక్తికి వశంగతుఁడౌట కుపాయమేమొ ని
స్తంద్రతఁ జిల్కపల్కులు నిజంబగునో యది గాక తప్పనో. 190

వ. అని విచారింపుచు. 191

సీ. అభిరామ మీఁడేఱు ననుచు నమ్మికగాఁగ నాడినచిలుకవాక్యములవలనఁ
దణుచైన కలలోని దర్శన స్ఫుర్తన సంజల్పసంయోగసరణివలన
నతనిము న్లనుఁగొన్న యమరశిల్పకులు వ్రాసినపటం బెద నుంచుకొనుటవలనఁ
దలఁచి కావించునోములసమాప్తిని, బుణ్యవతులు దీవించుదీవనలవలన

తే. వామలోచన యాత్మీయవామలోచ, నం బదరు టాదిగా శకునములవలనఁ
దెచ్చుకోలుదిటంబున దినములొక్కఁ, గలెఁ గడుపుచుండె మనసు తద్గతము చేసి. 192

క. భువి బుణ్యము లొనరితురు, దివిభోగము లందుకొఱకుఁ దిరముగ వ్రతముతో
దివనుండి చేసె నూర్వశి, భువిభోగముకొఱకు నిది యపూర్వము గాదే. 193

వ. ఆనివలికినం బరమహర్షసమన్వితులై మహర్షు లష్టలివృత్తాంతంబు జేటపఱు
భ్రమని యడుగుటయును. 194

శా. కద్రూసంభవదర్పభంజనమహాగాంధర్వ గాంధర్వసం
పద్మాప్రిష్ఠకవంశరావలహరిమాధుర్య మాధుర్యయో
షిద్దుక్పారుచకోరికాస్త్రియముఖశ్రీరాజ శ్రీరాజమా
నద్రుస్ఫారతటార్కజావిహరణానందాత్మ నందాత్మజా. 195

క. పింఛాలలంకృతకచతా, పింఛాంచితసీలవర్ణబృందావనభూ
లాంఛితపదఘోషవధూ, వాంఛితపదమాగ్ధ్యజగదవనవైదగ్ధ్య. 196

కవిరాజవిరాజితము:—

చరణరణన్తణిసూపురధీధితిసంవృతకాఠియభోగిఫణా
ఖురజరజఃపటలావృతది క్తటఘోటనిశాటవిభంగరణా
విరహరహస్యమయాగతయోవసువృత్తకటీసహవిభ్రమణా
పరమరమాంగలతాశ్రయవిగ్రహభద్రతమాలతరుస్ఫురణా. 197

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాదసంప్రాప్త విద్యావైభవ కరుపర్తి
రాయనమంత్రితనూభవనుజనహితకృత్యనిత్య అబ్బయామాత్యప్రణీతం బైనకవిరాజ
మనోరంజనం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము. 198

చతుర్థాశ్వాసము.

మద్భృందావనధా
 త్రీమండలభాగధేయదృష్టాంతజగ
 షేమంకరచరణాంబుజ
 కోమలవిన్యాసరాజ గోపవిలాసా !

1

ప. ఆవధరింపుము సమస్తసద్గుణసాంద్రు లగుకౌనకాదిమునీంద్రులకు సామోదహృద
 యజలజాతుం డై సూతుం డిట్లనియె నాసమయంబున. 2

క. మిత్రావరుణమునీంద్రులు, ధాత్రీస్థలి నంబురాశితటవనపుణ్య
 షేత్రమునందుఁ దమోను, స్నేత్రు హరుగుఱించి తపము నిష్ఠసలుపుచున్. 3

సీ. ఆవిప్రవరులుకాయలఁబండ్లు నాహారములుగాఁగఁ జేసి యాకలి యణించి
 యాబాడబులు దార్ధ్య మతిశయిల్లఁగ మహాంభోమధ్యసీమలఁ బూనినిలిచి
 యాద్విజవల్లభు లాత్మప్రకాశత చేఁ దమోగుణము నిర్జితముచేసి
 యాకమలజకులఖ్యాతులందీప్తచందాంశుబింబాభిముఖ్యము వహించి

తే. యమృహగోత్రు లనిలశీతాతపాది, కమలఁ దంకక నిశ్చలత్వమున నుండి
 యవ్వబుధవర్యు లనిమివంబైన దృష్టి, చేతనుమనస్కు లగుచుఁ జేసిరి తపంబు. 4

లే. అలఘువాగ్దేవభవమున శేషాహిమూర్తు, లనుట కది వన్నె వెట్టిన యట్లుగాఁగ
 నమృహగోత్రులు మారుతాహారు లైరి, నిశ్చలం బైన తత్తపోనియతియందు. 5

ప. మఱియు నమృహగోత్రులగు లహింసా సత్కాన్ధీయ బ్రహ్మచర్యదయార్జవక్షమా
 ధృతిమితాహరశుచిత్వంబు లనుదశగుణంబుల నొప్పుయమంబున నిర్మలయి
 తపస్సంతోషాస్తిక్యదానేశ్వర పూజావేదాంతశ్రవణ మతిలజ్జాజప్రతంబులను
 దశగుణంబులం గలుగు నియమంబునఁ గృతకృత్యులయి స్వస్తికాసన గోమఘా
 సన పద్మాసన వీరాసన సింహాసన మయూరాసన తుక్కుటాసన సిద్ధాసనాది
 సంజ్ఞలం గల నానావిధాసనంబుల నభ్యాసేమలయి యిడానాడిం బవనం బత్యంత
 మందగతిం బూరకంబుచేసి కుంభకంబున నిలిపి జాలంధరోద్దియూణముల

బంధత్రయాభ్యాసపరిపాకంబున రేచకపూరకంబులు విసర్జితంబులయి శబ్దాదీవిషయంబులు నిర్వర్తింప నున్నదితయైన వుండలిశక్తియందు బ్రత్యక్షుఖం బయినపవనంబు ప్రవేశించి సమాగమమోచనంబు నొందుచు నయుక్తమాంగస్థలంబున నతిరహస్యం బయినశృంగాటకకోటరంబున నమూనకంబు మనస్సుమేతంబయి నిలిచి యటమోదం ద్రివక్రాకారంబయిన సుషుమ్నామార్గంబునందు మందగమనంబున నడువఁ గుంభకస్థితులయి యోగానలంబునం గరంగు సుధాస్థానస్థావకరసంబున నాప్యాయితకరీదు లగుచు నెట్టకేలకు నొయ్యనం బింగళానాడి రేచకంబుసేయుచు నేవంబిధంబయిన ప్రాణాయామంబున సిద్ధులయి యష్టాదశస్థానపవనదృఢంబును యోగకాలంబున మానసికంబుగ నిత్యకర్తవ్యంబులు నడుపుటయును బాహ్యదృశ్యంబులయందు నాత్యలక్ష్యంబుగనుటయు నాదియగు చిహ్నంబులు గలప్రత్యాహారంబునం బ్రవీణులయి జానుజంకుకటిబాహుశిరస్సులను పంచమండలంబులం బంచభూతంబుల నిలిపి యందు విఘ్నేశరుద్రమహేశబ్రహ్మవిష్ణువుల ధ్యానంబుసేయుచు ధారణసిద్ధి ననుష్ఠాతలయి యాధారాదిషట్చక్రంబుల సగుణవిచారంబును హృత్కమలాంతర్వోటియందు చిత్తంబు లీనంబగుటయు భ్రూమధ్యచిత్కళాచింతనంబు నాదియగుధ్యానంబున నిరూఢులయి యద్వితీయంబయి సర్వపరిపూర్ణంబైన బ్రహ్మంబు తానయై యుండునమాధియందుఁ బరమానందు లయి పరమశివోపాసనఁ జేయుచుండి రయ్యెడ.

6

శ్రీష్టబుతువర్ణనము.

మ. జగతిం దోడ నిదాగు మంతఃప్రతిభాక్లాఘ్యంబు సాంద్రీభవ

న్యగతృష్ణాకృతకప్రవాహసలిలార్తిస్వీకృతోదాభిలా
షగతస్వాంతచరిష్ణు జంతునిచయాశామోఘు మభ్యర్చితా
ధ్వగపూర్వాఘము తిగ్ని తోగ్రతవనద్రాఘివృష్ణుష్ట్యాఘమై.

7

సీ. విసరెఁ బశ్చిమదిశావిరూపితవాతంబు హోరనివడ నిప్పు లుప్పతిలగఁ
గాఁచె నెండలు మహోగ్రంబులై దిశల నురీన్ద్రలి పెటపెట పేగుచుండ
నేర్చెఁ గార్చిచ్చు లుగ్రార్చిస్ఫుటంబులై యటపులఁ జీటచిటార్థటినటింప
నెగనె గుప్పన నెగల్ నగమాటముల నినోష్ణవిత్తప్రదవికాంతజంబు లగుచుఁ

తే. బొదవె బెంధూలి శర్వరీభూతవిత్తత, శక్తిసంస్తంభనక్రియోద్యుక్తనమయ
మంత్రసిద్ధవిన్యవృత్తం బనంగ, నకలజనభీష్మమైన గ్రీష్మంబునందు.

8

చ. ఉడుగనిబాడబాగ్ని నెగ కోర్చయు నోర్వగలేక వేసవిన్
జడమయుఁ డయ్యె నయ్యెవరసాగరుఁ డున్నున నూర్పువేడిమిం
బడమటిగాడ్పు లుప్పతిలెఁ బారముగాక నిదోఘవేళలం
గడు నెగచేత మేహమయగాత్రజుల్ తపియింపకుందురే. 9

క. వడగాడ్పు లెదుర్కొనఁగాఁ, బడమటికై యరుగుకమలబంధునివాజుల్
సుడివడివడినెడి వెడవెడ, నడచెననం దడవుగాఁగ నడచె నహంబుల్. 10

ఉ. సన్నము లయ్యె రాత్రులు ప్సన్నములయ్యెను మల్లెగుంపు లా
సన్నములయ్యె జాజులు విషణ్ణములయ్యెను బొందువేళ లు
త్పన్నములయ్యె గాడ్పులు విపన్నములయ్యెను జంతువుల్ సుసం
పన్నము లయ్యె నెండ లతిపన్న వసంతదినాంతరంబులన్. 11

సీ. శ్రీ దేని భూదేవి చెఱియొకచరణంబు నూరుదేశంబుల నుంచి యొత్త
సమయోచితంబుగా సరసంపుజోలలు దివ్యాంగనలు నిగ్గుదేరఁబాడ
సనకాదు లుపనిషత్సారసం స్తవకదంబోచ్చెన్నినదపాతముజ్జగింప
సద్దనసద్దనుచు విష్వక్సేనుఁ డింద్రముఖ్యులను జేసన్న నవ్వలికిననుప
తే. నమృతసాగరమధ్యశేషాహితల్ప, భాగమున సౌఖ్యనిరతిచేఁ బవ్వళించి
నిదురతమిఁ గన్నులరమొడ్చి నెఱిమొగిడె విష్ణుమూర్తితదాపాదవేళయందు. 12

సీ. వాసితోసీరసంవాసితోదారసుధారసతైత్యాంబురారములను
వరదంతశతఫలస్ఫురదంతదుద్భూతరసనిశ్చమిశితగ్నోరసచయంబు
వేల్దచేలాచూర్ణతల్లజైకస్వాదుసంపన్నశర్కరసలీలములును
గలితమస్తుంబరలలితదీరణముఖ్యసౌపీరతప్తపిష్టద్రవంబు

తే. మొదలుగాఁ గలపానీయములను బధిక, వితతికి నిదాఘశాంతిగావింపఁ బఞ్ము
లందుఁ జలిపందిరులు వెట్టి రమగడుగున, జగతిఁబుణ్యాత్మ లాగ్రీష్టనమయమునను.

ఉ. మోహకరస్తనోచ్చలనముల్ గనిపింపఁగ వేసవింబ్రపా
గేహవిలాసినుల్ పసిడిగిండ్ల జలంబులు దేరఁ బాంథు లా
హోహాలసత్పయోధరము లున్నతపుంగలశంబులంగభూ
దాహముఁ దీర్చుకొందుము గదా దయచేసిన నంద్రు నవ్వుచున్. 14

సీ. సరసవద్దాకరజలశేఖలనుఁ బూటచలువలై తగుసన్నవలపములను
గులుకుపన్నీటఁ జొట్టిలు సుగంధంబుల నమృతాళితాళవృంతానిలముల

ననుగుణవస్తుదధ్యన్నభోజనముల నిర్మలమధురపానీయములను
వలపుఁ గప్రపువిద్యముల వెన్నెలబయళ్ల నైకతములఁ జల్పచపురముల
తే. విరులపాముల శశిలీలావేదికలను, గృతవరీరంభమధుపానకించిదవశ
యువతిఘనకుచకుంభశైతోదయములభోగులకు సౌఖ్యమొవవెనుష్టాగమమున.

ప. అప్పుడు.

16

శా. వీతాచ్ఛాదనవిగ్రహప్రణిహితానిర్భూతచందాంశుగ
ద్యోతతాంతిగులై స్థిరాహితవదాగ్రోద్ధానసర్వాంగులై
జ్యోతిస్తలజదీప్తమండననిరీక్షోత్ఫుల్లచక్షుస్సరో
జాతోదస్తుఖులై తవంబు మును రిచ్చం జేసి రవ్వేళలన్.

17

క. తపమునఁ దీండ్రించుమహా, తపమునఘం దోమ తీవ్రతరమై భువి ద
త్తపము వెలింగెను దివిజా, తపముఖులను మిగులభయము చలకొనుచుండన్.

18

ఉ. కంజహితప్రచండరుగఖండనిదాఘము చంద్రచంద్రికా
పుంజముగాఁగఁ జెచ్చులకుఁ బొత్తగుఁ పల్కిమవాయువుల్ మనో
రంజకచందనానిలపరంపరగాఁగ మునుల్ సహించి వి
చ్చం జలియింప కమ్మహిమచందమొ వారలయొర్పుచందమో.

19

ప. అంత.

20

❧ వర్షాకాలవర్ణనము. ❧

సగ్ధర. ప్రావృట్కాలంబుదోఁచెన్ బ్రచురితభువనప్రాణిసంతానసంతా
పావారోగ్యప్రతాపోద్యమచటులనిదాఘాంతకృజ్జైత్రయాత్రా
దాపజీమూతనేనాస్తనితగుభగుభాదభ్రసంగ్రామభేరి
రావైరావత్యసిప్రకమధగధగసంరంభగంభీరధాటిన్.

21

క. తొలువానకాలమున న, గలమై ధరమీఁద రాలెఁ గరకప్రకరం
బలఘుతరస్తనితార్పటి, కులికి నిలువలేక పడినయురుగణ మనఁగన్.

22

ఉ. నివ్వలు రాల గ్రీష్మమున నిక్కినగామ్ములు వార్ది కంబునం
జప్పుడు నేయకే మరలసాగెఁ బ్రతీచికిఁ బ్రాచినుండి తా
రప్పటిపొంగుచేఁ బ్రజలనాపదఁ బెట్టి నిజాధికారముల్
దస్సినఁ జేన్మఁబోయి మరలం జనుచుందురుగాదె దుష్పుభుల్.

23

క. కమలాకరంబు లయ్యెను, గమలాకరములుఘనంబు ఘనమయ్యె నభం
బమరనభంబై వార్ది క, సమయంబున రసరసప్రశస్తి పహించెన్.

24

వృక్షీ. తళ తళలనచ్చమిం దనరె ధాటివిద్యుల్లతల్
 పెళ తెప్పళమిళధ్వనిం జెలంగె బేర్చిగర్జారృటుల్
 యుళంయుళ గళజలార్ధతి నెసంగె నంభోదముల్
 ఘళంఘళ విశృంఖళ ప్రగళిం గాంచి మించెన్నదుల్. 25

సీ. నీరాళ్లగొంది శంపారుచుల్ గనిపించె నభ్ర మభ్రమునిండ నాక్రమించె
 వృష్టికుంభద్రోణవిన్నూర్తి వర్షించె జాతకంబులు మింట సంభ్రమించె
 నదులు కూలంకషోన్నతములై ప్రవహించె హాళికోద్యోగంబు లగ్గలించె
 జాజితోఁటలు భుష్పసౌభాగ్యత వహించె జలజప్రకాశత సన్నగించె
 తే. జనము మోదించె కాదల్పచ్చాయమించె, నీవ మిగిరించె మల్లెమే ల్నిర్గమించె
 నెమలిన ర్తించె భేకనాదము రహించె, భువి దోలకరించె వానకందువ ఘటించె. 26

మ. జలసంజాతభవాండమండవగతత్వాచక్రసింహాసన
 స్థలధాత్రీధరశంఖులింగములకున్ శంపాలతాదీపికల్
 వెలుంగె గర్జితమంత్రనూత్తులను ప్రావృట్కూలకైపుం దొన
 ర్చెలనస్తేఘఘటాంబుధారల నవిచ్చిన్నాభిషేకక్రియల్. 27

మ. శరచాపాన్నతి సంస్కృతాంబరమణిచ్చాయాప్రకాశంబునన్
 హరిసారంగచయప్రచారవిదితఖ్యాతిన్ మహాసారసు
 స్థిరతన్ శంబరభంగరమృతసుభాతిన్ మీఱుసారస్వత
 స్ఫురణంగాంచెను సార్వభౌమవిభవంబున్ వానకాలంబిలన్. 28

ఉ. వెచ్చనితీర్థమాడి సులివెచ్చవదార్థము లారగించి బ
 ల్పచ్చడముల్ ముసుంగులిడి పైజలిసోఁకని కమ్మటిండ్లలో
 ముచ్చముడింగి యింటివని మువ్వరమెల్లను దీర్చి ప్రక్కకున్
 వచ్చినప్రాడయాండ్ర కురువంపుడు బల్చుచుకొండలూన తొ
 మ్మిచ్చి కపురిగలించి సుఖయించిరి ప్రాధగృహస్థులజ్జడిన్. 29

సీ. పురుషుఁ డుత్పలవత్తములు పిఱుందున నుంచ నవని లాంగలరేఖ లమరెననుచు
 ధవుండు మైవూచ చన్దవనంట నెదనొక్క మెలంగి కొండలమొగిల్లే నెననుచు
 జెలువుండు నడుసీమ తళుకుఁ జూపులఁ జూడ మిన్నులు తళతళ మెఱునెననుచు
 విభుండు మర్తములంటి వెనఁగళల్ దొరగింపఁ బద్మాకరము నిండి పాఠెననుచు
 తే. సరసు లానరించు నర్తచేష్టలకు సొగసి, కలికిప్రాధ లభిప్రాయగర్భితముగఁ
 భలుకుదురు వర్తమానముల్ దెలుపుకరణి, గగనగృహముల నన్వాసకాలమునను. 30

- చ. భయముమతులై హతాద్ధభగుభద్రటదుత్కటగర్జితార్భటిం
బ్రియవనితత్ చనుంగవలు బిట్టదరం బఱతెంచి కాగిటన్
రయమునఁ జేర్పఁదద్విభులు రంజిలి రయ్యెడ మేడలందు విం
తయి యలరించు నెవ్వరిని యత్నమునేయక వచ్చులాభముత్. 31
- క. అవానకాలమున మి, త్రావరుణమునీంద్రు లధికతరనిష్టమెయిం
గావించి రుగ్రతపము భ, యావహమై త్రిభువనముల నట్టిటునేయన్. 32
- సీ. తతజటామండలాంతస్సీమనిండుచో భాగీరథీజాటుఁ బ్రమథనాథుఁ
గండభాగంబులఁ గాల్వలై పాటుచో దానధారాకటోత్కటగజంబు
దివ్యవిగ్రహముల దిగఁబాటుచోట నిర్దురసానువైన గోత్రాధరంబుఁ
జరణాంబుజంబులఁ బోరయుచో వియదాపగాప్రసూపదుఁ ద్రివిక్రమసమాఖ్యుఁ
తే. బోల్పుఁ దగి రమ్మహాముతుత్ భూరిజలద, భవనిరర్గళధారాళబహుళవృష్టి
జలముచేతఁ దద్వార్షి కనమయమునను, వారిమహిమాలితయ మనిర్వాచ్యమరయ. 33
- ఉ. గండములాని పార్శ్వములఁ గ్రమ్మి నితంబము లాఁగి పాదము
ల్నిండి ఝరీచయంబు లవసీధరసీమలఁ బాటుకై వడిక్
గండము లాని పార్శ్వములఁ గ్రమ్మి నితంబములాఁగి పారముత్
నిండి యొసంగె వర్షభవసీరము మానులవైఁ బ్రవాహమై. 34
- కా. ఈచందంబున నమ్మహామునివరుత్ హృత్పద్మకోశాంతర
ద్యోచక్రోర్జితలింగశాంభవమహాజ్యోతిం బ్రపూర్ణంబుగా
లో చూపం దెలివిక్ నమస్తమును నాలాకించుటల్ సిద్ధప
త్యాచుర్యం బయినట్లు ప్రేగునఁ జలింపం జొచ్చె విశ్వంబొగిన్. 35
- తే. జగతి ఘటచక్రసామ్యనైజగతి యయ్యె, నగములుపవచ్చిలాభగ్ననగములయ్యె
వనధులకలంకరూపజీవనధులయ్యె, లోకములకాతవముదురాలోకమయ్యె. 36
- క. అట్టిమహోపద్రవమున, నట్టి బైకలఁగె జగము హరిహాయుని మదిం
బుటైఁ దనయాధిపత్యం, బెట్టగునోయనువిచారమెంతయుభరమై. 37
- క. ఏవేదిదైనవిఘ్నం, బాపాదించంగవలయునత్కుగ్రకరం
బీవరమమునులతపమని, యాపురుహూతుండుమిగులనార్యైరమునన్. 38
- వ. ఇట్లని తలంచె. 39
- మ. అతిసౌధర్యము నాటపాటవగ యెయ్యారంబు వాక్పిశియన్
రతిఁ జౌవద్వికళత్ ఘటించిమనసుల్ రంజిల్లఁగాఁజేయు ప్రా

ఘోతయుం గల్గినయింతి దాగొనిన నిష్ఠల్ వీడి మోహింతుర
య్యతిముఖ్యుల్ నెగపొంత వెన్న పురుషుండౌఁ బో వధూచ్ఛవకున్. 40

— ఋషుల తపోవిఘ్నమునకై యింద్రుఁ డూర్వశినిబంపుట. —

ఉ. అన్నిటజాణ యూర్వశి గదా సురభోగవతీజనంబులొ
నన్నలినాయతాక్షి నట కంపిన నమ్మునులన్ భ్రమింపనో
పు న్నిజహావభావములఁ బొందగు నిష్ఠనియంచుఁ బిల్వఁబం
చె న్నిజదూతచే నమరశేఖరుఁ డయ్యరవిందలొచనన్. 41

తే. పిలువఁబంచిన నారాజబింబవదన, చిలుక యాడినమాటలు దలఁచుకొనుచు
సంతతము సంశయంబుచు సంభ్రమంబు, గదురమణిభూషణోజ్జ్వలాత్రి యగుచు. 42

సీ. చరణమంజీరపుంజరవప్రమాణంబు భద్రేభగతివిలంబనముఁ దెలుపఁ
గనరానినడుమునఁ గనిఁించుజవజవల్ కుచకుంభభారంబగుట్టుఁ దెలుప
నవికారవచనవీక్షాదివిలాసంబు లుత్తమనాయికావృత్తిఁ దెలుప
వనజగంధభ్రాంతిఁ చనువు వెన్నగు తేఱు లొగిఁబద్ది సీజాతి యగుటఁ దెలుపఁ
తే. పురుషనికరంబు మీఁదను బుష్పశరుఁడు, తెగిప్రయోగంబునేయ మూర్తిభవించి
వచ్చు మోహనమంత్రదేవత యనంగఁ, జనియె నూర్వశి సురరాజనన్నిధికిని. 43

మ. చని చింతామణిభద్రసీతమున రాజశ్రీవిలాసోన్నతుల్
పెనుపొందక జగదేకవైభవమునం దేరోలగంబున్న యా
ఘనవాహుం బొడగాంచి మ్రొక్కి యెలమిం గైవారముల్ చేసి ని
ల్విన సానుగ్రహలొచనాంచలరుచుల్ చెల్వొంద పిక్షింపుచున్. 44

ఉ. ఆవనజాయతాక్షికిఁ బ్రియంబున నిట్లని పల్కె నింద్రుఁ డిం
దీవరసీలవేణి జగతీస్థలిఁ బావన కాననంబునన్
భావములం జలింపక తపంబొనరించుచు నున్నవారు మి
త్రావరుణాఖ్యమాను లతిదారుణనిష్ఠ జగద్భయంబునన్. 45

క. మోచాఘలమధురాధర, సీచాతుర్యమున వారినియమప్రత్యూ
హాచరణము గావింపుము, సేచేతం గాని కాదు నిజ మటునేయన్. 46

సీ. నుడతి సీకుచగురుల్ చూచినమునిసింహు లాశ్రయం. బొనరించు టద్భుతంబె
వనితసీయావనవనము గాంచిన మానిసుంజరుల్ రమియింపఁ గోరుటరుదె
కలికి సీకటిభూమి గగుఁగొన్న యతిరాజు లనురక్తినంటి పైకొనుటవైఱఁగె
రమణి సీమధ్యాంబరము గన్న ఋషిచంద్రు లవలంబనమునేయు టబ్బురందె

- తే. ప్రాప్య సద్యస్సుఖంబుల బాసి యేల, యిచ్చగింతు రతిప్రయానేష్టదముల
గిరివిసినవాసభూప్రవక్షీణచిదంబ, రావలోకనముల నెవ్వరైనదరుణి. 47
- మ. యతిరాజన్యతపోమహానలము చల్లాఱంగ సాదామిసి
లతికాహంకరణాపహానక రలీలాలసాహంగసం
గతశోభాకలశాంబుధిస్ఫుటతరంగ శ్రోణి మైకొల్పు మో
శతవత్రానన యిట్లు చేసిన జగజ్జాలావకారం బగున్. 48
- క. ఆనివలికి కలికి నపుడ, య్యసిమిషవతి సబహుమానకానుజ్ఞతఁ దా
ననిసిన మహాప్రసాదం, బని మరలేక సభిక్తపీఠ టటు వెనుతగులన్. 49
- చ. వెలది నృపాలుఁ జూతు ననువేడ్కయ కాని మహోగ్రు లమ్మనిం
ద్రులు తనయత్ను మెట్టులగునో యని చూడదు పోవఁబూనెఁ దా
వలచిన చోటి కేగుశుకవాణి సముద్రముపైన నీఁదుఁ బో
తలఁప నిరంతుశంబులు గదా జవరాండ్రతలంపు రెయ్యెడన్. 50
- తే. ధరకు నరిగెడువయనంబు తనకుఁగల్గు, టదినిధానంబు దొరకెనయట్లు యగుచు
నతిశయందైన నమ్రైద మావహించఁ, జారులోచన నిజనివాసమున కరిగి. 51
- క. నవరత్నభూషణాంబర, నవమాల్యసుగంధలేపనంబులచేతఁ
నవలా లసదభినవతా, నవలాలన యగుచు నటఁ జనంబయనం బై. 52
- నీ. హంసకాశ్రయలీల నమరఁ గొచ్చుపదంబు లంబుజంబులు గావె కంబుకంఠి
ఘనసారలిప్తతఁ దనరఁ గోమలి మేను శంపాలతిక గావె చంద్రవదన
కవ్వలసంగతిఁ గడువాప్పె సఖిచెవుల్ శ్రీకారములుగావె చిగురుఁబోడి
చిత్రపత్రముల రాజిలె నింతికుచములు జక్కవల్ గావె విశాలనయన
తే. యనుచుఁ దనుజూచి చతురోక్షలాడుప్రాడ, సఖులవచనంబులను ముఖచంద్రసహజ
దరహాసనచంద్రికలకు విస్తార మెనఁగ, నతివ సకలాభరణభూషితాంగి యగుచు. 53
- క. మురజోపాంగవిపంబీ, స్వరమండలముఖ్యనాట్యననుయోచితబం
ధురవాద్యమేళములతో, నరుణాధరయరిగె ముసులయాశ్రమమునకున్. 54
- వ. ఆనమయంబున. 55
- క. శరదాగమంబుగడచెఁ, శరదాగమమావహిల్లె జగతికొవికన
చ్చరవిమలనైకతము లై, శరవిమలత నలరె నదులు సరసప్రాధిన్. 56
- శా. భేరిశంఖస్మదంగకాహశరవోపేతంబులై ధూపధూ
మారబోరుసుగంధబంధురములై యశ్రాంతనైవేద్యవి

స్తానోదారములై ప్రదీపకళికాసాంద్రంబులై దేవతా
గారంబుల్ నవగౌత్రులం దనర విఖ్యాతికై శరద్వేళలన్.

57

ఉ. అంబరలంబిఖండవిశదాంబుధరాళి కొనంగె ధూసర
త్వం బెలమిన్ శరత్ప్రభమపక్షదినంబుల మంత్రసిద్ధహ
స్తాంబుజద త్తదీపితహుతాశనకుండగతాజ్యభోజ్యభూ
షాంబరపుష్పచందనఫలాదిమహాహుతిహోమధూమముల్.

58

సీ. నిద్రానుభవముద్ర నెలకొన్న నునుగెంపుచే గన్నులకు వింతచెలుపుదోఁప
బరివర్తనముల రాపడిన చందనచర్మ సుందరాంగంబున సౌభగమీఱఁ
జెమటచే గరగి కించిద్దృశ్య మగుతిలకంబు నెన్నుదుట నందంబుగులుక
లందితం బగుకుండలంపుటొత్తున నేర్పడినరేఖ హంసపీఠికవెలుంగ

తే. మేలుకొని లేచి కూర్చుండె బాలకడలి, నట్టనడుమ సమాస్తప్రణాఘణీంద్ర
భోగశయ్యాశలంబున భువనకర్త, కమలనాభుండు తచ్చరత్నాగ్రమునను.

59

ఉ. కాముప్రయాణదుందుభులకై వడి దచ్చరదాగమంబునకై
వేమణు మ్రోసె దిక్కుల నవీనఫలోదయసస్యమంజరీ
హేమతినంభ్రమద్విహరణార్థసముద్ధతి కాలిపాలికా
స్తోమర్పుణంర్పుణత్కటకశోభితహస్తచపేటనాదముల్.

60

వ. మఱియుఁ దత్సమయంబున సాధుజనంబునుం బోలి షంకరహితస్వచ్ఛజీవనంబైన
స్రవంతీవితానంబును జంపకమహీరుహంబులగతి ననాశ్రితసారసంబులైన జీమూత
ఖండంబులును ననూపమభూములచందంబున మండికృతశిఖిప్రకాశంబు లయిన
ధరాధరంబులును వైద్యకాస్త్రంబువిధంబున గౌరాభ్రకగుణప్రకటంబయిన తారా
వధంబును భాగ్యవంతునిమందిరంబుకై వడి స్త్రీవిశేషాభిరామం బయినచంద్రికాపుం
జంబును విష్ణువిగ్రహంబులరీతిం గమలాకరంబులయిన కొలంకులును గలిగి నితంబిసీ
కదంబకనితంబబింబంబులకు నుపమానంబు నేయందగు నందంబులం దనరు సమున్న
తనైకతంబులవలనను దానశీలునికీర్తివిస్ఫూర్తి నకలంకధావశ్యకసనంబయిన కాశ
ప్రచయంబులవలనను చాపాంధకారంబులం బరిహరించుటకు దృష్టాంతంబుఁ జూపు
కరణిక దమకపటంబు నణంఁచుచు నుజనమందిరాంగణంబులం బ్రకాశించుకార్తిక
నియమదీపికాజాలంబులవలనను నక్షభోజనవ్రతనిష్ఠు లానర్చు నన్వహమహారు
ద్రాభిషేకపూజావిధానవిశేషంబులం దనరి విదోషంబులయిన ప్రదోషంబులం గళ్యా
ణనిలయశబ్దార్థంబు ధ్వనిపరంబయిన నిజాభిధేయలీలం బెఱుపుశివాలయచయంబుల
వలనను సకలసౌకర్యాలవాలం బయిన శరత్కాలంబు ప్రవర్తిల్లె.

61

— ఊర్వశి మిత్రావరుణులయొద్దికి భూమికి వచ్చుట. —

క. అత్తణి నత్తరశేషణ, మత్తద్విపయాన యువతిమణి యూర్వశిలో
హత్తినవేడ్కను ధరకు వి, యత్తలమార్గమున డిగ్గి యటచని యెదుటన్. 62

సీ. వంటము తైదువుగంటల మొలనూలు పడమటిదొరయేలు నిడుదస్త్రాలు
మీసై మెలంగుసామికిఁ జుట్టుకొల్లారు రతనంపునగతుతోరపుబిడారు
వేల్పుపాతరకత్తెబిడ్డనిచొరుబొక్క కుండపుట్టుగుబోగిగొన్నగుక్క
రేణినిసిరికుబ్బరించు మ్రోతలస్త్రావు తపసిదోసపుమంటదాచుతావు
తే. బల్లిచివుటేటియిల్లాండ్రయల్లిబెల్లి, మేరదప్పకనిలిచిన నీరువెల్లి
నిట్టనేరేడుదిబ్బకుజుట్టువారు, తీరు చెన్నారు మున్నీరు తెఱవగాంచి. 63

ప. ప్రమోదమేదురహృదయసరసీరుహ యగుచుం జని యప్పారావారంబు తీరంబు
నందు. 64

చ. చెలులును దాను నూర్వశి ఋషిప్రవరాశ్రమసీమచేరి సం
చలదవలగ్నకీలతల సద్రశనావరకింజీర్ణధ్వనుల్
కలితకరాంఘ్రివద్దకటకస్ఫుటవాదముతోడ నైక్యమై
చెలంగ మెలంగుచున్ ధరకు జేరిన లీలగమెఱుంగుకైవడిన్. 65

సీ. తనతనుమధ్యప్రాందర్యరేఖకులొంగి కొదమసింగంబులు గుహలుచేరఁ
దనమందయానమోహనలీలకును లజ్జనొంది మత్తేభముల్ క్రిందుచూడఁ
దనచంచలావలొకనచారుతకు నోడి సారంగనికరంబు పూరిగఱవఁ
దనమంజులస్వరోదారత కళుకొంది కోకిలంబులు కొనకొమ్మలెక్కఁ
తే. దనవిసీలకచప్రశస్తతకుఁ జిక్కి, భృంగనిచయంబు గీపెట్టఁ బృథులజఘన
యల్లనల్లన నేతెంచి యధికనిష్ఠఁ, దపముగావించు నత్తపోధనులఁ గాంచి. 66

మ. పటవాసంబుల నంగరాగములఁ బుష్పస్తోమదామంబులం
బటుసౌరభ్యవరంపరల్ వొడువఁ దత్ప్రాంతంబునంజేరి సం
ఘటితస్వాంజలిఫాలయై మునులు దన్గన్నెత్తి వీక్షింపకుం
డుట భావించి ప్రయాససాధ్యమునుచున్ డోలాయమానాత్మయై. 67

ప. ఇంచుకతడవు విచారించి నిజవిలాసవిభ్రమవిద్యాప్రాగ్భృంబులఁజూపి యెట్లయి
నను రాగరసమగ్నులం జేయుదుంగాక యనునహమికం దత్ప్రదేశంబున మందా
రకుందచందనమాలతీమధురికక్రముక భర్జూరనారంగనారికేళపున్నాగచాంపేయల
వంగమాతులుంగరంభాజంబీర జంబూప్రముఖనిఖిలతరుషండంబుల నజహ్మద్యసంత

- సాంతత్యంబులై ప్రకాశించు ప్రవాళఃశలతాప్రతానకోరకలతాంతమంజరీపరాగ
మకరందశలాటఫలగుచ్ఛప్రముఖసౌభాగ్యంబులం గన్తులపండువై కోయిలలయెలం
గులఁ బిలుకలకలకలంబులఁ గొఱవకలరవాంకంబులఁ బారావతంబులరుతంబులఁ
గేమలకేకావంబులఁ దుమ్మెదలరొదలఁ గర్ణపర్వంబులు కబంధజాతసౌగంధిక
మువసముదయావంధ్యబంధురనుగంధిసంబంధిగంధవహ కారణబంధుకృతోపచార
సుఖసమ్మేదితప్రాణినికరంబులయిన కమలాకరంబులఁ గరంబొప్పునప్పన్యాశ్రమం
బున విబుధవేశ్యాలలామంబు వయస్యులు దానును విహారంబొనర్చిరప్పడు. 68
- సీ. మకరందనదులవెంబడి సంచరించుచో హంసాంగనలరేఖ యచ్చుపడఁగఁ
బొలుపొందు పల్లవపుంజంబు చిదుముచోఁ గలకంతయువతులగరిమఁ దనరఁ
గలితసౌరభసుమాఘ్రాణంబు నేయుచో భ్రమరకాంతలవంత పరిధిల్ల
రసమనోహరఫలగ్రహణంబు నేయుచో శుకవిలాసినులపాందిక రహింప
- తే. నమరలీలావతులు తద్వనాంతరమున, విహరణం బొనరింపుచు వేడ్కమీఱఁ
జేయుశృంగారచేష్టల స్త్రీయొసంగె, మదనధాటి నిరాఘాటమహిమ యగుచు. 69
- చ. పరువడి మల్లెమొగ్గులును బాటలముల్ కలయంగఁ గోసి యొ
క్కరమఁగి దెచ్చియూర్పకీకఁ గానుకపట్టిన దంతకాంతినుం
దరతయు మోవికీవియుఁ గనంబడ నవ్వెఁ దదంగపుష్పవి
స్ఫురణల తారతమ్యములు పోలిక కేలికబంటువానిగన్. 70
- తే. ముదితయొక్కతె సంపెంగ మొగ్గుతావి, కొనుటకై నాసికాద్వారమునకుఁ జేర్చఁ
గోరి సౌందర్యభిక్షకై చేరఁబోలు, వాకిటికినంచు నవ్విరి వనితల్లె. 71
- తే. తరుణిసంపెంగపువ్వులదండగూర్చి, కబరికాభ్యంగవితల్లిపైఁ గదియఁజూట్ట
వంతయై యొప్పె నొప్పటవిన్నయందె, శత్రువులు మిత్రులైన సౌజన్యగుణము. 72
- కు. శుకచం చూపుటఘాతరేఖలఁ గడుక్ సొంపొందుకాఘావలం
బకజంబీరఫలద్వయంబు గని కొమ్మా చూచితే ప్రాధనా
యకునిం గూడిన బాల చన్దవకు సామ్యంబయ్యె నొనంచు నొ
క్కమరుగేక్షణ చూపె దోడిచెలికిం గందర్పుఁ దగ్గింపఁగన్. 73
- క. శ్రవణావతంసములుగా, నవరించిరి వకుళముకుళచయ మింతులు క
న్దవ తలఁదిరుగక యుండం, దవిలి మరుం డిడినకాసనంబులంగన్. 74
- చ. మఱిదల రావె యంచు నొకమానిని యొక్కతెఁ జీరి వచ్చున
త్తఱి విరిచెండ్లు చన్నుగవ దాఁక వడిక్ వయవం దటాలునం

దైత్య కవుంగిలించి వెనులియ్యక చన్దవఁ దత్కుచదవ్వయం
బటిముటి నొత్తె నవ్వి రహహః సరికిన్ సరియంచు నంగనల్.

75

చ. విరులకు నొక్కయిందుముఖి వేడుకతో నిజశాఖవంచుచోఁ
బురుషమహిజ మయ్యగురుఁబోడివయింట చెఱంగువట్టి త
ద్గురుకుచముల్ బయల్పడఁగఁ ద్రోచె నచేతనమయ్య మాయురే
పురుషులు చేతనుల్ మమతఁ బొందరె చక్కనియింటి జూచినన్.

76

మ. అరవిందాక్షులు దీఁగయుయ్యల నొయ్యారంబుగా నూఁగఁ జొ
చ్చిరి పాదాబ్జము లవ్వనీసలయశ్రేణిం దలల్దన్న నుం
దరశోభానఖవజ్జి చుక్కగమివై దండెత్త మంజీరపుం
జరవం బభ్రధునీమరాళముల వాక్ స్తంభంబు గావింపఁగన్.

77

శా. పాదాక్రాంతములయ్యె రాగగుణసంపత్పల్లవవ్రాతముల్
మోదంబొప్పు నుయాల లూఁగుచుఁ బదంబుల్ ప్రాతవృక్షాళిక
మీదం జూపుమెఱుంగుబోండ్ల కుచితంబేకా విటోటికిం
బాదాక్రాంతము శౌట రాగగుణసంపత్పల్లవవ్రాతముల్.

78

పుష్పాపచయవర్ణనాదికము.

సీ. అలివేణికెంగేల నంటమాకందంబు పికవాణిపాడినఁ బ్రేంకణంబు
పొలఁతుక కలికిచూపులఁ జూడఁ దిలకంబు చెలివదాబ్జంబుఁ జేర్చిన నశోక
మలసగామిని ముద్దుపల్కు వల్లిన గోగు నలినాక్షిహసనం బొనర్ప బొన్న
కనకాంగి యూర్పుసోఁకిన సిందువారంబు చాన మోమెత్తినఁ జంపకంబు
తే. కుసుమశోమలియెదఁ జేర్చుకొనినఁ గ్రోవి,యువతిపుక్కిటిమధువు పైనుమియఁబొగడ
తమి నలరి పూచెఁ బో యచేతనము లయ్యుఁ,బురుషులనెంతచెలులకుమరులుకొలుప.
ప. మఱియునయ్యరవిందలోచనానిచయంబు పుష్పాపచయంబు స్వచ్ఛందవిహరణకుతూ
హలాధీనమానస లయియెనర్చుచుం దమలోన.

80

రగడ. తరుణి తరుణిసుమాళి యబ్రవుఁదావిఁ దా విలసిల్లె నిత్తటి
నరయ నరయత మాని చేకొన రవ్వర వ్వుని పిలిచె బిత్తరి
కదలి కదలి నటింప దళములఁ గానఁగా నరుదయ్యె నందము
ముదిత ముదితమిళిందహాఁ గదె మొల్ల మొల్లపువిరిమరందము
తనరు తనరుచిగరుడరత్నమతల్లి తల్లియ నా వెలుంగుచు
వనిత వనితరుశాఖగీరము వ్రాలె వ్రాలెకువేడ్కఁ బొంగుచు

జొగడఁ బొగడఁగ నొప్పుఁ జూడుము పూని పూని కరంబు గొమ్మది
 నగము నగమును బోలె నున్నది నాతి నాతిలకంబు నుమ్మది
 వరస వరసహకారపాళి సువర్ణవర్ణపరాగజాతముఁ
 గురువ గురువగు వలపునలైన గుప్ప గుప్పన పీచెవాతము
 కోక కోకనద స్తనాంఘ్రి ముకుందకుందనిదానలాభమె
 నీకు నీకురువేరు లిట్టాడినిండ నిండన నింతలాభమె
 వలపు వలపున దమ్మియని శశివదనవదనము సారఁ జేరఁగ
 నలికి నలికిభ్రమించె నగ్గజయాన యానవలాలు గేరఁగ
 తా లతాలఘుడోల నూఁగుచుఁ దన్నఁ దన్నఁ మది చలించెను
 మేలమే లలితాంగిప్రాణిమ మెచ్చు మెచ్చుగ నందగించెను
 అతివ యతివర్ణితములై చెన్నారు నారుచిరంపుమల్లెలు
 హితమహితమతి నొసఁగి కైకొనవంతవంతలె నీకుఁ జేల్లెల
 యక్క యక్కలకంఠకులరవ మందమందత చెలఁగె విందము
 నిక్కు నిక్కుజరాజి దట్టపునీడ నీడగ్గఱనె యుందము
 జాతిజాతి సుగంధమిచట నెసంగసంగతమయ్యెఁ బా వివి
 గోతు గోతులితాబ్జ త్రుంచవె గోర గోరికములు ప్రియాళివి
 లలన లలనవపాటలీఘటలంబు లంబుజగంధిపౌదపౌద
 గలయఁ గలయవి యెల్లఁ గోయగఁ గానఁ గానవె యటకుఁ బొదపొద
 కాంత కాంతపుగొజ్జఁగుల నిదె కంటికి గంటికి నింపుగా నివి
 నింతు నింతులఁ గాననీకొడి నిచ్చ నిచ్చకువేయఁ గానివి
 కమ్మ కమ్మరొ చూతు సంపెంగలను గలనునుగాంతవృత్తులు
 కొమ్మకొమ్మకుఁ బూని నిగిడెదఁ గొమ్మ కొమ్మలై పొన్నగుత్తులు
 కలసి కలసితచంచలతవనకమలకమలత నాటఁజూపెడు
 నలరునలరుల తీగయదె నటనాఁగ నాగముగెలువ నోపెడు.

81

వ. అని యన్యోన్యసంభాషణతత్పరలై చెలంగి మెలంగుచుండి రప్పుడు.

82

సీ. స్వేదాంబుకళికలచేఁ గుచంబులకు దృష్టాంతమయ్యెఁ బయోధరాభిధాన
 మవరంజివసిడిచాయలఁ గుల్కుతనువల్లికలయందు బడలికల్ గానుపించె
 వడదాఁకి కసుగంది వదనేందుబింబముల్ కెందమ్మిచాయల నందగించె
 నలసభావములైన యంఘ్రివిన్యాసముల్ విహరణోత్సాహంబు విడుపుఁ దెలిపెఁ

లే. బ్రాంతసరసీరుహాకరాంభస్తరంగ, పవనముల మీఁద హృదయము పరువులైతై.
వేల్పు వెలయాండ్ర కారామవిహృతివలన, సంభవించినఘనపరిశ్రాంతివలన. 83

❖ జలకేళీవర్ణనము. ❖

క. వనకేళియలఁతఁ దీర్పంగ, వనకేళియ యుచితమనుచు వనితలు వలుకన్
వినిహితకరమని సఖపై, వినిహితకరయగుచు మరలె వెలఁడుక యచటన్. 84

సీ. సరసాతిశయసార సరసానుభవధీర తరసారఘంకార కరమదాళి
కలనాదకృతతాళ కలనాయుతమరాళ లలనాపురుషజాల లలితకేళి
రటదాగమాభంగ నటదాతతతరంగ ఘటదాకృతిరథాంగ పటలశాలి
పవనార్థకవినోద జవనాట్యకృత్తోద భువనాద్భుతామోద కువలయాళి

లే. ప్రకటనికటతటస్సుట పటుపటిర, విటపిపరిమళ మిళిత నవీనమృదుల
కడలికాతరువిగళిత కలితశశిర, జిఘులినపాళి యొక్క కాసారహాళి. 85

వ. మఱియును. 86

లే. భువనములు దనలోపలఁ బొదలుచుండ, రాజహంసరథాంగవిరాజి యగుచు
నబ్బభూషితమై యొప్పె నొక్కలంకు, హరునిపోలిక తనయందు నచ్చువడఁగ. 87

ఉ. హల్లకపాళిపేర వికచాబ్జదళంబులపేరఁ జక్రవా
కొల్లననంబుపేరఁ జెలంపొందెడు హంసకులంబుపేర సం
ధిల్లు శయాంబుక స్తనగతిస్ఫురణత్ నయనాళిరామమై
చెల్లఁగఁ దద్విద్యోదసరసీరమసాంపువహించె నెంతయున్. 88

లే. ఇందిరామందిరమునకు మందిరమంట, పుట్టినిల్లంట పుష్పవద్యోగినులకు
నాయుధాగారమంట మాధవాత్మజునకు, సరసిమహిమంబు వర్ణింప శక్యమగునె. 89

ఉ. అట్టి సరోవరంబుఁగని యవ్వనితల్ జనితాసురాగలై
యట్టి కొలంకుఁ జూచి మునుపెన్నఁ డెఱుంగ మటంచు నెవ్వదిం
ఁబట్టిన తద్విహారరతబుద్ధి జొకాటపురేవెలంగురా
మెట్టులమీఁద బాదములు మెట్టుచు నందెలు ఘల్లుఘల్లునన్. 90

లే. అతివ లవలంబితాన్యోన్యహస్తకమల, లగుచు నలిలంబులోపల దిగి నిజాంగ
లలితలావణ్యముక్తాఫలప్రదీప్తి, చే నలంకరణంబు చేసిరి కొలంకు. 91

మ. జలజాలోత్పలహల్లకప్రముఖపుష్పశ్రేణి నెట్లాడుచున్
జలపూరంబులఁ జల్లులాడుచు నుదంచచ్చంచరీకాళి న
గ్గలికం జోపుచు హంససారసరథాంగవ్రాతముం దోలుచున్
సలిలక్రీడ లానర్పి రంగనలు సింజత్కంకణోదారలై. 92

సీ. వెలయించె గ్రొత్తచెంగలువపువ్వులగముల్ రమణీమణులహస్తరాగలక్ష్మి
సమకొల్పె నభినవచక్రవాకసమృద్ధి పువ్వుజోడులకుచాభోగమహిమ
యెసంగఁజేసె నపూర్వదినరుహసామగ్రి బింబాధరలయాస్యబింబనుమమ
పొదలించె వింతతుమ్మెదగుంపులను దట్టిలోచనాకచభారమేచకంబు

ఆ. సహజమయిన సరసిసౌభాగ్యమునకు సౌభాగ్యమొదవఁజేసె బద్ధముఖుల
యంగములవిలాసమవని శ్రీ శ్రీ జేయు, ననెడిమాట నిశ్చయంబుగాఁగ. 93

సీ. ఈముద్దుమోముల కెనయానె తనలోనితమ్ములు పంకజాతమ్ము లనుచు
నీబాలుఁగన్నుల కెనయానె తనలోని కైరవంబులు దివాళీరు లనుచు
నీచన్నుఁగవలకు నెనయానె తనలోని చక్రవర్తులు విలక్షణము లనుచు
నీవళిరేఖల కెనయానె తనలోని ఘనతరంగములు భంగంబు లనుచు

తే. నీశిరోజములకు నెనయానె తనలోని భ్రమర ములు సువర్ణసుమవిరోధ
లనుచు దద్దిటివిహారఁబఱచిన, వ్యాజమునఁ గలంక మందెఁ గొలఁకు. 94

సీ. కచవిలాసము చూచికాదె చలించె కైవాలముల్ మదభృంగ జాలములును
ఘనకుచోన్నతి చూచికాదె జంకె సరోజకుట్టలాసీకముల్ కోకములును
గనుచూపువగఁ జూచికాదె తలంకె నిందివరములు నండభూవరములు
కరరక్తిమము చూచికాదె కంపమునొందె నవహల్లకములు కెందమ్మిగములు

తే. ననుచు నిజవిహరణరభసాతిరేక, లుతదభంగురభంగవిలోలత త్త
దాకృతులు చూచి వలుకుదు రబ్జముఖులు, చతురభాషలు జలకేళిసమయమునను.

క. అంభోరుహాకరమున విజృంభణమున సీందులకు ధరించిన శుంభ
త్కుంభభవంబు లనఁ గుచ, కుంభంబులు దనరముద్దుగుమ్మలు వరుసన్. 96

క. జలముల మునుఁగుచుఁ దేలుచు, మెలఁగఁగ జవరాండ్ర ముద్దుమేనులు వొలిచెన్
జలదంబులోన నెడనెడ, లలితగతిందోచుచంచలాలత లనఁగన్. 97

సీ. గుత్తంపుగుబ్బలు గుఱిచేసి వైచె బయోజకుట్టలముల నొకతె నొకతె
కులుకువల్లన్నులు గుఱిచేసి వైచె నీలాత్పలావళులచే నొకతె నొకతె
కొమరారుబాహువుల్ గుఱిచేసి వైచె గొంచక మృణాళంబుల నొకతె నొకతె
క్రొన్ననకెమ్మైవి గుఱిచేసి వైచె హల్లకనికాయంబున నొకతె నొకతె

తే. తగవు దప్పని జగడ మీతరుణులందు, నూటిపడె మేలు మే లని జోకఁ జెలులు
సరసమాడంగ విరుల వసంతమాడి, రాలతొంగులు పంకేరుహాకరమున. 98

చ. లలనలముద్దుమేనుల నలందిన నిర్మలచంద్రసారసం
కలితపటిరపంకనవగంధరసంబును బూని వింతగా
వల పుదయించు తత్సరసివారి నపూర్వముదాష్ట్రీ చేలుచుం
జేలఁగె మరాళదంపతులు చిత్రగతిం గలనాచవైఖరిన్. 99

తే. ఇవిద్ధంబునఁ గొంతప్రా ద్విందువదన, లంబుజాకరకేళివిహారలీల
మెలఁగి చాలించి వెలువడి రలమరుండు, పదును పెట్టి వెడల్పునంబకము లనఁగ.

క. ఆనురాగరసార్ద్రములై, యెనసి తొలంగని విటాలి హృదయములగతికొ
వనితలతనువుల నంబెకొ, ఘనరససంపుతములైన కనకాంబరముల్. 101

చ. తడిసిన వల్లెపయ్యెదలు దాళొని వైపయి నంటి యుండఁగా
నుడువ నగోచరం బగు వినూత్నవిలాసత నొప్పె నప్పడ
ప్పడఁతుల గుబ్బచన్దవలు ప్రాధకవీంద్రులచే రచింపఁగాఁ
బడుమృదుగూఢపాకరసబంధురకావ్యవచస్సమంబులై. 102

సీ. అంగనాకచసీరజావతీర్ణంబులై వర్షోపలముల భావమునఁ బోలుచు
మదవతీవద నేందుమండలావృతములై తారకావళివినోదమునఁ దనరుఁ
గామినికుచహేమకలశసీతంబులై ముక్తాఫలంబుల మరువుగాంచు
లలితవతీగాత్ర లలికాశ్రయంబులై నవకోరకంబులనయముఁ దెలుపు

తే. వెల్లివెట్టిన లావణ్యవిభవవాహి, సీసముద్యుతబుద్ధుద్దానీక మనఁగఁ
దగిన జలబిందువితతి కాంతలమనోహ, రాంగకంబుల జలకేళికాంతమునను. 103

కా. సౌవర్ణాంబరముల్ ధరించి మణిభూషాజాలముల్ దాల్చి మే
ల్పూవుందండలఁ గీలుగంట సిగ లొప్పు ల్పీఱఁగా వైచి నె
త్తావుల్ గ్రుమ్మెడు చందనం బలది క్కాతల్ నవ్యశృంగారలీ
లావిశ్రాచితలై సుశీతలరసాలచ్ఛాయ నాసీనులై. 104

ప. ఉండి రయ్యెడ నయ్యూర్వశి వశీకరణార్థంబుగా సంగీత ప్రసంగం బెసంగించు
నుత్సాహంబున. 105

చ. గవినెనఁ బాయఁగాఁ దివిచి కైకొని సారెలు చక్కనొత్తి మా
ర్దవఫణితికొ శ్రుతుల్ గలియఁ దంతులు చక్కఁగ మేళించి చ
న్దవపయి నొక్కకాయ యొకకాయ నిజాంకమునందు నుంచి ప
ల్లవమృదులాంగుళీహతి కలక్వణితంబుగ వీణ మోటుచున్. 106

సీ. బంగారుజలపోత రంగుమీఱినకాయ తుచమండలంబుమై గొమరుమిగుల
సరసాంగుళిలు సారెసారె సారెలమీద నారోహణావరోహణతదనర
నేర్పరింపఁగ రాక యేకమై జంత్ర గాత్రంబుల నాదామృతంబు దోరుగ
భావానుభవలీలఁ బైకొన్న మదిసొక్కు కనుచూపువంతచే గానఁబడఁగ

తే. మంద్రమధ్యమతారకాసాంద్రనరిగ, మపదనిస్వరానుస్వరమాధురీధు
రీణగీత ప్రబంధప్రమాణఫణితి, వీణ వాయిం చె గానప్రవీణ యగుచు. 107

తే. వెలదికుచకుంభములతోడ వీణకాయ, పడఁటివీణాన్వరముతో విపంచిరవము
చేసి సహవాస మనుగుణన్నేహ మనఁగ, నందమాఁగద యీడుజోడైనచెలిమి. 108

చ. మలయజగంధి తాళపరిమాణమనోహరరాగగీతికా
కలిననదంబు జంత్రమున గాత్రమునం జేలగింపు నింపుచే
శిలలు ద్రవించె జిత్రములు జీవకళత్ ధరియించె దారువుల్
పొలుపుగ నంతురించె మృగముల్ మదిఁజొక్కువహించె నెంతయున్. 109

కా. ఆగాంధర్వనినాదవైభవము బ్రహ్మానందమై యందమై
భోగేచ్ఛంకురకందమై శ్రుతిసుఖోద్భూతామృతస్యందమై
వాగర్హైకరసానుభూతి కుతుకస్వచ్ఛందమై యుప్పుచున్
రాగాంభోనిధి ముంచి యెత్తె మునిచంద్రస్వాంతకంజంబులన్. 110

ఉ. చల్లదనంపుసొంపు వెదచల్లుచు వెన్నెల తేటవోలె వి
ద్యుల్లతికాంగి గానరసముద్గతమై ముని మానసాంతరా
లొల్లననప్రహరై జెలువొంది కరంగఁగఁ జేసి నింపు సం
ధిల్లఁ దదీయధైర్యరజనీకరకాంత శిలోచ్చయంబులన్. 111

తే. రాగమా యిది మదికనురాగ మనుచుఁబడములా యివి ప్రేమ కాన్పదము లనుచుఁ
దాళమా యిది రలికినుతాళమనుచు, యోగు లదృఢతరసభంగయోగు లగుచు. 112

కా. ధ్యానానందనిమిలనంబు లగునేత్రద్వంద్వముల్ విచ్చి య
క్షాసుల్ గాంచిరి చెంగటన్ నిజసఖిమధ్యంబునం బొల్పు శం
పాపైగన్నిగాత్రి నీలచికురన్ బంధూకరాగాధరన్
మీనాక్షిన్ దృఢతుందిల స్తనిదరస్తేరాననాంభోరుహన్. 113

ప. కాంచి యక్కఱాపతీతిలకంబు చక్కఁదనంబునకు నక్కఱం బగునాశ్చర్యంబు
నొందుచు. 114

చ. వలుకుల ముద్దునెమ్మెగముబాగు పిఱుందులసోయగంబు చ
న్నులగమకంబు కన్నులవిసోదము చేతులయొప్పిదంబు చె
క్కులబిగి కొనులేత వగ కొప్పవీలాసము మోవితీవి మై
చెలువము దీనిసొమ్ముగ రచించె జామి యజుఁ డింతమితఁగన్. 115

ఉ. తావివసిండికమ్మి వనితామణిమేను కళంకులేని రా
కావిధుబింబ మంగనమొగంబు సుధారసమూరు కెంపులీ
లావతిమోవి యిట్టటుఁ దొలంగని జక్కవ లింతిచన్ను తా
రా వలరాయఁ డైనను విరాళిఁ గొనుం గద దీనిఁ జూచినన్. 116

క. తెలువక తెలుపుచు నున్నది, జలజాననమోము పూర్ణచంద్రుఁ డగుట కో
మలహసనచంద్రికాధర, లలితసుధాదృష్కరంగలక్షణములచేన్. 117

సీ. ఘనసారసారసాంగత్యంబు నొల్లని గజనివృషండ్లవక్త్రందనంబు
ముక్తామణులగూఢముగ నణంచుకయున్న వంభికుంభములవిజృంభణంబు
చేరఁబోయిననుశృంగారరసాకృతి గనుపించుకొండలగౌరవంబు
చకితస్వభావచాంచల్యవత్త్రకములై భ్రమియించుచక్రవాకములసౌబగ
తే. పోల్చుదగు టెట్లు కలితకర్పూరమై ప్రకాశమాత్మికహారమై కదిసి చూడ
సరసమై విస్తరళవత్త్రసహితమై యె, సంగుసీయంగనామణిచన్నుఁగవకు. 118

ఉ. అంబుజగర్భుఁ డింతియధరాంగుళిహాసశిరోరుహాదు లం
దంబగుకెంపు విద్రుమకదంబము మాత్మికముల్ సురేంద్రనీ
లంబులు నాదిగాఁగ నుపలంబులె కూర్చి రచించె దీని చి
త్తంబును నట్లనేయఁడుగదా మదిలో ననుమాన మయ్యెడున్. 119

మ. అనురాగంబున నట్టిరూపవతి తానై కొంగిటంజేర్చి వై
కొని కించిచ్చులితస్తనాగ్ర యగుచుం గొక్కొక్కకాస్త్రార్థయు
క్తిని బుంభావరతిప్రసంగకలనం గ్రీడించునాభాగ్యమే
వ్వనికిం గల్గు నదృష్టలభ్యములు గావా నుందరీసౌఖ్యముల్. 120

వ. అని విచారింపుచు. 121

సీ. భస్మాంగరాగకల్పనఁ దొఱింగి లతాంగి వలిగుబ్బమొనల మై యలమఁ దివురు
నానాగ్రదృష్టివిన్యాసంబు చాలించి నాతిమర్తంబులు నాటఁజూచు
నాదసంక్రమణసన్నహసంబు మఱిచి తన్నివృద్ధాత్మి విమటకు పీనులొగ్గుఁ
దొరుగు బ్రహ్మపదామృతరస మానుట మాని మానినికెచ్చెవా యానఁగోరు.

తే. గేవలం బగుకుంభకక్రియ సడల్ని, కొమ్మముఖపద్మసురభి మూర్ఖానందలంచుఁ
గరణపంచక మిట్లు తద్గతముఁజేసి, మునియుగం బాత్మనిష్ఠ వీడ్కొని కరంగి. 122

తే. మగువతనుసీమ నాపాద మస్తకముగఁ, దిరుగ మానులచూపులఁ దియ్యవింటి
గడుసుమన్నీఁడు చనుగట్ల నడిమియిఱుకు, గనుమనరికట్టె నిట్టటుఁ గదలసీక. 123

ఉ. పయ్యెడజాళువాబిఱుగు పయ్యెడఁ చిక్కటమై బిగించి యా
యయ్యల కానగొల్పఁ జెలి యయ్యలఘుస్తనపాళిమోదఁ జే
వెయ్యను బుద్ధిపుట్టె మఱివె య్యను కొన్న విరక్తి గల్గునే
తియ్యనివింటిదంట యొఱిదియ్యని వాఁడికటారి యెట్టిదో. 124

సీ. అంకంబులయ్యె నీలాలకచెక్కిళ్ల మకరదళంబులు మన్మథునకుఁ
జావంబులయ్యెఁ గంజాతపత్రేక్షణభ్రూవల్లికాద్వయి భావజునకు
బాణంబులయ్యెఁ జంపకమోహనాంగియపాంగమాలికలు పంచాశునునకు
నళిబలంబయ్యె నీతాంశుబింబాననబలుకొప్ప శంబరభంజకునకు

తే. నమ్మనీంద్రులమోద నహంకరించి, దండువెడలెడు పుష్పకోదండపాణి
కమరె సాధననంపత్తి యలఘుమహిమ, పాలఁతియంగకలీలావిభూతివలన. 125

ఉ. ఆవల రాయరాహుతుఁ డహంకృతి పచ్చనిఱెక్కవక్కెరకొ
ఠీవివహించు లేజిని వడిం దుమికింపుచు నుగ్గ మూర్తియై
కేవున నార్చి తూఱి నఱకెక్ యతిహృద్ధృతి ఖండఖండముల్
గా వరకేతకీసుమగర్భదళోజ్జ్వలఖడ్గధారచేన్. 126

తే. ఇట్లు మదనవ్యధాభిన్నహృదయు లగుచు, నున్నమిత్రావరుణమాను లన్నిలింప
సుందరీమణిమోమునఁ జూడ్కినిలిపి, యెద్దియేనియుఁ బలుక నూహించునపుడు. 127

ఉ. పంకజనేత్ర యమ్మునులభావ మెఱింగి తరంగితప్రమో
దాంకవిలాసలలాచనదృగంచలయై గళితోక్తరీయయై
పాంకపుఁ జిన్నదోయి పలపుల్ గొలుప న్నవరత్నకింకిణీ
కంకణమంజులధ్వనులు ఘల్లన సిద్ధితితోడ మందహా
సాంకురలక్ష్మీ జత్తము బయల్పడ డిగునలేచి నిల్చినన్. 128

క. ఆవగ యబ్బురపడి మో, హావేశతఁ జూడఁజూడ యతివరులమనో
భావము లానందావి, ర్భావంబులఁ జొక్కి వీర్యవతనం బయ్యెన్. 129

వ. తదనంతరంబ. 130

ॐ మిత్రావరుణు లూర్వశిని శపించుట. ॐ

- క. తెలివొంది యాత్మ నిష్ఠా, చలనమునకు వగచి తాపసజనోత్తము లీ
లలనకతంబున విఘ్నం, బొలసె దపంబునకు ననుచు నొదవెడు నటుకన్. 131
- క. మానవమానవతీస్థితి, తోనుండుము భూమి ననుచు దొడరి శపింపన్
మానిని శాపవిముక్తికిఁగా నెంతయు వేడుకొనిన గరుణాన్వితులై. 132
- క. కలివయదినముల భువిలో, నలినంతోషమునకుండి యంతట నమరా
వతిసుండగలవు పూర్వస్థితినించు ననుగ్రహంబు చేసిరి మానుల్. 133
- ప. అంత నక్కాంత చింతారహితస్వాంతయై యమ్ముసింద్రుల వియోగంబున బ్రహ్మ
లితశుక్రంబు కుంభక్షిప్తంబుగావించి వారలచేత ననుజ్ఞాతయై చని పురూరవుని
తోడి సంబంధం బపేక్షించి తిరుగుచుండఁ గుంభగతం బయినమిత్రావరుణుల
తేజంబువలన మహామహిమప్రాశస్త్యుండై యగస్త్యుండును, నిమిన్యపాలశాపనష్ట
శరీరుండై పునర్దేహప్రాప్తికి బ్రహ్మనియోగంబున మిత్రావరుణతేజఃప్రవిష్టం
డయిన మునిశ్రేష్ఠుఁ డగువసిష్ఠుండును సంభవించి రట యూర్వశిం దోడ్కొని
పోవుటకై నాట్యమేళకర్త లగుటగంధర్వు లచటికి వచ్చి యమ్మగువయభిప్రాయం
బెఱింగి యివ్వడఁచి హృదయం బివ్వడు మరల్పవశంబుగాదు మఱియొన్నిదినంబుల
కయినం దోడ్కొనిచన నుపాయం బివ్వడ చేయవలయు నని యూహించి యత్త
రుణిం గనుంగొని నీవు పురూరవునిపొందునకయి బద్ధాసురాగంబున నున్నదానవు
నీకోర్కె విధలంబు చేయంగూడదు గావున నిన్నొకటి యర్థించెద మంగీకరింప
వలయు నతనిసఖ్యం బనుసంధించునపుడు నీవు క్రీడార్థంబుగాఁ బెంచిన జోడు
తగళ్లను జోరమ్మగాద్యుపద్రవంబులం బొరయకుండ నిరంతరంబు సంరక్షించు
నట్లును వివస్త్రతాకారంబుగాని యాకారంబున నెవ్వడు నీకడ మెలంగునట్లును
సమయంబు చేసి యొడం బఱుచునది యని యియ్యకొలిపి యయ్యింతి వీడ్కొని
చని రంత. 134

ॐ హేమంత ఋతువర్ణనము. ॐ

- క. హేమంతము నవయావన, సీమంతవతీకుచాద్రి సీమాంతరవి
శ్రామసుఖయువనిరాకృతి, సామంతం బగుచు దనరు జగతికొనుగతిన్. 135
- తే. చలికి బెగడొంది మేరువుచాటుఁ జొచ్చి, యెట్టకేలకుఁ గాని రాఁ డినుడు వెడలి
వెడలి పరువెత్తి యపరాత్రి వెనుక కేగు, నితరజనముల శీతార్తి యెన్న నేల. 136

తే. మానములలోనఁ దనమూర్తి మార్గశీర్ష, మనుభగవదుక్తికిది సాక్షి యయ్యె ననఁగఁ
బాడిపంటలు బలిసి సౌభాగ్యమహిమ, లోచనానంద మయి యుండె లోకమునను.

చ. చలిచలి యంచు మానవులు సంకుచితాంగకులై వణంకుచుం
బొలఁతులగుబ్బచన్దవలపొంతల డాఁగియు మారుతంబుపై
నొలయని యిండ్లనీగియుఁ గటూష్ణపదార్థము లారగించియుం
గళితపుఁ బచ్చడా లిరియుఁ గప్పియుఁ గుంపటుల నైలంగువ
హ్నుల నెఁగఁగాఁగియున్ గడపుచుందురు ప్రాద్దులు సీతుకందువన్. 138

సీ. తతహంసమాలికాశల్పభాగంబులపై జోడువాయక పవ్వళించి
యగరుగంధపుఁబూతఁ దగుగుబ్బచన్ముల నెగలారఁ గాఁగిల్లఁ బిగియఁజేర్చి
తమిదోచు నంతరుష్టము దెల్పునూర్పులు మోముదమ్ములు గ్రమ్ముద్దు లొనఁగి
సలవంగనవజాతిఫలమిళదీప్తియుతాధరసీఘ్రపు లాననిచ్చి

ఆ. ప్రచురనర్తమర్దుచిరలై శ్యామాజనంబు సలుపునురతనాట్యసుఖము
రసికులకు మనోభిరంజనం బయి యొప్పె, భువిని హిమదిన్నెకభోగ్య మగుట. 139

వ. తదనంతరంబ. 140

శిశిర ఋతువర్ణనము. ౧౧

క. పన్నీటిజడికి నామని, వెన్నెలల కబోధవేళ నీడ్కిలపు వయో
జోన్నతికి ధాన్యలక్ష్మి ప్రసన్నంబగు నెళపు శిశిరసమయము దోఁచెన్. 141

సీ. జగదేశమాత నీశ్వరిఁ గన్నవరగోత్ర మాశ్రమస్థలముగా నమరు నెద్ది
సత్యవతీపరాశరులమాటములకై కల్పించె నహారంధకార మెద్ది
జైవాత్మకునికరచ్చాయాకలాపంబు తనమూర్తిమయముగాఁ దనరు నెద్ది
వన్నీరుపేరిటఁ బరఁగి భోగులకు వేసవివేళ సౌఖ్యం బొసంగు నెద్ది

తే. యట్టిసహార మఖిలదిగంతరములఁ, బర్యే సీతంధ్రమై కకుప్పాలకావ
రోధయావతయవనికారుచిరధవళ, పటపటుత్వంబు దనయందుఁబట్టువడఁగ. 142

క. వరతుహినబిందుసాంద్రో, దరము లగుచు నాగవల్లిదళములు దనరున్
సురతాంతశ్రమజలకణ, భరితక్యామాకపోలఫలకాభము లై. 143

కా. సంకేతంబుల జారులం గలసి తత్సంయోగజక్రాంతిఁ
లంకె నిల్పెడుప్రేమబంధముల రేఖ గాఁగిల్ల నిద్రించి ని
శ్శుంకం జేరుదు రిండ్లు రేవకడలం జారాంగనల్ ఛాదితా
శ్శాంకోద్భిజ్జిశిరాగమాధికహిమాద్యావృత్తదృశ్యక్రియన్. 144

క. ఉండుకొ ఘనఘనసారక, రండుమృత్యు భూనభోంతరాళవ్యాప్తా
ఖండహిమపాండిమమున న, జాండకటాహంబు తదహరాదులయందున్. 145

ఉ. ఆయెడ నప్పరారవుఁ దుద గ్రవరాక్రముఁ డవ్వదిట్ట పీ
నాయకలోకమాళినటనవ్యకిరీటకిరీటభావభా
గ్గేయనిజైకశాసనవిభేలనుండై యవశ త్రుపక్షని
ద్రాయితఖడ్గజీహ్వగవతంసకుండై జగ మేలుచున్నెడన్. 146

వ. ఒక్కనాడు. 147

— పురారవుఁడు మాఘస్నానముచేయ నేగుట. —

క. ద్వాదశి నభ్యంగము ప్రా, మాదికమున సంఘటించె మనుజుపతి కమ
ర్యాదాప్తి వచ్చుగాదె ప్ర, మాదం బొకవేళ బుద్ధిమంతులకయినన్. 148

ఉ. ఆదురితంబుచే నృపతి యాననసేమ వికారభావము
త్పదకమైన నాపు లగుబ్రహ్మణ్యముఖ్యులతోడఁ దెల్పినన్
ద్వాదశిపుణ్యకాలమునఁ దైలమునం దలయంటికిఁగంట దో
పోదయమయ్యెఁ గానఁ గల దొక్కయుపాయము దీనిఁ మాన్వఁగన్. 149

కా. ప్రారభాఘనరంపరాదహనకుంభద్రోణివద్వాన్ని కా
ధారాపాతము సంచితోగ్రదురితధ్వాంతచ్ఛటాచ్ఛేదన
ప్రారంభస్ఫుటభాస్కరోదయము ఘోరాగామికాంహోంబుము
గ్వారధ్వంసకలాగవాశుగము మాఘస్నాన ముర్విశ్వరా. 150

తే. అర్కుఁ డించుక యందయించు నపుడు గ్రంతు, లిడఁ బవిత్రులఁ జేయుదు నిలసురాపు
నైనఁ బ్రహ్మఘ్నునైన నటంచు మ్రోయు, సలితదేవత మాఘమాసంబునందు. 151

మ. కలుగుకొ స్నానము భాగ్యవంతులకు గంగారంగదుత్తుంగభం
గలసత్పాండిమతోఁ గళిందతనయాకల్లోలమాలాసము
జ్వలనైల్యం బెదిరింప గర్భితసరస్వతూర్తి గౌరంబుతో
నలరం బొల్పు త్రివేణి సార్కమకరోద్యస్తాఘమాసంబునన్. 152

క. కావున మాఘస్నానముఁ, గావింపుము భోగమోక్షఘంటాపథమై
భూపల్లభ సంకల్పఘ, లావాప్తి యొసంగఁజేయు నతిశీఘ్రమునన్. 153

చ. అని మఱియుం దదీయసుకృతాతిశయంబు నవిస్తరంబుగా
వెనుకటిసత్కథల్ దెలుప వీనులవిందుగ నాలకించి మే

లనుచు బురూరపుండు సకలాఘనిభంగతు గంగకున్ రయం

బునఁ జని మాఘమాసదినముల్ గ్రమియింపుచునూ డె నిష్ఠతోన్.

154

క. స్నానంబుల నియమానుష్ఠానంబుల సిద్ధయోగసల్లత్యహరి

ధ్యానంబుల నానావిధ, దానంబుల హర్షపూరితస్వాంతుండై.

155

వ. ఉండి యొక్కనాడు

156

సీ. ఏకాంతవసతిఁ బద్మాసనాసీనుడై తనువు ఋజున్నతస్థాయిఁ జేసి

పరఁగుప్రాణాయామపరిశుద్ధిఁ బవను భ్రూమధ్యశృంగాటకాంబరముఁ జేర్చి

శబ్దాదివిషయముల్ నడలి డెందమవాతనిలయనిశ్చలదీపకళికవోల

నేకాగ్రత రహింప నీక్షణంబులు నాసికాగ్రవిన్యస్తంబు లై నెలంగ

తే. నాదబిందుకళాస్ఫూర్తి పాదుకొనఁగ, లోను వెలి యనుభేదంబు గానఁబడక

సర్వపరిపూర్ణ మనవిష్ణుశబ్దవాచ్య, సిద్ధవస్తువు ధ్యానంబు సేయుచుండె.

157

కా. ఆయానంద మమందమై యమృతవర్షాసారసంసేచన

ప్రాయంబై లభితస్వపూర్వసుఖసారంబై యనిర్వాచ్యవి

ద్యాయోగానుభవైకమై వెలయ నంతర్జాతి నారాయణున్

ధీయుక్తం బగునిర్వికల్పకసమాధిం బూని భావింపుచుజన్.

158

క. నియమసమాప్త్యవసానన, మయమున ననిలంబు మొదవిమట్టునకు శనైః

క్రియఁ జేర్చి ముకుళితాక్షి, ద్వయ మల్లన విచ్చి చూచి ధరణిపుఁ డెదుటన్.

159

❦ తనకుఁ బ్రత్యక్షమైనవిష్ణుని రాజు స్తుతించుట. ❦

సీ. కమలాంచితంబులై కనుపట్టి నయనవక్షోనాభివివరముల్ సొంపుమీఱ

నజ్జారిహితదీప్తతాపమానంబులై వదనహస్తప్రభావాపు లమర

ఘనవిరాజద్వృత్తికలితంబులై శరీరాంబరధ్వజలీల లలిశయిల్ల

సుమనోవిభాసితస్తుత్పంబులై ధైర్యపరిపాకమాళిసంపదలు దనర

తే. నపుడు ప్రత్యక్షమయ్యె సుధాంశువంశ, రాజమాళికి నాదినారాయణుండు

జన్మజన్మాంతరహస్తసంచితాత్త, సుకృతపరిపాక భాగ్యవిష్ణురణఁజేసి.

160

దండకము:—శ్రీమద్రమాభద్ర మాతంగతుంభోపమాన స్తనన్యస్త కస్తూరికా చిత్ర

పత్రాంకురాలంక్రియాం కచ్చులొద్భాసియంతః కళంకప్రభాస్తోకరాకామరం

గాంకబింబాకృతిన్ సారసారభ్యధావశ్యపాటిరపంకైకచర్పామిశ్చాదుదోరంతర

స్ఫూర్తి వర్తిల్లగాఁ దక్కురంగాంకబింబంబుతో సాహచర్యంబు చాటించు తారా

వళుల్ వోలె ముక్తాఫలాదారహారావళుల్ సొంపుమీఱంగఁ దత్తారకావారకాం

తుత్ ప్రకాశించునవ్వేళ సంపుల్లదుల్లాసలక్ష్మీ స్విరాజ్జ్లు నీలోత్పలారామమో
నాంగ నిద్దంపునెమ్మేనినైల్యం బతుల్యసితి స్త్రీః నయ్యుత్పలారామసాంగత్యముం
గాంచు లీలాసుధాసారకాసారమై విగ్రహారణ్య లావణ్య సంపత్తి యొప్పార
గాఁ దత్పుధాసార కాసారభాగంబునం దట్టమై తెట్టువత్ గట్టియున్నట్టి సత్త
మిపుష్పేశ్వభాతిక్ నితంబంబువై వర్ణితోద్గీర్ణ సావర్ణ సీతాంబరా డంబరం బొప్ప
నత్తమిపుష్పాశ్లేచెంతకన్ నితాంతంబు వింతై వెలుంగొందు రంగత్తరంగంబులం
బోలి యొప్పారు నంచద్వళిరేఖ శోభిల్లఁగాఁ దత్తరంగాశ్లేచై బొల్పున
ద్బాలకైవాల వల్ల్యాకృతిక్ రోమరాజీస్వరూపంబు గన్నట్ట నబ్బాలకైవాల
వల్ల్యగ్ర భాగంబునందేలి కల్పించు నాకంబుకంబుక్ విడంబించు రేఖాత్ర
యారమ్యకంతం బతుంతద్యుతిక్ సీటువాటింపఁ దత్కంబుసామీప్య దేశంబునక్
మంజు భాషామిషప్రసవస్తాకరందంబుతో లోచనచ్ఛద్వ సంపుల్లవత్రాభిరూప్యం
బుతో నొప్పవద్దంబనక్ సుందరంబైన నెమ్మైము సమ్మైహసశ్రీలః బెంపార
దత్పద్ సౌరభ్యపారంపరాస్వాదనానక్తిపై మూగు బల్లేటిమొత్తంబుడంబుం దలం
పించు నీలంపుఛాయత్ వెదల్చల్లు నోయారంపుంగేశబంధం బవంధ్యప్రమో
దంబు సంధింప నత్తేటి మొత్తంబు సీర్వంకలక్ లీలగ్రీడించు రాయంచతానంచు
సెంచన్ వినోదించుచుక్ గ్రేవలం గేవలంబైన లావణ్య తారుణ్యసంపత్తి ను
ప్పొంగు దివ్యాంగనాశ్రేణిపాణిద్వయి స్వీచునిస్తుల్యధావశ్యవచ్చామరస్తోమ మందం
బునొందంగ నాయంచలంచద్గతి స్థాయునవ్యక్తమాధుర్యధుర్యస్వనంబోయనం జా
మరగ్రాహిణీ హేమరాజన్తణి కంకణక్రేంకృతుత్ పొంకమై మ్రోయఁగాఁ దత్స్వర
ప్రాప్తిక్ వ్యాప్తివాటిల్లు నట్టాపకంతద్రుమారూఢ హేలాపికవ్రాతకంతోదితంబైన
యప్పంచమాఖ్యస్వరంబుం బలెం జెంగటక్ వచ్చువైమానికస్త్రీలసంగీతముల్ రంగు
రత్తుల్ వహింపంగ నప్పంచమంబుం బ్రమాణించి యామీదటక్ దైవతాంచన్నిషాద
శ్రుతుత్ నింపఁగా లక్ష్మముల్ జెల్పుచందాన హేషావిశేషంబులం బృంహితంబుల్
చెలంగించుచుత్తుంగరంగత్తురంగంబులక్ భద్రమాతంగయూథంబులంజక్కగానెక్కి
జెన్వంట దిక్పాలకశ్రేణి యేతేర నేవంధికారశృంగారలీలాలనద్వైభవశ్రీలచే
నందమై లోచనాందమై చిత్కళానందమై యొప్పురూపంబుతో నిట్లు ప్రత్యక్షమై
నట్టి యాదేవతాచక్రవర్తికలసద్గివ్యమూర్తిక్ జగద్దేయకీర్తిక్ హృతబ్రహ్మణార్తిక్
నమవోగిబృందుక్ దరస్తేరశోభాజితబోధీన్నితాచంద్రముక్తాసుకుందుక్ ము
కుందుక్ ముకుందాది నానానిధాన ప్రధానాభిధానాల కానాథముఖ్యస్ఫురద్రత్న
శోటిరరుగ్రాజినీరాజనాభాజనాంఘ్రిద్వయాభాసమానుక్ సమానాసమానాంగసా

భాగ్యసీఖావినీలాలకాఫాలకాశ్చిరరేఖాంకితప్రస్ఫురతక్రంబుజితక్రంధరుక్ గంధ
రాజేవక్రత్రోమలశ్యామలచ్ఛాయీకాబంధరుక్ బంధురక్షాకృపామంధరుక్
మంధరుక్ మంధరగ్రావధారంధరానుగ్రహోద్భూత చింతామణీశ్రీసుధాకామధుగ్దే
వతాసింధురుక్ సింధురాజన్య రాజత్తరంగోపరి సూక్ష్మితాపీంద్ర భోగస్థలానల్ప
తల్పుక్ నిజాకల్పలేఖోభిరాముక్ జగత్కల్పనాకాశలుక్ సిద్ధసంకల్పసంకల్పసంసి
ద్ధిగాఽజూచుచుక్ జన్మసాఫల్యమయ్యెం గదా నేటి కంచుక్ బ్రమోదించుచున్.

లే. అట్లు ప్రత్యక్షమైన రమాధిసాధుఁ, గాంచి యానందరససమాక్రాంతహృదయ
కములఁడై మేనఁ బులకాంకురములు నిండ, నతులతరభక్తి సాష్టాంగనతు లొనర్చి.

వ. ఇట్లనిస్తులియించె.

163

సీ. భూచక్రధూర్వహ భోగిభోగశయాన యానాయిలేనసూతానుజాత

జాతరూపమయప్రశస్తనాభీపద్మ పద్మాలయాలబాహుమధ్య

మధ్యవిలాససంపజ్జితమ్మగరాజ రాజహంసాంబకరాజమాన

మానసదహరశుంభజ్ఞోతిరాకార కారణోత్పన్నావతారవార

లే. వారణాధీశదైన్యాంధకారసూర్య, సూర్యమంవవచస్తుత్యసుప్రభావ

భావభవకోటిసుందరశ్రీవిచిత్ర, చిత్రకాయమహాసురామిత్రమిత్ర.

164

సీ. తరుణేందధరమిత్ర దానవసీచైత్ర కమలాకళిత్ర జగత్పవిత్ర

భరితమంధరగోత్ర భ్రాజితాయుతమిత్ర రక్షితాదిపుత్ర రమ్యగాత్ర

శయనీయవటపత్ర సావర్ణనేత్ర పాపలతాలవిత్ర దోర్బలవిచిత్ర

పోషితవైభాత్ర భువనహితత్ర పరిహృతభవగోత్ర పరిచరిత్ర

లే. వికసితస్వేదశతపత్ర విమలనేత్ర, చండభండనభూజైత్ర దండయాత్ర

నిగమకాస్త్రాగమస్తోత్ర నికరపాత్ర, యంబకస్తోత్రరాజఘణాతపత్ర.

165

పాదభ్రమకందము:—

దానవజలేజవనదా, భానుతతవిభాకరైక భావితనసు భా

మానాధ వివిధనామా, యానసరసహరహిరహాసరసనయా.

166

ఓవ్యకందము:—

ప్రాపై మాపైఁ బ్రేమక్, మాపాపముఁ బాపి ప్రోవుమా నుము భవ్యా

ద్రౌపద్యభావిభావా, భూపా భ్రూవిభ్రమాప్రభూపా మాపా.

167

నిరోవ్యమహానగర:—

కరఖేలచ్ఛక్రధారాఖరకరకరవినిర్భండితోద్గండచండా

సురరాట్పక్రంధకారశ్రుతితురగజటాజూటరంగత్తరంగో

త్కరగంగానీరహైరాకరణచణరణత్కంచనాంచిత్రలాశో
ట్యురుకాంతిచ్చన్నగోత్రాద్యుదకజిశిరోయుక్తరాజత్కిరీటా.

168

ద్వ్యక్షరకందము:—

మామానిసీన నేనా, నేమమున ననూననాము నిన్నెన్నను నా
నామునిమనోన్ద నిమన, నామనమున నమ్మినాను ననోముమనా.

169

కందము - గోమూత్రి కాబంధము:—

మురహరసుఖకరలీలా, పరమకృపాధామ విజయభాహాగర్వా
పురహరసఖ సురపాలా, పరసుకృతాధార వినయవాహాఖర్వా.

170

నాగబంధము - చంపకము:—

జలరుహనాభ శూలధరసారసగర్భసమేతవైభవా
నలలితరూపసిల ఖలజాలహరప్రభభూరిభోగదా.
విలసితపాదశైలధరపీఠపరద్విపమోహవారణా
జ్వలదరివాసఖేలకరసారశుభప్రదగీతవారణా.

171

భక్తబంధము - కందము:—

ధీరవరద సామరసుత, సారసనయన యెనయైనసరణి మకరహా
హారకమణిరదసురసా, సారసుదరసాతసురమసాదరవరదా.

172

స్థగర - అష్టదశపద్యబంధము:—

హరిసింహవిబల్యాద్యభినుతసమరోగ్రాఘసుక్తివరాహా
హారావక్తిసుఖగ్రాహకరతిముఖలౌల్యావనస్థాసురీహా
హరిసుసానవల్యాయతవివిననమగ్రాటకప్రాక్షరోహా
హరోక్షప్రాకటగ్రాహ్యసితయశసకల్యాభలిప్రానిరీహా.

173

చక్రబంధము - శార్దూలము:—

వక్షశీమణిసుప్రదీప్తమసునేవ్యా యచ్చసీలాంగదా
యత్నగోచర కన్దానంగ మణి భాగ్యంబబ్బె నాకిప్తు నీ
దక్షోపాధిః బవిత్రుః జేయు మనువొంద న్నన్న నాతంకదా
దాక్షిణ్యావహగేయ నాక్షుదరియుం దా పొక్కునీవేకదా.

174

సర్వతో భద్రబంధశ్లోకము:—

సభోగోదదగోభోన, భోప్రమాక్షక్షమాప్రభో
గోమాశయాయాశమాగో, దక్షయాననయాక్షా.

175

ఆంధ్రగీర్వాణ భాషాశ్లేషకందము:—

దేవరమే లారసికా, యేవరసన్తానకమది నేననయము నీ

తావమరున్నాకదనం, దావాలాయమనుమాట దప్పవినవయా.

176

కందద్వయగుప్తవతీ కమలవిలసిత గర్భకౌంచపదవృత్తము:—

శ్రీమహిమానిశ్రేయసనీమా చిరశుభకరవిలసితగుణఖేలా

సామజసంరత్నా నుతసామా సరసిజభవసురసముదయపాలా

తామరసాప్తస్థానకధామా దరనినదచకితదనుసుతజాలా

తామసదూరా ధామసుధామా తరుణసజలజలధరనిభసీలా.

177

ఆపద్యములలోనే గర్భకందము:—

శ్రీమహిమానిశ్రేయస, నీమాచిరశుభకరవిలసితగుణఖేలా

సామజసంరత్నానుత, సామాసరసిజభవసురసముదయపాలా.

178

ద్వితీయకందము:—

తామరసాప్తస్థానక, ధామా దరనినదచకితదనుసుతజాలా

తామసదూరా ధామసుధామాతరుణసజలజలధరనిభసీలా.

179

ఆపద్యములలోనే గర్భగుప్తవతీవృత్తము:—

శ్రీమహిమానిశ్రేయసనీమా, సామజసంరత్నానుతసామా

తామరసాప్తస్థానకధామా, తామసదూరా ధామసుధామా.

180

ఆపద్యములలో గర్భకమలవిలసితము:—

చిరశుభకరవిలసితగుణఖేలా, సరసిజభవసురసముదయపాలా

దరనినదచకితదనుసుతఖేలా, తరుణసజలజలధరనిభసీలా.

181

మ. అజరుద్రాదులు మిష్టాశింగి నుతినేయక లేరు నేనెంతవాఁ
డ జగద్రక్షణదక్ష నిన్నుఁగొనియాడ స్త్రీస్వభావంబు దా
సజనానుగ్రహనిష్ఠితం బగుట నాజన్తంబు సాఫల్యమం
ద జడండుంచు నిరాకరింపక ప్రసన్నుండౌట సర్వేశ్వరా.

182

చ. అని వినుతించురాజుఁ గరుణామృతశీతలదృష్టిజూచి యి
ట్లను మదుపాప్తిసిద్ధి ననఘాత్తుండవైతివి గాన వంశపా
వన నినుగారవింప నిటవచ్చితి మెచ్చితి నిచ్చితి మనం
బున్గ గలకోర్కులెల్ల బరిపూర్ణసుఖంబున నుండు నెమ్మదిన్.

183

తే. అనుచు నిజపాంచజన్యగర్భామృతంబు, తనువువై జల్లి దోషముల్ దలగఁజేసి
పలికె వెడియు నాశ్రితపారిజాత, మారమాభర్త సౌమ్యకుమారుతోడ. 181

శా. వెవర్ణ్యంబు దొలంగి షోడశకళాస్వచ్ఛేందుబింబోపమ
శ్రీవర్తిల్లెడు నీదుమోము మరునాక్షేపించు సౌందర్యలీ
లావిస్సూర్తి యెనంగు దివ్యవనితాలాభంబు గల్గెన్ నుపు
త్రావిరూఢి ఘటించు నేటదు వనేకాబ్దంబు లీరాజ్యమున్. 182

క. తుది ననపాయమహాసుఖ, సదనం బగుమత్స్యదమున సంతసమున నుం
డెద వంచు నానతిచ్చి ప్ర, మదమున వేంచేసి మరలి మాధవుఁ డంతన్. 183

శా. ఆచక్రందన మాదయూరసపుఁజూ పాశోమలస్తేర మా
వాచామాధురి యూనిసర్గసరళత్వం బాత్మలో నెంచుచున్
భూచక్రేశ్వరుఁ డేగె నంబురుహనాభుం డాశ్రితానీకర
క్షాచింతామణిగా యటంచు సముదాశ్చర్యంబుతో పీటికిన్. 184

క. తనరాకను రాకను జుండు నిరాకను బొంగునమృతతోయధిగలి నూ
తనశృంగారరసోన్నతి, విరుతింపఁగ నొప్పుపురి ప్రవేశించి తగన్. 185

తే. అన్న రేంద్రుండు రాజ్యభోగానుభూతి, నుల్లమున నుల్లసిల్లుచు నుండె ననుచుఁ
బలుకఁ దరువాతికథ వచఁప్రాణిఁ బెంపు, మని మునీంద్రులు సంప్రీతి ననుగుటయును.

పుష్పమాలికాబంధము: చంపకము:—
శమదమధామమానస లసద్వసనామృతనూతనాతసీ
సుమనసుకోమలాంగ శుచిశుభ్ర శుభాకరధీరసారకీ
ర్తిమహిమ సామగేయకృతకృత్య కృపానిధి రాధికాధిపా
నమదమహామురారిచరక్రచరాచరవారధారణా. 187

ఖడ్గబంధము: కందము:—
వీనఘనయాన కనకన, వీనమణిస్థగితమకుట విజయోద్యోగా
గానకళాద్భుతయాగభు, గానతపదకమలసజ్జనామర్త్యనగా. 188

గోమూర్తి కాబంధము: ఉత్సాహము:—
తారహరహీరభూరిధామకీర్తికారణా
చారునైల్యసాంద్రదేహజైత్రశౌర్యభేలనా
హారవారపీఠవైరిగోమహాత్తివారణా
మేరుతుల్యపీండ్రవాహమిత్రకార్యపాలనా. 189

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్త విద్యావైభవ కనుపత్తి
రామనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్య అబ్బయమాత్యప్రణీతం బయిన
కవిరాజమనోరంజనం బనుచుహాప్రబంధంబునందు జతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము.

హరినీలసముజ్జ్వల
దేహద్యుతిజాల వినతదిక్పాలచతు
ర్భూహస్ఫుటలీలజగ
న్మోహన గోపాలరణితమురళీలాలా.

1

వ. అవధరింపుము సమస్తసద్గుణసాంద్రులగుశౌనకాదిముసీంద్రులకు సామోదహృదయ
జలజాతుండై నూతుం డిట్లనియె నట నూర్వశిసౌగంధికగంధి యవ్వసుంధరా
రమణుసంబంధంబునకై సంధిల్లుప్రేమబంధంబున నంతంతకు నగ్గలించుదురంత
చింతాభరపరిశ్రాంతి నెంతయు నలసి సొలసి బాహులతాద్వయావలంబితాంస
భాగోభయపార్శ్వగతప్రాణసఖీయుగళాధీన శరీరయై యపాటవమాంద్యగమనం
బున వనాంతరంబులఁ బరిభ్రమించుచు హృదయాంతరాళంబున ననస్తమితస్థితి
నశ్రాంతప్రకాశమానంబై తపింపజేయు విప్రలంభప్రద్యోతనద్యోతనముద్య
మంబువలనం గాలనిరూపణంబు దెలియక నిమేషంబులు మాసంబులుగా గ్రహిం
పుచు నకలంకమీనాంకబిరుదాంకగీతికలు నిశ్చంక నంకించి పొంకంబుగాఁ బలుకు
చిలుక గొరువంక కోయిలమూఁకల కలకలంబుల కులుకుచు వికసితకుసుమవిసరపరి
చ్యుతపరాగపటలసాంద్రస్థలంబులు నిదాఘమధ్యందినాతపతప్తసికతాతలంబులుగా
నడుగిడ నలంకుచు మరందంబులకై ముసరుమిళందమ్ముల నందమ్ములై యమందపరి
మళోనందకందమ్ములగుకెందమ్ములందనరు నరవిందాకరబృందమ్ములగు చందమ్ములం
గని సధూమాంగారకుందమ్ములుగా విచారించి తొలంగుచు మరుత్పరంపరాకంప
మానవిశాలరసాలసాలప్రవాళజలలీలాభేలనంబులు శంఖరాంతకుండు కాంబరీవిడం
బనంబున బహుముఖంబుల జల్లిపించు కొఱ్ఱేయకవిక్షేపంబులుగాఁ దలంచి కలం
గుచుఁదిరిగి తిరిగి వింధ్యవర్వతప్రాంతంబునఁ జైత్రరథోపమానం బగునొక్కచిత్తో
ద్యానంబు చేరి భద్రోపమానస్వచ్ఛతరచ్ఛాయాతరుచ్ఛాయాతలంబునం గూర్పుండి

- నిట్టూర్పులు నిగుడించుచు నాందోళితమానసయై యిట్లని వితర్కించె. 2
- ఉ. ఆనరనాథచంద్రునిసమాగమసిద్ధికి సింద్రుపంపు భా
గ్యానుగుణంబుగాఁగ హృదయంబున నమ్మిటువచ్చి వానిమో
మైనను జూడనైతి నకటా నికటావృతశంబరాహితా
నూనవరూఢిసికలకలూర్ధతి కెవ్విధి నోర్తు దైవమా. 3
- చ. వలచితి నంచుఁ బోయి జనవల్లభు నేనయి పల్కరించినం
జాతకదనంబు గాదె ననుఁ జూచి యనాదరణంబు సేసినన్
నిలుచుటయెట్లు ప్రాణములు నేర్పున నాపయిఁ బ్రేమ వానికిం
గలుగఁగఁజేసి కూర్చునుపకారులు నాకింక నెవ్వ రక్కటా. 4
- క. మనసియ్యక యలయించును, దనువలచినరంభనైనఁ దావలచినచోఁ
జెనఁటికినైనను వశుడై, చనువిచ్చును బురుషుఁ డెంతసరసుం డైనన్. 5
- శా. సౌందర్యంబును యౌవనంబు సిరియున్ సారస్వయున్ వైభవా
నందంబుం గలనాయకుండు వశుడై నైసర్గికప్రేమయై
ప్సం దాఁబైకొని నర్తమర్తవచనోపశ్లేషపుంభావయా
ప్సం దక్షిణేడ రమింపఁగల్గుట గదా సౌఖ్యంబు వామాక్షికిన్. 6
- క. సరివలపులైన కూటమి, సరసంబై సుఖమొసంగు జవ్వని కైనం
బురుషునికైనను గూరిమి, యరగొఱుదగు కలయి కది నిరర్థక మరయన్. 7
- ఉ. ఇక్కడి కేట వచ్చు జగదేకనిజాతవవారణాబ్జన
మృక్కిరణాపరూపితసమస్తదిగంతనృపాతపతప్తిభుం
డకుసుమాస్త్రమోహనశుభాంగుఁడు వచ్చిన వచ్చుగాక నా
యక్కఱి వానికేటి కరుదా యెలజవ్వను లంతవానికిన్. 8
- ప. అని తలంచి నిట్టూర్పు నిగిడించుచు. 9
- తే. ముందు విరహాగ్నిసంతాప మందుచున్న, యపు డకారణబంధుడై యభగుడెంచి
సరసహితవాక్కుధాధారఁ జల్లఁజేసి, నట్టిశుకమాళి నికంఁ గాంచు టెట్లొ యనుచు. 10
- క. కాంచనగాత్రి తలంచిన, యించుకతడవునకు శుక మహీనాశుకమై
చంచలగరుదంచలమరు, దంచితరవమెసంగఁ దోచె నంబుభిధిన్. 11
- శా. రాకారమృనిశాకరోదయమునన్ రంజిల్లునీలాత్పలా
సికంబుం బలెఁ దద్విలాకనసమున్నేషంబులై సాదృశ
వ్యాకోచస్థితి నేత్రముల్ మెఱయఁగా నాళికదశంబు నా
ళికాభాస్వయుఁ బూర్వసౌహృదయనాళికాంతరంగంబులన్. 12

- క. ఉత్కంఠాతిశయంబుల, సుత్కంఠాభిముఖు లగుచు నుడువోదయనం
దత్తైరపదశనయనలు, దత్తైరవరాగ మనుసుదర్శనపరశన్. 13
- వ. ఉన్నంత. 14
- సీ. భగవత్కథానులాపప్రసంగతః దనశుకనామము మహార్థశోభితముగ
ప్రమానికుల జెప్పవడనికన్నులు తనతనులీలఁ జూచి సార్థకమునొంద
నరవిందరాగరాగాననద్యుతి తనకరుణారసవ్యాప్తిగతి వెలుంగఁ
జాంచల్యరహితవీక్షావిలాసము తనగాంభీర్యగుణసూచకంబుగాఁగఁ
తే. జిలుకజేడు నభోంతరసీమనుండి, డిగ్గి చనుచెంచి వ్రాలె బటీరగంధు
లున్నవనిశాఖశాఖవై నొఱపుమేని, పసిమిగారుడమణిపరంపరలసీన. 15
- ప. అప్పుడు. 16
- ఉ. పెన్నిధి గన్నపేదగతిఁ బెంపున సుర్వశి హర్ష సారసం
పన్నవికాసమానముఖపంకజయై తగలేచి మ్రొక్కినన్
మన్ననతో శుభం బొసఁగుమాటల దీవనలిచ్చి కెంపురా
పన్నియు మోముపుల్ల మృదువాక్కుణితిం జెలితోడ నిట్లనున్. 17
- క. నీలాలక జాలింబడ, నేలా యిక నీదుకోర్కు లీడేరంగ భూ
పాలావతంస మిచటికి, వాలాయము వచ్చు మేలువాఁ డగునీకున్. 18
- ప. మఱి యొకయుపాయం బెఱింగించెద సకలావయవసంపూర్ణసరససౌందర్యసౌభాగ్య
సముదారంబగునీయాకారంబు పటంబున స్ఫుటంబుగా వ్రాయించి యారూపంబవ్వ
యారపునికొద్దగోచరం బగునట్లుచేసినం ప్రేమాంకురం బతనిహృదయంబున నుద
యంబైపూర్వానురాగనిదానం బగునాగమివ్యమాణవసంతసమయంబుననమ్మహీకాం
తుండు వనాంతరంబునకువిహారోత్సృకస్వాంతుండై యేతెంచి నిన్నుఁ గాంచి
శోభావైభవ పరాభూతచంచలంబులగుతావకదృగంచలంబులకు సహాయంబుగా
విజృంభించి జశింపించు నించువిలుతుని భుజాంచలధగద్దలచే సంపతితమానసుండై
సీతోడికూటమి వాటించు ననేకసమవేశసమం బగున్నేహమోహంబులఁ గ్రీడిం
చెద రని చెదరనిమనస్తాపంబు దీక్షనూఱడించి యారాజకీరంబు ముదితాముదితవా
రంబై మేఘద్వారంబుననుండిన ప్రచారంబున నరిగెదదనంతరంబ శిల్పకళావిశేషం
బున వలంతియగు పొలంతియొక్కతె యన్నెలంతరూపంబు శృంగారరసానురూపకం
బుగా లిఖించి యవిద్విత్తపటంబు గైకొని నిజమాయాబలంబులనెవ్వరు నెఱుంగ
కుండ నమ్మహీజానితానధాని యుపాంతంబున భూకాంతునివిహారస్థానం బగునుద్యా

నంబునం జేరి తదంతర్విరచితకనకమణిఖచితకేళిగృహద్వారపార్శ్వభాగమృగాంక
శిలామయవిత్తరితోవరిసలంబునకు నూతనాలంకారంబుగాఁ దదీయతపసీయకుడ్యంబా
ధారంబుగా నిలిపి చనియె నంత. 19

క. వనపాలకు లప్పటముం, గని యకారా యింతతీరుగలప్రతిమల నెం
దును జూడ మీడ కెవ్వరు, గొనివచ్చిరో మదికి వెఱుంగులిపెడు మిగులన్. 20

క. ఏలికకుఁ గానుకి త్తము, చాలన్ దయచేయు ననుచు సరసనుగంధ
శ్రీతెనఁగు విరులు కోసి ప్రవాళపుటంబులను బొదివి వఱులెడువేడ్కన్. 21

తే. చిత్రపటస్తూర్వకముగ విచిత్రపుష్ప, పత్రపుటములు గొనివచ్చి ప్రభునినన్ని
ధానమునఁ బెట్టి మ్రొక్కిన దద్విలాసమునకు నరుదంది యెక్కడి దనుచు నడుగ.

ఆ. సామి వారితోటలొ మిదైముంగలి, యరఁగుమీఁద నుండె నాడ కెవఁడు
దెచ్చిపెట్టినాఁడో దేవరా యెఱుంగము, కానరాదు వింతమానినడుగు. 23

క. అని జాతీయపుమాటలు, తనతో నాడంగ మొగముదమ్మి దదాక
ర్జనహాస్యరసముఁ జిత్రముఁగనుఁగొను నదృశ్యరసంబుఁ గలసివెలంగన్. 24

వ. ఉద్యానపాలకుల నుచితవస్తుప్రదానంబుల నాదరించి వనావనక్రియకు నాజ్ఞాపించి
పనిచి క్రమము నప్పటం బభిముఖంబుగా నునుచుకొని యద్వివృతిలాసిసీరూపంబు
సాపేక్షవీక్షణంబుల నుపలక్షింపుచు. 25

ఉ. క్రమముఁ గ్రమము నిర్విభుఁడు గన్గొనుఁ దచ్చరణాంగులప్రపా
దములు జానుజంఘలు నితంబము నాభ్యుదరావలగ్నపా
ర్శ్వములు వెన్నుఁజన్నులుఁ గరంబులుఁ గంఠము మోవిఁ జెక్కులా
స్యమును ముక్కుఁ జూపు బొమలాచెవులా నుదు రాప్రవేశియున్. 26

ఉ. చూడఁగఁ జూడఁగా మదికిఁ జొక్కొదవన్ భ్రమఁ జెంది నిక్కపుం
జేడియఁగాఁ దలంచి యెదఁ జేర్చుకొనం దమకించు నేలమా
టాడవు కోమలీ యని ప్రియంబునఁ బల్కుదలంచు నారతి
క్రీడల మంత్రవాది యొనరించిన కాంబరియందు మగ్నుడై. 27

వ. ఇట్లని తలంచు. 28

ఉ. ఎవ్వతెరూకు మొక్కొ యిది యింతవిచిత్రవిలాసరేఖ యే
జవ్వసులందుఁ జూడ మీది చక్కఁదనంబులఁ గుప్తు కాముచే
క్రొవ్విరితూపు రత్నములకుప్ప మెఱుంగులతేటఁ ప్రోవు హా
యవ్వనజాతలోచన నిజాకృతిఁ జూచునుపాయ మెదియో.

క. ఎవ్వనికి వలచునో యెల, జవ్వని తద్రూపలిఖతచారుపటం బె
ట్లవ్వని జేరెనో హరుచే, నొవ్వనిమరుశక్తి యనిఁ జనుంగద దానిన్. 30

చ. అరయఁగ నాలతాంగి లిఖితాంగ మచేతనమయ్యు డెందమున్
గరఁగఁగ జేయుచున్నయది కన్గొనినంతనె హంసయానమున్
సరసమృదుాత్వలం గులుకుచల్లడుచూపులు గల్గియొప్పు న
త్తురుణిసచేతనాంగము నెదంగడియించిన సౌఖ్య మెట్టిదో. 31

వ. అని యనేక ప్రకారంబుల మదనవికారం బొదవించువిచారంబున నక్కాంతవృత్తాం
తంబు దెలియుటకై వితర్కించుచు. 32

సీ. పటముచెంత నయో సుపర్వాంగనోత్తమా యని వ్రాసియున్నదివ్యలిపివలన
క్షీతిపకన్యాశ్రేష్ఠ చిత్ర సంగతిపటం బునుప విచిత్రమై యుంటవలన
జనలొకశిల్పకుల్ గని నిర్జరీలేఖ యనినిశ్చయించినయందువలనఁ
బ్రాసంగికమున నారదుఁడు మున్నప్పరోజనము వర్ణించి పేర్కొనుటవలన
తే. భావినంబంధమున కభిప్రాయమైన, తలపుగొలుపు బుణానుబంధంబువలన
నతనిమదిదోఁచె దచ్చిత్రితాంగలీల, యుర్ద్వశీకాంతరూపు గానోపుననుచు. 33

క. వీరితినయిన నాలల, నారత్న ముతోడి పొందినర్పవలయు నం
చారాజశేఖరుఁడు మది, నారనితమి సాత్త్వికోదయముగా నుండెన్. 34

క. అంత నతాంతనితాంతల, తాంతవనాంతర్నికాంతహరిదంతసమా
క్రాంతరవకాంతముదితా, నంతశకుంతము వసంత మాగతమయ్యెన్. 35

— వసంతముతువర్ణనము. —

తే. ప్రాదళిమ్యుల్ మలినాంబరమ్ము విడిచి, కట్టెఁ గెందలిరాకుచెంగావివలువ
వనరమాడేవి మాధవస్వామిరాక, కపుడు వాసకనజ్జిక యగుటఁ జేసి. 36

సీ. తలిరుజ్జొంపముపేరఁ బులకాంకురము లూనుఁ బువ్వులపేర లేనవ్వునవ్వు
నలరుఁడేనియపేర హర్షాశ్రువులు నించు నశిపాళిపేరఁ గొప్పలవరించుఁ
బుప్పొడిపేర సొంపుగ గందవొడిపూయుఁ జెల్కపల్కులపేరఁ జెలులఁజీరు
ఫలరాజిపేర దీప్తవణిభూషణుదాల్చుఁ బరభృతధ్వనిపేరఁ బొటపాడుఁ

తే. జిరసమాగతమాధవవరసమాగ, మోదితావ్యాహతౌత్సక్యమున వసీర
మారమణి మేలువడినకోమలులచేప్ప, లట్టులొంగద ప్రాణనాయకులయెడల. 37

ఈ. నూతనపుష్పితక్రమమనోహరయావనరేఖఁ బల్లవ
వ్రాతము గూడి కొవ్వులు విరాజితలీల నెసంగున త్తటికే

- నూతనపుష్పితక్రమమనోహరయావనరేఖః బల్లవ
వ్రాతముః గూడఁ గొమ్మలు విరాజితలీల నెసంగి రెంతయున్. 38
- క. అమరె వసంతత్యాగము, లమితములై విప్రతతికి నశ్విమతఫలముల్
సుమహితసారాశనముల్, గ్రమమున నభ్యాగతాశులకు నొనగూడన్. 39
- శా. కాలజ్ఞానవచోద్విజప్రతతి వేడ్కల బుష్పవద్దణ్య న
వ్వేళం గాంచి కుహకుహూక్తిః బలికెక్ వేక్పష్టపక్షసిథిన్
లాలిత్యాకృతి యొప్పు శ్రుత్యనుగతిక్ నానావనీసీమలం
బ్రాలేయద్యుతిరేఖ నట్టమగునప్పుట్లక్ యథార్థంబుగన్. 40
- సీ. మాఘవాగమనసంభ్రమరణత్తూర్యముల్ వనరమాకంకణక్వాణనములు
శంబరాంతకవందిజయశబ్దములు పాంథకాంతాశ్రుతిద్వయామంతుదములు
దంపతీమానసంస్తంభనమంత్రముల్ పంచమశ్రుతితంత్ర బాంధవములు
బాలికాగణనాదపానరుక్తములు భృంగంగనాగీతితోపాంగకములు
- తే. వల్లికానర్తకీనాట్యవాదనములు, నగశతాంగ గ్రుంటూఘుణంఘణములు
రసికమానసాహ్వానపారంపరములు, చెలఁగెఁ గలకంతకంతకూజితము లవుడు. 41
- మ. లతకూనల్ గడుఁబెంపుమీఱి ఋతువేళాపుంరత్నికీడ సం
తతిగల్గెక్ ఫలగర్భభారములఁ జేందంబోలుఁ గాకున్న లం
బితరోలంబకదంబసీలిమము గన్వింపం గతంజేమి న
వ్యతరాంతర్తకరందదుగ్ధసుమగుచ్ఛాంచత్కుచ్ఛాగ్రంబులన్. 42
- ఉ. ఈచిగురాకుపంటిది సుమీ తనప్రేయసిమోవి యంచునీ
పూచినమాధవీలతికపోలికగా చెలియంగమంచు నీ
రాచిలుకెక్ జయించుగద రామవచోగతి యంచు వన్యముల్
చూచి వధూటులం దలచి సొక్కుచు నుందురు పాంథులత్తఱిన్. 43
- సీ. తనుసుఖంబిచ్చు శీతలతరుచ్ఛాయావిశేషముల్ బాలికాశ్లేషములును
వీక్షణప్రీతిగావించు జాంబీరసమాజముల్ యువతివత్సోజములును
గర్జపర్వమొనర్చు కలరవాదికకంతరణితముల్ మదవతీమణితములును
పూజాత్పత్తియొసంగు ఘనపుష్పసురభిసంబంధముల్ వనితాస్యగంధములును
- తే. నాలుకకు నింపుపుట్టించు నవఫలరస, పూరములు యావతాధరసారములును
సరసులకు నిట్టు లవ్వసుల్ జవ్వసులును, జేయువేడ్కలు వింతలై చెల్లెనవుడు. 44
- సీ. తాళీఫలస్ఫూర్తి దనరెడుపీఁగుజన్గొండల జవజవల్ మెండుకొనఁగ
నాయముల్ గరఁగంగ నాడునర్హక్తిపాచ్చరికల గునుగుసల్ సందడింప

నోరుచెక్కిటనటు నొక్కచు బడిబడి నిడుచుంబనముల చప్పుడు చెలంగ
 నమరతి ప్రతివేగసంపూర్తికై చేయు సచపేటహుంకృతిస్వనము లడర
 తే. వయసు గడుసుందనంబున వర్తమాన, కాలమహిమను సిగ్గుసిగ్గురితనంబు
 దాల్పంగఁ బ్రగల్భ లంగజోధ్ధతి రమింపు, సొంపుమధువేశ భోగుల కింపానర్చె. 45

కా. పన్నీటం జలకం బమర్చి చలువల్ పైదాల్పంగ నిచ్చి ద
 ధ్యన్నా హారము గంధలేపము విరుల్ తాంబూలముల్ సొంపుమీ
 ఆ న్నవ్యవ్యజనాతపత్ర చరణత్రాణాదులన్ భాగ్యసం
 పన్నుల్ విప్రుల కర్పగా నొసగి రవైశాఖమాసంబునన్. 46

ప. ఆట్టి వసంతకాలంబునందు. 47

చ. ఘనుఁడు పురూరపుండు త్రిజగత్పరిపూరితకీర్తి రాజ్యపా
 లన మొనరింపుచుం దనతలంపున నుర్వశిచిత్రరూపభా
 వన ప్రతిబింబత్తియొదవంగఁ దదీయనిసర్గరూపద
 ర్శనమునకై యుపాయము విచారము సేయుచునుండె నయ్యెడన్. 48

మ. ఒకనాఁ డాన్యపశేఖరుండు తపసియోవ్యతృభామండపా
 ధికతోభామణిభద్రపీఠమున నుద్ధీర్తిక్ సుఖాసీనుడై
 సకలామాత్యసుహృత్పురోహితవయస్యప్రాధవిద్వత్కృపీం
 ద్రకళావద్వనితాద్యనేకపరివారస్ఫూర్తి వర్తిల్లగన్. 49

క. పేరోలగమున నుండంగఁ, జారులు దేశాంతరములఁ జరియించి రయం
 బారఁ జనుదెంచి మ్రొక్కిన, వారల మన్నించి మనుజువల్లభుఁ డెలమిన్. 50

— చారులు పురూరపునకు విచిత్రవనవృత్తాంతముం దెల్పుట. —

ప. లోకవార్తావిశేషసంశ్రవణకుతూహలసూచనాలక్షణంబు లయినకటాక్షవీక్షణంబు
 లం గనుంగొనిన నయ్యంగితం బెఱింగి పునఃప్రణామం బాచరించి వినయవచనచమ
 త్కారు లయినచారు లిట్లు విన్నవించిరి. 51

క. భూవల్లభ కురుకోసల, సోపీఠపరాటలాటసౌరాష్ట్రకళిం
 గావంతివిషయనగరి, నీవృచ్చయవార్త లరసి నీసన్నధికిన్. 52

ఉ. వచ్చితి మోన్యపాలక భవత్పరిపాలనధర్మ మెట్టిదో
 యెచ్చటఁ జూచినన్ బ్రజ లభీష్టపదార్థసమృద్ధిసౌఖ్యముల్
 నిచ్చులు గాంచి పుణ్యము లనేకవిధంబుల నాచరింపుచున్
 సచ్చరితసేతిన్ మెలగుచందము కన్నులపండు వయ్యెడున్. 53

- ఉ. రేయి నిగూఢవృత్తిని ఇరింపుచు విందుము తాక్యవాక్యమున్
పాయక సర్వకాలమును బావనకిరి పురూరవుండ దా
నీయవసితలంబునకు నేలికగావలె ధర్మశాలి జే
జే యని వేయునోళ్ల నుతిచేయనివారలు లేరు భూవరా. 54
- తే. నీయశశపుంజగగనధునీచ్రపూర్తి, విగతపంకౌఘ మైనయీజగమునందు
నన్నివార్తలు మంచివై యమరుఁగాక, యితరవార్తలు గలవె నరేంద్రచంద్ర. 55
- ఉ. చూచితి మొక్కపింత యొకచో పనవల్లభ చిత్తగింపు విం
ధ్యాచలమాఖ్యపాంతగహనాంతరపద్ధతి వచ్చుచుండ దృ
గ్లోచరమయ్యె మాకు బహుకుండతమాలరసాలసాలజం
బూచలవత్త్రుగముఖభూరుహషండము నేత్రపర్వ మై. 56
- కా. నానాదేశములందుఁ జూతుముగదా నారంగజుబీరజం
బూనింబాష్టకదంబకుండకదళీపున్నాగచాంపేయతా
శీనీపక్రముకాదిపాదపలనల్లిలావనంబున్ తదు
ద్యానశ్రీకి సమాన హాసె యొకయింతైనన్నరేండ్రోత్తమా. 57
- తే. అమరతరువుకు సంతానమనినపేరు, నగవిధంజనుతోఁటకు నంపకాఖ్య
మదనసంహరువనికిఁ గుమారసంజ్ఞ, యగుట తద్వనసంతతి యగుట నేమొ. 58
- సీ. ఆకాఖ తాన్నత్యవైకాల్పసాంద్రతాచ్ఛాదితాకాఖలు జనవరేణ్య
యాపల్లవములు మోహనమృతమూర్తిభవత్పల్లవములు వరగుణాధ్య
యాసుమనోరాజి యామోదముదితాభ్రచరసుమనోరాజి కౌర్యధుర్య
యాలతల్ జితయావనారంభబాలికాజనతనూభేలతల్ వినుతచరిత
- తే. యావరాగంబు లుత్పాదితాధ్వనీన, హృదయసుమచావరాగంబు లింద్రవిభవ
యావనం బాశ్రయిష్టునానావిహంగ, మృగకుటుంబావనంబు ధాత్రీకళత్ర. 59
- మ. కలకంఠాచితకంఠపంచమకుహూకారంబులుం గీరఁ
మలవాచానినదంబులుం గలరవామందధ్వనుల్ కారికా
కలనాదంబులు చంచరీకచయఘంకారంబులున్ దట్టమై
చెలంగుం దద్వనసీమ మన్మథజయశ్రీగీతికారావ మై. 60
- తే. అట్టిశృంగారవనము సొంపమరఁ గాంచి, యమ్ముతంబంది మఱియును నచటగల్గు
పింతల్లెను గనుఁగొనువేడ్కఁ దద్వనాంతరము సొచ్చి విహరించునవసరమున. 61
- క. మఱిరతనాగుణింకిణి, గణహంసకంకణానుకరణరవంబుల్
కిణికిణికిణికుణుకుణుకుణు, యుణయుణయుణ మనుచు నొకదెసన్ వివరబడియెన్. 62

క. వని నిలిచి మఱియు నాలిం, చిన వీనుల సోకె నమృతశీతలమధుర
స్వనవాగ్మైఖరి వనితా, జననంచారప్రకారసంసూచక మై. 63

వ. అ ట్లానించి. 64

చ. ఇది విజనస్థలం బిచట నిట్లు మెలంగెడువారు దేవతా
సుదతులూ రాజకన్యకలూ చూచినఁ దప్పగు నేమొ యంచు మా
హృదయములందు శంక జనియించిన నవ్వలఁబోక క్రమ్మఱి
మొదలిటి త్రోవపట్టి వనముల్ నగముల్ పురముల్ గ్రమించుచున్. 65

క. దేవరసందర్శనమున, కై వచ్చితి మనుచుఁ బలుక నవసీరమణుం
డావనము చూచువేడుక, భావంబునఁ బొడమ నటకుఁ బయనంబయ్యెన్. 66

కా. త ప్తస్వర్ణసువర్ణరత్నఘృణిసాంద్రం బై మరుద్వేగవ
త్సప్తిస్ఫూర్ణితమై ఘుణంఘుణరవాంచద్ధంబికాబద్ధ మై
వ్యాప్తోదారవిభాగజాపితపతాకాన్నత్యమైయొప్పు ను
ద్దిప్తస్వందనమెక్కి భూషణమణిదేదీప్యమానాంగుఁ డై. 67

—పురూరపుండు చత్రవనముం జూడనేగుట. —

క. చారులు చూపువధంబునఁ, జారుతరాటోపచతురచతురంగయుతిక్
స్వారివెడలె నమ్రశిర, స్సాస్వరి పురూరపుండు వైభవాడంబరుఁ డై. 68

వ. అప్పుడు. 69

ఉ. శోమలగంధవాహ మనుకూలగతిం బ్రసరించెఁ బుణ్యకాం
తామణిపూర్ణకుంభయుగ ధౌతదుకూలఫల ప్రసూనము
ఖ్యామలవస్తుపుంజ మెదురయ్యె సువర్ణపయోవిహంగముల్
వామదిశాగతిక్ మెలఁగె వల్లభుసుల్లము పల్లవింపఁగన్. 70

వ. అట్లు చనిచని పురోభాగంబున. 71

చ. సకలధరాధరంధరభుజాభుజగేంద్రుఁ డతండు గాంచె హా
టకతటకూటశోటినికటప్రకటభ్రమరాంబుభృద్వితా
నకశకలప్రకాండకుహనాగహనద్విపయూధనిగ్రహా
త్సృకజవనోత్సతద్ధరికిశోరవికాలము వింధ్యకైలముక్. 72

తే. కాంచి యంచితమోదవికాసమాన, మానసాంభోజాడై యనమానలీల
మానవేంద్రశిరోమణి మఱియు మఱియుఁ, దద్విశేషావలీకితోతాహమునను. 73

సీ. కరిణీకరోత్క్లిష్ట ఝరిణీకసిక్తాశ్రచరిణీకుచోపరిచ్ఛన్న కాటి
జలజాతరాగాద్యుపలజాతమయదరిస్థలజాతతప్రభాసాంద్రమూర్తి
నటనాధిగతశిబుస్సుటనాదహృదయసంఘటనార్తతాబిలంగతభుజంగి
శిఖరాంతరప్రయాయిఖరాంశుసాన్నిధ్యసుఖరంజితాబ్జినీస్ఫురితసరసి

తే. కిసలయఫలలనదసమకుసుమవినర, నరనతరతదపహరణవరపరభృత
నికరమధుకరకలరవశుకకులముఖ, విహగముఖరవముఖరి యవ్వింధ్యశిఖరి.

74

మ. అసె వర్ణింపుచు నవ్విభుండు తదగప్రాంతాటవీపద్ధతిం
జనియెన్ మేఖలకన్యకాతటవతీసంఘల్లసౌగంధికా
భినవాంభోజపరాగసౌరభమిశ్రేణిభ్రతరంగౌఘమ
గ్నునితాంతాగతశైత్యమాంద్యపవమానస్ఫుర్ణజానందుఁడై.

75

తే. ఇవ్విభంబున నవ్విభుం డేగి యెదుటఁ, గాంచె నవమల్లికావల్లికామతల్లి
కావలీనర్తనోపదేష్టాయమాన, మృదువపన మై వెలింగెడు తదుపవనము.

76

వ. కాంచి హృదయంబున నుదయం బగుపిక్షిణాపేక్ష నాక్షమావల్లభుండు శతాం
గావతరణంబుచేసి నిజబలంబు నచ్చట నిలువ నియమించి మృదులతరపాదుకాకీ
లితపదకమలుండై సమానవయస్కుండును నసమానగుణసంపన్నుండును నతిప్రియ
సఖుండును నగుచతురమలి యనుమంత్రితనూభవుండు తనతోడన రా నతనికరాం
బుజం బవలంబనంబు చేసి భద్రదంతావళప్రతిమానయానంబున మూర్తిమంతుం
డయినవసంతుం డన నయ్యుద్ధానంబు ప్రవేశించి నిజాగమనోత్సాహంబున వన
దేవత లుష్పరిగలవయసుండి పెల్లంగఁ జల్లలాజలచందంబున నందంబయి వృక్ష
గ్రంబులనుండి వవనవిక్షేపవశంబున జలజలరాలు విరులవర్షంబునకు హర్షంబు
నొందుచు మంగళగీతపతనంబులతోఁ గర్పూరదీపికారాజి నీరాజనంబు లొనంగు
కొమ్మలవిభంబునం గొమ్మలు చరత్కలకంఠవధూమధురస్వనభాస్వరంబు లయి తర
ళాయమానతరుణారణవల్లలితనిజోపకాశాశిఖరంబు లయికనుపట్టు నయంబు
నకుఁ బ్రియంబందుచు నడుగులకు మడుగులు పఱచినకరణి జరణన్యాసంబునకు
నుల్లాసవికాసకరంబయి వనమేదిని మేదురంబుగాఁ గప్పి యొప్పపుప్రాప్తివింతకు
సంతసింపుచు మింటనంటం బెరింగి తఱచుగాఁ బూచిన రసాలాదిసాలంబులకొమ్మల
ముసురుకొని మసలుచు రసంబులు మెనఁగు భృంగవిసరంబుల నట్టులెత్తి కనుంగొని
యదభికుభ్రేతరాశ్రవిశ్రమశ్రాంతి విచ్చలవిడిం బురివిచ్చి మెచ్చి మెచ్చదవ
నచ్చటచ్చట నాట్యంబులు నలుపుమయూరవారంబుల సొంపునకు నింపుదాచుఁ

బరివక్ష్వబహువిధమధురఫలసాహారవిశేషం యనందోచుకయివడి నత్యంతమాధుర్య
మంజుమనోహరంబు లయినపవనరచనాచమత్కారంబుల శృంగారకథాప్రసంగం
బులునేయు కలికిచిలుకలవినోదంబునకు మోదంబు నొందుచు రతిసుందరీకందర్పుల
క్రీడామందిరంబులపొందిక శ్రవణానందఘంకరణగాంధర్వబంధరంబు లయిన
మిళిందబృందమ్ములసందడి సంచలించు పరువంపువిరులగమిం దోరుగు నమందమక
రందబిందుసందోహమ్ము సోనల నలరారు పుష్పవల్లికల మొల్లంపుటల్లికల నుల్లసిల్లు
చల్లదనంబునం బోదలు పొదరిండ్ల యుందంబునకు నానందంబు నొందుచు మఱి
మఱియుం దద్విశేషంబులు గనుంగొని కొనియాడుచు సఖుండును దానును జనిచని
మొందట.

77

ఉ. కాంచనశైలధీరుఁ డటఁ గాంచె నటత్తటకాంచనద్రుకా

ఖాంచలవాతచంచలనవాంబుజసంగితరంగమాలికా

సంచయడోలికాభ్రమణసంభ్రమలోలమరాళబాలికా

ప్రాంచితకేలికాకలితహంసము నొక్కసరోవతంసమున్.

78

క. కాంచి ప్రమోదించి నయం, బెంచి సఖునితోడ ననియె నిక్కొలను విలా

కించెతె కిలికించితసుఖ,దాంచిత యగురవికి నేతదబ్బిని దినమున్.

79

గీ. ఇందిందిరాలకబృందసంపదఁ జూపి బేడిసతకుసుకస్సెలుకుఁ జూపి

చక్రవాకస్తనసౌభాగ్యములు చూపి యరుణోత్పలాధరస్ఫురణ చూపి

యతులమృణాలబాహువిలాసము చూపి సౌగంధికాంగవాసనలు చూపి

లీలాతరంగవళిప్రకాశత చూపి యరవిందచరణసుందరతఁ జూపి

తే. యింపు పుట్టించుచున్నది హృదయమునకు, నిక్కొలఁకు వింతచూచితివే వయస్య

కలితయావనరూపరేఖానిలాస, విభ్రమోదార యగుప్రాధవేశ్య హిత.

80

క. కువలయపుష్కరములతో, భువనములు నిజోదరమునఁ బొలుపొందగ న

త్కవివచనవర్ణితం బయి, శివులీల నైఱిసి నరసి చెన్నవహించెన్.

81

తే. ఇప్పయోజాకరంబున నొప్పమీఱు, తమ్ములెల్లను బారిజాతమ్ములయ్యె

నరయ నిందుల జలవూర మమృతమయ్యె, నతిశయశ్లేషత స్వభావగతి వహింప.

82

క. వరవర్ణిని యగువచ్చిని, పరివృతబహుళాళి యయ్యుం బట్టపగ లినుకొ

నరసతఁ గలసి వలపునం, బరగెడు గురియే వరాబ్జవాసనలింకన్.

83

మ. అనుచుందత్సరసీరుహకరము డాయంబోవఁ దత్తీరభూ

మిని నెత్తాయనంటులం దోరుగు నమ్మెల్లప్రపుంధూళి మై

- గననయ్యైక్ రుచిరాంగుళీపలయరేఖాలక్ష్యమాణాంప్రిసూ
తనవిన్యాసము లంగనాజనవనాంతక్రీడ సూచింపుచున్. 84
- క. ఆజాడం జనిచని యా, భూజాని లనద్రసాలభూజానీక
భ్రాజితభువి శశికాంతపురాజగతి వసించి యున్నరాజనిభాస్యన్. 85
- చ. చుక్కలలోని చంద్రకళసొంపున హారమణివ్రజంబులోఁ
జక్కనినాయకోపలము చందమునం జెలికత్తెపిండులో
నక్కజపుక్ విలాసమున నందముగుల్మేషు సుర్వశీషయో
ముక్కచదృక్కుచప్పితివిమోహితపూరుషఁ గాంచె మందరన్. 86
- క. చూచి సలోలవిలోలా,లోచనుఁ డయి ముందు తావిలోకించినలీ
లాచిత్రరూపవిభవం, బీచెలువదిగా యటంచు నెంతయు వేడ్కన్. 87
- ఉ. అగ్రజరాజకుంభకుచయందము చందము డెందముం దమిక్
మొగ్గఁగఁ జేయ డాయఁ జనుముచ్చట నచ్చట నిల్చి శంకతో
నగ్గలికం గనుంగొనఁగ నత్తటి బీత్తరి చూచె మోముక్తా
న్నిగ్గునిగన్నిగత్ తఱుకు నిద్దపుటద్దపుసొంపు నింపఁగన్. 88
- క. తరుణియు రమణుఁడు నొండొరు, సురుచిరగతి నదరిపాటఁ జూచినచూపుత్
మరుఁ డేమఱించి యేసిన,శరములక్రియ మానసములు జల్లనిపించెన్. 89
- తే. రమణి రమణీయరూపాభిరాము నతనిఁ,గాంచి కాంచితాలంబిఘంటికాచి
రత్నరత్నతులాకోటిరవ మెసంగ,సారసారంగలోలదృగ్జాల యగుచు. 90
- ఉ. దిగ్గునలేచి శంకితమతిక్ శశికాంతశిలావత్సర్పకక్
డిగి బెడంగుగుబ్బలు నటింపఁగఁ గౌసు వడంక వేడ్కతో
సిగ్గు మొగంబునక్ మొలవఁ జెంత నికుంజముచాటుకేగె న
మృగ్గమనంబునం జకితహంసికలీల సఖినమేత యై. 91
- క. నడుపువగ పిఱుఁదుపొంకము, నడుముసొబగు మెన్నచెన్న నవకపుణిగి కీ
ల్జడతీరు విభునికన్నుల, కడరించె బ్రియంబు మగువ యటు మరలునెడక్. 92
- తే. ఇట్లు పొదరింటిమాటున కేగి నిలిచి,యింతచక్కనిపురుషుని నెందుఁగాన
మితనిఁ జూడఁబరురవుండే యటంచుఁ,దోచుచున్నది యని వాంఛతోడమఱియు.
- క. తరుణి తదీయనికుంజాం,తరసంఘలుఁ గానవచ్చు ధరణీశ్వరుసుం
దరమూర్తి విలోకింపుచు, మరువేదన కగ్గమగుచు మది నిట్లనియెన్. 94
- సీ. కిసలయూరుణకాంతి బిసరుహంబులఁగూర్చి నిరచించెనో వీనిచరణయుగము
సీలంపుంజకచక్ర తోలంబములఁ గూర్చి కల్పించెనో వీనికచభరంబు

క్రొత్తముతైపునిగ్గు పుత్తడివైగూర్చి చేసెనో వీనివిలాసమూర్తి
తనరుబింబమృదుత్వ మొనరఁ గెంపునఁగూర్చి కావించెనో వీనికావిమోవి

లే. యిట్లు సౌందర్యరససార మేర్పిక్కుర్చి, తనచమత్కారమునకు నిదర్శనముగ
వీని సృజయించె గాఁబోలు విశ్వగురుఁడు, గాక కల్లనె యిట్టియాకారగరిమ. 95

క. మరునిం జూడ మొ కుసుమా, కరునిం గనుఁగొన మొ యమృతకరునికొ నలకూ
బరునికొ వీక్షింప మొ యీ, సరసునిఁ బోలుదురె రూపసౌభాగ్యమునన్. 96

లే. అకట యిటువంటి భువన మోహనవిలాస, మూర్తి ప్రియుఁడు గానోచనిముద్దుగుప్తు
చక్కఁదనమును జతురత జవ్వనంబు, నడవిఁగాసినవెన్నెలయట్లుగాఁదె. 97

పురూరవుం డూర్వశికడకుఁ జెలికానిబంపుట. 98

మ. అని యూహింపుచు నున్నచో నరవరుం డచొచ్చట నాసీనుడై
తనమిత్రం గని పల్కె నిట్టియతిసౌందర్యాంగి నేభూములన్
వినియుం జూచి యెఱుంగ మవ్వరుఁడు నువ్విళ్ళూరడే దీనిఁ జూ
చిన నిశ్క్రమలి వర్తనంబు దెలియఁ జిత్తంబునం గోరెదన్. 98

క. అనవుడుఁ బతితలఁపు మదిం, గనియంగనచంప మరసి క్రవ్వుట నేతెం
తు ననుచు నయ్యుర్వశియు, న్ననికుంజంబునకు మంత్రి నందనుఁ డరిగెన్. 99

క. అరుఁడెంచునతనిరాకడ, నరపాలుననుగ్రహంబునకు మూలముగాఁ
బరమామోదము నొందుచు, హరిణాక్షి బహుకరింప నాసీనుడై. 100

వ. మృదుమధురభాషణంబుల నవ్వలాసినితో నతం డిట్లనియె. 101

ఉ. ఉత్తమనాయికాగుణము లొప్పచున్నవి నిన్నుఁ జూడ నో
మత్తమరాళయాన సురమానినివో నరభామవో ఫణా
భృత్తరుణీశిరోమణివో యెవ్వరు నీవు నిమిత్తమేమి నీ
విత్తరుభూములందిరుగ నెయ్యదిచేరు నిజంబు దెల్పుమా. 102

కా. మావృత్తాంతముఁ దెల్పెద న్వినుము రామా మాసుకీయాంసపే
తీవస్యస్తకరాజుఁడై యపుడు ప్రాధింబొల్చి యంతంత రాఁ
గా వీక్షించితివో గదా యతఁడు లోకస్తుత్యకీర్తిప్రతా
పావార్యుండు పురూరవుండు జనలోకై కాతపత్రుం డిలన్. 103

మ. తత్ప్రసితామహుం డట సుధాజలరాశి పితామహుండు రా
జత్ప్రభుఁ డైనచంద్రుఁడట సౌమ్యుండు తండ్రట సంప్రదాయమే

- తత్ప్రతిభక్త రహించు నట ధాత్రి బురూరవుతోడ సాటికిన్
సత్ప్రభుతావిశేషమునఁ జర్చలు నేయఁగ నెవ్వ రంగనా. 104
- సీ. ధరణీశునకుఁ బట్టుధవళాతపత్రంబు నీడకు లోనుగా నిలుచుచునువు
రాజుగూర్చుండెడి రత్నసింహాసనం బొరసి చెయ్యూనుక యుండుచునువు
జననాథునకు పీచుచూమరంబుల గాడ్చు తుదులుమైఁ బోలయంగఁ గదియుచునువు
నధిపుతో నేకాంత మామవారల విన్నపముల కౌగాదని పలుకుచునువుఁ
తే. గలిగి వర్తింతు నెవ్వడు గారవమున, రాజరాజైన యప్పురూరవునిమ్రోల
ననుఁగుఁజేలికాడ నెంతయు నతని కేను, జతురమతి యంద్రు నాపేరు చంద్రవదన.
తే. అవ్వహారాజుసఖ్యసౌఖ్యానుభూతి, గల్గు టెవ్వరికైన భాగ్యమునఁ జుట్టు
మనసుగలవారి కతనిసంబంధ మేను, ఘటననేయంగఁ జాలుదుఁ గమలవదన. 106
- వ. అని పలుకుచున్నంత. 107
- చ. హృదయము ఝల్లుఝల్లు మనియెం బులకాంతురపాళి నెఱ్ఱెయిం
బొదలెఁ బ్రమోదబాష్పజలపూరము కన్నులనిండె నార్ద్రసం
పద వహియించెఁ గంటువిడి పట్టు పురూరపురాకఁ బెల్పుత
న్నదవచనాక్షరంబు లెలమింజేవి సోకినయంత నింతికిన్. 108
- తే. అట్లు రాగ ప్రవాహమగ్నాంతరంగ, యగుచు మందాక్షనంకుచితావలూక
నాంచలంబుల నిజవయస్యాలలామ, చూడఁ దద్భావ మెఱిగి యాస్రాడవనిత. 109
- వ. అవ్వుంత్రికుమారునితో నిట్లనియె. 110
- సీ. అనఘాత్మఁ డైన నారాయణయోగీంద్రునూరుదేశంబున సుదృఢిలై
నకలకళ్యాణభాజనమై వెలింగెడు నమరావతీస్థలి నధివసించెఁ
శ్రాఢిగాంధర్వాపురకళాపతులకు నాయకురాలితనంబు గాంచె
నృత్యసంగీతసాహిత్యపాండిత్యాప్తి మేటివేల్పులచేత మెప్పువడసె
తే. సుర్వశియనంగ నొప్ప నీయుత్పలాక్షి, యరయ నీయింతిచెలకత్తియలము మేము
ధారుణీస్థలి నొకనిమిత్తమున నిట్లు, సంచరింపంగవలసి నేచంద్రముఖి. 111
- చ. విను మింక దాఁపనేల నయవిశ్రుతుఁడైన పురూరవక్షిణీ
శునిగుణముల్ జగజ్జనవచోరచనశ్రుతిరంజనంబుగా
విని విని దర్శనంబునకు వేడుకనొందుచు నున్నమాఘున
స్తని కతఁ డిందు వచ్చుట నిదానముగాచె యభీష్టసిద్ధికిన్. 112
- క. అని సాక్షిప్రాయంబుగ, వనజానన కలుక మనుజవరు విహృతినిపం
బున నికుక్రంజనమీపం, బునకం గొనివత్తు వివయమునఁ గనుఁగొనుఁడీ. 113

- క. ఇయ్యంతి కోర్కి సఫలం, బయ్యెడు నని యనునయించి యధిపతి కడకుం
జయ్యన నరిగి మృదూత్తులఁ, దొయ్యలివృత్తాంత మతనితోఁ దెల్పుటయున్. 114
- ఉ. ఆపలుకుల్ సుధారసమంచితసారములై చెవుల్ సారన్
భూపతి యాత్మహర్షరసపూర్తికి నేమనవచ్చుఁ బూర్వసం
తాపదశాకృశ్లశ్శకనత్కటకాంగదముద్రికాదిర
తోన్నీపలభూష లంగములయుబ్బునఁ బొల్పెను బిక్కటంబులై. 115
- లే. ఉల్లమునకు నిండాదులై వెల్లివిరియఁ, బొందునానందరసవార్ధిబుద్బుదంబు
లనఁగ దట్టంబులై పులకాంతురంబు, లవయనంబులఁ బొడమంగ నవ్విభుండు. 116
- మ. చిరకాలంబుననుండియౌ హృదయరాజీవాంతరాళంబునకే
హరిజం డేసినచిల్కుటమ్ముగతి సమ్యక్క్రిలితం బైన ని
ర్జరబిబ్బోకవతీలమవిషయేచ్ఛబద్ధసంకల్ప మీ
శ్వరుఁ డీడేర్పఁ దలంచె నేటి కనుచుకొ నన్తిత్రుతో నిట్టచున్. 117
- ఉ. ఈచపలాక్షిరూపము సుమీ మునుచిత్రపటంబునందు నేఁ
జూచి విరాళి నొందుట కిశోరమృగేక్షణ యాలతాంగి వృ
గ్గోచరమయ్యె నిచ్చట ననుంకితభాగ్యగతికొ విలంబమే
లా చతురత్వ మేర్పడ విలసినిపొందు ఘటింపఁజేయుమా. 118
- వ. అనినం జతురమతి యమ్మహీపతి కిట్లనియె. 119
- మ. జగతీనాథమలావతంస వినుమా సంకల్పసిద్ధుండ వీ
వగుటకొ నీదుమనోరథంబు సఫలం జా సంశయంబేల బా
ళిగ నిచ్చోఁగ లవింతల్లెఁ గనుబోల్కికొ దత్సమీపంబునం
దగురీతికొ విహరింపుచుండ నవలూ తానే నినుంజేరెడున్. 120
- చ. అనవుడు సంతసించి మనుజాధిపుఁ డాత్మసహాయుడై బుగు
ల్కానియెడు తావులం బొలుచు శ్రొవ్విరితేనియ లాని యుంకృతి
ధ్వను లానరించుతుమైదకదంబముచేఁ జేలువొందుత్రాఁబొదల్
గనుఁగొనుచు న్నిలింపగణికాస్థితకుంజముచెంత కేసన్. 121
- ఉ. సిగ్గును వేడ్కయౌ బెరసి వీకటివెన్నెలలై మొగంబులా
జగ్గొకవంతనేయ నృపునన్నిధి నౌదలవాంచి నీకుఁ దా
మొగితి నంచుఁదెల్పుగతి మ్రొక్కె లతాంగి పతాకయుగ్మస
మ్మగ్గరుడోపలాంకవలయాంకితహస్తఘటల్లలాట యై. 122

వ. అప్పుడు.

123

చ. పొలతుకగుబ్బుచన్నుగవపొంగున కయ్యెద చాలదయ్యెద దొ
య్యలికనుదోయివిప్పునకు నాననబింబము చాలదయ్యె న
వ్వెలదిదరస్తి తామృతపువ్వెల్లికిఁ జెక్కులు చాలవయ్యె నా
చెలియనురాగ మెంతయని చెప్పుదు నాఁగునిఁ గాంచునయ్యెడన్.

124

సీ. నయనోత్సలముల కానంద ముచ్చెనెకదా యాస్వాబ్జమునకు వైకాస్య మొదవె
హర్షాశ్రుహిమపూర మగ్గలించెనె కదా కచతమయినకు శృంగార మొదవె
తనువల్లికకుఁ జల్లఁదన మబ్బెనేకదా కుచకోకములకుఁ బైకొనియె నుబ్బు
పుల కాంకురంబులు పొరలి పాటెనెకదా చెక్కుటద్దములకు జిగిరహించె

తే. నిష్కళంకకళాపూర్ణనృపతిచంద్ర, దర్శనవిశేషమున సముత్సాహరసత
రంగితము లయ్యె నతివనర్వాంగకముల, పూర్వమైత్రి ఘటించు టమ్మత మనంగ.

వ. అప్పు డద్విభుం డద్విలాసిని నిలాసవిశేషంబున కద్భుతం బందుచు డెందంబున
నిట్లని తలంచె.

126

తే. అతివకనుదమ్ము లింతిమఖారవింద, మతివహస్తాంబుజములు తనన్వంగిచరణ
కంజములు కొమ్మనెమ్మేనికమలగురభి, చాటుచున్నవి వద్ది నీజాతియగుట.

127

సీ. సరసీరుహము లోకచక్షుర్ని తోదార మని మొగంబునుబోలు ననంగఁ దగునె
జక్కవత్ రాజితాచలచిత్రపత్రంబు లని చన్నుగఁవఁబోలు ననంగఁ దగునె
యవనీశలంబు రత్నాకరమేఖల మని పిఱుదుచు బోలు ననంగఁ దగునె
పికములు మాధవప్రియసుంజలరవంబు లని వల్కులచు బోలు ననంగఁ దగునె

తే. సోమునకు నోడి దోషాప్తి బోడువీడి, చక్రధాటి నణంగి ప్రశస్తవర్ణ
సంపదఁ దొఱంగి యివి యెట్లు సాటివచ్చుఁ, గంబుకంఠమనోజ్ఞాంగకంబులకు.

ఉ. ఏమితపంబుఁజేసెనొ సుమీ యకు లిచ్చెలికేశబంధ మై

తా ముదయించినందుకు నిదర్శనహాగద సుప్రసూనపుం

ఖామలగంధబంధురరసాతికయానుభవంబు గల్గెనే

కా మటి పూర్వజన్మమునఁ గల్గినవృత్తి భవాంతరంబునన్.

129

ఉ. దూరపుఁబొందులకొ సుఖము దోఁపక పుష్పరసంబు పేరఁ గ

న్నీరిడుచున్న యక్కుముదినిం గరుణించి లతాంగిముద్దు మో

మై రహిఁదాల్చి చంద్రుఁ డెద నంటంగఁ జేర్చిన సానురక్తి నిం

పాఠెడు శోణికోదరుచిరాయతనేత్రయుగచ్ఛలంబునన్.

130

- తే. అతివసునౌ నదృశ్యవశ్యాదికళలఁ, దనరి మృగరాజజయలీలఁ దగిలియున్న
 సుందరతనొంది పెంపు మిన్నుండి యట్లు, లేమిచే ముట్టిపట్టుట కేమిగతమొ. 131
- క. కనఁబడునట సగుణస్థితిఁ, గనరాదట నిర్గుణాత్తిఁ గలదోలేదో
 కనకాంగినడుముపోలిక, యెనయఁ జేదంబరరహస్య మెవ్వఁ డెఱుంగున్. 132
- వ. అని తలంపుచు మోహవేశంబున. 133
- క. అపు డయ్యింపిం గనుఁగొని, యపరిమితానందహృదయుఁ డై యిట్లనియెన్
 గపురంపుఁజలువపలుకులు, చఱలాంబకపీనులకు రసాయనములుగాన్. 134
- సీ. ఉవిద సీఁగొప్ప నీలోత్పలంబులగుంపు భామ నీకన్నులు పంకజములు
 లలన నీనాన లిలప్రసూనము మధూకములు నీచెక్కిళ్లు కమలగంధి
 తెఱచ నీముద్దువాతెఱి పాటలము మల్లెమొగ్గలు నీదంతములు మృగాక్షి
 వెలది నీపాలిండ్లు విరిచెండ్లు బంధూకములు నీకరంబులు ముద్దుగుమ్మ
- తే. నెలఁత నీమేను సంపెంగ నీవదములు, హల్లకము లింతి సుమనోలతాంగి నిన్నుఁ
 బువ్వుగమి చేత నిర్మించె బో విధాత, చాన నీపొందు పుష్పపూజాఫలంబు. 135
- సీ. కలుకు వెన్నెలనవ్వు చిలుకు చెక్కిళ్లకుఁ దళుకుముత్యంపుఁ గవ్వులమెఱుంగు
 కెంపుసంపద పెంపు నింపు లేమోవికి వీటికారసరాగవిభ్రమంబు
 ఖంజనప్రతిమానరంజనం బగుచూడ్కిఁ కంజనరేఖానమాశ్రయంబు
 మురిపెంపుసంపెంగ విరిపెంపుగలమేని కమలకాంచనదుకూలానుభూతి
- తే. గలిగెనైసరికమున కుత్కర్ష మెనఁగ, వెలది నీరూపుచూడ్కికి విందులొనఁగె
 గలిమిగలచోట మఱియును గలిమి గలుగు, ననినజనవాక్యమునకు దృష్టాంతముగను.
- సీ. చంద్రసారమె గాదు చంద్రసారముఁ గూర్చి చేసెఁ గాఁబోలు నీచిన్నినవ్వు
 కమలలీలయ కాదు కమలలీలయుఁ గూర్చి కల్పింపఁబోలు నీకన్నుదోయి
 సరసహేమమె కాదు సరసహేమముఁ గూర్చి విరచింపఁబోలు నీవిమలమూర్తి
 సత్ప్రవాళమె కాదు సత్ప్రవాళముఁ గూర్చి యొనరింపఁబోలు నీయోగ్యదీప
- తే. మంబురుహసూతి సృజనకాలంబునందుఁ, గాక యిట్టియదృష్టపూర్వక మోహ
 నాంగసౌభాగ్యమమర నరాహిరాజ, కన్యలకుఁ గల్గెనేర్చునె కమలవదన. 137
- సీ. వనిత సీమాపులవాడికి నోడి మన్దమార్గణములు సూనంబులయ్యె
 నుదతి నీచిఱునవ్వుసాగసున కోడి వెన్నెల కాముదీపచనీయమయ్యె
 లలన నీస్వనమంజులతకు నోడి శికస్వనంబులు పంచమత్వంబు నొందె
 యువతి నీనడకల కోడి హంసీపదన్యాసమాదానీన్య మనుభవించె

తే. నిట్లు నీచక్రదనముతో నీడుగాక, పరిభవమునొంది యున్నశంబరవిరోధి
సాయకాదులు నన్నేమిసేయజాలు, నింక నీదయ గలిగిన నిందువదన. 138

క. అనుమాన మేల నిక నే, నినుమానఁగఁజాల నీవు నెఱజాణవు పై
గొనుమా ననుఁ జల్లఁగఁ గను, గొను మాననకముల మెత్తి కువలయనయనా. 139
వ. అని పలికిన. 140

క. కనుగవ మెఱుంగులు గ్రక్క, న్వనజానన తెప్పలెత్తి వరుఁ జూచె జరి
లున మరుఁ డొఱవెఱికి తఱు, క్కనఁ గా జళిపించుచంద్రహాస మనంగన్. 141

వ. ఇట్లు కనుంగొని. 142

ఉ. రాజనిభాస్య పల్కె నలరాజకుమారకుమారుతోడ నో
రాజకుమార ముందు సురరాజకుమారకుఁ జూతు వాహిని
రాజకుమారుఁ జూతు ధనరాజకుమారునిఁ జూతుఁ గాని నీ
రాజద లేఖ్యమూర్తి సరిరా జగమందు వసింప రెవ్వరున్. 143

శా. నీలావణ్యము నీగుణాతిశయము న్నిభావము న్నివచో
లాలిత్యంబును నీప్రతాపమును జాలక విన్నదానక మరు
త్పాలాస్థానమునందు నారదుఁడు దెబ్బకొ మోహవిభ్రాంతనై
భూలోకేశ్వర నాటనుండియును నీపొందాత్మలోఁ గోరుచున్. 144

మ. వినుమయ్యింద్రునివంపున న్దునితపోవిఘ్నార్థమైవచ్చి ని
న్దనుఁగోనె ట్ట్రానఁగూడునో యనుచుఁ గాంక్షకొ దైవము స్వేడుకొం
చు నిమేషం బొక యేడుగాఁ గడపుచుకొ యోజీశ యీకైవడి
న్వనవాసంబులు సేయునాకు నినుఁ గానంగలె భాగ్యంబునన్. 145

చ. విరహమునం గృశింపుచును వెన్నెలయెండలనెండి కంఠుపూ
శరములవానలం దడిసి చందనకైలపుఁజల్లగాడ్పుని
బృరపువడకొ శ్రమంపడి తపం బొనరించుచు నున్నదాన నో
నరవర నీకునై యింటలు నావల పే మని యింకఁ దెల్పుదున్. 146

వ. అని మఱియును. 147

మ. హృదయేశా ననుఁ జూడు నీకొఱకు నే నిట్లెత్తి నంచుకొ సగ
ద్గదినోక్తులచేఁ గపోలఫలకాంతాశ్రురుబిందుచ్చటకొ
వదనగ్లాని యెసంగ నుస్ఫురనుచుకొ వామాక్షి చూపెకొ మనో
జదశాయానకృశాంగవల్లి పతికొ సమ్రోహముం జేయుచున్. 148

- ప. అప్పు డప్పుడంతిం జూచి యతండు రాగరసమగ్నుం డగుచు నిట్లనియె. 149
- ఉ. సీమొగ మేను నామొగము నీవు నెఱుంగకముందు ముందుగా
నేమి ఋణానుబంధమొ నుమీ సరిమోహము లగ్గించె నో
హేమలతాంగి యింక మఱుగ గేటికి నమ్మిక మాట పల్కెదం
గాముండు సాక్షిగాగఁ గలకాలముఁ గూడి సుఖంత మింపుగన్. 150
- క. నావుడు సంతసమంది క, శాపతి యిట్లనియె నోయిలాపల్లభ ము
ద్యావంబున కనుకూలుండ, వై వర్తింపంగవలయు నది విను మనుచున్. 151
- క. వేడుకకై తాఁ బెంచిన, జోడుతగళ్లను సువర్ణసూత్రాంచితఘం
టాడోలనఘణఘణనిన, దాడంబరకంధరంబు లై తగువానిన్. 152
- ప. చెలికత్తియలచేతఁ దెప్పించి యప్పలికిఁ జూపి యిట్లనియె. 153
- మ. అవసీనాయక వీసిదుష్టమృగచోరాద్యాపదల్ పొందసి
క విమర్శింపుచు నెల్లపొద్దు పయతోఁ గాపాడుచుండఁ వివ
స్త్రివికారస్థి లేక నాకడ పసింపన్ మాటపట్టిచ్చెదే
ని వినోదంబుల జోడువాయు కెపుడుఁ నీతోడఁ గ్రీడించెదన్. 154

పురూరవుఁ డూర్వశిని నిజపురంబునకుఁ దెచ్చుట. ౧౭

- తే. అనుచు సమయంబుచేసె నట్లంతాంగి, పనితల తలంపు లెఱుంగ నెవ్వరివశంబు
జనపతియు నట్లకా యని నస్తుతించె, వనజముఖులకుఁ బురుషులు వశులుగాఁ. 155
- ప. ఇట్లనోన్యస్నేహోనుగుణంబు లగుమాటల నాడుకొనిన యనంతరంబ యమ్మహీ
కాంతుం డక్కాంతం దోడ్కొని పురంబున కరుగుతలంపున మరలి వనంబు వెలు
వడి నిజబలంబులం గలుపుకొని యుర్వశీసహితంబుగాఁ గనకరథారూఢుం డయి రో
హిణీయుక్తుం డగుచంద్రుండుచుం బోలె మహేంద్రవైభవంబున రాజధానికిం జని
సామంతపచివప్రముఖపరిజనంబులఁ దగురీతి బహూకరించి తత్తద్గృహంబుల కనిసి
నిజనికేతనంబు ప్రవేశించి యుండె నప్పుడు పరిచారికాజనంబులు తత్సమయోచి
తంబు లయినరాజోపచారంబులు సేయుచుండి రయ్యెడ. 156
- ఉ. కంకణనిర్వణంబు ఘులుఘులున మ్రోయఁ గపోలపాశితా
టంకరుచు లెట్లెంగ నుదుటం జెఱుచెమ్మట గ్రమ్మ హారముల్
కుంకుమగంధపువ్వులపు గుబ్బలపై నటియింప నొక్కయే
ణాంకనిభాస్య భూపతికి నంటె సుగంధపునూసె యత్తఱిన్. 157

చ. మగువకరాజ్యతాండవచమత్కృతిచే దలయంటుచున్నచో
సొగసగు నూర్పుతావి పయిసోకినఁ గంకణనాదఝంకృతి
మొగమనుతప్తికి వలచి ముక్కనునంపెఁగ మొగ్గ కల్గిపై
కెగయుచు వ్రాలుచుండె మనుజేంద్రునిపెన్నెటిగుంపుఁడువైదల్. 158

మ. పరంగై భూవిభుమేన సల్గడి తలం బ్రామెక్ సుగంధద్రవం
బరవిందాన్య నతానతాగ్ర కుచకుంభాలహారాపహల్
స్తరసామ్రాజ్యపదాభిషేకమునకుం బైవంచు బంగారుగిం
డ్లరహిం జాటునుధానుధారలన లీలాభేలనమ్రంగి యై. 159

తే. కదిసి జలకంబువోసి రక్కాంతినిధికి, గామినులు కమ్రకరకంజకఠితకనక
కాచకంకణకమనీయకలంబంబు, కర్ణహితముగఁ గాంచనకలకములను. 160

సీ. తడియొత్తై నొక్కసుందర రాజమాళికి లాలితధాతదుకూలమునను
కట్ట నొసంగె నొక్కలతాంగి యధిపతి కసమానమృదులనివ్యాంబరంబు
సిగవైచె నొక్కరాజీవాక్షి విభునకు వికచప్రసూనమాలికలు చుట్టి
ధూపం బిడియె నొక్కతొయ్యలి నృపునకుఁ జందనాగరురజసాస్పరమునను

తే. దిద్దె నుదుటను గస్తూరితిలక మొకతే, యలఁదె నొక్కతే నెమ్మేన మలయజంబు
వీవన ధరించి చల్లఁ గా విసరె నొకతే, చంద్రవంశాభిసంపూర్ణచంద్రునకును. 161

ప. తదనంతరంబు. 162

సీ. గారెలు బూరెలు కండమండెంగె లప్పంబులు మొదలైనభక్ష్యములను
సరసాన్నమును బాయనమ్ము సూపము శాకములు మొదలైనట్టి భోజ్యములును
పడిదెంబు లానవాల్ పరివర్తకములు సురసముల్ మొదలైన చోష్యములును
బహువిధంబుల నొప్పు పచ్చళ్లు తేనీయల్పిగరులు మొదలైన లేహ్యములును

తే. నాగికేళిదకంబు పానకము చల్ల, నీరు మొదలైన యట్టిపానీయములును
ననఁగ దేరైనవంచపదార్థములును, భూరమణుఁ డివ్వనహితుఁడై యారగించె. 163

ఉ. కారపుఁగూరలన్ మిగులఁ గాగినచారులు నెయ్యిపప్పు పొం
గారిసయానవాలు పరమాన్నము కమ్మనిసిండివంట క
ర్పూరమువంటి నెయ్యి కడుఁ బొత్తిగవార్చిన యన్న ముప్పునన్
గూరిన యల్ల మాపుపెరుగున్ భుజియించె నృపాలుఁ డయ్యెడన్. 164

తే. ఉప్పు పులుసు తీసి యొగరు కారము చేదు, ననఁగఁ దగినరసము లాటునుల్లు
ణముల నుల్బణములు సమములు నగుపదార్థముల భోజనంబు ప్రహితమయ్యె.

వ. భోజనాంతరంబున.

166

తే. పండుటాకులు కపురంపుబాగములును, ముత్తయపుసున్నము లవంగములును నేల
కులును జాపత్రియోగిగాఁగూర్చి యపుడు, జనవిభుఁడొనర్చెదాంబూలచర్వణంబు.
సీ. నవరత్నభుచితమైన కిరీటమాణిమత్యములచౌకట్టుకుందనపుఁజీలక
తాళితోసృపెనల్ తారహారములు పచ్చలభుజీర్తులు జాతికెంపు
రవలతాయెతులు వజ్రపుఁగంకణములు మెఱుంగులరాకట్టుటుంగరములం
ధగధగల్గులుకు నంజంపుమేఖల ఘులుఘులుమ్రోయునందె లంగకములందు
తే. వెలుంగఁ గటితటి నిద్దంపువలువగట్టి, తగటుదుప్పటి వలెవాఁడు దనరవిరుల
సరులు మైఘాఁతగంధంబు వరిమళింప, ధరణివిభుఁడొప్పె నూత్నకందర్పుఁ డనఁగ.

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విభుండు సకలాలంకారమనోహరాకారుండై శ్రీడామందిరంబునఁ
బీతమర్దకవిటవిదూషకప్రముఖప్రియజనంబులతో నిష్ఠగోష్ఠీవినోదంబులంబొడ్డు
పుచ్చుచు సుర్వశీసంభోగాపేక్ష జ్ఞపాకాలంబునకై నిరీక్షింపుచుండె నయ్యుర్వ
శియు శుద్ధాంతమందిరంబున సఖీసహస్రసంసేవితయై మజ్జనభోజనాదు లనుభవిం
పుచు గంధపుష్ప దుకూలాభరణాద్యనుభవంబుల నుల్లాసవికాసమానయగుచుఁ
బురూరవస్థమాగమోత్కంఠ నిమిషంబులు యుగంబులుగాఁ గ్రమింపుచుండె
నప్పడు.

169

సూర్యాస్తమయాదివర్ణనము. ౧౭

చ. అపరమితోన్నతం బగుబలాఢ్యహజారపువైఁడిమేడవై
విపులసరోజరాగమయవిస్ఫుటహాటకతుంభమోయనక్
అపరధరాధరేంద్రశిఖరాగ్రతలంబు నలంకరించె దా
నపుడు పతంగబీంబము జపారుణకాంతిరమావిడంబమై.

170

తే. అస్తమయవేళ నినునియం దాత్మలీల, నావహించిన శ్రీవాసుదేవమూర్తి
తొమ్ముకొస్తుభరుచులు వైఁగ్రమ్మివట్లు, సూర్యబింబంబు బంధుకళోణమయ్యె.

171

సీ. పరుణశుద్ధాంతయావ్వతచారుసీమంతసిందూరరజముతోఁ జెలిమిచేసి
వనధిరాజోద్భావనవనవాటికాతరుకిసలయశ్రేణితోఁ గ్రీడనల్పి
పాశభృత్కేలికాపద్మాకరోత్కుల్లహల్లక ప్రజముతో ననఁగి పెనఁగి
ప్రాచేతసోజ్జ్వలప్రాసాదములఁబొల్చుకురువిందమణులతో సరసమాడి

తే. నిండుగొనియె నమస్తదిత్తంఁడలమున, సాంధ్యరాగంబు తాండవసంభ్రమభ్ర
మన్త హానటపటుజటామకుటఘటిత, ఫణిఫణామణిగణఘృణిప్రచుర మనఁగ.

172

ఉ. తప్తి నయమ్ము దప్పఁ గుముదమ్ము ముదమ్మున నొప్పఁ జక్రవా
కమ్ములు జోడువిప్పఁ దమకమ్మునఁ బొంతులపై మరుండు పూ
టమ్ములు గుప్పఁ జీకటి భయమ్ముగ దిక్కులఁ గప్ప భాస్కరుం
డమ్మెయి నస్తమించె నుదయమ్ముయి మించె నుడుప్రభావభుత్. 173

సీ. కల్పించెఁబో నీలకైరవమాల్యసంబంధముల్ ధమ్మిల్లబంధములను
విరచించెఁబో మనోహరకురంగీనుదతిలకముల్ వరఫాలఫలకములను
గలిగించెఁబో నీటుకాటుక రేఖలయందము నయనారవిందములకు
గదియించెఁబో లసత్కాలాగురువిలేపయోగముల్ ఘనశుచాభోగములకు

తే. జేసెఁబో నీలివన్నియచీరమునుఁగు, వేయునదుపాయములు మృదుకాయములకు
సంధకారం బకారణబంధు వగుచు, జారులను జేరఁ జనునభిసారికలకు. 174

క. తమిమించె నంతకంతకుఁ, దమిమించెను చిన్నవయసుదంపతులమదిన్
దమకింపుగఁ గలయుటకై, దమకింపుచు మరుండు సేయుతహాశహవలన్. 175

తే. అరికి నరియయ్యె నవ్వేళ నదియచితము, గాక తమ్ములకహితమ్ముగాఁగ మిత్రు
నకునమిత్రత గాఁగఁ దానడచె నెట్టితగవు దోషాఖ్యవర్తించుఁ దామసులకు. 176

మ. సమయాధోరణ శేఖరుండు తిమిరస్తంభేరమోత్తంసముం
బ్రమదంబారఁగ నిల్చి సాంద్రతరతారావారముక్తామణి
సముద్గిర్జస్తితి నొప్పవిష్ణుపదపుక్ జొడోలు వై నెత్త వే
గమె వాహ్నిశికి వెల్వడం గల శకాంకస్వామికిన్ ముందటన్. 177

క. పాండిమముదోచె నైందవ, మండలధరగర్భభరసమంచిత యగునా
ఖండలదిగ్భామినిముఖ, మండలమున లోధ్రకుసుమమాలాద్యుత్తియై. 178

తే. ఉదయపర్వతసంగతి నొప్పి ధవళ, కిరణబింబము నైజరక్తిమ వహించె
నాత్మనిర్లప్తుఁ డయ్యు దేహోష్టివలనఁ, గర్తృఫలభోక్తవలెఁ దోచుకరణిగాఁగ. 179

చ. చలువవెలుంగు వేల్పులరసాయనపుండ్రం పాలవెల్లిలో
మొలచినముద్దుపాపఁడు కుముద్వతివేడుకకాఁడు తమ్మిలో
గిలిగలచంద్రబింబముఖికిన్ సయిదోడు చకోరభోజనం
బులనెఱదాత చందురుండు పూర్వదికాస్థలి నొప్పె నయ్యెడన్. 180

తే. అంతకంతకు రాగంబు నవనయించి, శుచివహించి నత్సంగతి సొంపుగాంచి
విష్ణుపదమాశ్రయించి యాద్వితీయభుండు, సుగతి కైగొని జగములు పొగడఁదనరె.

సీ. కనుబొమకడ్యభాగములపై బ్రసరించి పాలసున్నపుగచ్చుపగిది దనరి
చంద్రకాంతగ్రావచయముపై బ్రసరించి నెలమేటికాలు పెంపొలయఁజేసి
క్రిడించువిటవిటికేజీపై బ్రసరించి రతిహేచ్చరికమందు రహివహించి
యలచకోరంపునంపులమీఁదఁ బ్రసరించి యాఁకటిపంటకొల్పె యెసంగి
తే. భువనహితచారుచంద్రికల్ భూనభోంత, రాశమున నిండుకొనియె హేరాశముగను
హారహారతుహారమందారగంభ, సారఘనసారధవళవిస్తార మగుచు. 182

క. చూపట్టె నిర్మలజ్యోతి, తాన్నిపూరిత మగుచు భువన మంతయు సర్వ
వ్యాపకుఁడు శంభుఁ డనియెడి, యాపలుకవ్వేళ దృష్టమయినవిధమునకే. 183

కా. మార్తాండాషధనేవచేతను జగన్మర్త్యుండు ప్రాలేయశీ
తార్తిబాసీ తదీయవైకృతివిదాహం బొందఁ దద్బాధని
ర్వర్తిపం గ్రియచేసె యుక్తిచెలువారం బూర్ణచంద్రోదయ
స్ఫుర్తిం గాలభిషగ్వరుండు పయిపై జ్యోతస్సార్పచుత్ జేరఁగక. 184

ఉ. కూరిమినెచ్చెలుల్ సొగసుగుల్కెడుగిన్నెల నించి చెంతలం
జేరి యెసంగ ఘల్లుమని చేతులకంకణనాచ మొప్ప నొ
య్యారముతోడ నందుకొని యాష్టపుటంబులఁ బీడికొంచు హా
లారసపానలీలలఁ జెలంగిరి వారలతాంగు లయ్యెడక. 185

ఉ. కారణమేమిలేకయె వికావికనవ్వును నిర్ణిమిత్త మె
వ్వారలనైన నుం బిలిచి వాడుకుఁబోవు నిరర్థకంపుహుం
కారముతోఁ జెలంగు సరికన్నబొమల్ ముడివెట్టు వట్టియా
ర్వేరమునేయు నీధురసవిభ్రగుయైనమృగాక్షి యత్తఱిన్. 186

సీ. ఒకటాడఁబోయి వేటొకటాడు మాటలుఁ బదములఁదొట్టుపాటొదవు నడలు
సొక్కుచూపులకెంపు సొంపారు కన్నులు మదఘూర్ణితములైన మానసములుఁ
జనుదొంగిగన్నడ జాటుపయ్యెదకొంగు లలికంబులకున్ద్రాలు నలకచయము
శ్రమబిందువులచే గరంగుకస్తరిబొట్టు లవశతదూఁగాకునంగలతలఁ
తే. గలిగి మధుపానజనితవికారపార, వశ్యలాలసగాత్రలై వేశ్య లపుడు
విటులభావంబులకు నొకవింతవేడ్క, యెసగఁగాఁ జేసి రన్నితావసరమునను. 187

సీ. బలిమాచినను బయల్పడసినియంగముల్ సొరిది ముచ్చటదీఱఁ జూచిచూచి
ప్రార్థించినను నోరనంటనియ్యనిమోవి కనీదీఱఁ గంటలుగాఁ గఱచికఱచి
వేడుకొన్ననుగేలు వేయనియ్యనిగుబ్బ లానదీఱఁగఁ బట్టి యలమియలమి
యడుగుకొన్నను మొగంబిడసిని చెక్కిళ్లు ప్రేమదీఱఁగ ముద్దుపెట్టిపెట్టి

తే. వారుణీరసపానవికారమత్త, ఖండితావార్ధ్యరతిసౌఖ్యకలన గాంచి
పల్లవులు మెత్తురత్తటిఁ బ్రాణబంధు, వగుట నిదియాసవాహ్వాయం బయ్యెననుచు.

వ. అట్టినిశాసమయంబున నప్పరూరవుండు. 189

సీ. ఘనతరస్తంభసంఘటితమాణిక్యముల్ దీప్తదీపావళిసీతి వెలుంగ
వాతాయనాయాతవాతపోతంబులు చామరవిక్షేపసౌఖ్యమొసంగ
నపరంజిమెఱుంగు నిద్రపుంగీలుబొమ్మలు పరిచారికలరీతిఁ బనులునేయ
ముత్యాలపంజరమ్ములఁ గీరశారికల్ శృంగారకళలు వచింపుచుండ
తే. వజ్రసోపానసీలకవాటచంద్ర, కాంతకుట్టిమమరకతఖచితకుడ్య
పుష్పరాగవిత్తరికాస్ఫూర్తినధిక, సుందరంబైన కేశికామందిరమున. 190

చ. పగడపుఁగోళ్లు వజ్రములపట్టెలు నైకపుఁబట్టుపట్టెడఁ
జిగిదిగియైన యల్లికవిచిత్రపటావృతహంసతూలిక
మిగుల రహించుపానుపున నించినజాజులు గానరాఁ బయిక్
దగువలిపంపురాజదుపధానము గల్గినశయ్యమీఁదటన్. 191

తే. పవ్వళించినఁ దన్ననోభావ మెఱిగి, ప్రాడనెచ్చెలు లుర్వశిఁ దోడితెచ్చి
యమ్మవోరాజునన్నిధి కనిపి రపుడు, మణితులారోటినిక్వణక్వణాన మెసంగ. 192

క. లోలాక్షి ప్రాథమయ్యును, బాలికయునుబోలె సత్రపామందగతిఁ
డోలాయమానమానన, యై లోపలికరిగె మోహమట్టిద కాదే. 193

క. పచ్చినఁ గనుగొని గొబ్బున, గుచ్చి కవుంగిటను జేర్చి కోర్కెలు మదిలో
పాచ్చంగ శయ్యకుఁ దార్చి శరచ్చంద్రనిభాస్యమనను రంజిలః బల్కెన్. 194

సీ. తరుణి సీముఖచంద్రదర్శనాపేక్షఁ జూపులకుఁ బున్నమ యొక్కప్రాద్దు లొదవె
నతివ సీమధరవాగమృతపారణవాంఛ శ్రుతులకు నిరశనవ్రత మొసంగె
నాతి సీవరంభణస్వర్గభోగేచ్ఛ దేహంబునకుఁ దఱస్సెత్తి ఘటించెఁ
జాన సీపొందుబ్రహ్మానందగతిరతి నెమ్మది కరైవ్రతనిష్ఠ పొడమె

తే. నని తదాన్తఃక్రియనకర్తాంగమాననములు సీయండఁజేర్చు నామమత దెలిసి
మొగముచూపి భాషింపుచుఁ బిగువుకొఁగి, లిచ్చి కలసి కావించు మళ్లివసిద్ధి. 195

ఉ. చన్నులు పద్మశోశములు చక్కనిచేతులు పల్లవాకృతుల్
నెన్నుదు రర్థచంద్రరమణీయము ముష్టికరప్రమాణతఁ
జెన్నగు మధ్య మంగములచే భరతాభినయం బెఱుంగనొ
చున్నది నిన్నుఁజూచినఁ దలోదరి యాటకు జాణపొటనో. 196

- సీ. నీదులావణ్యాంబునిధిలోనఁ జూపులు మునిగి లేలవు చూడ ముద్దుగుమ్మ
 నీదుచన్ద్రోండల నెత్తమ్ములకుఁ బ్రాకి దిగలేదు భావమోయిగురుఁబోడి
 నీకటాక్షశరార్థి నెత్తేను మాన్పడి తెలివినొందదుగదే జలదవేణి
 నీయధరామ్మతశ్రీ యానందవిలి నాలుకదాహమణిగఁడు లోలనయన
 తే. నీవు కాఁగిటఁ జేర్చి మన్నించకున్న, భామ నీచక్కదనమె నాపాలిటికిని
 జాలియున్నది విరహాగ్ని పాలుపఱుప, నించువిలుకానిగుణదోష మెంచనేల. 197
- ప. అని మఱియు నర్తమర్తవచనప్రసంగవశంబునఁ గురంగనయనయంతరంగంబు రాగ
 రసతరంగితంబయి కరంగం బలుకుచుఁ గౌఁగిలింతునప్పుడు. 298
- డి. ఆయతమోహనాంగు మెఱుఁగారెడుకన్నులకొద్దిఁ జూచి యా
 హా! యిటువంటి నీచెలిమి యబ్బక యీవఱదాఁక నూరకే
 పోయె నయో దినంబులని పొక్కుచుఁ జేర్చె లతాంగి బాష్పధా
 రాయత మైనమో మతనిరాజితహారభుజాంతరంబునన్. 299
- డి. భూదయితుండు కాఁగిటను బొందుగఁజేర్చ సుఖించి పూర్వరా
 గోదితతాప మప్పుతికి నొయ్యనఁ దెల్పుచు వెచ్చనూర్చి త
 త్సాదరణోక్తి వెండిఁ బ్రియమందఁగ మోదములోన భేదముకొ
 భేదములోన మోదము సఖిమణి మోమునఁ దోచు వింతయై. 200
- ప. తత్సమయంబున. 201
- తే. అంబుజాక్షి నితంబబింబాంబరంబు, దివిచి లేఁగొను నివిరి మోదించె నతఁడు
 హైమవేదికఁ దనరు సింహాసనంబు, గొనిన కైవడి మి న్నందికొనినరీతి. 202
- తే. విభుఁడు తమకించి కటిచీర వీడఁదివియ, నంబరము లేక యును విలాసాంగిమధ్య
 మంబరం బున్నయట్లుండె నదరి చెదరు, నాయముల సిగ్గు నిలుపలే దాయెఁగాని. 204
- ప. ఆయ్యవసరంబున. 204
- మ. కృతసంపర్కమనోజ్ఞహారతికాశ్రీరోమరేఖాసితా
 సితమై బంగరుతాళి మేల్చుసీమితోఁ జెన్నందుశోభాసమ
 నిర్మలకాంతాకుచమధ్యమం బనుల్రి వేణీసంగముం జొచ్చి భూ
 పతిసంకల్పము కాంచె మన్నధవరబ్రహ్మైక్యతానందమున్. 205
- చ. విభునివిలోకనంబు లరవిందదళాయతనేత్రకౌసునం
 దభినతసౌఖ్యలీలల విహారము నల్పి కటిసంబుపై
 రభసము తోడ వ్రాలె నొనరక సుకృతానుభవంబు చెల్లిన
 స్వభముననుండిభూతలమునంబడుమానవుతోడ నుద్దియై. 206

వ. అష్టాదు.

207

తే. తరుణినుడుమున ఖేచరత్వము వహించు, వనితకటియందు భూచరత్వంబు దాల్చు
రమణినాభిఁ బాతాళచరత్వమభ్యసించు నవ్విభుచూపు లచ్చెలువఁ గదిసి. 208

సీ. ఎదురుకోలుఘటించె నితరేతరప్రభుల్లాంబకాంభోజదృగంచలములు
వాద్యఘోషమొనర్చె వరరత్నకింకిణీకంకణకిణిఘ్రాతక్రరణరవము
మంగళసూత్రసంపద దెల్పెఁ బరిచేయు లలితాంగికంతావలంబనంబు
తలఁబ్రాలముత్రియంబులయంద మొందె జల్లలరాలు కచపుష్పనముదయంబు

తే. పలుకులగ్నావృత్తము లయ్యె గళరవములు, పొత్తులభుజింపువేడుక పొలపుదాల్చెఁ
బక్కబింబాధరామృతపానలీల, తన్నిభునకేళిపరిణయోత్సవమునందు. 209

సీ. గమకముల్ చూపి ధైర్యము గలంగించిన గుబ్బల నఖపక్షిఁగొలఁదిఁ గ్రమ్మి
నోయారఁ జేయుచు నాఱఁడిబెట్టిన మోవి క్రొవ్వాఁడిపల్తానలనొక్కి
మకరరేఖలఁ బొల్చి మదనవేదనఁగొల్పు కొమరుఁడెక్కులఁ జపేటములఁబెట్టి
యాంబనరసాస్తిఁ జాలస్రక్తిఁచిన గాత్రంబు భుజములఁ గట్టివైచి

తే. ముందు విరహంబురాశిలో ముంచిముంచి, యలఁతఁబెట్టిన యలివేణియంగకములఁ
జలముసాధించె నారాజచంద్రుఁ డిట్టు, లెంత చేసిన వారికి నంతగాదె. 210

తే. పడఁతిపాదప్రపాదసంస్పర్శనంబు, పద్మకచ్ఛపలాభంబుఘడిదిఁ దోఁచె
దోచదే శంఖసీలముల్ దొరకినట్లు, రతిగళకచాప్తియారాజరాజునకును. 211

సీ. యుగపత్ప్రచుంబితాన్యోన్యవీటిసుగంధాధరపుటచూతక్రృతాభిరామ
మేకదాసంవీక్షితేతరేతరముఖవ్యాకోచనిర్మితమేహంబకంబు
సాంగత్యహాజితాంచత్పరస్పరకంతమణితప్యనావ్యక్తమధురిమంబు
ననుకూలగాఢబద్ధమిథోభుజాజవాదంకపాళీమిశ్రదవయవంబు

తే. నహనటద్వంద్వసమరతిసమయచటులు, జవపునశివునరాఘాతశబ్దరచిత
తాళమానంబు తత్పురతంబు మిగుల, సౌఖ్యకరమయ్యె నన్నెఱజాణలకును. 212

ఉ. ఎక్కడనంటినం గళలయిక్కువ లెక్కడముద్దువెట్టినన్
మక్కువచే గగుర్పొడుపు మర్తములెట్లు నఖాంకురంబులన్
నొక్కిన గాటపుండమియు నొవ్వనిమైమఱ పెద్దివల్కినం
జక్కెరవిల్పమంత్రములు చానకు సాన్మపుతోడికూటమిన్. 213

వ. అష్టాదు.

214

సీ. మనసిజబాణముల్ దొనలఁజేర ననంగ లీలఁ గన్నులు ముకుళీభవించె
కందర్పుచాపవిక్రమ మణం గెననంగ ఘ్రాలతావిభ్రమంబులు దొలంగె

విరివిలుమూఁకలు విలుగుచూపె ననంగఁ గ్రొమ్మడిపీడి ముంగురులు చెదరె
దర్పకుతూర్యనాదము లణంగె ననంగ మణిభూషణధ్వనుల్ మట్టుపడియె
లే. నావిలాసిని నవసురతావసాన, సమయజగ్గాని సౌమ్యభావము వహించె
వర్తమానవరాభవావస్థ సున్న, చిలుక లేజీవజీరునికలకతోడ.

215

ఉ. ప్రాయపుదంపతుల్ బెగడుపాటున నొండొరుఁ గొంగిలించి యా
హా యిదె తెల్లవారెఁగద యంచుఁ బునారతివాంఛ నర్హవా
చాయుతిఁ దావులంటుచు వెనఁ దమిరేంచి రమింపఁ గొక్కురో
శోయని తాన్త్రచూడములు కూయఁదొడంగె నడంగె జీకటుల్.

216

చ. అపుడు తమంబుచోప్పుఁ దెలియక సమయోచితవేషధారియై
తపసునియాజ్ఞఁ గైకొని ముదంబున వేగునకేగుదెంచు దూ
తపగిదిఁ జూడనొప్పె నుదితంబయి తూర్పున వేగుచుక్క యా
నెవముననో తదాభ్యు ధరణిం బ్రతిపాదితమాట దానికిన్.

217

సీ. సురతవిముఖతచేసోలువద్ది నీకి శంకిని మహోత్సాహంబుఁ గీలుకొలిపి
వగలఁ గుండెడుచక్రవాకంబులకుఁ జికోరంబులయల్లాసరస మొసంగి
స్వపరజాగ్రద్వధూచాత్మపంబులకు దీపములతోఁబాద్యుతి పాదుకొల్పి
వసివాడుదేరియున్న సరోజరాజికిఁ గుముదసౌభాగ్యంబుఁ గుదురుపఱిచి

లే. యానిదురమ్ము శంకిని కాచిచార, దశచకోరకములకు నాధవళిమంబు
దీపికల కానిమీలనస్థితకుముద్వ,తికినిఁ గల్పించె సమయమాంత్రికవరుండు.

218

మ. జలజాతాహితుతో రతిం బెనఁగుచో సయ్యాటపున్ రాపుచే
ష్టలఁ జేల్లాచెదరైనహారగళికాజాలంబు తావేకువం
దొలఁగం జూచుచు నేటి పుచ్చుకొనియెం దోడ్తో నిశాలీనకుం
తల యన్న ట్టపరూపతం బొరనె భాంతస్సాంద్రతారావసత్.

219

ఉ. వీచెఁ బ్రభాతవాత మరవిందవనంబుల మేలుకొల్పుచుం
దోఁచె విటివిటావలికిఁ దుందుడుకుల్ విడలేనికూర్పులక
సాఁచె మయూఖమాలి కరకాఖలు పూర్వనగంబుచెంతఁ జె
య్యాఁచె మనోభవుండు విరహార్దుల నొంచుట మాని కాంతుండై.

220

మ. సరసీకేశిగృహంబున గుముదిసిసంభోగలీలక నిశా
కరుఁ డాత్మప్రతిబింబవంభమున వేడ్కల్పల్పి తాబోడువా

సీ. ఎడఁబాయలేమి ననిచ్చితో లేచుచు మోహాప్తి నిడుకొన్న ముద్దుసొగసు
మఱుగుగా నవ్వల మరలవీడిన నీవి ముడిగొల్పి పయ్యెదయిడినసొబగు
పిఱుదుపై వ్రాలెను నెఱికురు లనదుగాఁ గొని కేలఁబొదివిన కొప్పువంత
పదముల జాభువాపావాలు దొడివి చప్పు డెఱుంగరాకుండ నడుచుహాయిలు

తే. కని కరం గెడువిభుని నెమ్మనము నపుడు, ముదితరాగరసాంబుధి ముంచి యెత్తె
మరలి చూచిన సురతజాగరపుఁగెంపు, నిద్గుః గనుచూపుచే శయ్యడిగ్గి చనుచు. 230

సీ. చెలువకొంగిటినొక్కుచే నెద నేర్పడ్డ నవరత్నహారచిహ్నములతోడఁ
బూఁబోఁడిచుంబనంబులఁ జెక్కులంటిన తాంబూలరసరక్తిమంబుతోడఁ
గొమ్మ కన్నులనద్దకొనుటచే గళమునఁ గనుపట్టుకజ్జలాంకములతోడఁ
ముదితపల్లాత్తుల మోవిపైఁ జెలువొందు సరసంపుఁ గెంపులవరునతోడ

తే. మెలఁత మొనగోటిసాటుల మిగుల నంద, గించు సందిశ్యచంద్ర రేఖకలతోడ
మొదలిచెలువంబునకు వింతమురిప మెనఁగఁ, గేళినదనంబు వెడలి భూపాలకుండు.

ప. స్నానసంధ్యాద్యుపస్థానంబులు నిర్వర్తించి నిత్యోచితదానంబుల మహీసురసంతర్పి
ణంబు గావించి షడ్రససంపన్నంబు లయినభక్ష్యభోజ్యచోష్యలేహ్యపానీయంబులం
దృప్తుండయి కిరీటకుండలగ్రైవేయకేయూరకంకణోర్తి కామేఖలాంగదాదిదివ్యమణి
భుజితజాంబూనదాభరణమనోజ్ఞదుకూలాదుల నలంకృతుండయి సామంతమంత్రి
పురోహిత సేనానాయకవిద్యత్కవివందిమాగధవిలాసిపరిచారి కాదులు నిజాధి
కారానుగుణంబుగాఁ గొలుపునేయరాజ్యభారధురంధరుండయి యుండె నయ్యుర్వ
శియు శుద్ధాంతమందిరంబున సఖినహస్రసంసేవితయై మజ్జనభోజనాదు లనుభవిం
చుచు సుచితంపువిధంబున మెలంగుచుండె నవ్వీధంబున నయ్యుర్వశీపురారవ
స్సు లిష్టోపభోగంబుల నిరతసురతక్రియాసౌఖ్యంబులం దేలుచు. 232

క. మేడల మెలఁగుచుఁ బొన్నల, నీడలఁజెలఁగుచు నటద్వనీతటపుళిన
క్రీడలఁ దనరుచు నింపగు, జాడల నలరుదురు వారసతియుం బతియున్. 233

ఉ. ఒక్కనిమేషమైన నొకరొక్కరి మోములు చూడకుండినన్
మిక్కిలి జాలినొందుదురు మేనులుబేవము లొక్కరూపుగా
మక్కువలం దలంపుదురు మాటికి వెన్నవలెం గరంగుచున్
సొక్కుదు రొండొరున్ దనువుసోఁకిన వారలమోహ మెట్టిదో. 234

మ. జననాథాగ్రణికిన్ లతాంగికి యథేచ్ఛక్రీడలన్ నిత్యనూ
తనఘ్నాప్తియై కాని నెమ్మది విషాదం బింతయున్ లేదు లే

దననేచా కల దొక్కవేళ భరితప్రాంచస్తణీహారపుం
జనిరోధాంతరితోపగూహముల నిచ్చున్ ముచ్చటల్ దీఱిమిన్.

235

క. ఇవిద్ధమున నవ్వేణపు, జవ్వనియును నవ్వెభుండు సరివలపులతో
నివ్వటిలం బుప్పిలుతుని, యవ్వంతలఁ గొంతకాలమట్లు మెలఁగఁగాన్.

236

— ఇంద్రునిపంపున గంధర్వలూర్వశికై భూలోకమునకు వచ్చుట. —

ఉ. అంతట నొక్కనాఁడు దివిజాధిపుఁ డయ్యమరావతీసభా
భ్యంతరసీమయందుఁ గొలువై బలువైభవమొప్పు నృత్యమ
త్యంతనిరూఢి నవ్వరసలాడఁగ జూచుచు నుండె నుండ య
క్కాంతల నందఱుం గలయఁగన్గొని యుర్వశి గానరామికిన్.

237

తే. తగవిచారించి యచటిగంధర్వవరులఁ, బిలిచి నాడూర్వశిని ధరాస్థలికినంపి
తిమిగదా నాఁటనుండియుఁ దిరిగిరాక, యుండఁ గారణమేమి భూమండలమున.

238

క. అనవుడు గంధర్వులు త, ద్వనితావృత్తాంత మెల్లఁ దనతోఁ జెలువఁ
పని యేయుపాయమున నై, నను గోమలిఁ దోడితెండు నాకంబునకున్.

239

ఆ. అని యనుజ్ఞ నేయ నవనికి నేతెంచి, యుర్వశియు నృపాలుఁ డున్నయట్టి
చెలిమిఁగాంచి యెడలు నేయుటకై వేళ, గాంచి యుండి రప్రకాశవృత్తి.

240

ఉ. ఆయెడ నొక్కనాఁటినిశియందుఁ దటాంతనికుంజపుంజపు
హ్నయతదివ్యగంధమిళితాగతవాతపరంపరక సుఖ
శ్రీ యెనఁగంగ నొక్కనదిచెంతను నైకతవేదికాస్థలిక
ప్రేయసియున్ బ్రియుండు గడుఁ బ్రేమలఁ గొందలిరాకుశయ్యపై.

241

ప. ఉన్నయెడ.

242

క. కుసుమశరశాస్త్రవిద్యా, రసికతఁ జౌపష్టికళలఁ బ్రాణిమఁజూపె
ముసిముసిగవులు మొగమునఁ, బ్రసరింపఁగ యువతి యుపరిరతులం బలికిన్.

243

కవిరాజవిరాజితము:—

ముడిచినపువ్వులు జల్లలరాలఁగ మూపున ప్రేలెడుక్రొమ్మడియున్
గడుసుజనుగవ జవ్వడువన్ గడుగంపము నొంచెడుహారములున్
నడుము వడంక మృదుధ్వని సుతృతనంబులు నల్పెడు బల్పిఱుండుం
బొడగని సొక్కె విభుండు కళావతిపూరుషభావరత్నిక్రియల్.

244

క. ననుకాలసుఖజలదయ, శమితస్తరయుద్ధతంత్రసన్నాహములన్
రమణియు రమణుండు సొక్కున, నమరంగసుమారుచున్న యాసమయమునన్.

245

- తే. సమయభంగంబునకు నిదినమయమనుచు, దవిలి తఱివేచి యున్న గంధర్వవరులు
వారి కనలిదూరంబున వసనభీజ, నోవకంతంబునను గట్టియున్న యట్టి. 246
- ఉ. మేషయుగంబుఁ బట్టుకొని మెల్ల నె పో నవి భీతిఁ గూయఁ ద
జ్ఞోషము పీనుసోఁకిన దిగల్గాని గొప్పైన లేచి తీవ్రసం
భాషల లెమ్మలెమ్మ నరపాల తగళ్ల మరల్పు దొంగలకొ
భీషణశక్తిఁ దోలు మని ప్రేయసి వల్కఁగ నిద్రమబ్బునన్. 247
- తే. లేవకుండిన రోషంబు లేదునీకు, దెగడి నేమొఱవెట్టంగ మగతనంబు
దక్కి వినియును వినినచందమున నున్నఁ, వాడె వెంచైననిటువంటివారు గలరె. 248
- క. కూరిమి బిడ్డలవలెఁ బ్రియ, మారఁగ నేఁబెంచుకొన్న యట్టితగళ్ళం
జోరుల పాల్పుటచితి నీ, వీరత్వము నమ్మి యింక వేయననేలా. 249
- మ. అని యక్కొమలి దూఱనాడుపరుషవ్యాహార మేపాటి సోఁ
కెనొ కర్ణంబుల వ్రేటువడ్డపులిభగిం దిగ్గునకొ లేచి య
జ్ఞననాథుం డదె పోకుపోకు మనుచుకొ కాతాసివిత్తేషసం
జనితోద్యద్వ్యతి యంధకార మణిగించదూడె వేగంబునన్. 250
- క. నిద్రాభంగవికారము, రాద్రావేశమును విస్తరత యొదవింపం
దద్రాజమాళి జఘనజ, హద్రాజితవస్తుఁడగుచు నరిగె నెఱుంగమిన్. 251
- మ. అట్లు కదిసి. 252
- క. దాకొని వడిగంధర్వుల, వైకికొ లంఘించి ప్రేసెఁ బటుహస్తనట
ద్భీకరకరవాలమున భ, యాకులతఁ దగళ్ల విడిచి యవ్వల జరుగకొ. 253
- తే. తక్కురులమీఁద నుఱుకుచో ధరణివిభుఁడు, వీరరసమున భైరవాకారుఁ డయ్యె
నంతహస్తమె కాదు పీతాంబరత్వ, కారణమునను భైరవాకారుఁ డయ్యె. 254
- తే. అట్లు గంధర్వులను దోలి యాపాటేళ్లఁ, బట్టితేచ్చిన విభుఁగాంచి ప్రమద ప్రమద
మంది యెదఁజేర్చుకొనఁ బోయి యతని మేనఁ, జీర లేమికిఁ గలుషితచిత్త యగుచు.
- క. ఆలింగన మొనఁగని జవ, రాలంగని తెలిసి వేగ మంబరము కటికొ
జాలిఁ గట్టెడు నానృప, మాళిం గలకంతి వికలమతిఁ గనుగొనుచున్. 256
- మ. పలికె నరేంద్రులొక గుముదబంధుకులొత్తమ పీనుభంగి యి
ట్లంకువలేక వస్త్రరహితాకృతి నాకడ నిల్వఁ బాడియె
యల సమయొక్తియుం దలఁపవైతివి వీడనిపొందు వీఁడుతో
వలన్గె గదా యింకం గలలవంటివిగావె ఋణానుబంధముల్. 257

క. నావలనఁ గొఱతగలుగదు, నీవచనము దప్పె నింక నిన్నననేలా
దైవకృతం బటువంటిది, భూవర నాకొఱకు వగలఁబొందకు మింకన్. 258

తే. పోయివచ్చెద ధయయుంచుమీయటంచు, జనియె నుర్వశి చెలులుఁ దానునుయభేచ్ఛఁ
బ్రియునివలవంత మనసునఁ బెట్టదయ్యె, వారకాంతలవలపు తెవ్వరికిసతము. 259

తే. అపుడు కెలన నున్న యట్టిగంధర్వులు, కోమలాంగి దోడుకొనుచుఁ జనిరి
ముదితకావదోషమును మునుముచు లను, గ్రహము చేసినట్లు రహితమయ్యె. 260

క. అంతటఁ జింతాక్రాంత, స్వాంతండు వంతనొందె వసుధాకాంతం
డెంతయు నకటా వలచిన, యింతిం బాసినవిచార మింతనవశమే. 261

ప. అప్పుడు. 262

సీ. సింహాననోపరిస్థితి యొల్లక లతాంగి తనుచుద్యసీమయందమె తలంచు
భూచక్ర పరిపాలనోచితక్రియ మాని తఱలాక్షిఁజిలుచుచందమె తలంచుఁ
ఘనకుభ్రమంభివాహనకేళి చాలించి కలికిపాలిండ్లపొంకమె తలంచుఁ
జాపాస్త్రధారణాన్తరీ లేక నెలంత భ్రూకటాక్షవిలాసములె తలంచుఁ

తే. గనకసంపద లాష్టించుకాంక్ష విడిచి, యతివనిద్దంపుమేనిచాయలె తలంచు
నభిభుఁ డిభింగి రాజ్యభోగాభిలాష, వదలి యేప్రాద్దుఁ దన్నయావస్థనొందు. 263

క. అసురుసురసి సాలయుక్ రాజునురేంద్రుఁడు మలయవపనుచలికసరునకున్
బినరుహశరుశరవిసరపు, ముసురునకుం దడిసి కిసలములవిసరునకున్. 264

ఉ. కన్నులనీరునించు బులకంబులు దాల్చు వహించుఁ గంపమున్
విన్నదనంబు నొందుఁ గడువిస్వరతం బలవించు ఘర్తబిం
దూన్నతిఁ జెందు అచ్చవడి యుండును మూర్ఖిలు నంతనిలిపై
కొన్నటులైన లేచు వగఁగుందుచు భూపతి సాత్త్వికాత్తిచేన్. 265

ప. ఇవ్విధంబున నవ్విభుండు విరహవ్యాకులతచిత్తుండై పురంబు చొరనొల్లక యుర్వశి
నన్వేషించుచుండ నమృహీభర్తవర్తనం బరయుటకయి వచ్చి యచ్చేడియ యతని
దైన్యం బవలొకించి యూఱడించుటకయి సరస్వతీతటిసితటంబున సఖిసమేత
యయి పొడచూపిన. 266

ఉ. గుండియ జల్లు జల్లనియెఁ గోమలిఁజూడగఁ జూచినంతలోఁ
నిండె జలంబు కన్నులను నీకొఱకై యిటులున్నవాడ నో

యండజయానయంచు తనయార్తత బెల్లుచుఁ బల్కుఁ బల్కులా

మెండుగఁదోచె గద్దదిక మేదినినాయకువూర్తి యెట్టిదో.

267

లే. ఇట్లు కరుణంబు నొంది యయ్యింతిఁ గదిసి, వర్తులాత్తుంగదృఢకుచద్వంద్యలిప్త

చందనద్రవ మెదకాఁక చల్లఁజేయ, గాటముగఁ గాంక్షకొలఁదినిఁ గొగిలించి.

268

ప. ఇట్లనియె.

269

ఉ. నామది నిన్నుజీవముగ నమ్ముటకా పగదానికైవడిం

గాముని కప్పగించితివి కట్టిడిదాన యజుండు సీమనం

బేమిటఁచేసెనో యెఱుంగ నింతదలంచినదాన వక్కటా

యేమిటి కింత నన్ను భ్రమియించితివే పయిపూతకూర్చులన్.

270

లే. మానవతి సీవు కట్టిడిమనసుదాన, పగుట నే నేలతెలియలే నైతిమున్నె

హృదయసీమాబహిర్గతాగేంద్రకఠిన, చణభవక్కుచకుంభముల్ చాటుచుండ.

271

క. కులుకుచు జీలిబిలికలుకులు, పలుకుచు రసమొలకుచూపు వదనాబ్జముపైఁ

జీలుకుచుఁ బలుమొననొక్కుల, నులుకుచు రతివేళఁ జొక్కుచుందువుతరుణి.

272

క. వదలెను క్రొమ్మడి వదలియు, వదలనిలజ్ఞాభరంబు వడికూటములం

గదలెను నడుమును గదలియు, గదలనిచనుదోయి దలంచి కరఁగెద రమణి.

273

చ. పిలుపులయింపు ముద్దుగొను పెంపుఁ జనుంగవయుబ్బరింపుఁ జె

క్కుల చెమరింపు మైపులకగుంపు వదల్పనికొఁగిలింపుఁ గ

న్నులయదలింపుఁ గీలుజడనొంపుఁ దలంపునవేడ్కనింపు సీ

కలయిక సొంపు నేమఱవఁగాఁగలనా కలనైనఁ గోమలీ.

274

మ. అనిచైన్వోక్తుల దూఱుప్రాణవిభు నూతార్చెక్ లతాశస్త్రి చుం

బనదానంబుల దంతబాహులతికాబంధంబులం జల్పితా

నునయాలాపములక్ జపాకుసుమకాంతు ల్లుల్కుకెఱ్ఱెనాస్త్రి

న్ననమాధుర్యరసంపుషిందులఁ గృతానందంబు తాపొందులన్.

275

ప. ఇట్లయ్యిందువదన రాజకందర్పు డెందం బానందంబు నొందఁజేసి యిట్లనియె.

276

మ. తగునే రాజకుమార మన్తధమనస్తాపంబుచే నింతనె

వ్యగలం బొందఁగ ధైర్యశాలివిగదా వారాంగనాన్నేహమో

హగుణంబుల్ చపలాయితాయతము లెంతైనక్ సకంబేలగున్

నగోరే లోకులు సీమనం బిటులునుగ్నంబైన రాగాంబుధిన్.

277

ఉ. నీకడ నిన్నినాళ్లవలె నేవనియింపంగరాదు దేవతా

లోకమునకొ సురేంద్రసభలో నిక నిచ్చులం గొల్వనీయుటకొ

నాకడ కీవిభావరి సనక మఱి మీదటిరేయి రమ్మసౌ

ఖ్యాకరవృత్తి గూడగ సుపాయ మగుం జను మిప్పు డింటికిన్.

278

వ. అని మఱియుఁ బ్రియాలాపంబుల నూఱిడించి యుర్వశి గంధర్వులం గలసి దేవ

లోకంబున కరిగె బురూరవుండును నక్కలికిపలికినవలుకున కర్థంబు విచారించి

యారేయి గడపి తనకడకు వచ్చునది యని యాదేశించుటను దరుణిగర్భధారిణిగా

నెఱింగి యొకదినంబు మితంబునేయుట మనుష్యమానంబున సంవత్సరం బని తెలిసి

ప్రతిష్ఠానంబున కరిగి యథోచితంబుగా రాజ్యపాలనంబు నేయుచు సుర్వశీవిర

హితం బగుట భోగంబులయం దాసక్తిలేక వలసి వల్లమి ననుభవించుచుండె.

279

లే. ఆహములెల్లను దద్వధాహావభావ, మహారభివృత్తకృతముదావహములుగను

నిశలు దత్తుచపరిరంభనిర్భరసుఖ, కారణస్వప్నదశలుగాఁ గడపుచుండ.

280

క. ఏడయ్యె నొకదినంబొక, యేడై యరుగంగ మానవేంద్రున కదిపె

క్కేడు అనితోచ రెండవ, యేడు ప్రవేశించె నతని కెలమియొసంగన్.

281

వ. అటసుర్వశీయుం బురూరవశికళాభరిత ప్రదీపితం బయిన గర్భంబువలన శుభముహూ

ర్తంబున నవమోహనాకారుం డగునాయు వనుకుమారుం గాంచి గారవంబునఁ

బెనుచుచుండె.

282

లే. ఆప్స డతఁ డుర్వశీదర్శనాభిలాష, బుద్ధినేగుచుఁ గనకాద్రిపాంత వనవి

హరపరత సఖీయుక్త యగుచు వచ్చి, మెలఁగుచున్నట్టి యవ్వేల్పుమెలతఁ గాంచె.

క. ఆరమణియుఁ బ్రియ మగునుపచారంబులఁ బ్రితుఁ జేసి జనవల్లభుతోఁ

గూరిమి నిట్లును విను మొక, నేరుపు ననుఁ గలిసియుండ నీకెఱింగింతున్.

284

కా. నేగంధర్వుల యాజ్ఞచే మెలఁగుచున్కిం జేసి నీతోడిసం

యోగక్రీడలఁ దొంటియట్ల మెలఁగకొ యుక్తంబుగా దింకనీ

వాగంధర్వుల వేడికొమ్ము వినయం బారంగ నట్లైన నం

భోగార్థంబుగ నీకు నిచ్చెదరు నకొ భూపాలచూడామణీ.

285

లే. అనుచుఁ బల్కిన వట్లకా కనుచు నాతఁ, డొక్కవిజనస్థలంబున నొక్కరుండు

పొసఁగఁ గూర్చుండి గంధర్వుపుంగవులను, భక్తియుక్తి నుద్దేశించి ప్రస్తుతించె.

286

నీ. సంగీతరసవిలాసమునఁ గేశవశివబ్రహ్మల మెప్పించుప్రాధులార

చక్కదనంబున శంఖరారికిఁజైనఁ జాలమిపుట్టించుసరసులార

యజిమాదికములైన యష్టవిభూతుల సిద్ధులైనట్టి ప్రసిద్ధులార

యఖలరాగంబలయందు హవిర్భాగభోక్తలై పెంపొందుపుణ్యులార

తే. కోరి మిమ్ము భజించెద గారవమున, నాకు మీరు ప్రసన్నులై నామనోర

ధంబు లీడేర్పరయ్య గంధర్వులార, ధామధామాస్యవిజితగాంధర్వులార. 287

ప. అని మఱియు ననేక ప్రకారంబులం బ్రస్తుతించిన దివ్యజ్ఞానసంపన్ను లయిన గంధర్వుల తన నిస్తుపంబునఁ బ్రీతులయి యతనికీఁ బ్రత్యక్షంబయిన నతం డుర్వశి నిష్ఠుని యడిగిన వార లవ్వుచ్చకంటి నిచ్చుట యుక్తంబుగా దనుతలంపున వయోరూపలక్షణాదుల నుర్వశింబోలియున్న యగ్నిస్థాలి యనునీలవేణి నిచ్చిన యవ్వసుంధరా రమణుండు గంధర్వమాయామోహితుండయి యుర్వశియకా తలంపుచు నయ్యంగ నం గయిఁకొని దానితోఁ గొన్ని దినంబులు సురతసుఖం బనుభవించుచునుండి యవ్వైలంది చేష్టితంబులు వేటొక్కభంగి యగుటకు సంశయింపుచుం దనమనంబున. 288

ఉ. ఆసరసోక్తు లానగవు లానెనరూనినచూపు రామహో

ల్లాసరసాస్తి యాముఖవిలాసత యాహృదయానుగుణ్యలీ

లాసురతక్రియల్ మదిఁ దలంచిన నిచ్చెలియందుఁ గల్గవే

మో సుగుణాభిరామ యగునుర్వశిగాఁ దిది నిక్కమారయన్. 289

క. వంచించిరి గంధర్వు లటంచుఁ దరుణి నచట నునిచి యాత్మపురికి నే

తెంచి ధర యేలుచుండె గుణాచిత సుర్వశిఁ దలంచి యసురుసురనుచున్. 290

తే. అంతః కైతాయుగము చొచ్చె నప్పు డతని, బుద్ధికామ్న యములు కర్త బోధకంబు లగుచుఁ ద్రివిధంబులై తోఁచ యాగవిధులు, తదనుగుణముగ నొనరించుతలపుతోడ.

సీ. వెడలియగ్నిస్థాలి కడకేగి యవ్వనంబున శమిగర్భసంభూతమైన

యశ్వత్థమును గాంచి యందరణులు రెండు గొనిక్రిందనొక్కటి యునిచిమీఁద

నొకటి చేతులఁబట్టియురవడిఁ ద్రచ్చుచు నొనరఁ బూర్వారణి యుర్వశియును

దగనుత్తరారణి దానును నడుమఁ బుత్తుండుగాఁ దలంపుచోఁ దొడరిమంత్త

తే. ముచ్చరించుచు నుండ నం దుదయమయ్యె, హవ్యవాహుండు తనయుండై యవ్వరూర వక్షిలీతున కిహవరావార్యసౌఖ్య, గరిమఘటియింపఁ జేయఁ దాఁ గర్తయగుచు.

ప. అట్లు సంజాతుండయిన వీలిహోత్రుని శాస్త్రోక్తప్రకారసిరి తమగాఁకాలాంతకుండంబులం బ్రతిష్ఠించి పసిష్ఠాదు లయినముని శ్రేష్ఠులు విశిష్టప్రకారంబునం దదనుష్ఠానంబు నడిపింప గోభూహితణ్యరత్నాంబరాదినానావిధధానంబులఁదృష్టులంజేసి దీపార్ధివ్రాతంబుల పభీష్టవస్తువులం దనిసి పరమేశ్వరుండు ననంతండును నాశ్రితవత్సలుండును,

నఖలజగత్కర్తయ్య నగుశ్రీమన్నారాయణస్వామిం గుఱించి యనేకయాగంబు లొనర్చె నంతం బురందరప్రముఖదేవత లతనికిం బ్రసన్నులయి యభీష్టవరంబు లొసంగి యుర్వశీకాముకుం డగుట నతనియభీప్రాయంబు దెలిసి యవ్వలాసిని నతని కిచ్చి నరసురలోకంబుల యథేచ్ఛావిహారంబులఁ జరియించు నట్లు దివ్యత్వం బొసంగి రంత.

293

తే. ధరణీనాహపనీయంబు దక్షిణాగ్ని, గార్హ పత్యంబు నన విభక్తములు చేసి

త్రివిధమున హోమవిధులు వర్ణింజేసె, గర్హ పరులకు సులభంబుగా నతండు. 294

క. తనకు వశంగతురాలై, యనవరతము, చెలఁలు దాసు నరసుర లేక

త్యనుకూలత నయ్యుర్వశి, చనువున మెలఁగంగ మదనసౌఖ్యాన్నితుండై. 295

తే. పచ్చకపురంబువంటి సువర్ణబోగి, నీలలామంబుచనువు దక్కిలుగొనియెఁ

బంతమున నాన్పఁచాలఁడు భాగ్యవంతు, డెంతఁదలఁచిన సఫలమా నిదినిజంబు. 296

సీ. వేదకా స్త్రపురాణవిదితమై గణుతింపఁ దగుసదాచారవర్తనమువలన

నార్యయారిజ్ఞతములైన నవరత్నకనకసామజహయప్రముఖసంపదలవలన

మందారసుమహరిచందనామోదదివ్యాంగనాసురతభోగాస్తివలన

శ్రీవాసుదేవాంఘ్రిచింతనామృతధారఁ బొరయు బ్రహ్మానందపూర్తివలన

తే. గరిమధర్మార్థకామమోక్షము లనంగఁ, దగినపురుషార్థములు నాల్గుఁ దమకుఁదామె

సిద్ధమైయుండ సంకల్పసిద్ధుఁ డనంగఁ, ధారుణీచక్రమేలఁ బురూరవుండు. 297

ప. అయ్యుర్వశీపురూరవస్సులకు నగ్రసుతుండయి జనియించిన యాయువునకు సహో

దరులయి క్రమంబున శ్రుతాయువును సత్యాయువును జయిండును విజయిండును

నననేపురు పుత్రులుదయించిరి. తత్కుమారపట్కంబువలనఁ గ్రమక్రమంబునఁ

బుత్రపౌత్రాభివృద్ధియయి చంద్రవంశపారంపర్యంబు జగద్వితం బయి వెలసె నని

సూతుఁడు శౌనకాదులకుం దెలిపిన నామహర్షులు పరమహర్షరసభరితహృదయ

లయి యతనిం బ్రశంసించిరి.

298

క. కవిరాజమనోరంజన, మవునన వక్తకును శ్రోత కలిశుభదంబై

భువి నాచంద్రార్కము కీ, ర్తివెలుంగఁ బురూరవశ్చరిత్రము దనరున్.

299

కా. శ్రీకాంతాకుచకుంభలిప్తసరస్వతీగంధసత్సైరభా

శ్రీకాంతాతతబాహుమధ్యరుచిరశ్రీవత్సవాణీధవ

శ్రీకంఠస్తుత శక్రవాయుతనయశ్రీదాదినంనేవితా

శ్రీకారప్రతిమానకర్ణయుగళా శ్రీరాజగోపాలకా.

300

క. చక్రహితకన్యకాతటి, చక్రోత్పలపత్రఘటనచతురనతసుధీ
చక్రధరాచక్రధరా, చక్రధరాకీర్తిమగ్నచక్రధరాద్ధా).

301

పృథ్విపృతము :—

గదాకరముదాకరద్యుతివికస్వరా సుస్వరా
సదాశివపదాశివస్తనితశ్లాఘ్య కాభిఖ్యకా
గదాగ్రజపదాగ్రజత్రిషగ్గావనా పావనా
విదాహితమదాహిత ప్రకటవిక్రమాశుక్రమా.

302

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్త విద్యావైభవ కనుపర్తి
రామనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్యాబ్జయామాత్యప్రణీతం బయిన
కవిరాజమనోరంజనం బనుమహాప్రబంధంబునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము.

కవిరాజమనోరంజనము సంపూర్ణము.

ఆంధ్రగ్రంథములు.

ప్రతి 1-కి రు. అ.

కృష్ణరాయవిజయము, కుమార ధూర్జటికృతము	...	0 8
గజేంద్ర మోక్షము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0 6
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు, శ్రీమద్రామాయణమునకు సరియైనపద్యము, కవనము మిక్కిలి సొంపు; సీతక అతివిపులము.	7 8	
గరుడాచలము, యక్షగానము, పెద్దచ్చు	...	0 2
చాటుపద్యమణిమంజరి; శ్రొత్తకూర్పు, ప్రథమభాగము	...	1 4
డిటో రెండవభాగము, సాధారణప్రతి	...	1 6
డిటో మేలుప్రతి, గ్లజుకాకిలప్రతి	...	1 10
చెన్ను బనవపురాణము, పాపకవికృతము	...	1 2
ఛందోదర్పణము (అనంతనిఛందము)	...	0 14
జైమినిభారతము, అశ్వ మేధపర్వము	...	1 0
తెనుగుసమస్యలు	...	0 2
దశకుమారచరిత్రము, పద్యకావ్యము, కేతనకవికృతము, చక్కనిప్రతి	...	1 8
దశావతారచరిత్ర, నూతనముద్రితము	...	2 0
దసరాపద్యములు	...	0 2
నరసభూపాలీయము, అట్టబైండు	...	0 10
డిటో మేలుప్రతి, కాలికోబైండు	...	1 0
నలోపాఖ్యానము, సటీక, చిన్ననైజు	...	0 6
నలచరిత్ర, ద్విపద	...	0 14
నిర్వచనోత్తరరామాయణము, మేలుప్రతి	...	1 0
నీతిపద్యసంగ్రహము, సటిప్పణము	...	0 4
నిరంకుశోపాఖ్యానము, రుద్రకవికృతము	...	0 6
నీలాసుందరీపరిణయము, కూచిమంచి తిమ్మకవికృతము	...	0 4
నృసింహపురాణము, ఎఱ్ఱాప్రగడ, శ్రొత్తకూర్పు	...	1 0
పంచతంత్రము, నారాయణకవికృతము	...	0 12
పంచతంత్రము, వేంకటనాథరాజకవికృతము	...	1 4
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, శ్రొత్తకూర్పు	...	0 10
పారిజాతాపహరణము, చిన్ననైజు, శ్రొత్తకూర్పు	...	0 8

బసవపురాణము, పిడుబర్తి సోమనాథప్రణీతము	...
బ్రహ్మోత్తరఖండము	...
భాస్కరరామాయణము, చక్కనిప్రతి, క్రొత్తకూర్పు	...
భోజరాజీయము, అనంతామాత్యకృతము	...
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్ననైజాన మేలుకాకితములమీద స్ఫుటమైన అక్షరము లతో చక్కగ ముద్రించియున్నారము	...
భోగినీదండకము	...
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము	...
మొల్లరామాయణము, చిన్ననైజా, పెద్దక్షరములు	...
రసికజనమనోభిరామము	...
రంగనాథరామాయణము, ద్వీపద, క్రొత్తకూర్పు, మేలుప్రతి	...
రంగరాయచరిత్రము, దిట్టకవి నారాయణకవికృతము	...
రత్నపరీక్ష, సాంధ్యతాత్పర్యము	...
రాఘవపాండవీయము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...
రాజయోగసారము, ద్వీపద	...
రాజశేఖరవిలాసము, కాలికోబైండు	...
రామరాజీయము, చక్కనిప్రతి	...
రామాఘ్నదయము	...
రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక, చక్కనిప్రతి	...
రుక్మిణీపరిణయము, శుద్ధప్రతి	...
రుక్మాంగదచరిత్ర, వికాదశీమాహాత్మ్యము	...
లంకావిజయము, (రావణదమ్మీయము), సటీక, పిండిప్రోలు లక్ష్మణ కవికృతము	...
వసుచరిత్ర, సటీక, అనేకనూతనాంశములుగల చక్కని క్రొత్తకూర్పు.	
వసుచరిత్రవిమర్శనము, నీ చిననీతారామస్వామి శాస్త్రికృతము, అత్యద్భుతములగు క్రొత్తవిషయము లనేకము లిందుగలవు ...	
ఇంకయు అనేకసంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు, పెద్దచ్చుశతకముః సరసముగా దొరకును.	

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్

292, ఎన్.ప్ల. నెడ్, చెన్నై

